t Gov

36.16.B 8.

F. 811.

~~966~~ 9((C·10/

II o 26

36.16.B.8.

opera, non posseduta

ENCHIRIDION
CONTROVERSIARVM PRAECIPVARVM NOSTRI TEMPORIS DE RELIGIONE,

IN GRATIAM SODALITATIS BEATISS. virginis MARIAE,

AVCTORE
Reuerendo P. FRANCISCO COSTERO Doctore Theologo Societatis IESV:

Nunc aliquot locis, ac bona controuerſiarum parte locupletatum atque emendatum.

Lucæ XI.
Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.

Transp.

Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

COLONIAE AGRIPPINAE,
In officina B rckmannica ſumptib. Arn. Mylij.
Anno cIↃ. IↃ. LXXXIX.
Cum Gratia & priuilegio S. Cæſareæ Maieſtatis.

ELENCHVS CApitum.

	Præfatio de moribus Hæreticorum.	folio 1
	Et de modo cum eis agendi.	33
Caput I.	De ſacra ſcriptura.	41
	An omnia quæ credenda ſunt contineat?	47
	De eius facilitate.	50
	De eius lectione permittenda omnibus.	52
	De numero librorum ſacrorum.	64
Cap. II.	De Eccleſia.	69
	Sitne viſibilis?	108
Cap. III.	De Summo Pontifice	113
Cap. IV.	De fide.	167
	Sitne in peccatoribus?	175
	De fide ſpeciali.	179
	De certitudine ſalutis.	187
Cap. V.	De libero arbitrio.	190
Cap. VI.	De iuſtificatione.	223
Cap. VII.	De meritis bonorum operum.	271
Cap. VIII.	De ſanctiſſima Euchariſtia.	297
	De Tranſubſtantiatione.	313
	De adoratione Euchariſtiæ.	319
Cap. IX.	De ſacrificio Miſſæ.	325
Cap. X.	De communione ſub vtraque ſpecie.	339
Cap. XI.	De S.Cruce.	356
	De vſu & veneratione imaginum.	365
	De origine Iconoclaſtarum.	381
Cap. XII.	De veneratione Sanctorum.	384
Cap. XIII.	De Sanctorum reliquijs.	414
Cap. XIIII.	De Purgatorio.	421
Cap. XV.	De Cœlibatu.	443
Cap. XVI.	De Ieiunio & delectu ciborum.	477
Cap. XVII.	De precibus Latinè recitandis.	496

VNIVERSÆ SODALITATI BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE.

HOc controuerſiarum ἐγχειρίδιον, Sodales, veſtri nuper gratia in lucẽ emiſſum, nunc aliquanto auctius vobis dedicamus, vt eo ad hæreticos conuertendos, & Catholicos in orthodoxa religione conſeruandos vtamini, miſerti tot animarũ, quæ fraude Dæmonis, nefariorumque hominum improbitate paſsim miſerè pereunt. Videtur enim poſtremis huiuſce mundi tẽporibus Sathan, vel quòd intelligat non multum temporis reſtare, vel quòd ex Indicis, & Iapanicis prouincijs, & regnis (in quibus maximo numero ad Eccleſiam concurritur) ſit eiectus, omnem lapidem mouere, vt vel in hiſce regionibus noſtris regnum conſtituat, & ſi non idolorum cultum inducat; ſaltem religionem, ac pietatem omnem funditus tollat. Quam rem cum tanto impetu, ac furore eſt aggreſſus, vt viri cordati, & prudentes demirentur, hunc deſperatum Dæmonis conatum à miſeris mortalibus non animaduerti. Etſi enim multas iam inde à prin-

cipio hæreſes fuiſſe conſtat, vix vllo tamen vnquam tempore, vel pluribus, vel turbulentioribus, vel aptioribus ad omnem honeſtatem conuellendam fuit Reſpub. Chriſtiana exagitata, quàm hoc noſtro longè miſerrimo, & calamitoſiſsimo ſeculo, neque vllas vnquam hæreſes inuexit humani generis hoſtis, in quibus producendis manifeſtiùs ſe ipſum authoré eſſe declararit, quàm noſtrarum.

Illæ Principum, & Imperatorum authoritate tanquam legitima nitebantur; hæ Principum, & Imperatorum auctoritatem, ac dignitatem penitus euertunt. Illæ paucos articulos mordebãt; ab his nihil ferè eſt intactum. Illæ vel in Deum ſolum, vel in homines ſolos erant iniurioſæ; hæ nihil non violant; Deum, Sanctos, homines, cœlum, terram, inferos. vt non obſcurè declarent, opus ſuum non humanum, ſed prorſus eſſe diabolicum. Quid enim aliud ad animarũ interitum Dæmones ipſi facerent, ſi humana ſpecie in terras noſtras venirent, quàm quòd hodie hæretici moliuntur? Conantur primò Dæmones debito Deum cultu, honore conuenienti Sanctos, & neceſſarijs ſubſidijs defunctos ſpoliare, deinde latiſsimam, planiſsimamque mortalibus viam ad

inferos

inferos aperire; ac poſtremò remedia peccatorum & metum inferni procul amouere. Hæc cogitatio, hoc ſtudium, hi conatus Dæmonum. Ecquid obſecro iſtorum à noſtris hæreticis non eſt tentatum? Deo iam inde ab orbis exordio, tanquam pleno, ac ſummo creaturarum omnium cõditori, ac Domino à mortalibus diligentiſsimè, atq; religioſiſsimè ſacrificari ſueuit. Hũc ritum diuini cultus àntiquarunt hęretici, non minus profectò in Deum Opt. Max. iniurij, quàm eſſent in Regem ſuum naturalem, & legitimum ſubditi illi, qui tributum Regali nomini, & Maieſtati debitum, Regiæque dignitatis teſtem, ſoluere recuſarent. Erat (inquit Scriptura de filijs Heli) peccatum puerorum grande nimis coram Domino, quia detrahebant homines à ſacrificio Domini. Quãtò porrò illorum in vnigenitum Dei filium barbaries? cuius ſacratiſsimum corpus pedibus in Euchariſtia conculcant, cuius paſsionis, & mortis memoriã in Miſſæ coli ſolitam extinguunt, cuius crucẽ ne manu quidem, more, inſtitutoque veterum Chriſtianorum formari patiuntur, cuius ſigna, & trophæa maiorum pietate in tẽplis, plateis, vijs conſtitutæ, incredibili odio, & furore deturbant, frangunt, comminuunt. *1. Reg. 2.*

Tacco Monophyſitas, qui humanã eius naturam negant. Omitto Trinitarios, qui San ctiſsimam, ac ſuperbenedictam Trinitatem (ô blaſphemiam) tricipitis infernalis Cerberi nomine appellare non verecundantur: & alios, qui Chriſtum optatiſsimum Domi num, & Redemptorem noſtrum damnatorum ſupplicijs apud inferos addixerunt. In matrem verò Dei quales? Non fuit beatiſſima virgo Maria ſanctior Luthero, quàm impurum ipſius, & ſacrilegum ſcortum Katharina Bornenſis profeſſa, & fugitiua Monialis. Diui omnes ſurdi ſunt ipſis, muti, imbecilles, qui neq; preces noſtras audiant, neque pro nobis orent, neque opem vllam ferre poſsint, vitam eorum eleuant, victus, cultusq́; aſperitatem extenuant, humilitatem, caſtimoniam, cęterasq́; virtutes peruellunt, ne admirabilem, & inuſitatam vitam duxiſſe; ſed communem cum alijs hominibus vixiſſe videantur. Diui Præcurſoris tantopere à Chriſto laudatam abſtinentiam & nuditatem, illi delicias, & ſplendorem interpretantur, quaſi more nobilium, & aulicorum vndulata veſte fuerit amictus, & non vulgaribus (vt habet Euangelium) locuſtis, ſed quodam delicatiſsimo piſcium genere in deſerto victitarit.

Matth. 3.

Defunctis

Defunctis in purgatorio exiſtentibus nihil opis relinquunt, quo vel puncto citius ex illis acerbiſsimis tormentis emergant.

Ad homines verò perdendos, quid potuiſſet Dæmon accommodatius fingere, quàm ſpreta pœnitentia, neglectisque bonis operibus, ſolis vitijs, & peccatis indulgere? Quæ quidem licet verbo ab hæreticis non dicantur (neque ita craſsè, procul dubio, à Dæmonibus proponerentur) re tamen vera nihil aliud dicunt. Quid enim aliud eſt, ſolam fidem iuſtificare; ſolam fidem ſalutem dare; ſolam fidem omnia poſſe; opera nulla vel ad iuſtitiam, vel ad ſalutem valere; nullum eſſe, quantumcunque, graue flagitium, quod hominem, modò velit credere, à ſalute poſsit excludere; Dei præcepta ſeruari non poſſe; hominem carere libero arbitrio; Deum in homine omnia bona, & mala ſic operari, vt non magis cooperetur homo, quàm ſtipes, aut ſcipio ab aliquo motus? Quid hoc quæſo aliud eſt, quàm homines natura ſua propenſos, & currentes ad peccatum incitare? Ex hac præclara doctrina effectum eſt, vt Monachi, & virgines, ſolenni ritu, & cæremonia Deo conſecrati, perfractis continentiæ repagulis (quam impoſsibilem ſeruatu didicerant)

ſacrilegas nuptias concupierint. Hac doctrina alij ad ebrietatem, alij ad vindictam, alij ad adulteria, alij ad furta, alij ad iniuſtitiam ſunt impulſi. Cùm enim non minus illi ſentirent moleſtiæ in ſuis vitijs, & motibus refrenandis, quàm in libidine cohibenda Lutherus, exiſtimauerunt ἀδύνατον eſſe à peccatis, ad quæ ſe propendere videbant, abſtinere.

Hinc nulla apud hæreticos caſtimonia monaſticorum, nullus cœlibatus ſacerdotum, nulla ieiunia, nullus ciborum delectus, nullum denique virtutis, & honeſtatis ſtudium, dum quiſque id, quò impetu ſuæ cupiditatis rapitur, putat ſibi neceſſariò faciendum.

Iam verò media, quibus homo à peccatis auocatur, ſunt timor gehennæ, ſacramenta, aſperitas vitæ, ieiunia, & ſimilia, quæ à maioribus noſtris accepimus. At verò hæretici nec metum gehẽnæ ferunt (Quid? quòd quidam infernum funditus ſuſtulerunt?) nec ſacramenta ferè vlla prẹter Baptiſmum habẽt. Euchariſtia illorum eſt merus panis, & vinum, (quid enim ſacri daret miniſter prophanus?) Abſolutio eſt falſa denunciatio remiſsionis peccatorum. Eccleſiaſticus ordo eſt prophanus ſecularium hominum

cœtus,

cœtus, qui non plus habent iuris, & auctoritatis ad ſacra Eccleſiæ munia obeunda, neque ſuis ſacramẽtis homini largiuntur plus, quàm mulieres, quibus Apoſtolus omnem in Eccleſia poteſtatem abrogauit. Itaque nemo apud illos per ſacramentum Confirmationis induitur virtute ex alto, nemo ſeptiformi Spiritus ſancti gratia corroboratur, vt aduerſus fidei hoſtes fortiter, & animosè decertet, vt pro Dei gloria, proximorumq; ſalute perditorum hominum impetus propulſet, vt internas, & occultas Dæmonum machinationes ad nihilum redigat. Nemo poſt Baptiſmum lapſus conſequitur, vel vnius criminis mortiferi condonationem. Nemo reficitur vero Chriſti corpore, vt poſſit, quàm ſuauis ſit Dominus, guſtare. Nemo gratiam accipit, & robur ad moleſtias coniugij perferendas, ſi quidem (vt ipſi dictitant) matrimonium non eſt ſacramentũ. Nemo infirmus ſubleuatur. Nemo ad frangendas Dæmonis tentationes, & inſultus in illo difficillimo, ac periculoſiſsimo certamine confirmatur, cùm per illos ſacramentũ Extremæ vnctionis ad hanc rem diuinitus inſtitutum, communibus ſententijs ſit confixum. Eſt ne quicquam præterea, quod iuratus Chriſtianæ pietatis hoſtis, & extin-

1. Tim. 2. *1. Cor. 14.*

ctor Diabolus factum cuperet? Alióſne errores pro ſua nocendi libidine ad ſempiternum hominibus exitium comparãdum inferret, quàm quibus omnia ſalutis adiumenta remouentur, & omnia malorum incitamenta ſubminiſtrantur? & hoc quidẽ ſpecie fidei, religionis, ſalutis animarum, honoris Chriſti, glorię Dei? Præter hæc, quæ profectò calidiſsimè ſunt inuenta ad omnem vitæ integritatem euertendam, aliud non minus peſtilens, atque efficax ad infinitos errores inducendos excogitarunt, cùm omnes de religione controuerſias imperitæ multitudinis iudicio permiſerunt, penes quam poteſtas ſit, quiduis de grauiſsimis religionis noſtræ negotijs in medio poſitum, pro ſuo arbitratu vel approbandi, vel reijciendi.

Incredibile dictu eſt, quàm multas, & pernicioſas hæreſes, quàm inauditos errores, quàm nouas de religione diſceptationes hęc doctrina pepererit, vnoquoque pro ſuo ſibi cerebro, fidem, ceu idolum quoddam conſtituente.

Sed nunc videamus quo modo inſignis illa religionis mutatio ſit facta. Vniuerſa Eccleſia toto terrarum orbe longè, lateq́; diffuſa, iam annos mille quingentos in vna

fide

fide, in vna religione à maioribus accepta, & certa, firmaque dogmatũ ſuorum poſſeſſione ſine controuerſia acquieſcebat. Nulla lis, nulla contentio, magna religionis, magna animorum conſenſio: Donec Monachus quidam fugitiuus, & infauſtus apoſtata, qui violata ſolenni caſtitatis profeſsione, virginem Deo ſacram funeſtis nuptijs ſibi copulauerat, qui intolerabili faſtu omnes præ ſe contemnebat, & pro nihilo putabat, qui Principes, Monarchas, Epiſcopos, totamque Catholicorum Eccleſiam conuitijs, ſcommatibus, & omnibus verborum contumelijs inſectabatur, qui viros doctrina, nobilitate, ſanctitate præcellentes, aſinorum, porcorum, ſtipitum nominibus appellabat, & ſtercorum loco ducebat, qui ſe omnes curas, omnem in eo mentem, vt Pontifici, reique Pontificiæ noceret, fixiſſe palam dictitabat, qui ſe à Diabolo inſtitutum affirmabat, qui ſe cum Diabolo plus, quàm modium ſalis comediſſe, & magna ei familiaritate coniunctum fatebatur: donec (inquam) ille talis, tam antiquam fidem, tot ſeculorum decurſu per omnem terrarum orbem conſeruatam, tot martyrum ſanguine roboratam, tot Diuorum miraculis confirmatam, tot Doctorum ſcriptis illuſtratam,
erro-

erroneam, falſam, fraudulentã eſſe vociferaretur, totamq́; Eccleſiã tot ſeculis, ſempiterna quadã nocte oppreſsam, in dẽſiſsimis errorum tenebris iacuiſſe, ſacrasq́ue literas perperã intellexiſſe confirmaret, nullo alio in tã graui totius orbis accuſatione vſus argumento, quàm quia ipſe ſciret, ſe à Spiritu ſancto miſſum eſſe. Quod quid aliud quęſo eſt dicere, quàm vniuerſam Eccleſiam erra uiſſe, quia id dixerit Diabolus, ſuggeſſeritq́; Luthero, qui in diſputatione Lypſica de his ſuis nouationibus loquens, palam in hęc ver ba prorupit: Hęc res non eſt propter Deum cœpta, neque propter Deum finietur: Siquidem illud ab eo dici, qui ſe Diaboli familia rem, atque diſcipulum fatetur, & non propter Deum cœpiſſe, non eſt aliud, quàm ab ipſo Diabolo dici. Ecquis igitur non obſtu peſcat inueniri homines, qui nouos iſtos Do ctores ſectentur, cùm & dogmata illorum Dæmonis ingenio ac ſtudio digna eſſe conſtet, & eorum Princeps, & Coryphæus Diaboli ſe diſcipulum, atque familiarem ſine vlla verecundia fateatur.

Hæc cùm vos, Sodales, non neſciatis, miſeremini quæſo populi Chriſtiani, præſertim rudium, & ſimplicium hominum, quos fraudibus, & impoſturis ſuis capiunt, irretitosq́ue

toſque tenent hæretici miniſtri, & ſcriptores, omneſque conatus veſtros configendos putatote in animabus, pro quibus Ieſus Chriſtus ſanguinem ſuum profudit ex hęreticorum, ex Diaboli, ex inferni faucibus eripiendis. Hoc vt commodiùs præſtare valeatis, hunc vobis libellum dono, precorque amantiſsimam Dominam noſtram, vt hoc opuſculum in ſuum honorem conſcriptum, ad maiorem diuini nominis gloriam, & ſempiternam quàm plurimarum animarum ſalutem proſperare dignetur. Valete.

Veſter in Chriſto ſeruus,

Franciſcus Coſterus.

SACRA-

SACRATISSIMÆ VIRGINI MARIAE DEIPARAE DEDICAT SVA Sodalitas Colonienſis.

Gratiarũ actio pro Sodalitatis inſtitutione.

Sodalitatis laus.

Cõfirmatio per ſummum Pontificem.

Propagatio in Germaniam & partes vicinas.

Regia ſtirps Dauid, ſuperum Regina, Tonantis
Virgo parens, hominum Diua ſequeſtris aue:
En tibi pſallentes modulis gratamur & odis,
Ac hilari meritas pendimus ore vices:
Te duce quod iuuenum ſelecta virumq; caterua
Lege ſodalitij facta ſit ampla tui.
Splendida quam virtus celebrem doctrinaq; reddit;
Quam decor exornat relligioq; vetus:
Quodq; ſodalitium tam claris diues alumnis,
Feceris immotam ſemper habere baſin.
Illud enim ſummus Romanis Præſul in oris
Maturo arbitrio cenſuit eſſe ratum,
Quo fuit effectum Legio vt Mariana cis Alpes
Europæ reliquos prenderet aucta ſinus.
Ambigis? occiduos nullo diſcrimine tractus
Iam tenet, & fructus, vber vt arbor, alit,
Albin præcipuè, Sequanam percurrit & Iſtrum,
Germanos paſſim Rhenicolasq; petit.
Turba quidem talis primo cùm ſurgeret ortu,
Iampridem latuit parua, minusq; frequens;
Sed veluti Rhenus tenui deductus ab vnda,
Mox peragrans campos agmine flumen agit:
Et ceraſus quondam Luculli tempore Ponto
Propria, dehinc varijs eſt data planta locis:

Secius

Secius hæc nihilo Mariana concio gentis
Pluribus orta breui cernitur eſſe plagis.
Verùm nil adeo viget integritate beatum,
Quantumuis ſupero purius igne micet: Hoſtes.
Quod non inficiat Cacodæmonis impia tabes,
Inuidiaq́ bonum depopulante gemat.
Vmbra viatorem ſubit acri ſole coruſcum;
Mirum virtutem Zoilon vſque ſequi?
Scorpius Auſonibus ſub quouis excubat antro,
Rebus & integris omnibus hoſtis adeſt.
Ergo aliunde malo ſimul ipſa laborat eodem,
A Maria nomen virgine nacta cohors.
Cur aliunde? nitens in ſe manet integra, verùm
Numinis in Matrem toxica lata dolet.
Sibilat hæreticus, non ſibilet? anguis habetur,
Rugit, & hoc quadrat, nam leo fertur atrox.
Grunnit, agatne ſecus qui ſcrophæ more volutans
Membra luto, noxas ſpurcitiamq́ colit?
Tale triceps monſtrum (quid? tetrior hæreſis extat)
Prima recentis agri vaſtat vbique ſata.
In Dominam cœli Dominaq́ fidelis alumnos, Cur libellus in lucẽ edatur.
Imo Deum ſetas erigit acre ſuas.
Sæpè venenata conſpurcat ouilia fauce,
Polluit & mutilat quando necare nequit.
Si pepulit Roma Sylueſter ab vrbe Draconem,
Corpora ne pernix tolleret icta lues:
Nos minimè perdens animas vt bellua tandem
Occidat inſtandum rebimur eſſe manu?

Cer-

Cernimus vt ructent tumidis conuitia buccis,
Hæretici audentes figere quemq; ſtylo.
Eia vices demus; calamis inſtare iuuabit,
Talia pro ſuperis conuenit arma rapi.
Arma libri ſunto: cultum tueamur ijsdem
Diuinum, vt terra perſtet is atq; ſalo.
Hic ſcopus eſt igitur noſtri finisq́; libelli,
Cælitibus ſolidum conciliare decus.
Codice quippè vides fraudes aſtusq́; retexi,
Quales impietas fingit agitq́; vafrè.
Dumq́; refringuntur trucis argumenta ſatanæ,
Recta probatur ibì ſana, vetusq́; fides.
Cuncta leges magnò, facili ſub ſchemate, fructu;
Sic cuiuis placitum ſeruiet iſtud opus,
Doctis ingenij memoris vegetabit acumen,
Indoctis methodus vera ſalutis erit.

A quibus approbat. Quare B. Virgini cō ſecretur. Inuitātur oēs ad vsū li. nominatim ſodales ꝑ Rheni prouinciā auxilio ſuorū patronorum. Colon. S. Materni.

Haud equidem medijs ſublatum incudibus extat;
Sed bene limatum terue quaterue liquet,
Quale probauerunt Academia multa ſophiq́ue,
Candidus acceſſit calculus isq́; fauens.
Quod quoniam Chriſti Mariæq́; fauore peractum,
Eſt libitum nulli tale dicare viro.
Sed Maieſtati (res iuſta) vouere ſupernæ,
Tutelisq́; ſacræ Virginis eſſe datum.
Supplice quocirca prece ſollicitamus eandem,
Incidat in varias hæc vt opella manus.
Atque ita Catholicos Materni flamine pleni
Promoueant Vbij Iuliacesq́ue, decet.

Inſuper

Inſuper hoc libro moueatur Treuir in hoſtes,
Qua celeres Hunni terga dedêre fugæ.
Eiſlia qua ſqualet, qua terra ſimillima dumis,
Delitet Eucharij ſcripta ferantur ope.
Officioq́ꝫ vacent Mogoni ſectaſq́ꝫ retundant, Moguntini
Martino freti præſide, Rhene, tuas. S. Martini.
Franconas immutent retinet quos ampla clientes Herbipolenſes ſancti Kiliani.
Herbipolis, quoniam ſic Kilianus auet.
Spirenſes moneant Nemetas, datur anſa, capeſſant, Spirenſes B. Virginis.
Qualia Chriſtiparens facta requiris, agant.
Vtq́ꝫ Bonifacius, ſic hoc Fuldana iuuentus Fuldenſes ſancti Bonifacij.
Codice, ſancta Patrum ſcripta docere parent.
Auræo fautore tuas Eiſeldia gentes Heiligenſtadienſes ſancti Auræi Epiſcopi martyris.
Hieropolis pubes hac ratione iuuet.
Vos ſimul Alſaticis plebs Molshemiana ſodales Molshemenſes ſancti Arbogaſti.
Fulti Arbogaſto, ſubueniatis agris.
Et qui nomen habent geminati à fluxibus amnis, Cōfluentini S. Caſtoris.
Caſtoris exemplo fortiter arma gerant.
Hoc opus, hic ſenſus labor eſt, noſtræq́ꝫ ſupremi Quis finis libri.
O Regina poli, mentis hic ecce ſcopus.
Quo nos vulneribus iuuenum medeamur anhelis, Epilogus.
Ac methodus cæli noſtra recludat iter.
Fac petimus norint id inextricabile vinclum,
Quale per hæreticos dæmonis ira parit.
Agnoſcant ſyrtes procul, hæreſiumq́ꝫ charibdas,
Corporea vitæ dum freta naue ſecant.
Seriaq́ꝫ intentis animis documenta reuoluant,
Quis cæli, tanquam ſydere, conſtet iter.

Hunc vna cupimus dignêre pudica libellum
Tutari auſpicijs virgo Parenſq; tuis:
Perſonaſq; libro, normaq; fideliter vſas,
Nos ſimul elysijs annumerare choris.

EPIGRAMMA PARAENETIcum ſodalium Moguntinenſium, ad ſodalitatem B. Mariæ Virginis.

SIccine tam viuax animoſo è pectore virtus
Ceſſit, & ignauo corda pauore ſtupent?
Eia age, virginei pubes lectiſſima cætus,
Ferueat expulſo mens generoſa metu.
En trahit antiquus ſinuoſa volumina cauda,
Per mare, per terras, aſtraq; celſa Draco.
Nil ſinit intactum; nihil ille relinquit inauſum;
Dentibus impranſis obuia quæq; metit.
Eructat pleno virus lethale palato;
Teutonaq; infandam ſpirat in arua luem.
Dum quatit vltrices repetitis motibus alas,
Inclyta Romulidum pene labaſcit auis.
Qui toties Belgas propugnauêre Leones,
Heu dolor, infeſta iam periêre lue.
Tota venenoſo iam concidit Anglia morſu,
Sordetq; inſonti ſparſa cruore roſa,
Marceſcunt hauſta Gallorum lilia peſte,
Vix Draco quò vlterius progrediatur, habet.
Ad Claues Petri (ſuperum quibus alta pateſcunt
Oſtia) iam dudum prælia verſa calent.

Tan-

Tantúmne ergo ſcelus feret impius hoſtis inultum?
Nullo turpatus vulnere victor erit?
Si veſtræ aptaret Reginæ in viſcera dentes,
Nil contrà auderes ô generoſa cohors?
En cælum affectat; ſuperos in prælia poſcit;
Et plena in veſtram fauce ferocit heram.
Quin igitur redeunt antiquæ in pectora vires,
Et nota inflammat martius oſſa calor?
Quid tardas? aut cur trepidas? audenter eundũ eſt:
Promiſſa genitrix virgo iuuabit ope.
Iam ſonuêre tubæ bellatrix cælica campo
Emicat; atq; animos in ſacra bella ciet.
Ipſa ſubit victrix, ſubeas hac virgine pugnam,
En noua militibus ſufficit arma libro.
Eſte viri, ô Iuuenes, porrecta capeßite tela,
Nil veſtram laudem quod remoretur, adeſt.
Lubricus eſt ſerpens, variaq; elabitur arte?
Paruulus iste liber vincula lenta dabit.
Detrectat pugnam, terraq; receßibus hæret
Abditus? hinc latebræ tectaq; cæca patent.
Vultis & immunes pugnare Draconis ab ictu,
Et valido armatas enſe rotare manus?
Hic galea, hic thorax, hic eſt lorica fidelis:
Hic enſis rapidi fulminis inſtar adeſt.
Hunc igitur librum lecti penetrate Sodales,
Mox ſpolia exiguus reddet opima labor.

SODALITATIS TREVEREN-ſis Apoſtrophe ad librum.

I Liber, & latum propera feſtinus in orbem,
Dogmata, commotus quæ ſitit orbis, habes.
Munus es ætherei qui dirigit omnia Patris;
Conceſſum è ſummo vertice munus habes,
Munus es illapſi formoſum pignus amoris:
Ad facunda voces prælia, munus habes.
Munus es, alituum te ſedula vota pararunt,
Pugnanti ſpes ſis ſaxea, munus habes.
Munus es auguſtæ quod præbet dextera matris,
Monſtres arma mihi fortia, munus habes.
Munus es, arriſit blandi clementia nati,
Vtq; tuo vincam numine munus habes.
Eia age belle liber ceptis fœlicibus aude.
Tu quod es, æternum non ruet, & quod habes.
Qui prior inſpexit mundum patre natus eodem
Allusio ad Libellum Sodalitatis. *Tutus eum longo tempore portus habet.*
Præcipites nymbi ceßêre: puerq; ſenexq;
Victorem lato pectore victus habet.
Munus ſtella ſuum ſeruauit in æquore: turris
Te inter ſæua tegat funera, munus habet.
Quid turris? quid ſtella? via eſt liber ille magiſter,
Luceat vt lucent ſydera, munus habet.
Aſt inimica magis ceu turris tu agmina frangis,
Meq; tuo firmes aggere munus habes.
Plura loquar, nomen variũ dant munera, quadrant
Seminibus rerum nomina ſæpe ſuis.

Ergo

Ergo ſtella maris ſeruauit in æquore ſtellam,
Turris præſidium Ieſſea turris erit.
O me fœlicem. Quid mater blandula reddam?
Terra tuo dignum munere munus habet?
Vota? preces? non vota preces, datur amplius illis,
Ipſa tuo dignum munere munus ero.
Munus ero, rata vota dato, nec deſpice mater,
Oblatum ex imo pectore munus habe.

EIVSDEM AD SOdales.

QVàm tenerè vos ſemper amet pia mater Ieſu,
Plus aliàs aliter teſtificata fuit;
Nunc vbi tempus eget, res, & locus ipſe requirunt,
Cùm nihil in terris marte doloue vacet:
Quicquid amoris erat, fuit hoc, vt pelleret hoſtem,
Per quem (inquit) tutis non licet eſſe meis.
Arma dat hoc libro, vobiſq; merentibus offert,
Vt debelletis vim, furiaſq;, dolos.
Vos & amate piam, memores in amore parentis;
Nam quod habetis opus matris habetis ope.

IN SEQVENTEM TABVLAM admonitio.

TABVLAM hanc veterum aliquot Doctorum atque ſcriptorum eo conſilio confecimus, vt antiquitas Catholicæ doctrinæ, patrúmque per vniuerſum orbem terrarum conſenſus eis obijciatur, qui nouas doctrinas ad noſtra vſque tempora inauditas hominibus obtrudunt. Conſtat enim hos omnes, & controuerſos hac ætate articulos pro Catholica Eccleſia cõfirmaſſe, & nouitates hæreticorum noſtrorum ignoraſſe, condemnaſſeque. Et licet ſcriptorum iſtorum nonnulli in quibuſdam à Catholica fide aberrauerint (vt Origenes, Tertullianus, Socrates, Zozomenus, Euſebius Cæſarienſis, Theodoretus ſub finem vitæ conuerſus, &c.) mirè tamen in illis fidei dogmatibus, quæ nouatores moderni calumniantur, cum Catholicis conſentiunt, & quid paſsim in Eccleſia ſuis temporibus creditum, ſeruatumq; à populo Chriſtiano, traditumq; ab Epiſcopis & Doctoribus fuerit, vt hiſtorici referunt; vt intelligat Lector, neque Catholicum vllum veterem, neque hæreticum ſcriptorem ab ipſis vnquam omnino ſtetiſſe, cum ijsq; per omnia aliquando conueniſſe.

AETAS

AETAS ET LOCA QVORVNDAM VETERVM DOctorum.

VIXIT ANNO DOMINI		IN
Alexander I. *Papa.*	100.	*Italia.*
Arnobius Rhetor.	290.	*Africa.*
Antonius Abbas.	320.	*Aegypto.*
Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus.	340.	*Aegypto.*
Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus.	380.	*Italia.*
Amphilochius Iconij Epiſcopus.	390.	*Græcia.*
Ambroſius Hipponenſis Epiſcopus.	400.	*Africa.*
Andreas Cretenſis Epiſcopus.	540.	*Græcia.*
Ambroſius Ansbertus monachus.	760.	*Italia.*
Alcuinus Anglus.	780.	*Gallia.*
Angelomus Lexouienſis Abbas.	820.	*Gallia.*
Anaſtaſius bibliothecarius Romanus.	840.	*Italia.*
Algerus Cluniacenſis monachus.	1050.	*Gallia.*
Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſc.	1080.	*Anglia.*
Anſelmus Laudunenſis auctor gloſſæ interlinearis.	1100.	*Gallia.*
B.		
Baſilius Magnus.	380.	*Græcia.*
Boetius Senator Romanus.	500.	*Italia.*
Benedictus Abbas.	530.	*Italia.*
Beda Presbyter.	720.	*Anglia.*
Bonifacius Archiepiſcopus Mogunt.	740.	*Germania.*
Bruno Herbipolenſis Epiſcopus.	1020.	*Germania.*
Burchardus Epiſcopus VVormatienſis.	1020.	Germania.
Bruno Colonienſis Carthuſianorum inſtitutor.	1086.	Germania & Gallia.
Bernardus Abbas Clareuallenſis.	1140.	Gallia.
Bonauentura Cardinalis.	1250.	*Italia.*

C.		
Clemens Papa I.	80.	*Italia.*
Clemens Alexandrinus Presbyter.	190.	*Aegypto.*
Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus.	240.	*Africa.*
Climachus Monachus in Sina monte.	340.	*Arabia.*
Cyrillus Hieroſolymitanus Archiep.	350.	*Syria.*
Chromatius Aquileienſis.	350.	*Italia.*
Ioan. Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus Patriarcha.	380.	*Græcia.*
Cyrillus Alexandrinus Archiepiſc.	430.	*Aegypto.*
Io. Caßianus Monachus Maßiliæ.	435.	*Gallia.*
Claudianus Mamertus, Viennenſis Epiſcopus, inſtitutor Rogationum.	450.	*Gallia.*
Caßiodorus Abbas Tripartitæ hiſtoriæ author.	520.	*Italia.*
Cæſarius Arclatenſis Epiſcopus.	560.	*Gallia.*
Cæſarius Heiſterbacenſis Monachus.	1200.	*Germania.*
D.		
Dionyſius Areopagita Athenienſis Epiſcopus.	80.	*Gallia.*
Dionyſius Archiepiſcopus Alexandr.	250.	*Aegypto.*
Didymus Alexandrinus.	350.	*Aegypto.*
Damaſus Papa.	370.	*Italia.*
Io. Damaſcenus Monachus.	730.	*Syria.*
E.		
Egeſippus Hiſtoriographus.	120.	*Italia.*
Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus.	330.	*Syria.*
Effrem Diaconus Edeſſenus.	380.	*Syria.*
Euagrius Monachus.	380.	*Aegypto.*
Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcop.	390.	*Græcia.*
Euodius Vzali Epiſcopus.	420.	*Africa.*
Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus.	430.	*Gallia.*
Euſebius Emiſſenus.	520.	*Gallia.*

Vixit	Anno Domini	In
Ericus monachus Antiſiodorenſis.	880.	*Gallia.*
Euthimius Zigabonus monachus.	1150.	*Græcia.*
F.		
Fulgentius Epiſcopus Ruſpenſis.	480.	*Africa.*
Fauſtus Regienſis Epiſcopus.	490.	*Gallia.*
Ferrandus Carthaginenſis Diaconus.	500.	*Africa.*
Fortunatus Pictauenſis Epiſcopus.	550.	*Gallia.*
G.		
Gregorius Nazianzenus.	380.	*Græcia.*
Gregorius Nyſſenus Epiſcopus.	380.	*Græcia.*
Gaudentius Brixienſis Epiſcopus.	390.	*Italia.*
Gennadius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus.	460.	*Græcia.*
Gennadius presbyter Maſſilienſis.	490.	*Gallia.*
Gelaſius Papa.	496.	*Italia.*
Gregorius Turonenſis Epiſcopus.	600.	*Gallia.*
Gregorius presbyter Alexādrinus, qui ſcripſit vitam ſancti Chryſoſtomi.	600.	*Aegypto.*
Gregorius papa I.	600.	*Italia.*
Guitmundus Archiepiſcopus Auerſanus.	1060.	*Gallia.*
H.		
Hippolitus Portuenſis Epiſcopus.	220.	*Italia.*
Hilarius Pictauorum Epiſcopus.	350.	*Gallia.*
Hieronymus Stridonenſis Dalmata presbyter.	380.	*Syria.*
Hilarius Arelatenſis Epiſcopus.	460.	*Gallia.*
Hyſichius Hieroſolymorum Epiſcopus.	590.	*Syria.*
Honorius Papa I.	623.	*Italia.*
Hilduinus Abbas.	820.	*Gallia.*
Haymo Halberſtatenſis Epiſcopus.	830.	*Germania.*

Vixit Anno Domini		In
Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis.	840.	*Gallia.*
Hermannus Contractus Comes monachus, fecit antiphonā ſalue Regina.	1040.	*Germania.*
Honorius Augustodunenſis presbyter	1120.	*Gallia.*
Hugo Victorinus monachus.	1130.	*Gallia.*
I.		
Ignatius Antiochenus Epiſcopus.	100.	*Syria.*
Iuſtinus Martyr.	150.	*Syr. et Ital.*
Ireneus Lugdunenſis Epiſcopus.	160.	*Gallia.*
Iuuencus presbyter.	350.	*Hiſpania.*
Iſidorus Cordubenſis.	420.	*Hiſpania.*
Iunilius presbyter.	430.	*Africa.*
Iuſtinianus Imperator.	540.	*Græcia.*
Iſidorus Hiſpalenſis.	600.	*Hiſpania.*
Ioannes Euiratus, author prati ſpiritalis.	612.	*Syria.*
Ionas Aurelianenſis Epiſcopus.	810.	*Gallia.*
Ioannes Diaconus Romanus.	870.	*Italia.*
Iuo Carnotenſis Epiſcopus.	1090.	*Gallia.*
L.		
Lactantius Firmianus.	320.	*Gallia.*
Leo Papa I.	450.	*Italia.*
Leontius Neapoleos Cypri Epiſcopus.	600.	*Græcia.*
Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus.	1050.	*Anglia.*
M.		
Martialis Lemouicenſis Epiſcopus.	50.	*Gallia.*
Methodius Tyri Epiſcopus.	250.	*Syria.*
Maximus Thaurinenſis Epiſcopus.	420.	*Gallia.*
Marcus Eremita.	420.	*Syria.*
Michael Syngelus Hieroſolymitanus presbyter.	590.	*Syria.*
Marianus Scotus Fuldenſis monachus.	1080.	*Germania.*

Nice-

Vixit Anno Domini		In
N.		
Nicetas Choniates.	1190.	Græcia.
Nicephorus Caliſtus.	1300.	Græcia.
Nicephorus Gregor*as.*	1330	Græcia.
O.		
Origenes Alexandrinus.	230.	*Aegypto.*
Oſius Cordubenſis.	290.	*Hiſpania.*
Optatus Mileuitanus.	370.	Africa.
Oroſius preſbyter.	430.	*Hiſpania.*
Oecumenius.	1070.	Græcia.
Otto Friſingenſis Epiſcopus.	1150.	Germania.
P.		
Pontius Diaconus S. Cypriani, qui & eius paßionem ſcripſit.	260.	Africa.
Pacianus Epiſcopus Barcilonæ.	150.	*Hiſpania.*
Prudentius Poeta Chriſtianus.	180.	*Hiſpania.*
Poßidonius Calamenſis Epiſcopus.	400.	*Africa.*
Paulinus Nolanus Epiſcopus.	420.	*Italia.*
Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus.	420.	*Italia.*
Petrus Chryſologus Rauennas Epiſcopus.	430.	*Italia.*
Palladius Cappadociæ Epiſcopus.	430.	*Græcia.*
Primaſius Epiſcopus Vticenſis.	430.	*Africa.*
Proſper Aquitanicus Regienſis Epiſcopus.	450.	*Gallia.*
Paulus Diaconus Aquileienſis.	770.	*Italia.*
Paſcaſius Radbertus Corbeienſis Abbas.	880.	Germania.
Phocius Patriarcha Conſtantinopolitanus.	880.	*Græcia.*
Petrus Damianus Oſtienſis Epiſcopus.	1050.	*Italia.*
Petrus Cluniacenſis Abbas.	1140.	Gallia.

Ruffi-

R.		
Ruffinus Aquileienſis presbyter.	400.	*Italia.*
Remigius Remenſis Archiepiſcopus.	480.	*Gallia.*
Rabanus Archiepiſcopus Moguntinus.	840.	*Germania.*
Remigius Antiſiodorenſis Epiſcopus.	880.	*Gallia.*
Regino Prumienſis Abbas.	910.	*Germania.*
Radulphus Flauiacenſis Fuldenſis monachus.	980.	*Germania.*
Rupertus Tuitienſis Abbas.	1120.	*Germania.*
S.		
Seuerianus Gabalenſis.	400.	*Gallia.*
Seuerus Sulpitius.	420.	*Gallia.*
Socrates Hiſtoricus.	430.	*Græcia.*
Sedulius presbyter Scotus.	450.	*Scotia.*
Saluianus Maßilienſis presbyter.	460.	*Gallia.*
Salonius Viennenſis Epiſcopus.	470.	*Gallia.*
Sydonius Epiſcopus Auerniæ.	480.	*Gallia.*
Sophronius Hieroſolymorum Archiepiſcopus.	630.	*Syria.*
Strabus monachus Fuldenſis ſcriptor gloſſæ Ordinariæ.	840.	*Germania.*
Simeon Metaphraſtes.	950.	*Græcia.*
Sigebertus Gemblacenſis monachus.	1100.	*Belgio.*
T.		
Tertullianus Carthaginenſis.	200.	*Africa.*
Theophilus Alexandrinus Archiepiſcopus.	390.	*Aegypto.*
Theodoretus Cyri Epiſcopus.	440.	*Syria.*
Theodorus Cantuarienſis Archiepiſc.	660.	*Anglia.*
Turpinus Remenſis Epiſcopus.	800.	*Gallia.*
Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus	840.	*Gallia.*
Theophilactus Bulgarum Archiepiſcopus.	880.	*Græcia.*

Theodo-

Vixit Anno Domini		In
Theodorus Balſamus.	1180.	*Græcia.*
Thomas Aquinas.	1269.	*Italia.*
V.		
Victorinus Pictauienſis.	263.	*Gallia.*
Vigilius Tridentinus Epiſcopus.	450.	*Italia.*
Vincentius Lirinenſis monachus.	460.	*Gallia.*
Victor Epiſcopus Vticenſis.	540.	*Africa.*
Vſuardus monachus ſcriptor Martyrologij.	780.	*Gallia.*
Z.		
Zeno Veronenſis Epiſcopus.	263.	*Italia.*
Zozomenus hiſtoricus.	430.	*Græcia.*
Io. Zonaras hiſtoricus monachus.	1 00.	*Græcia.*

APPROBATIO
THEOLOGORVM MOGVNTINENSIVM.

STEPHANVS VVEBERVS *Deigratia Epiſcopus Myſienſis Reuerendiſsimi & Illuſtriſsimi Domini, D. Vvolffgangi Archiepiſcopi Moguntini, Principis Electoris in Pontificalibus Vicarius generalis, S. Theologiæ Doctor, & almæ Vniuerſitatis Moguntinæ Cancellarius, ac facultatis Theologicæ pro tēpore Decanus, teſtor Reuer & Eximios Dominos nōſtræ facultatis Doctores & Profeſſores ordinarios, Ioannē Leonem, Ioannem Buſæum, Petrum Thyræum hoc controuerſiarum Theologicarū Enchiridion diligenter perlegiſſe, examinaſſe, digniſſimumq́ iudicaſſe quod typis excuſum in publicum prodiret, manibusq́ ſtudioſorum aſsiduè tereretur. Datum Moguntiæ 22. Nouemb. 1584.*

Ita eſt Stephanus Vveberus qui ſupra, in maiorem fidē manu propria ſubſcripſi.

APPRO-

APPROBATIO FACVLTATIS THEOLOGICAE Colonienſis.

FRATER *Henricus Odendallius Doct. Theologus, facultatis Theologicæ in alma Vniuerſitate Colonienſi pro tempore Decanus, Enchiridion præſens ab eximio S. Theologiæ Doctore, M. Franciſco Coſtero elaboratum, vnà cum cæteris eiuſdem facultatis doctoribus approbat, omnibusq́ veritatis amantibus plurimum profuturum teſtatur.*

APPROBATIO LOVANIENSIS.

ENCHIRIDION *Controuerſiarum R. P. Franciſci Coſteri Societatis Ieſu Theologi, dignum iudico quod aduerſus peſtilentes noſtri temporis Sectariorum errores Catholicorum manibus teratur.*

H. Cuyckius Sacræ Theologiæ Louanij Profeſſor, & Apoſtolicus ac Regius Librorum Cenſor.

THEOLOGORVM TREVERENSIVM.

ENCHIRIDION *hoc præcipuarũ controuerſiarũ noſtri temporis, quia & eruditè & orthodoxè*

doxè per omnia ſcriptum, & ad Studioſæ iuuentutis captum, cui hic labor maximè impenſus eſt, accommodatum, tutò, & ſumma cum vtilitate typis excudi & legi poſſe iudico.

Ego Ambroſius Carolus S. Theologiæ Doctor & Profeſſor Ordinarius, nec non facultatis Treuerenſis pro tempore Decanus, eamq́; eſſe ſententiam Reuerendorum, & eximiorum facultatis noſtræ Doctorum & Profeſſorum ordinariorum, Ioannis Gibboni & Petri Pollij, qui idem mecum legerunt, teſtor.

PRÆFATIO DE MORIBVS HAERETICORVM.

POſtquam Deo Opt. Max. volente, multi eruditione præſtantes viri, atque adoleſcentes ſumma ſpe animi, & ingenij, ſub auguſtiſſimo nomine, & patrocinio matris Dei, cœlorum reginæ, & humani generis ſingularis aduocatæ, beatiſſimæ ſemper virginis Mariæ, in ſodalitatem certis legibus à S. Sede Apoſtolica comprobatis, ad multorum ſalutem curandam, ac promouendam conuenerunt, (quæ ſodalitas iam per vniuerſum ferè terrarum orbem propagata, non exiguum fructum peccatoribus conuertendis, & hæreticis ad ouile Chriſti reducendis, diuina gratia reportat) cumque ſodalium ſtudium in eo potiſſimum ſit collocatum, vt priſcam & orthodoxam fidem pro ſua virili parte tueantur, hæreſesque refellant; eorum plerique aũt vel per ætatem, vel per ingenium aut eruditionis tenuitatem ſubtiliorum diſputationum videantur minus capaces; Viſum fuit operę pretium ad eorum captum, pręcipua religionis noſtrę capita, de quibus

hoc tempore cum Nouatoribus controuerſiam habemus, ruditer explicata eis tradere, ſimulque quę contra vulgo obijci ſolent diluere, vt (quemadmodum ait Apoſtolus)
Tit. 1. *Amplectentes eum qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem, potentes ſint exhortari in doctri-*
2. Petr. 3. *na ſana, & eos qui contra dicunt arguere, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem.*

Cæterùm quo fructuoſius ſodales cum id genus hominibus verſentur, duo prędmittenda videntur; quorum alterum ad eos cognoſcendos, alterum ad modum cum illis congrediendi pertinet: Vtrũque enim ſubinde magnam requirit induſtriam, *dum an-*
2. Cor. 11. 2. Tim. 2. *gelus Sathanæ ſe transfigurat in angelum lucis, & ſermo hæreticorum ſerpit vt cancer.*

DE MORIBVS HAERETIcorum & Catholicorum.

FAtemur quidem non omnes Catholicos ſanctos eſſe, & hæreticos quoſdam moralis cuiuſdam probitatis & honeſtatis commendatione bonorum virorum ſpeciem præ ſe ferre; nonnullos Catholicos varijs ſceleribus coopertos; & multos hæreticos à vitijs multis alienos eſſe. Denique pleroſque Catholicos feris ac belluinis moribus blaſphemiæ cauſam præbere infidelibus, & quoſ-

quoſdam hæreticos externa quadam verborum morumque decentia, in ſui admirationem & imitationem aliorum animos allicere.

Verùm cùm duplices ſint mores hominum; vni, qui ex præſcriptione doctrinæ ſuſcipiuntur: alteri, qui contra doctrinam, quam profitemur, à ſola cupiditate proficiſcũtur; de prioribus nos in præſentia diſputamus, de moribus videlicet catholicorum, quà catholici ſunt: quemadmodum medicorum actiones, non quæ vitio quodam & animi prauitate, ſed quæ ex arte medendi ab ipſis ſuſcipiuntur nominamus; Medicus enim quà medicus moderatè viuit, tametſi non deſint, qui pro ſua intemperantia, contra normam & prǫſcriptionem artis ſtrenuam ab domini ſuo operam nauent.

Porrò ad mores proprios hæreticorum, qui nimirum ipſi hæreſi comitantur, inueſtigandos, oportet animaduertere, qui in omnes non vnius ſæculi, ſed omnium temporum atque ætatum hæreticos conueniãt. Qui enim omnibus, ſimul atque in hæreſin inciderunt, communes eſſe deprehenduntur, videntur ab illa non obſcurè manare. Quare placet in medio ponere quandam hǫreticorum catholicorumque inter ſe pa-

gnātium conflictionē, & quaſi concurſum, vt ex fructibus eorum, quemadmodū cæle- *Matth. 7.* ſtis Magiſter admonet, cognoſcamus eos.

Antitheſes Hæretico- rū & Ca- tholicorū. Prima, Hæretici ad vnum omnes verbo quidem videntur eſſe valdè Chriſti Saluatoris noſtri gloriç ſtudioſi, atque obſeruantes, re autem vera penitus gloriam Chriſti *1. Antith.* obſcurare, atq; obruere moliuntur. Statim à principio Ebion, Cerinthus, & alij nōnulli temporibus Apoſtolorum, nefariū ac ſacrilegum bellū diuinitati Chriſti palam intulerunt. Arius & Macedonius eandem eum cum patre naturam habere pernegauerunt. Monothelitç humana voluntate, Apollinariſtç anima, Manichæi natura humana Chriſtū ſpoliauerunt. Neſtorius duas in Chriſto perſonas, ſicut duas naturas; Eutyches humanam naturā in diuinam transfuſam eſſe nugatus eſt, à quo non abhorrēt noſtri temporis Vbiquetarij, qui diuinam proprietatem, qua Chriſtus Deus cçlum & terram implet, etiam ad humanā ipſius naturam trāſferunt. Baſilides Chriſti paſsionem, Cerinthus reſurrectionem, Appelles in cœlos cum carne humana aſcēſionem in dubium vocauerunt. Pelagius gratiæ Chriſti, Berengarius ſanctiſsimo auguſtiſsimoq; eius corpori plagam impoſuit. Iohannes VVicleffus

ſus diuinum Chriſti corpus in panem quaſi in aliquam artocream incluſit. Ioãnes Huſſius, cùm omnia fatali neceſsitate euenire crederet, preces, quibus Chriſti gratia & auxilium imploratur, è medio ſuſtulit. Iconoclaſtę cùm imagines, quibus memoriam beneficiorum Chriſti, & pium erga ipſum affectum conſeruabãt maiores noſtri, ex templis conuellebant, nõ obſcurè cum honore & gloria Chriſti belligerarunt. Illi quoque inſigniter cõtumelioſi in Chriſtum videri debent, qui ſponſam eius Eccleſiã omnibus conuitijs, & maledictis onerauerunt, & bellum ad eam funditùs delendam continenter geſſerunt. Quod quidem omnibus, qui fuerunt hactenus, hæreticis commune fuit, quorum alij Eccleſiam meretricem Babylonicam, alij congregationem excommunicatorum, alij idololatram, alij alijs fœdioribus nominibus appellarunt.

CERTE noſtri ſæculi hæreſes omnes, quãuis pleræq; non videantur directò Chriſtum petere, omnes tamen in ipſum ſunt iniurioſæ. Virgini Deiparæ matri Chriſti cęteras mulierculas, etiam cõtaminatiſſimas, gratia & ſanctitate pares affirmare (ꝙ poſt Copronymũ fecit Lutherus) valdè in Chriſtum contumelioſum eſt. Negare ſanctos

æuo ſempiterno in cœlo fruẽtes, preces mortalium audire, atq; auxilium vel precibus apud Deũ ſuis, vel opera ſua ferre nobis poſſe, nõ eſt aliud quàm ſurdos, ac debiles principes atq; miniſtros Chriſto aſsignare. Arbitrij libertatẽ cum meritis bonorum operũ tollere, non parum efficaciã paſsionis Chriſti infirmat. Deniq; quiſquis ſoli fidei ſalutẽ adſcribit, iniuſtitiæ crimine manifeſtè Deũ condemnat. In reliquos errores, ſi quis ſtudioſè velit oculos conijcere, in ſingulis inſignem aliquam Chriſti iniuriã deprehẽdet. Neq; mirum, ſic enim iam inde à principio generis humani, futurum Deus pronunciauit. *Inimicitias* (inquit) *ponã inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen illius*. Mulieris ſemẽ Chriſtus eſt, & pij illius ſatu editi Chriſtiani. Ad ſemen ſerpẽtis illi in primis pertinent, qui nihil penitus cum Chriſto cõmune habere volunt, vt infideles omnes, Pagani, Iudęi, & hęretici, qui fide, ſpe, & caritate (quibus homo cum Deo coniungitur) repudiatis, odium, præſumptionem & opinionem aſſumpſerunt: Negat enim D. Athanaſius & Epiphanius hæreticos niſi homonymõs appellandos eſſe Chriſtianos.

Orat. 2 in Ari. hær. 29.

CATHOLICI contra, vt filij ſponſę in Chriſti ſpõſi gloriã omnes conatus & ſtudia

con-

conferunt: vnde non ipſius perſonã modò, ſed ea quoque omnia, quę ipsũ quoquo modo attingunt, ad maiorẽ ſponſi gloriam, piè venerãtur; matrẽ, miniſtros, imagines, ſacramenta, paſſionẽ, merita, vicarios, &c. Hinc tot S. ceremoniæ, tot dies feſti, tot tẽpla, tot altaria, tot monaſteria, tot vota, tot peregrinationes, tot ieiunia, & bona opera, tãta maiorum obſeruantia, tam humilis obediẽtia.

FVIT ſemper proprium hęreticorũ, Chriſti vicarium, D. Petri ſucceſſorem, quẽ conſtituit Dominus ſuper vniuerſam familiã ſuã gubernare, & regere agnos, & oues ſuas, impetu quanto poſſent maximo oppugnare. Princeps ille hęreticus Simon Mag⁹, quãtum negotij D. Petro primo Põtifici Romano faceſsiuit? Quas nõ machinas ad euertendum S. Corneliũ Nouatiani cõmoliti ſunt? Quàm indignè S. Liberius ab Arianis in exilium proiectus fuit? Quibus non iniurijs & contumelijs illa Arianorum Epiſcoporũ ad Felicem Epiſtola referta eſt? Donatiſtæ (teſte D. Aug.) cathedram Romanam appellitabant cathedram peſtilentiæ. Berengarius Romanos Epiſcopos, vt in eos ex pompæ faſtusq; nomine odium populi commoueret, ignominiosè Pompifices vocare ſolebat. Noſtri temporis hæreticis perſuaſum eſt, Ponti-

2. Antir. Cyp. lib. 1. epiſt. 3.

Actor. S. Recognit. Clement.

l. 2. contra lit. Pet. capit. 9.

Gre.Tur. de glo. mar.lib. 1.cap. 80. Epip.hær. 79.

ficem Romanum ipſiſsimum eſſe Antichriſtum, à quo Catholicis Papiſtarum nomen imponunt, ſicut olim Ariani Romanorum, & Aetiani Antiquariorum. Iſtud porrò tã graue odium in ſedem Romanam ex eo cauſam habet, quod videant, illa ſtante noua ſua dogmata neceſſariò ruere debere. Si enim iuſſu Chriſti homo iſte conſtitutus Petra Eccleſiæ, accepit poteſtatẽ de omnibus religionis quæſtionibus cognoſcẽdi, de nouis doctrinis & ſectis iudicandi, & dogmata fidei contraria notandi, iam ſibi nullum in Eccleſia Dei locum, vbi conſiſtant, relictum eſſe facilè intelligunt.

CONTRA verò Catholici quanti ſemper Apoſtolicam D. Petri ſedẽ fecerint, diuinæ litteræ & veteres hiſtorici teſtantur. Cornelius Centurio ſe ad D. Petri genua proiecit. *Actor.10.* Eccleſia Hieroſolymitana totas noctes pro eius ſalute & liberatione Deo ſupplicauit, *Actor.12.* cùm ſequenti die ad necem producẽdus eſſet. D. Paulus honoris cauſa venit Hieroſolymam videre Petrum, cum quo & cum Iacobo atque Iohanne, qui cæteris dignitate antecellebant, Euangelium, quod prædicabat, communicauit. *Galat.1.* Illi enim non modò erant, ſed etiam (δοκοῦντες) tanquam præ reliquis illuſtres, & conſpicui videbantur

eſſe

eſſe columnæ, hoc eſt, ſumma veneratione & obſeruantia tanquam principes & optimates Eccleſiæ colebantur. Quo loco ſanctiſsimi doctiſsimiq; viri Athanaſius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, Cyrillus, Hieronymus pontificem habuerint, teſtantur illorum Epiſtolę & ſcripta, in quibus ampliſſimè, honorificentiſsimeque de Romano Epiſcopo loquuntur.

IMPERATORES & Reges Chriſtiani muneribus & officijs ſuum erga Pontifices animum teſtificati ſunt. Conſtantinus & Carolus Magnus Italia Pontificem & diademate ornauerunt. Luitprandus Lõgobardorum, & Pipinus Francorum Reges, hic Stephani ſecundi, ille Zachariæ Pontificis equum venerabundus manu ſua pedes duxit. Agnoſcunt nimirũ & venerantur Catholici Chriſtum in ſuo vicario, & in ſummi beneficij loco ponunt, hominem in terris humanæ fragilitatis participem relictum, cui filius Dei ſuam poteſtatem impartiuit. *Chry. l. 3. de ſacer.*

VETVS eſt hęreticorum conſuetudo, Epiſcopos, presbyteros, & clerũ Catholicum vniuerſum varijs modis inſectari. Nemo enim vel leuiter in Eccleſiaſticis hiſtorijs verſatus ignorat, quibus dãnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs ac ſupplicijs fue- *3. Antitheſ. Bern. ep. 195. Pet. Cluniac. l. 2. epi. 2. Nicetal. 5. theſau. 34.*

rint orthodoxi Epiſcopi ab Arianis & Iconoclaſtis Imperatoribus exagitati. quomodo enim æquis oculis intueri poſsēt eos, qui bus Chriſtus clauem ſcientiæ commendauit, atque in Concilijs negotia religionis dijudicandi poteſtatem fecit?

Hebr. 13. QVOD cū probè teneant Catholici, mandatum Apoſtolicum ante oculos habentes, obediunt præpoſitis ſuis, & ſubiacent eis, quos ſciunt à Spiritu ſancto poſitos eſſe regere Eccleſiam Dei: neque conturbāt eos vi
Actor. 10. tia Epiſcoporum & cleri (quæ nunquam defuerunt in concionatoribus hæreticorum, etiam multò grauiora) quod ſciant poteſtatem non ſanctitati, ſed homini datam, vt Chriſti erga nos beneuolentia teſtatior eſſet & illuſtrior, qui ad populi ſui cōſolationē, etiam per malos & flagitioſos miniſtros gratiam ſuam voluerit ad animos noſtros permanare. Et eſto, ſint pleriq; rectores populi mali, nullum tamen inde boni capiūt detrimentum, niſi vel impietatem Iudæ ſanctis Apoſtolis, vel impuritatem Nicolai Antiocheni, reliquis ſex diaconis, vel quarundam leuium fœminarum turpitudinē honeſtiſſimis prudentiſsimisq; matronis fraudi ac crimini fuiſſe dicere velimus.

4. Anti. ANTIQVAE intercedunt inimicitię hæ

reticis cum monachis, & religioſam vitam profeſsis. Tametſi enim veteres hæretici VValdenſium, & VVicleffi ſæcula præceſſerint, qui ſingulari monachorum odio, primi monachatum impugnarunt, omnes tamen capitales fuerũt monachorum hoſtes. Non tacent hiſtoriæ, quid egerint in hoc genere per ſuos Circũcelliones, Ariani & Donatiſtę. Queritur B. Aug. monachos à Donatiſtis & Circumcellionibus multis cõuitijs laceratos eſſe, ſeq́; à Petiliano grauiter redargutum, quod illud vitæ genus inſtituerit. Multa præterea monachorum domicilia veterum hæreticorum immanitate, vel penitus euerſa, vel hominibus nudata fuiſſe, antiqua litterarum monumenta teſtantur. Neque id mirũ videri debet, cùm illud genus hominum non modò vitæ ſanctitate, impuros hęreticorum mores condemnet, ſed etiã tanquam præcipua & nobiliſsima Eccleſiæ mẽbra, fidem orthodoxã & doctrinã Catholicam firmius retineant, doceant, ac tueantur, hæreſesq́; acriùs inſectentur, & ieiunijs, pœnitentijs, orationibus, concionibus, ſcriptionibus, tanquam machinis quibuſdã faciliùs, feliciusq́ue expugnent; ſiquidem hæreſes omnes, quibus hactenus Reſpub. Chriſtiana fuit conflictata, monachorum Deoq́ue dicato-

In Pſal. 131.
l. 3. con. lit. Petil. c. 40.

dicatorum hominum ſtudio potiſsimum conciderunt.

Qvo animo fuerint Catholici ergà monachos, teſtantur per vniuerſum orbem maximis ſumptibus exædificata, fructibusque vberrimis ampliſsimè dotata monaſteria penè innumerabilia: teſtantur honores, quibus affecti, & inſignes immunitates, quibus ad vitam quietiùs ducendam, à Regibus, & Imperatoribus donati fuerunt.

l 2. de Geneſi cõ. Mani. ca. 25.

Est præterea illud commune hęreticorum omnium ſtudium, vt in ſacramenta & Eccleſias Catholicorum ſint iniurij, idque duplici nomine: tum quod eorum communionem defugiant, tum quod ſacra eorum ſacrilega impietate deteſtentur. Et quidem nonnullos hæreticos, qui ex profeſſo damnant religionem noſtrã, & apertum bellum gerunt contra ſacrificia, ſacramenta, reliquaque myſteria Catholicorum, nõ eſt mirum demoliri templa, confringere imagines, & id genus alia committere ſacrilegia: ſed Donatiſtas, Arianos, & reliquos, qui iſtos errores non ſunt profeſsi, nõ minus quàm cæteros, in ſacra omnia debacchatos fuiſſe, mirãdum videtur. Narrat Optatus ſanctiſsimũ Chriſti corpus canibus à Donatiſtis obiectum, & vitream pyxidem cum ſacro chriſmate,

5. Antitheſ.

Libr. 2.

mate per feneſtram in aceruum lapidũ miſſam. Ariani cùm nullum ſacrilegij genus, in Catholici nominis odium & deteſtationem prætermitterent, ſacrum etiam Chriſti ſanguinem in terram effundere non dubitauerunt: congruenter ſanè viſioni D. Antonij, cui per viſum demonſtrati fuerunt muli altaria diſturbantes, quos ipſe Arianos fore prædixit. Ea videlicet eſt natura hæreſis, cũ ſit doctrina dæmoniorum, illa omnia velle abolita, quibus aliquis Chriſto, (qui conterit caput ſerpentis) honor defertur. *Chry. ep. 1. ad Inno. Et hom. 1. in 1. ad Corinth.* *D. Athan. in eius vita.* *1. Tim. 4.*

Non ſic Catholici, qui quo vehementiùs pietati dediti fuerunt, hoc plus laboris, ſtudij ac ſumptuum in Eccleſiarum ornatum cultumque diuinum (muneribus, veneratione, cæremonijs) ad diuini nominis gloriam, populique deuotionem augẽdam impenderunt. nobiliſsima vaſa ſacra, magnificè & pretioſè facta ſtatuas, Conſtantinus Magnus, temporibus Silueſtri Pontificis, tẽplis donauit; ſumptuoſis veſtibus, variaque ſuppellectili templa, per vniuerſum orbem terrarum, maiorum noſtrorum pietate, inſtructa atque ornata videmus.

Hæreſes omnes inducunt vitæ laxitatem, aliæ quidem ex profeſſo idipſum docentes, vt Gnoſtici & Ebionitæ, qui improbarunt *6. Antitheſis.*

barunt virginitatem; VValdenſes, qui obedientiam maioribus debitam ſuſtulerunt; Circumcelliones, qui homines ad ſibi ipſis manus violentas inferendas inſtituerunt: Manichæi & maiores ipſorum, diſcipuli Simonis Magi, qui omni turpitudine & obſcœnitate vitam hominum commaculauerunt. Poſſunt his adiungi noſtri Anabaptiſtæ, quibus vxores communes ſunt: & illi, qui in nouam Henrici Nicolai amoris domum ſe dicauerunt, qui vt ſibi ſuiſque bene proſpiciant, in aliorum facultates & poſſeſſiones inuolare dicuntur. Alię ſectæ, quamuis nihil eiuſmodi præ ſe ferãt, neque quidquam ex profeſſo & inſtituto vitioſum doceant, ex ſpiritu tamẽ profeſsionis vitæ diſſolutionem coniunctam habẽt. Teſtes ſunt Ariani, Donatiſtæ, Iconoclaſtæ, Huſsitæ, & plures alij, qui licet de moribus vitioſis verbum nullum fecerunt, vniuerſum tamen terrarum orbem ſeditionibus & bellis perturbauerunt, libidinibus inquinauerũt, immanibus ſacrilegijs violauerũt, & iura omnia diuina atque humana inexpiabili ſcelere polluerunt.

2. Petr. 2. & epiſt. 1. Iudæ.

Nihil de factionibus & impoſturis erroneum docuerunt Arriani & Donatiſtæ, at, Deus bone, quæ turbæ, quanta barbaries,

quanta

quanta crudelitas hæreſim ſtatim ſecuta fuit? Huius rei cauſa hæc eſt, quod ſpiritus erroris gratiam Dei tollat, qua qui priuatus eſt in omne vitiorum genus præceps ruit. Neque ſolùm gratiâ ſpoliat, ſed alibi quàm in Eccleſia, alijsque medijs quàm Chriſtus inſtituit, ſalutem quærere docet. Quemadmodum ergo Gentiles ſua ſapientia, & Iudæi lege Moſaica confiſi, teſte Diuo Paulo, *traditi ſunt in reprobum ſenſum*, quia ſine Chriſto extra Eccleſiam beatitudinem ſe conſequi poſſe ſperauerunt: quemadmodum viatores à recta via aberrantes, quò cupiunt, non aſpirant: ſic hæretici cùm iter aliud, ac deberent, ingrediantur, quò longiùs procedunt, eò deteriores euadunt: & tantùm abeſt, vt eò quò intendunt perueniant, vt ad metam planè contrariam tandem deducantur. *Rom. 1.*

D. Paulus concionatores hæreticos appellat *ſpiritus erroris*, & hæreſes *doctrinas dæmoniorum*: nam ſicut dæmonum ſtudium eſt, ad grauiora ſemper peccata hortari atque impellere; ita hæretici hoc ſibi proprium officium ac munus ſumpſiſſe videntur, deterioribus mentem imbuere, & per eos malè affecta voluntate, in maiora ſcelera miſeram animam pertrahere. Vndè rectè D. Auguſtinus: *1. Tim. 9.*

guſtinus: *Et omnes quidem hæretici ſcientia polli-citatione decipiunt, & reprehendunt eos, quos ſimpliciter credentes inuenerint, & quia omninò carnalia perſuadent, quaſi ad carnalium oculorum apertionem conantur adducere, vt interior oculus excæcetur.*

Longè alij ſunt fructus doctrinæ Catholicæ, quæ reddit homines manſuetos, humiles, caſtos, ſobrios, obediẽtes, virtutum omnium & perfectionis ſectatores: replet monaſteria monachis & virginibus, ſolitudines Anachoretis, vrbes probis & bene moratis ciuibus. Solent enim Catholici Doctores frequenter auditores ſuos ad pœnitentiam, ad lachrymas, ad perfectas ſolidasq́ue virtutes, ad martyrium denique incitare: ſicut è contrario hæretici ad diſcordias, ad ſeditiones, ad bella, ad ſanguinem effundendum faces alacriter ſuis præferre. Antequam Romanum Imperium, deſertis idolis, ad Chriſtum ſe aggregaſſet, cùm eſſent multa Chriſtianorum millia, qui vi atque armis debellatis gẽtilibus, religionem Chriſtianam inducere, ac conſtituere potuiſſent, maluerũt tamen ſanguinem ſuum profundendo crudeliter occũbere, quàm ſanguinem aliorum effundendo glorioſè regnare. Porrò Catholicos pia quædam hæreticorum miſeri-

cordia,

cordia deſideriumque conuerſionis tenet: illi contra nomen noſtrum funditus deletum atque extinctum cupiunt. Catholici à concione redeunt compuncti corde, tundẽtes pectora ſua, aliorumque peccata gementes, quemadmodum Propheta Iona, & D. Petro concionantibus contigiſſe nouimus. Illi contra vani, leues, ſpirantes minarum & cędis diſcedunt, vt non ſit difficilè columbam diſcernere ab accipitre. Vnde ferè homines diſſoluti & perditi hæreſibus ſe dedunt, qui parum pietati dediti, laxiorem viuendi rationem adamarunt. Quod B. Ioan. Apoſtolus notaſſe videtur, cùm de ſignis hæreticorum diſſerens, ait: *Ipſi de mundo ſunt* (homines carnales) *ideò de mundo loquuntur* (carni & mũdo grata) *& mũdus eos audit*, hoc eſt, homines carnales ſectam vocemque eorum ſequuntur. Scribit B. Auguſtin. Euſebio, ſubdiaconum quendam Sapaniẽſis Eccleſiæ, nomine Primum, cùm contra Maiorum interdictum, Virgines Deo ſacras accedere non eſſet veritus, clericatu motum eſſe: illum verò grauiter hac re commotum atque irritatum, abductis ſecum duabus ſanctimonialibus, ad Donatiſtas defeciſſe, & rebaptizatum eſſe.

Ion. 2. *Act.* 2. *1. Ioan.* 4. *Epi.* 169.

NVLLAM prorſus inuenias ſectam, cuius *7. Antith.*

ius originem poſsis per continuam, & non interruptam ſucceſsioné ad Apoſtolos Chriſti reuocare, ſed noti ſunt omnium ſectarum principes & architecti. Ariani ſuum eſſe dicunt Arium, Nouatiani Nouatum ſuum iactant, Lutherani auctorem, & parentem ſuum D. Martinum Lutherum eſſe confirmãt, atque ita de reliquis omnibus, quotquot vllo vnquam tempore hæreſes viguerunt. Eſt enim proprium hæreticorum omnium, vt Apoſtoli tradiderũt, ſegregare ſe, exire ex nobis, diſcedere à fide, afferre noua, præter illud, quod accepimus: quod quidẽ adeò certum eſt, vt nemo hæreticorum, vel vnicum hominem potuerit hactenus producere, qui ante tempora ſui hæreſiarchæ per omnia ſenſerit & docuerit, ſicut ipſe ſentit ac docet. Iactant quidem omnes, etiam illi, qui capitali odio inter ſe diſsident Chriſtum & Apoſtolos: ſed quo ordine, quaue ſucceſsione doctrinam ſuam ab Apoſtolis acceperint, demonſtrare non poſſunt. Quare coguntur ferè cò confugere, vt dicant Eccleſiam ante ſua tẽpora, vel nullam fuiſſe, (vti de Donatiſtis refert D. Auguſtin.) vel inuiſibilem, & ſua potiſsimum opera è tenebris in lucem vocatam: quod non ſine inſigni Chriſti Opt. Max. contumelia, Lutherani no-

Athã. ora. 2. contra Ari.

2. Ioan. 2.
2. Tim. 4.
Galat. 1.
Vincẽ. Lirin. contra oẽs hær.

De Vni. Ecc. ca. 12.

ni noſtra tempeſtate palam profitentur, ac præ ſe ferunt. Alij ad antiquos hæreticos ſuam doctrinam referunt, vt quidam Anabaptiſtæ ad Manichæos, & hi ad antiquiſsimos Simonis Magi diſcipulos: ſed vt nullus eſt hæreſiarcha, qui non aliquid veteribus errorum magiſtris acceptum referat, ita nullus eſt, qui non ſit aliquid noui commentus, ſic vt tot hæreſes ſint & ſententiæ quot capita.

At verò doctrina Eccleſiæ Catholicæ ab ipſis Apoſtolis accepta, integra atque inuiolata per tot ſæcula & ætates ad nos vſque peruenit: quod enim credimus hodie in Eccleſia Romana, id maiores noſtri ante annos 100. id ante annos 200. 300. 1000. atque adeò ipſis Apoſtolorum temporibus crediderunt. Et quidem vſque adeò eſt hæc fides, & doctrina Eccleſiæ Catholica, vt nemi nem hacten⁹ aduerſarij dare potuerint, qui illam, vel excogitarit, vel mutarit, vel deprauarit.

Hanc incorruptam doctrinæ per tot annorum ętatumque ſpatia ad poſteros propagationem veteres illi Doctores, *a* Irenæus, *b* Tertullian⁹, *c* Cyprianus, *d* Origenes, *e* Euſebius, *f* Epiphanius, *g* Auguſtinus, *h* Optatus Milleuit. tanti fecerunt, vt in ea certiſ-

a l.3. & l. 4. c. 43. 45. 63.
b l. de præſcrip. hære.
c l. 1. ep. 3. & 6. l. 2. ep. 10. l. 3. ep. 10. & de ſimp. prælat.
d li. πεϱιαϱχῶν.
e Hiſt. Ec. l. 5. cap. 6.
f hæreſ. 27.
g ep. 165. & de vtil. cred. c. 17. contra Fauſt. lib. 28. cap. 2. con. ep. Fũd. c. 4. q. 110 vet. & noui teſtamenti.
h l. 2. contra Donatiſtas.

ſimam verè Eccleſiæ cognoſcendę ac demõſtrandæ notam conſtituerint.

OMNIVM hæreſeon parens ac procreatrix ſuperbia, aut aliud id genus peccatum eſt. *Mater omnium hæreticorum* (inquit Augustinus) *ſuperbia eſt.* Simon Magus (Acto.8.) *dicebat ſe eſſe aliquem magnum.* Arius & Nouatus cùm Eccleſiæ principatu, cuius cupiditate ardebant (ille Alexandrinæ, hic Romanæ) potiri non poſſent, pernicioſiſsimos errores & hæreſes ſunt commenti, vt nomina ſua virtute obſcura, inſigni ſcelere ad memoriam ſempiternam propagarent. Lutherus in diſputatione Lipſica de mutatione religionis à ſe excitata, *neque*, inquit, *propter Deum cœpit res iſta, neque propter Deum finietur.* De veterum hæreticorum ambitione, libidinibus & voluptatibus ſcribunt *S.* Petrus & Iudas Apoſtolus: *Dominationem contemnunt, & audaces, ſibi placentes, maieſtatem blaſphemant, &c.*

2. Antit. libr. 2. de geneſi con. Manich. c8. Theodoretus lib. 1. Hiſ. Eccleſ. c. 24. Chry. hõ. 27. in Ioã.

2. Pet. 2.

CONTRA verò ſicut Apoſtoli, qui ſanguine ſuo, ſecundum Chriſtum, Eccleſiam fundauerunt, admirabili virtute præditi fuerunt, ita in illuſtrioribus illis patribus & doctoribus, qui in paſcendo grege dominico Apoſtolis ſucceſſerunt, ſingularis vitæ ſanctimonia illuxit. Admiramur ſummam

in

in Auguſtino & Gregorio humilitatem, incredibilem victus cultusque aſperitatem in Hieronymo, Baſilio, Nazianzeno, Chryſoſtomo: angelicam in D. Thoma & Bernardo caſtitatem, neque quiſquam eſt inter ſanctos Eccleſiæ patres, qui non, vt doctrina erudire, ita ſingulari aliqua virtute antecellere & prælucere conatus fuerit.

Hæretici omnes (quemadmodum veteres animaduerterunt) non Patrum, non Conciliorum, non Eccleſiæ totius, ſed ſolius ſcripturę authoritatem admittunt. Vnde cum ipſis in diſputatione ſolis ſcripturis eſt agendum; quas deinde pro ſuo arbitratu vel mutilant, vel ad ſuæ cauſæ commodum torquent, vel prorſus more Saducęorum reijciunt. pleni ſunt omnes veterum libri, iſtarum querelarum. Maximinus Arianorum Epiſcopus ita dicebat: *Si quid de diuinis ſcripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt, vt audiamus. hæ verò voces, quæ extra ſcripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur, cùm ipſe Dominus moneat, & dicat: Sine cauſa colunt me, docentes mandata, & præcepta hominum.* Item, *ſi affirmaueris de diuinis ſcripturis, ſi alicubi ſcripti lectionem protuleris, nos diuinarum ſcripturarum optamus inueniri diſcipuli.* Noſtri temporis hęretici adeò

9. Antith.
Tertul. de præſcrip.
Aug. lib. 32. contra Fauſt. cap. 19.
Cypr. de vni. Eccl.
Petrus Clunia. li. 1. epiſt. 2.
Vide D. Aug. li. 1. con. Max.

ad ſolas Scripturas tanquam ad ſaxum adhæreſcunt, vt ſe non Catholicos, ſed ab Euangelio Euangelicos vocari velint: quos libet cum Diuo Auguſtino in hunc modum

l.32. cōtra Fauſt. cap. 19. affari: *Videtis id vos agere, vt omnis ſcripturarum de medio auferatur auctoritas, & ſuus cuique animus author ſit, quid in quaque ſcriptura probet, quid improbet, id eſt, non vt authoritati ſubijciatur ſcripturarum ad fidem, ſed vt ſibi ſcripturas ipſe ſubijciat: non vt ideò illi placeat aliquid, quia hoc in ſublimi authoritate ſcriptū legitur, ſed ideò rectè ſcriptum videatur, quia hoc illi placuit.* Hactenus D. Auguſtinus.

Libr. 8. Mor. ca. 2. Neque iniuria hoc faciunt hæretici, cùm (vt Beatus Gregorius loquitur) *Non conentur ſuis inquiſitionibus veritatem aſſequi, ſed victores videri,* hoc eſt, quod ſemel conceperunt, volunt à Scriptura dici, non autem iudicium ſuum ad ſanum Scripturæ intellectum accommodare, & quia Scriptura chartis mandata patitur ſe quoquò verſus inflecti, deduci, & diſtrahi, neminem volunt præter illam ſuarum opinionum iudicem.

Catholici magno in honore habent antiquas maiorum traditiones, Conciliorum decreta, ſanctorum patrum, qui per vniuerſum orbem Chriſtianum populum inſtitue-

ſtituerunt, concordem & conſentientem doctrinam, à quorum placitis tranſuerſum digitum diſcedere nefas arbitrantur. Hos magiſtros à Deo datos in omnibus audiunt, horum mente diuinas literas interpretantur, cùm ſciant Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis, & eum, qui Eccleſiam non audierit, loco Ethnici & Publicani habendum & item illud Concilij Hieroſolymitani: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Et à Sapiente denique feriò præceptum, ne *tranſgrediamur terminos antiquos, quos poſuerunt Patres noſtri.* 1. Tim. 3. Matth. 18. Actor. 18. Prouerb. 22.

Eſt quoque modus loquendi Hæreticorum alius, quàm Catholicorum: nam hæretici, qui ſibi iuxta nomen ſuum (vt ait Tertullian.) quod credant, eligunt, quando dogmata ſua proferunt, quaſi propriam ac priuatam doctrinam venditantes, ſic ſe ſentire, ſic docere, ſic ſibi videri dicere ſolent, hinc tot Catechiſmi, quibus ſua quiſque ſomnia exponit, ſperguntur; ſicut olim Ariani alias atque alias fidei profeſsiones idétidem proponebant. 10. *Antit. de præſcr.*

Catholici cùm priuatam aut propriam religionem non habeant, ſed communem, vniuerſalem, Catholicam, aliter loquuntur: Sic (inquiunt) credit Eccleſia, ita

docuerunt maiores, hæc eſt fides Catholica. Obſtupeſcentibus claudi curationem Iudæis, *Viri Iſraelitæ* (inquit D. Petrus) *quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi propria virtute aut religione fecerimus hunc ambulare* (ita enim Græcè legitur) *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, &c.* quaſi velit dicere : Fecimus iſta non propria; ſed communi religione, qua Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob colitur, quam etiã vos hactenus, ſed in vmbra atque figura, tenuiſtis.

Actor.3.

11. Antith. Hæretici tametſi neminem à ſe damnari dicant, ipſo tamen facto præ ſe condemnãt orbem vniuerſum: cùm enim ex arcanis Sacrarum literarum conſtet *vnicam eſſe fidem, ſicut vnus eſt Dominus, vnum Baptiſma, vnus Deus, & Pater omnium,* & planiſſimè liqueat *ſine fide impoſſibile eſſe placere Deo,* neceſſariò efficitur, omnes illos, qui aliter atque hæretici crediderunt, à beneuolentia & gratia Dei, alienos extitiſſe. Perierunt ergo omnes maiores noſtri, perierunt omnes ſanctæ Eccleſiæ Patres & Doctores, perierunt omnes Chriſti Martyres & Confeſſores, nec quiſquam in cœlum aſpirauit, toto orbe terrarum à primis Apoſtolorum temporibus vſque ad illum hæreſiarcham, qui nouam fidem in omni memoria inauditam inuenit.

Epheſ.4.

Hebr.11.

Sed

Sed aiũt ſimplicitate excuſari maiores, quia aliter inſtituti non fuerunt. Verùm D. Paulus cũ dicit, *ſine fide impoſsibile eſſe placere Deo,* *Hebr.11.* neminem prorſus à damnatione excipit, ſiue indoctum, ſiue ſimplicem, ſiue ſeductũ. Quia nulla infidelitas qualiſcunque, ſeu Iudaica, ſeu Ethnica, ſeu Hæretica (tot enim ſunt eius ſpecies) quocunque colore aut prętextu gehennam effugiet.

Deinde, viros ingenioſiſſimos, doctiſsimos, in diuinis Scripturis verſatiſsimos, Magiſtros, & doctores Eccleſiæ laudatiſsimos, quales per vniuerſum orbem in omni ętate non pauci floruerunt, nulla poterit ignorantia ab interitu vindicare, cùm illis clauis ſcientiæ & munus docendi commiſſum ſit: ſed ſicut indoctus pręceptor grauiori mulcta dignus eſt, quod cùm ſit ineptus ad docendum, cathedram adſcendat: ita Doctores errantes & in errorem alios inducentes, digni ſunt qui plagis vapulent multis: ſicut populus cœcus duces cœcos ſequens, etſi plagis vapulabit paucioribus, vapulabit *Luc. 12.* tamen, & cum cœcis ducibus in foueam *Matth.5.* cadet.

Prętere maiores noſtri magna deliberatione, diligentiq́ue inquiſitione, ac maturo iudicio adhibito, hęreſes omnes, quę poſt

ipſos exortæ fuerunt, exploſerunt atque eiecerunt, quomodo ergo eos harum rerum ignaros atque inſolentes fuiſſe credibile eſt? Nam quod ad noſtra quidem attinet tempora, nulla ferè eſt excogitata hæreſis, quæ olim, licet diuerſis temporibus, notata & totius Eccleſiæ anathemate icta non fuerit. Errores de fide exploſi ſunt in Eunomio & Actio; de ſanctiſsima Euchariſtia in Berengario; de veneratione ſanctarum reliquiarum in Vigilantio; de Eccleſia in Donatiſtis; de pœnitentia in Nouatianis; de imaginibus in Iconoclaſtis, &c. Damnāt igitur orbem vniuerſum hæretici non exigui, ſed grauiſsimi ſceleris, blaſphemiæ, infidelitatis, idololatriæ. Ariani, qui poſt Ebionitas negarunt Chriſti diuinitatem, maiores omnes idololatriæ mortuos condemnauerunt. Qui in Euchariſtia pręter panem nihil eſſe concedunt, coguntur dicere tot ſæculis orbem vniuerſum pro Deo ſuo fruſtū panis coluiſſe. Qui cultum ſanctorum, venerationem imaginum, ſacrificium miſſæ, ſacras cæremonias merā ſuperſtitionem eſſe docent, omnes omnium temporum atque locorum Chriſtianos impios ac nefarios in Deū fuiſſe pronunciant. Anabaptiſtę, qui puerorum baptiſmum pro nihilo putant, Chriſtianos omnes

omnes pro non baptizatis, pro Iudæis atque Ethnicis habent.

Non ita contumelioſè ſentiunt ac loquuntur Catholici de maioribus, quorum memoriam ſempiternã in benedictione colunt, quorum mores & fidem admirantur, quorum veſtigia perſequi toto pectore conentur. Ipſorũ vox eſt: *Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis patrum nullatenus deuiare.* His ſemper ante oculos obuerſatur illud Apoſtolicum: *Mementote præpoſitorũ veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbũ Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitemini fidem. Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſæcula: doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci.* Et nouis doctoribus omnibus, qui maiorum doctrinam non afferunt, ſed aliud Euangelium, præter id quod à patribus per manus acceperunt, cum eodem Apoſtolo, anathema dicunt. *Fœlix canon.2.* *Hebr.13.* *Galat.1.*

Nulli hæretici ad ſua dogmata noua populo proponenda legitimè miſsi ſunt. Quamquam enim plerique eorum Epiſcopi, presbyteri, & doctores ex ordine munus & officium docendi acceperunt, nulli tamẽ facultas data eſt noua decreta fabricandi, ſed hoc tantũ ſincerè & candidè tradendi, quod ei qui miſit, probatur. Quemadmodũ enim ei, qui doctor iuris publicè renuntiatur, nõ *12. Antit.*

confer-

cõfertur poteſtas medicinam vel theologiã profitendi, ſed iuris prudentiam:& legatus ad aliud nihil cenſetur mitti, quàm ad ea, quæ à Principe accepit, negotia tractanda: Simili modo inſtituitur Epiſcopus aut Concionator ad Catholicam & vniuerſalem totius Eccleſiæ doctrinam populo explicandam,non ad nouas vel ſuas, vel aliorum Nouatorum opiniones, venales exhibendas.

Vide Inno. 3. de hære. ca. cùm ex iniuſto. Catholici maximam ſemper legitimæ miſsionis & vocationis rationem habuerunt, vſque adeò, vt multos virtute præcellentes viros,non ſolùm vocare aut mittere, ſed cum Moyſe & Hieremia quaſi per vim impellere oportuerit, vt conſtat de Ambroſio, Baſilio, Gregorio, alijsque innumerabilibus.

13. *Antit.* Inconſtantia in dogmatis fidei, propria eſt hæreticis, & perpetua. Et illa quidem duplex. *Prior inconſtãtia.* Nonnunquam vnus & idem ad priorem ſuam opinionem tanquam imperfectiorem adijcere quippiam ſolet, & doctrinam mutare. Quod feciſſe Nouatianos confirmat diuus Ambroſius, *l. 1. de pœn. cap. 2.* qui cùm prius docuiſſent nullum poſſe peccatum in Eccleſia condonari, poſtea Catholicorum argumentis conuicti, exceperunt leuiora. Pelagianos *Hære. 28. ad Quod vult Deũ.* ſcribit diuus Auguſtinus, cùm principio oratio-

orationes,quæ ad gratiam Dei impetrãdam fieri ſolent, damnauiſſent, poſtea palinodiam ceciniſſe. Ariani Chriſtum nunc heterouſion,nunc homiouſion dicebant, & ſingulis ferè conuentibus nouas formulas fabricabant. De inconſtantia Berẽgarij multa Guitmundus. Loci communes Philippi Melanchthonis,viuente authore,vix vnquã ſine nouo errore typis mãdati fuerunt. Confeſsio Auguſtana, initio quidem cõtra Caluinianam diſciplinam apertè decertauit, poſtea eius aduerſus Lutheranos patrona & vindex facta eſt. Non minor inconſtantia,& diſsimilitudo in diſcipulis hęreticorum apparet, qui vt authoritatem ſibi parent, & in numero doctorum & ſapientum virorum habeantur, ad impiam præceptorum doctrinam aliquid, & id quidem ferè deterius,apponere ſolent,ſicut videre eſt in omnibus diſcipulis Simonis Magi, Arij,Donati,& cæterorum omnium. Hinc nulla vnquam hæreſis ſola conſtitit, ſed cùm plures vnum doctorem audirent,quod ingenij oſtentandi gratia alius aliud adderet, profeminatæ ſunt variæ quaſi familiæ diſſentientes inter ſe,& multum diſiunctę & diſpares. Ex officina Simonis Magi exijt penè innumerabilis diuerſorum hæreticorum multitu-

Poſterior inconſtantiæ ſpecies.

titudo, vſque ad ipſos Manichæos, qui poſtea in Catariſtas, Macarios, & in propriè dictos Manichæos ſunt diſpertiti. Ab Ario orti ſunt Macedoniani, Aeriani, Aetiani, & alij quā plurimi, ſicut hac tempeſtate à Luthero Caluiniſtę, Anabaptiſtæ, Confeſsioniſtæ emanauerũt. *Pars Donati* (inquit D. Auguſt.) *in multa minutiſſima fruſta conſciſſa fuit.* l.2.con. Dom. c.6.

Verùm Eccleſia catholica tot circumfrementibus hæreſion, & innumerabilium ſectarum procellis ſui ſemper ſimilis ſtabilis ac prorſus immobilis perſiſtit. *Eſt enim columna & firmamentum veritatis*, & à ſapiente architecto ſuper firmam petram ædificata, *aduerſus quam portæ inferi nō præualebunt.* Et licet in rebus ad fidem non pertinentibus, diuerſi diuerſa ſentiant, ſiue illa Philoſophica ſint, ſiue Theologica: licet non vno more inſtitutoque viuatur in Eccleſia Catholica, alia enim eſt ſecularium, alia Eccleſiaſticorum, alia Monachorum viuendi ratio: Licet varij ſint religioſorum ordines, ſicut & ſecularium & Eccleſiaſticorum hominum plures ſunt gradus; in dogmatibus tamen fidei eſt vnus omnium conſenſus. Et quamuis fortè nonnulla melius fuerint poſterioribus temporibus enucleata, pro vt neceſsitas poſtulauit, nihil tamen vnquam in Eccleſia creditum

2. Tim. 3.

Matth. 16.

tum fuit à poſteris, quod cum fide patrum vel pugnaret, vel ab illa quoquo modo diſcreparet.

VIDENTVR denique ad vnum omnes hæretici contra miracula, quæ per ſanctos in Eccleſia Dei fiunt, cõiuraſſe. Cùm enim nulla illi vera miracula ad ſua dogmata ſtabilienda patrare poſsint, nec à ſua perfidia Catholicorum miraculis abduci velint, neceſſum eſt, vt ea vel pro Dæmonum operibus (more Phariſæorum, qui diuina CHRISTI opera principi dæmoniorum Beelzebub adſcribebant) vel pro fictis & commentitijs habeant. Conatus fuit quidem Cyrola Epiſcopus Arianus (vt eſt apud D. Gregoriũ Turonen.) cuidam, qui ſe cœcum ſimulauerat, lumen reſtituere, ſed ita parum negotium ſucceſsit, vt videntem lumine orbauerit. Ex hoc odio miraculorum eò audaciæ & inſaniæ proruperunt hæretici, vt cùm populum miraculis commoueri cernant, ſacras reliquias & imagines, ad quas eiuſmodi mirabilia DEVS operari dignatur, diſturbent, confringant, exurant. *14. Amit.* *De Aria. B. Ambr. Serm. 91.* *lib. 2. hiſt. Franc. capit. 3.*

☞ CATHOLICI è contrario ſanctorum miracula & admirantur, & venerãtur, quippe quę ſigna ſunt, vel ſanctitatis eorum, per quos *Ambr. ep. & Aug. l. 22. de ciuit. capit. 2.*

quos efficiũtur (ſiue viuant adhuc illi in terris, ſiue beatam cum Chriſto in cœlis vitam degant) vel orthodoxæ fidei & doctrinæ, quam profitentur. Certè Chriſtus Dominus poſteaquam plurima miracula ad doctrinam ſuam in vulgus probandam perſuadendamq́ue edidiſſet, ſub finem vitæ de Iu-

Ioan. 16. dæorum pertinacia conquerens: *Si opera* (inquit) *non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberẽt*; non obſcurè ſignificans ad nouam doctrinam inducendam miracula

Chryſoſt. Hom. 14. in Matth. Patianus epiſt. 5. ad Lymp.

eſſe neceſſaria. Et quamuis Catholica fides tot ſæculorum decurſu per orbem vniuerſum confirmata miraculis non egeat, ſed illa potius indigeat, quę noua & hactenus omninò inaudita, pro vero Dei verbo iactatur, multis tamen miraculis etiam nunc ad ſacras imagines & Diuorum reliquias illuſtratur Eccleſia, & fidei noſtræ veritas comprobatur, cùm hęretici, qui hoc quaſi diplomate diuinæ voluntatis, miſsionem ſuam in nouo iſto reformandi orbis ſtudio confirmare deberent, ne minimum quidem ſignum edere potuerint.

DE RATIONE AGENDI *cum hæreticis.*

MAgnum eſt diſcrimen (inquit B. Auguſtin. ad Honoratum) inter hæreticum, & eum qui credit hæretico. Ille com pendij ſui, & præcipuè gloriæ principatuſque gratia, nouas & falſas opiniones vel gignit vel ſequitur: hic verò eiuſmodi hominibus ſpecie quadam veritatis & pietatis aſſimilatæ deceptus fidem habet. Hac ſignificatione, *hæreticum poſt vnam & ſecundam correptionem vult vitandum D. Paulus, quia ſubuerſus eſt eiuſmodi & proprio iudicio condemnatus*. Veteres quoque Patres omnes communi conſenſu diſputationem cum proprij nominis hæretico diſſuadent, quod eiuſmodi concertatio (vt dicebat apud Sozomenum Nectarius Patriarcha Conſtantinopolitanus) *non ſolùm ſchiſmata non vniret, ſed amplius diuideret*: nam ſicut vulpes nec manſueſcit vnquam, nec cibo vtilis eſt (vt ait B. Ambroſius) ita neque hæreticus, vulpeculæ nomine in diuinis literis deſignatus: contentioſi enim nimium ſunt hæretici (ait D. Cyrillus) & quia peruerſi ſunt, & decreuerunt animo non mutare ſententiam, quodcunque etiam contigerit, inquit B. Chryſoſtomus. Si tamẽ vitari nequeat congreſſus, ne

de vtil. cred cap. 1.

Differentia inter hæreticũ & credentem hæreticis.

Tit. 3.

Hiſt. Trip. l. 9. cap. 18.

l. 7. in Lucã.

lib. 2. Theſau. cap. 1.

Hom. 6. ad Titum.

Quatuor ſeruanda cum hæretico. ſine fructu, eorum ſaltem qui audiunt, voces mittantur, quatuor quæ ſequuntur videntur vtiliter obſeruari poſſe.

Primum. Primum, vt reſpondentis potius, quàm oppugnantis perſonam ſuſtineas, eò quod facilius ſit argumenta in contrarium allata confutare, quàm ſuperbum & arrogantem aduerſarij animum rationibus conuincere, qui omnes rimas euadendi quærit, ſcripturas torquendo, mutilando, reijciendo. *l. de præſcr.* *Quid promouebis* (ait Tertullianus) *experientiſſime ſcripturarum, cùm ſi quid defenderis negetur; è diuerſo ſi quid negaueris, defendatur, & tu quidem nihil perdes, niſi vocem in contentione, nihil conſequeris, niſi vilem de blaſphematione laudem.*

Secundum. Deinde danda eſt opera, vt intra limites vnius materiæ aduerſarius contineatur; eſt enim hæreticis, præſertim rudioribus, qui ſibi tamen non parum ſapere videntur, familiare, vt, cùm diſſolutis argumentis in vna aliqua cauſa ſe conuictos animaduertunt, aliò dilabantur, & rerum diuerſarum multitudine antagoniſtas ſuos obtundant, ne ſi nihil in medium afferant, manus dare vincique videantur. Hoc autem nulla ratione patiatur Catholicus, niſi ſibi in illo, de quo prius agebatur, ſatisfactum eſſe fateantur.

Eſt

Eſt præterea ad rectam argumentandi formam aſtringendus hæreticus, vtque omiſsis ſuperfluis, nudam ratiocinationem proponat, qua in re non parum laboratur ab aduerſarijs, qui vel dialecticæ ignari in argumentando grauiter hallucinantur, vel Sophiſtarum more ratiocinationes ſuas oratorijs pigmentis, quaſi fuco quodam colorando, falſa pro veris, dubiaque pro certis, indoctis auditoribus venditant. *Tertium.*

Ad extremum conuitia, maledicta, cognomina, quibus nomen noſtrorum vrgere ſolent, ſurda velut aure ſunt prætereuhéda: Nam ſicut qui malam cauſam coram iudice tuetur, cùm rationibus & æquitate deficitur, clamoribus inſtat: ita hæreticus cùm veris ac ſolidis argumentis ſe vincere poſſe deſperat, contumelijs certat, vt rem à legitima diſputatione ad contentionem detorqueat. Tu verò diſsimulatis omnibus verborum portentis, quaſi cum homine phrenetico ac furioſo negotium habeas, in ſolam miſeri hominis ſalutem & conuerſionem animum intendas. Cogita non hominem, ſed ſpiritum erroris, ſed ipſum dæmonem per os hominis iſta maledicta euomere. Quare miſereat te potius eius, verbis vtere aduerſus eum humanis & beneuolis, *Quartum.*

tacituſque ſubindè Deum pro anima dæmonis laqueis æternorumque ſuppliciorum periculis irretita precare. Quod ſi apud ipſum nihil proficies, ſaltem auditoribus infectis ſcrupulum aliquem ac dubitationem inijcies. Sumus enim ita comparati, vt moueamur modeſtia, indignemur petulantia.

Hactenus de ijs, quos verè & propriè hæreticos appellamus, ſupereſt dicamus quemadmodum credentes hæreticis, hoc eſt, qui vel ad hæreticos defecerunt, vel in fide nutant, tractandi videantur, inter quos maiori ſtudio videntur illi iuuandi, in quibus maior conuerſionis ſpes apparet. Ad quam rem præter rationes, quibus hoc libello ſinguli articuli controuerſi confirmantur, tria iſta cõmunia puncta poterunt eſſe adiumẽto: Vt primò perconteris ab eo, qui cum agis, quas ob cauſas ab Eccleſia receſſerit, ac totius orbis Chriſtiani ſocietatẽ & communionem deſeruerit, maioresque ſuos atq; adeo omnes omnium nationum, omnium ſæculorum, omnis memoriæ homines, qui catholicè deceſſerunt ſceleris ac nefariæ infidelitatis, mortuos tam ſeuerè condemnauerit? Quia ſi rectè credit hæreticus, omnes iſti perierunt.

Tria proponenda credenti hæreticis.

Primum.

Tum

Tum deinde, qua ratione, quaúe autho- *Secundum.*
ritate commotus, huius potius quàm illius
hæretici ſectam ſequatur: cùm non minus
Caluiniſtæ, Anabaptiſtæ, Svuenckfeldiani,
atque Lutherani ſua dogmata ſacrarum li-
terarum teſtimonijs confirmẽt, cur horum
potius, quàm illorum vocem interpreta-
tionemq́ue audiat? Si dicat, horum vel iſto-
rũ videri ſibi magis veritati & rationi con-
ſentaneam; fateri cogitur, illud ſuum vide-
ri, eſſe regulam fidei. Vnde cõcludes illum
hæreticum eſſe, hoc eſt, electorem, qui ſibi
ex multis, quod credat, ſuo ipſe arbitrio &
voluntate deligat.

Denique vrgebis illum, vt vel vnicum *Tertium.*
hominem ex omni antiquitatis memoria
producat, qui, antequam Lutherus naſcere-
tur, ſecum in omnibus ſenſerit. Neminem
proferre poterit, neminẽ nominare, ne ex
hæreticorum quidem albo, quorum quiſ-
que diuerſam, quam ſibi ipſe finxit, religio
nem coluit & perſecutus fuit. Age igitur,
amice, eſt ne æquum, vt repudiata totius
orbis diſciplina, doctrinam vel hactenus
inauditam, vel olim totius antiquitatis cõ-
ſenſu exploſam atque eiectam complecta-
ris, hac ſola ratione motus, quia iſti, neſcio
qui obſcuri homines, præclarè videantur

 tibi

tibi diuina oracula & myſteria interpretari? Ergo tot fortiſsimos inuictiſsimosque viros ac mulieres, qui ſanguine ſuo Eccleſiam rigauerunt, tot ingenioſiſsimos doctiſsimosque homines, qui in diuinarum litterarum ſtudio, & interpretatione totas ætates contriuerunt, tot integerrimos ſpectatiſsimosque Chriſti Confeſſores, qui fidei ſuæ veritatem vitæque ſanctimoniam innumeris miraculis teſtatam reliquerunt, impios, infideles, idololatras ſuiſſe confirmabis? Ergo omnes illos in ſceleratorum ſedem atque regionem præcipites ages, ac ſempiternis ſupplicijs viuos mortuosque mactabis? Et hoc ſolum propterea quia tute tibi videris melius ſapere & rectius intelligere ſcripturas? Quaſi verò Chriſtus Opt. Max. Eccleſiam illam, quam acerbiſſima morte ſibi in cruce deſpondit, in tam cœca caligine tetriſq; erroribus, totos *1500.* annos iacere ac conſeneſcere paſſus fuerit, donec poſt tot ſæcula tui ingenij lumine mundus colluſtraretur.

Hæc atque alia id genus cum quadam pia commiſerantis animi ſignificatione modeſtè propoſita, magnum habent momentum & pondus ad animum hominis ſeducti non prorſus obſtinati commouendum, præ-

præſertim ſi magnitudo periculi,æternitas, inquam, ſuppliciorum vehementer etiam atque etiam inculcetur, quæ ſine vlla dubitatione omnibus ijs ſubeunda eſt, qui extra Eccleſiam & ſine fide Catholica & ortodoxa à vita diſcedunt, iuxta illud Iſaiæ: *Gens & regnum quod non ſeruierit tibi, peribit.* *Eſaiæ 60.*

His namque cogitationibus iactatus hæreticus, ſi non omninò errorem deponet, nutabit tamen fortaſsè, & rei grauitatem imminenſque periculum ſeriò cum animo ſuo conſiderabit, cogitans fieri poſſe, vt non minus ipſe cum pauculis ſuis ſymmiſtis in errorem ſit inductus, quàm orbis terrarum vniuerſus.

SACRATISSIMAE VIRGINI DEIPARAE Sva Sodalitas Confluentina.

QValia, proh, terras monſtra & portenta replerunt,
Nec tamen hæc populi pectora cœca vident.
Caſta parens & ſtella maris depelle tenebras,
Synceramq́ animis fac radiare fidem.
Nobis verò quibus laudes defendere Matris
Virgineæ eſt animus, robur opemq́ feras.

DE

DE SCRIPTVRA SACRA.

Caput I.

SACRA Scriptura eſt, quæ Deum habet autorem, ſicut Scriptura Regis, quæ à Rege proficiſcitur. Cõſtat autem, tribus modis à rege quippiã conſcribi: aut enim manu ſua ſcribit; aut alteri ſcribẽti dictat, ipſe verò ſubſcribit, ſigilloque munit; aut deniq; nec ipſe ſcribit, nec dictat, ſed alteri vtrumque cõmittit, ipſe deinde manu ſua, ſigilloque appoſito, quod ſcriptum eſt confirmat. In his tribus ſcribẽdi modis, hoc differt primus à reliquis, quod & mentem habeat Regis, & ſtylum & characteres. Secundus nõ quidem characteres, ſed mẽtem & ſtylum. Tertius, pręter ſolam mentem & veritatem nihil. Vnde quod ad veritatem attinet, tametſi parem vbique in iudicio fidẽ faciant, primus tamen eſt meritò cæteris anteferendus, ob characteres regia manu exaratos; & ſtylum modumque loquendi, non alterius, ſed Regis. Secundus, vt ſit primo inferior, quod alterius habeat manum, eſt tamen poſtremo præſtantior, ob dictionem phraſimque Regis.

Triplex ſcribẽdi modus.

Similitudo.

His tribus ſcribendi modis, in veteri Iudęorum populo Deum vſum fuiſſe haud difficile

Scriptura Iudæorum.

erit intelligere, ſi vetus inſtrumentum conſulamus. Nam ad primum modum pertinēt duæ tabulæ legis, in quibus decem præcepta decalogi digito Dei exarata fuerunt: Ad ſecūdum referenda eſt tota vetus ſcriptura, legis & prophetarum, quam tametſi non ſcripſerit manu ſua Deus ipſe, Prophetis tamen dictauit, quos

2. Petr. 1. Spiritu ſancto ſuo afflauit: *Siquidem Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines*, ait beatus

Pſal. 44. Apoſtolus Petrus, & Dauid Propheta: *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. Ad tertium modum referri poſſunt Pontificum decreta, quæ ex cathedra Moyſis illi ſtatuebāt, quæ hac cōmuni Dei ſentētia quaſi ſigillo roborabantur:

Deut. 17 *Qui noluerit Sacerdotis imperio obedire, ex decreto iudicis moriatur*: Et Chriſti vo-

Matth. 23. ce: *Super cathedram Moyſi ſederūt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite.*

Scripturæ nouæ leg. Palam eſt in lege Euangelica ſcripturā noui teſtamēti ad primū ſcribendi modum pertinere non poſſe, ad ſecundum poſſe, quod illam dictauerit Spiritus ſanctus, non autem ſcripſerit ſuis, ſed amanuenſium manibus, Apoſtolorum, inquam, & Euangeliſtarum. cùm

Agg. 2. autem gloria domus ſecundæ, hoc eſt, Eccleſiæ non ſit minor gloria domus primæ, nimirum Synagogæ, debebit Eccleſia hac in re non eſſe Synegoga inferior, habebitque manum ſui ſponſi, & genuinam Scripturam. Et quidē

Ioan.

Ioan.8.ſcripſit digitis ſuis Chriſtus,ſed in terra,& non nobis,ſed Iudæis. Euſebius refert Chriſtum dediſſe literas ad Abagarum Regē, ſed neque illæ propria Chriſti manu extant, neque vnquam ab Eccleſia pro eiuſmodi acceptæ ſunt.Quęrenda eſt igitur alia ſcriptura, quam manu ſua Chriſtus exarauit. Eam nobis D.Paulus ex Hierem.Propheta ita manifeſtat: *Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribā eas*: Chriſtus enim nec Eccleſiam ſuā à chartaceis ſcriptis pendere,nec mēbranis myſteria ſua committere voluit,(quod Moyſes olim magna ex parte fecerat carnali populo)ſed cùm ſpiritualem conſtitueret Eccleſiam,ſuo Spiritu S.informatam,vſus eſt ſub limiori charactere,ſcribens digito Dei in cor de Eccleſiæ. *Epiſtola eſtis Chriſti* (ait Apoſtolus) *miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui,non in tabulis lapideis,ſed in tabulis cordis carnalibus*. quam eandem ſcripturam Chriſtus his verbis promiſit: *Ego rogabo patrem,& alium paracletum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, ille vos docebit omnia,& ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis*.Eſt autem ſcriptura hæc, Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, & concors Chriſtianorum omnium, qui ſunt per orbem terrarum doctrina:non horum modò, ſed & eorum,qui per continuas ſucceſsiones ab Apoſtolis ad nos vſque fidem propagauerunt, quę ſcri-

lib.1. Hiſto. Eccl.cap.13.

Heb.2.
Hier.31.

2.Cor.3.

Ioan.14.

2.Cor. 3. ſcriptura (vt ait Apoſtolus) *legitur ab omnibus hominibus*. Eſtq́; illa *vnctio, quæ docet nos de omnibus, quam qui percepit, nõ neceſſe habet ab alio doceri*, ſicut Ioan. loquitur, cùm ſit θεοδίδακτος.

2. Ioan 2. Ioan. 6. *Differentiæ inter ſcripturas internas & externas.*

Huius ſcripturæ præſtantia multis partibus ſuperat ſcripturas, quas nobis in membranis Apoſtoli reliquerunt: Primò, quod illa ſit exa-
1. rata digito Dei, hæ calamis Apoſtolorum: 2.
2. quod illa ſit antiquior, nẽpè cum Eccleſia data: hæ poſteriores, quia conſtat totis duodecim annis, ſine ſcriptis Apoſtolicis Eccleſiam
3. fuiſſe: 3. quod hæ prioris illius indiguerint confirmatione; quia *Euangelio non crederem* (ait B. Auguſtinus) *niſi me Eccleſiæ auctoritas commoueret*. 4. quod iſtæ ſint litera mortua

Cap. 4. con. Epiſt. Fundamenti.

4. ſcripta atramento in membrana, vel charta, quam ſi quis, vel truncare velit, vel torquere, vel prauis expoſitionibus corrumpere, nihil ſentiat: Illa verò cùm ſcripta ſit ſpiritu Dei viui, in cordibus viuis Eccleſiæ, truncari & torqueri ſe nõ ſinit, ſed ſui per omnia ſimilis per-
5. ſeuerat. 5. Iſtæ non omnia continent religionis myſteria explicitè, vtpotè, non ob id datę, vt formulam exactam & omnibus numeris abſolutam nobis præſcribant fidei, adminiſtrationis Sacramentorum, aliorumq́ue in Rep. Chriſtiana neceſſariorum; ſed occaſione quadam, vel ad Iudæos & hæreticos confutandos, vel ad abuſus quoſdam tollendos, vel ad fideles conſolandos, à quibuſdam ſcriptæ, & nonnullis Eccleſijs miſſæ. Illa autem, quam Spiritus

ctus S. in cordibus imprimere dignatus eſt, omnem veritatem in ſe habet, omnia fidei myſteria, omnemq́; rationẽ Chriſtianæ religionis complectitur, & omnia dubia, quæ de fidei negotijs exoriri poſſunt, diſſoluit. *Spiritus ſanctus* (inquit Chriſtus) *docebit vos omnem veritatem.* A qua Scriptura hoc habet Eccleſia, vt ab Apoſtolo *columnã, & firmamentum veritatis vocetur.* Et de ea à Chriſto dicatur, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus & publicanus.* Ex quo ſequitur, hanc ſcripturam eſſe omnium ſcripturarum interpretem, omnium opinionum iudicem, omnium errorum expultricem, à cuius iudicio ad alium iudicem non liceat cuiquam prouocare, immò cuius iudicium iudices omnes inſpicere & ſequi teneantur.

Ioan. 14.

1. Tit. c. 3.

Matth. 18.

Vnde quando in religione quæſtio mouetur de Chriſti diuinitate, de ſanctorum inuocatione, de cultu imaginum, ſimilibusq́ue rebus, de quibus ſcriptura diuina, in membrana relicta, quædam ad aliorum mẽtem dicere videtur, veluti, *Pater maior me eſt, De die autem illa neque filius nouit, niſi ſolus pater. Dominus creauit me initio operum* (iuxta 70. interpretes) *Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi ſculptile, &c.* inſpicienda atq; peruolutanda ſunt viua in corde Eccleſiæ diuinitùs impreſſa atque inuſta monumenta, in quibus tanquã in clariſsimis Commẽtarijs, ac certiſsimis explana-

planationibus acquieſcere debem', nimirũ, quid de his quæſtionibus Eccleſia per orbem ſparſa, & nunc, & hactenus ad Apoſtolorum vſq; tempora longa ſerie deducta crediderit, atque ſeruauerit, & quo ſenſu ſcripturas in contrariam partem allatas intellexerit.

Decreta Cõciliorum. Tertij generis ſcriptura eſt in decretis Cõciliorum generalium, quæ Chriſtus grauiſsimo ſuo teſtimonio, & authoritate communiuit. *Lucæ 10.* *Qui vos audit, me audit, & ſi Eccleſiam nõ audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus et Publicanus*; *Matt. 18.* Et, *Matt. 28.* *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſaculi.* Quæ ſanè decreta, ſi veritatem, ſi obſignationem Spiritus S. ſi præſentiam Chriſti ſpectes, idem habẽt pondus & momentum, quod ſancta Dei Euangelia, ſicut B. *l. 1. epi. 24. l. 2. ep. 10 l. 3. epiſt. 33. l. 5. epiſt. 2.* Gregorius pluribus locis fatetur, & B. Theodoſius (apud Nicep.) magnæ ſanctitatis Archimandrita ante ipſum, publicè conſcenſo ſuggeſtu auſus eſt dicere: *lib. 16. c. 33.* *Si quis quatuor Synodos, quatuor Euangelijs nõ exæquet, anathema.* Quod idem Apoſtoli præ ſe ferre videntur, cũ ex primo ſuo concilio Hieroſolymitano, in literis Synodalibus ita ſcribunt: *Actor. 15.* *Viſum eſt Spiritui S. & nobis.* Si autem verba ipſa decretorũ conſideres, nullo modo ſunt cum ſacris literis cõferenda; cùm hæ dictatæ à Spiritu ſancto, nec iota vnum, vel vnum apicem habeãt, cui non inſit ſuum pondus & efficacitas: vnde tãquam diui-

diuina eloquia mentem hominis admirabili dulcedine & ſuauitate afficiũt, ſicut toto Pſal. 118.B.Dauid Propheta docet:Conciliorum verò decreta à ſanctis Patribus conſcripta fuerunt,qui ſuis verbis veritatem diuinam nobis loquuntur,non aliter atque ſcriptor, qui Regis voluntatem ſuo ſtylo literis mandat.Atq; hinc rectè dixit B.Auguſt.ſe nullius hominis *Epiſt.19.* libris tantum deferre atque diuinis literis, nõ quidem ob veritatem,quæ par eſt in vtriſque, ſed ob verba & phraſim dictantis,qui fuit Spiritus ſanctus.

AN OMNIA QVAE CREDERE oportet, ſint ſacris literis expreſſa.

Ex his facilè erit controuerſias omnes de ſacra ſcriptura ortas dijudicare, & in primis illam, *Vtrum omnia, quæ ad fidem pertinẽt, ſint ſcriptis expreſſa?* Dicendum enim omnia fidei myſteria cæteraq; creditu, & ſcitu neceſſaria, in corde Eccleſiæ eſſe clariſsimè exarata, in mẽbranis tã noui, quàm veteris teſtamẽti multa deſiderari. Vbi enim numerus Euangeliorum & Epiſtolarum Apoſtolicarum? Vbi Euã geliũ Matthæi, & Marci, in ſcripturis diuinis potiùs, quàm Nicodemi, aut Thomæ commen datur? vbi habetur duodecim articulos fidei ab Apoſtolis eſſe Eccleſię relictos?

Præterea formas multorum Sacramentorum, iuſtis de cauſis ait B. Dionyſ. Areop. eſſe ſuppreſſas. Eodem pertinent difficilium & dubia-

Innoc.1.ep.1.l.10.de Gen.ad lit. cap.23 li.de Spiritu ſancto,ca.27. Aug.epiſt.3. ad Voluſia.

dubiarum ſcripturarũ interpretationes, quas in varios ſenſus hæretici tradunt.B.Auguſtin. ad Apoſtolicam traditionem extra ſcripturã refert Baptiſmum paruulorum: B. Baſilius alijq́; Patres multa alia enumerauerunt,in quibus ad hoc primum ſcripturæ genus confugerunt,inuitis omnium ætatum hæreticis:qui cũ aliam nullam præter externam ſcripturã agnoſcant,in ea tamẽ omnia contineri valdè impudenter affirmare non verentur.

Cæterùm non inficiamur, præcipua illa fidei capita, quæ omnibus Chriſtianis cognitu ſunt ad ſalutem neceſſaria, perſpicuè ſatis eſſe Apoſtolicis ſcriptis comprehenſa, cuiuſmodi ſunt myſterium ſanctiſsimæ Trinitatis, & incarnationis filij Dei,hiſtoria paſsionis dominicę,remiſsio peccatorum,& promiſsio vitæ æternæ.Hæc enim vt firmiùs omnium mentibus inhærerent, varijs modis inculcari debuerunt,cócionibus, Euangelijs, Epiſtolis,& demum Apoſtolico ſymbolo.Quod ideò diuini illi Principes Eccleſiæ ita breuiter, & perſpicuè poſteritati tradere voluerunt,vt nemo illius ignorantiam poſſet excuſare.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

PRIMA eſt ex cap.20.Ioan. *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autè ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus, filius*

lius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius, ergo omnia quæ ad fidem pertinent ſcripta ſunt.

SOLVTIO.

Conſequentia non valet, ſed inferendum potius erat, ergo ea literis teſtata fuerunt à Ioanne de Chriſto, quæ ad ſalutem erant ſcitu omnibus neceſſaria: quod vltro damus. Plura autem ad fidem pertinent, quàm omnes noſſe teneantur. Pauca capita nouiſſe ſufficit ad ſalutem, de reliquis ſatis eſt contrarium pertinaciter non tueri. His porrò verbis beatus Ioannes indicare videtur, quid ſe ad ſcribendum Euangelium mouerit, nempè vt aduerſus hæreticos, maximè Cerinthum, & tunc Ebionitarum dogma confu gens, qui aſſerunt Chriſtum antè Mariam non fuiſſe, diuinam ipſius natu á commonſtraret, quod ait ſe abundè enumeratione miraculorum feciſſe. *D. Hieron. de ſcriptor. Eccleſiaſt.*

SECVNDA.

Actorum primo: *Primum quidem ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Ieſus facere, & docere vſque in diem, qua præcipiens Apoſtolis per Spiritum ſanctum, quos elegit, aſſumptus eſt.* Ergo omnia Chriſti facta dictaque literis mandata.

Conſtat Beatum Lucam nō omnia ſcripſiſſe, quæ Ieſus fecit, aut docuit, cùm vix quicquam eorum, quæ B. Ioannes ſuo Euangelio

Ioan. 9. comprehendit, ipſe attigerit, veluti de cœco
Ioan. 5. nato, de paralytico ad probaticam piſcinam
Ioan. 2. curato, de aqua in vinum conuerſa, de Lazaro
Ioan. 11. ſuſcitato; Præterea inſignia illa colloqiua habita cum Nicodemo, cum Samaritana, cum Ca-
Ioan. 3. 4. 6. pharnaitis Ioannis 6. & cum Apoſtolis abſoluta nouiſſima cœna agni paſchalis. Neque ſic loquitur B. Lucas: Scripſi omnia, quæ Ieſus fecit & docuit: *Sed ſermonem feci de omnibus, quæ cœpit facere & docere*, hoc eſt, (vt Beatus Chryſoſtomus interpretatur) ſummatim aliquid de omnibus attigi, quibus ſatis conſtare omnibus poſſit, quis vir fuerit & qualis noſter Ieſus.

SITNE SCRIPTVRA FAcilis intellectu.

Multa in ſacris literis eſſe perſpicua negandum non eſt, omnia autem eſſe huiuſmodi, vt ſine labore à quouis intelligi poſſint, etiam illa loca, quæ dogmata fidei continent, cum experientia pugnat: ſufficient pauca exempla. 1. Petr. 3. *in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicauit. qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe.* 1 Corinth. 15. *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omninò mortui non reſurgunt?* Rom. 10. *Quæ autem ex fide eſt iuſtitia ſic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis aſcendet in cœlum, id eſt, Chriſtum deducere, aut quis deſ-*

deſcendet in abyſſum, hoc eſt, Chriſtum à mortuis reuocare. Sed quid dicit Scriptura? Propè eſt verbum in ore tuo. 1. Corinth. 3. *Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Beatus Petrus fatetur in Epiſtolis Paulinis multa eſſe difficilia, quæ indocti deprauant. Ac proinde (vt B. Auguſtinus author eſt) Beatus Iacobus Apoſtolus ad correctionem eorum, qui beatum Paulum malè intellexerant, de iuſtificatione ex fide loquētem, Epiſtolam ſuam conſcripſit: Quod etiam reliquos Apoſtolos feciſſe beatus Auguſtinus libro de fide & operibus affirmat his verbis: *Quia hæc opinio de ſola fide tunc fuerat exorta, aliæ Apoſtolicæ literæ Petri, Iohannis, Iacobi, Iudæ, contra eam maximè dirigunt intentionem, vt vehementer aſtruant fidem ſine operibus nihil prodeſſe.* Porrò ipſimet hęretici fateri coguntur, multorum locorum obſcuritatem, dum ſcripturas quaſdam contra Eccleſiæ totius ſenſum, hactenus inauditis adeoque inter ſe pugnantibus interpretationibus, exponunt. Vnica hæc ſententia: *Hoc eſt corpus meum*, Catholicis ſignificat verum Chriſti corpus ſub panis ſpecie in SS. Euchariſtia adeſſe, Lutheranis verò adeſſe cum corpore panem: Caluiniſtis autem ſolum panem ſine corpore Domini. Similis eſt ratio ſcripturarum omnium, quibus ad ſuas hæreſes confirmandas variè hæretici abutuntur, quas Catholica Eccleſia, iam vſque ab Apoſto-

Vide B. Auguſt. lib de fide & operibus cap. 15.
2. Pet. 3
l. 83. quæſt. 76 et præf. Pſal. 31.
Cap. 14.

licis temporibus ducta,pro fide orthodoxa interpretatur.

Ruff lib.2. hiſt.cap. 9. Veteres omnes Eccleſiæ doctores agnouerunt Scripturarum difficultatem, ad quas intelligendas,B.Baſilius, & Nazianzenus, tredecim annis in monaſterio conſtiterunt: B. Hieronymus relictis negotijs Romanis, in Bethlehem ſe contulit: S. Chryſoſtomus ab ipſomet B. Paulo Apoſtolo inſtitutus legitur; & beatus Gregorius Pontifex,à Spiritu ſancto,quem Petrus diaconus in columbæ ſpecie ei in aurem vidit ſuggerentem, quæ in Ezechielem dictabat. B.Auguſtinus ſic ait lib.2.cap.6. de doctrina Chriſtiana: *Multis & multiplicibus, obſcuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt ſcripturas, aliud pro alio ſentientes: quibuſdam autem locis, quid vel ſal ò ſuſpicentur non inueniunt, ita obſcurè quædam dicta caliginem obducunt. obſcuritatibus hiſce*, ait idem B. Auguſtinus alibi, *non temerè à Spiritu S. ſcripturas eſſe tectas, ſed ob id maximè ne vileſcant, & exerceant,vt paſcant.* *Sententia 67. Proſperi.* Vult enim Deus orationibus, meditationibus & ſtudijs ſuorum verborum intellectum communicari,non vanis, non ambitioſis, non mundo addictis.

AN VVLGO PERMITTENDA ſit Scriptura lectio.

Beatus Ioannes Chryſoſtomus multus

eſt in

eſt in adhortendis ſuis ciuibus ad ſcripturarum lectionem, vt quæ omnib⁹ datæ ſunt, ab omnibus legantur. *Nec recedat volumen legis huius ab ore noſtro, ſed meditemur in eo diebus & noctibus, vt cuſtodiamus & faciamus omnia, quæ ſcripta ſunt in eo, & dirigamus viam noſtrã, & intelligamus eam.* De modo autem legendi eſt quęſtio: An ſic permittenda ſit vulgo Scripturarũ lectio, vt ſimul penes omnes ſit ius eas interpretandi. Quem quidem nodum, non eſt difficilè ex ijs, quæ paulo ſuperius diximus, expedire; Quod ſi enim oracula diuina, multis magniſque ſunt obſtructa difficultatibus, nõ quiuis vnus è populo, ſed ij ſoli, qui magno ſtudio & labore difficultatem omnem ſuperarunt, erunt ad ea explicanda atque euoluenda accommodati. *Ioſue 1.*

Oritur autem obſcuritas & difficultas varijs ex cauſis: primò quidem ex difficultate rei, quæ tractatur: quam ob cauſſam Epiſtolæ beati Pauli præſertim ad Romanos, & Galatas, multa ingenia magnorum virorum non parum fatigarunt. Deinde ex phraſibus, vel Græcis, vel Hebræis, quibus plenæ ſunt Scripturæ omnes. Præterea ex conſuetudinibus quibuſdam veteris Eccleſiæ, certas ob cauſſas paulatim mutatis, quomodo totum caput decimumquartum primæ ad Corinthios eſt intricatum, & quod capite ſequenti dicitur: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* varios *1. Corin. 15.*

Cauſſæ obſcuritatis ſcripturarum. 1. 2. 3.

4. bet ſenſus. Rurſus ex profunditate rei ipſius cœleſtis, & altitudine doctrinæ, quam mens imbecillis attingere nequit. Quis quæſo intelligit, quod ad Epheſios ſcribitur: *Vt innoteſcat principibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei, ſecundum præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Et poſtea: *Vt poßitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum.* Denique ex myſterijs, quæ ſimilitudinibus explicantur, quæ re facit, vt tota Apocalypſis B. Ioannis inexplicabili obſcuritate lateat inuoluta.

Ephe. 3.

5.

Scripturæ à magiſtris diſcendæ.

Quemadmodum igitur ars nulla ſine magiſtro diſcitur, neque author etiam prophanus ſine ſtudio intelligitur, ita nec ſcripturæ cognitio ſine labore & opera doctoris haberi poteſt: & ſicut ne vilis quidem opifex in his, quæ artis ſuæ ſunt, ab imperito illius artis viro alioqui doctiſſimo, admoneri ſe patitur, ſic admittendi non ſunt ad ſacrarum rerum interpretationem, qui non prius illis operam dederunt, ne meritò obijciatur illis tritum illud: Ne ſutor vltra crepidam. Sicut enim in hac Eccleſiæ Republica diſtincta videmus officia ſartorum, ſutorum, fabrorum, lanionum, qui ſuis opificijs Chriſtianos in Eccleſia adiuuant, ita ex ſacris literis diſcimus: *Aliquos eſſe paſtores & doctores ad con-*

Epheſ. 4.

ſum-

ſummationem ſanctorum, in ædificationem corporis Chriſti.

Igitur aliquorum officium eſt ſacras literas tractare, earumq́ue intelligentiam Chriſtiano populo tradere, quos ait Scriptura eſſe, *Sacerdotes, quorum labia cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eorum.* Sacerdotum in veteri lege erat tuba canere, populum docere, Dominum conſulere, eiuſq́ue reſponſa etiam ad viros ſanctiſſimos deferre, deniqueea omnia, quæ diuinæ legis erant tractare. Ad idem munus delecti ſunt ſacerdotes legis Chriſti, quibus Chriſtus ſic locutus eſt: *Ecce ego mitto vos, prædicate Euangelium omni creaturæ, docete omnes gentes: Qui vos audit, me audit. Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Beatus Paulus ſic loqui, & ſcribere ſolet Epiſcopis & Presbyteris: *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Item: *Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Attende tibi & doctrinæ, inſta in illis, hoc enim faciens & teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt. Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Tu autem loquere quæ decent ſanam doctrinam, verbum ſanum, irreprahenſibile, vt is qui ex aduerſo eſt, vereatur.*

Malach. 1. *Ioſue 6.* *Deut. 24.* *2. Reg. 14.* *Marc 16.* *Matt. 24.* *Lucæ 10.* *Ioan. 14.* *Actor. 20.* *1. Timo. 4.* *2. Tim. 4.* *Tit. 2.*

HAEC nuſquam mandata ſunt idiotis,

quorum eſt audire,& à peritioribus ſcripturarũ intelligentiam accipere. B. Leo Pontifex maximus Antiocheno Patriarchæ ſic ſcribit: *Illud dilectionem tuam conuenit præcauere, vt præter eos, qui ſunt Domini Sacerdotes, nullus ſibi ius docendi & prædicandi audeat vendicare, ſiue ſit ille monachus, ſiue laicus, qui alicuius ſcientiæ nomine glorіatur.* B. Baſilius in quæſtionibus compendio explicatis, ait: *Superiorum eſſe illa ſcire ac diſcere, quæ alios doceant, aliorum autem non plus ſapere, quàm oportet ſapere.* Et B. Auguſt. *Quis mediocriter ſanus non facilè intelligat ſcripturarum expoſitionem ab iys petendam eſſe, qui earum doctores ſe eſſe profitentur? Fieriq́ poſſe, immo id ſemper accidere, vt multa indoctis videantur abſurda, quæ cũ à doctioribus exponuntur, eó laudanda videantur elatius, quò abiectius aſpernanda videbantur, & eò accipiamur aperta dulcius, quò clauſa difficilius aperiebantur.*

Epiſt. 62 vide epiſt. 82 ad Iulianum.

Quæſt. 235

l. 1. de moribus Eccl. c. p. 1.

Vide can. 19 Trullia. & ſeſſ. 11 concilij Lateranen.

Hanc ſanè rationem diſcendi literas ſacras ſecuti ſunt Patres omnes Eccleſiæ, qui nõ prius ſibi ſumpſerunt docendi officium, quàm ipſi à præceptoribus probè inſtituti eſſent. Beatus Hieronymus gaudet ſe Beato Gregorio Nazianzeno, & Dydimo magiſtris ſacras literas didiciſſe. B. Baſilius, & Nazianzenus, vt ex Ruffino ſuperius dictum eſt, *in monaſterio per annos tredecim omnibus Græcorum ſæcularium libris remotis, ſolis ſcripturæ diuinæ voluminibus operam dederun,*

Epiſtol ad Domnionẽ

li. 2. ca. 9.

derunt, eorumq́; ſenſum non ex ſuo cerebro, ſed ex maiorum ſcriptu & auctoritate hauſerunt, quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſsione intelligendi regulam accepiſſe conſtabat.

Queritur porrò beatus Hieronymus, hæreticos, vt fauorem ſibi plebis concilient, ſcientiam legis quibuſuis, adeoq́ue ipſis mulierculis tribuiſſe. Et ad Paulinum: *Sola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſsim omnes vendicant, hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant.* Neque hoc noſtro tantùm aut Hieronymi ſæculo, factum fuit, ſed etiam temporibus Apoſtolorum: adeò, vt beatus Iacobus Apoſtolus eiuſmodi hominum temeritatem efficacibus verbis comprimere debuerit. *Nolite*, inquit, *plures magiſtri fieri, fratres mei, ſcientes, quoniam maius iudicium ſumitis.* Et verè non aliundè tot hæreſes & ſchiſmata proſeminantur, quàm quod quilibet ad ſuum iudiciũ ſcripturas interpretetur, atque ad noua ſua commenta accommodare conetur, vt veteres dixerũt, *a* Hilarius, *b* Hieronymus, *c* Auguſtinus, *d* Epiphanius.

Lib. 1. aduerſus Pelag.

Cap. 6.

Iacob. 3.

a lib. 2. de Trin & li. 2. ad Conſt.
b in c. 1. ad Gal. & contra Lucife.
c lib. 12. cõ feſſ. ca. 25.
d In 7. Synod. ſeſſ. 6.

OBIECTIONES HAERETICORUM.

Prima: Chriſtus præcepit auditoribus ſuis, vt doctrinam Chriſtianam ad regulam exigant ſacræ ſcripturæ. *Scrutamini ſcripturas.* Igitur *Ioan. 5.*

 tur

tur permiſſum, imò mandatum eſt vulgò Chriſtianorum iudicium de ſcripturarum interpretatione, & de negotijs fidei.

SOLVTIO.

Neganda eſt conſequentia, primò quidem, quia Chriſtus non indoctæ plebeculæ locutus eſt, ſed Sacerdotibus Leuitis, & Phariſæis, qui clauem acceperant ſcientiæ, de quibus eodem

Luc. 11. cap. dixit: *Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimoniũ perhibuit veritati, &: quomodo poteſtis credere, qui.*

Ioan. 5. *gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* quos conſtat non fuiſſe ex promiſcua multitudine, ſed principes viros, qui ab Hieroſolymis, Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem legauerant, vt interrogarent

Ioan. 1. eum, *Tu quis es?* Deinde verò, quia ſcrutari ſcripturas, non eſt ſcripturas ad ſenſum ſuum quolibet torquere, vel nouam atque hactenus inauditam interpretationem, ad nouum dogma confirmandum, comminiſci: ſed eſt doctrinam cum ſcriptura conferre, eo ſenſu intellecta, quem tradiderunt maiores.

Act. 17. Secunda. Beroenſes commendantur, quod quotidie ſcrutarentur ſcripturas, an illa, quæ à Paulo, & Sila dicebantur, ita ſe haberent, ergo licet populo idem præſtare.

SOLVTIO.

Concedi poteſt ad eum modum, quo id fecerunt Beroenſes, qui ſcripturas ab Apoſtolis pro concione expoſitas, cum ipſa eorum expli-

explicatione conferebant, conſiderabantque, vtrum nouis modis, à veteribus ignoratis, ſcripturas torquerent, an verò maiorum doctrinæ, & interpretationi conſentanea dicerent. Hoc ipſum optandum eſt ab omnibus fieri, & ijs præſertim temporibus, quando noua dogmata in mundum inuehuntur, Scripturarumque centonibus cõprobantur: tunc enim conferendæ ſunt nouitates illæ cum vetuſtate Eccleſiæ, & noua interpretatio cum antiqua interpretatione maiorum, cum qua ſi pugnat, reijcienda eſt, & iuxta beati Pauli admonitionẽ anathemate percutienda. Galat. 1.

Tertia. Matthæi 11. Chriſtus patri cœleſti confitens, *quia abſcondiſſet hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſſet ea paruulis*, ſignificare voluit, non minus ineſſe gratiæ imperitæ multitudini, quàm inflatis doctoribus. Non ſunt igitur rudes ab interpretatione, & iudicio ſcripturarum arcendi.

SOLVTIO.

Neganda eſt conſequutio, quia paruulorum nomine, non quiuis imperiti, ſed humiles, ac nullius rei cognitione tumentes, intelligendi veniunt, quales erant Apoſtoli, piſcatores illi quidem, & demiſſi, nullo Spiritu inflati, nullius artis inanis arrogantia ſubnixi, ambulantes, non tamen indocti, vtpotè, qui totum trienniũ æterni patris diuinam ſapientiam docentem audie-

audierant,& mentem ipſam intùs erudientem ſenſerant. Gaudet igitur Chriſtus, non tumidos peritia legis Phariſæos, non inflatos naturalium rerum cognitione Philoſophos, ſed humiles, & à mundo contemptos piſcatores, ad Chriſtianam ſapientiam primò quidem à ſe diſcendam, deinde verò alijs communicandam delectos, eo ferè modo, quo B. Apoſtolus

2. Corin. 1. Paulus: *Videte*, inquit, *vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes.* Indocti, qui præ ſe maiores omnes pro nihilo putant, ſuumque iudicium totius Eccleſiæ ſententiæ anteponunt, non ſunt in iſtorum paruulorum, de quibus Chriſtus loquitur, ſed in turgidorum, non dico ſapientium, ſed ſciolorum, numero reponendi.

Quarta. Ioan. 6. Affirmat Chriſtus ex Prophetis, *Erunt omnes docibiles Dei*, ſiue vt Græcis eſt θεοδίδακτοι, hoc eſt, docti à Deo: ait namque Eſaias, *Ponam vniuerſos filios tuos*

Eſaiæ 54.

Hiere. 31. *doctos à Domino*, & Ieremias, *Dabo legem meam in viſceribus eorum, et in corde eorum ſcribam eam, & non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me, à minimo vſq. ad maximum, ait Dominus.* Igitur non opus eſt plebi alio doctore, ſed omnibus licebit interno ſpiritus inſtinctu ſcripturas exponere.

SOLV-

SOLVTIO.

Malè colligunt aduerſarij;non enim Prophetæ ſcripturarum omnium intelligentiam, ſine doctore externo,à ſolo Deo volunt Chriſtianis omnibus infuſum iri,ſed duo alia prædicunt Meſſiæ temporibus euentura; alterum, quod omnes docendi ſunt à Deo, hoc eſt, diuinitùs communicandam omnibus ſcientiam, quod factum eſt à Chriſto Deo, & patris Sapientia:primò quidem,quando per ſe ipſe Deus cum hominibus conuerſatus cœleſti doctrina ore ſuo ſacroſancto mortales imbuit,& per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores, eadem mundum diuina ſcientia colluſtrauit : Deinde verò dum quotidiè per ſe ipſe fidei virtutē Chriſtianis infundit: Alterum, quod non docebit vnuſquiſque proximum ſuum,non quidem nihil,ſed noſſe Dominum.Significauit enim Propheta his verbis, temporibus Chriſtianorum tam publicam fore,& omnibus manifeſtam orthodoxam fidem, tam conſpicuam Eccleſiam Catholicām,vt ea neminem poſſit fugere : ſtatim enim cum lacte ſugendam Dei notitiam,& ipſis infantibus à parētibus inſtillandā; quod totis 1500.annis vidimus in Eccleſia per vniuerſum orbem à Catholicis egregiè præſtitum eſſe.Voluit igitur Propheta indicare, Eccleſiā Chriſti non fore inuiſibilem,ſicut quidam docuerunt,neque vllo vnquam tempore, ita ſupprimendam orthodoxam fidem, & ita abditam in occulto latituram, ſicut his 1500.an-

nis co-

nis coguntur hæretici fateri ſua dogmata inuiſa latuiſſe, quod ne vnum quidem hominem ante ſui hæreſiarchæ ætatem nominare poſſint, qui idem prorſus in omnibus, quod ipſi, profeſſus fuerit.

Quinta. Maiores noſtri, & Eccleſiæ doctores, cùm fuerint homines erroribus obnoxij, errare potuerunt: non igitur quicquid illi dixerint ex oraculo editum exiſtimari debet.

SOLVTIO

Verum eſt ſingulos homines, tam doctos, quàm indoctos poſſe errare, & pro fidei regula accipiendum non eſſe, quod ſinguli vel dixerunt, vel ſcripſerunt; vniuerſos tamen ſimul errare nunquam permittit ille, qui ſe ſuæ Eccleſiæ præſto futurum promiſit, *vſque ad conſummationem ſæculi.* *Matth. 28.*

Cæterùm quia hæreticis omnibus ſolenne eſt, Sanctorum patrum, quod fuerint homines authoritati detrahere, exponendum erit, quibus de cauſis ipſi in Eccleſia auctoritatem habeant, & à Catholicis in dogmatum ſuorum confirmationem adducantur. Prima eſt, quòd ſint certi teſtes eorum, quæ ſuis temporibus Chriſtianus populus per orbem vniuerſum credidit: cum enim lego B. Chryſoſtomum in Græcia, Beatum Hieronymum in Palæſtina, Ambroſium in Italia, Auguſtinum in Africa, Hilarium in Gallia, Oroſium & Pru- *Cur patres citentur.*

dentium

dentium in Hiſpania eodem ſæculo ante 1200. annos eadem prorſus nobiſcum ſentientes atque ſcribentes, populos ſibi commiſſos pro cõcione docentes, & libris inſtituentes: dubitare non debeo, eandem per omnem Eccleſiam fuiſſe fidem, ante 1200. annos, quæ hodie etiamnum à Catholicis retinetur. Sicut namq; hiſtoricis ſua debetur fides, ita multò magis his paſtoribus atq; doctoribus, qui non tantũ quid Eccleſia crediderit, ſed quid, & quibus modis concreditum gregem concionatores, & ſuperiores docuerint, poſteris tradiderunt.

Secunda. Quod viri ſanctitate conſpicui, miraculis clari, doctrina illuſtres, ſtudio laboreque indefeſſi minus exiſtimandi ſint erraſſe, quàm nos noui homines, qui neq; pietate, neq; eruditione, cum ipſorum minimo ſumus conferendi: nec enim credibile eſt viros huiuſmodi, præſertim in rebus, quæ fidem attingunt, à Deo ſic deſtitutos, vt & ipſi errarint, & concionibus doctrinaque ſua in errorem alios induxerint.

Tertia. Quod qui ante annos 1200. ad Eccleſiæ gubernacula ſederunt, ab Apoſtolorum temporibus, ſolis 300. annis abfuerint, eorumque doctrinam, tanquam viciniores longè melius cognouerint, quàm nos poſt mille ducentos annos ſequuti: præſertim cùm non niſi per veteres illos maiores, ad nos Chriſtiana noſtra doctrina peruenerit. Ire igitur ad veteres nihil aliud eſt, quam inueſtigare, vtrum

dog-

dogmata religionis pura, atque illibata, ſicuti ab ipſis tradita fuerunt, ad nos ſint delata.

l. 2 contra Iulianum, Pelagianū. Quarta. quia, quòd multò antè noſtra ſæcula vixerunt, incorrupti ſunt iudices controuerſiarum, quæ à poſteris mouentur: *Nullas* (inquit D. Auguſt.) *nobiſcum vel vobiſcum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt, neque nobis neque vobis irati ſunt, neq; nos neq; vos miſerati ſunt: quod inuenerunt in Eccleſia, retinuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à parentibus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.*

DE NVMERO LIBRO- *rum ſacrorum.*

Nullius ferè canonicus extat liber, cui non cenſoriæ ſeueritatis notam inuſſerint Nouatores, ſi quidem minus errori ſuo fauere videretur. Totum vetus teſtamentum damnauerunt Carpocratitæ, Seueriani, & Manichæi, tanquam à malo principio confictum. Euangelia præterquam Lucę, negauit Cerdon. Cerinthus, etiam Lucam abiecit, & cæteros, præter Matthæum. Seueriani Apoſtolorum Acta ſuſtulerunt, & cum Ebionitis omnes beati Pauli Epiſtolas. Epiſtolam beati Iacobi Lutherus appellauit ſtramineam, & indignam Apoſtolico ſpiritu. Alogiani beati Ioannis Apocalypſin pro figmento Cerinthi habuerunt. Non pauci de poſteriori Epiſtola beati Petri, & duabus beati Ioannis Apoſtoli dubitauerunt. Quibus omnibus ſi fides habenda ſit, reſtabunt nobis in Scriptu-

Scripturis,vnica B.Petri, vnica beati Ioannis, & vna B.Iudæ, quas tamen non eſſet difficile, prætextu aliquo cum cæteris expungere.

Cæterùm ne hoc malum orbi eueniret, inſculpſit in mentibus Eccleſiæ Deus, ſacrorum librorum numerum, qui inſpiciendus eſt ei, qui de libro aliquo dubitat. Ante 1200.annos, in concilio Carthaginenſi, cui B. Auguſtinus adfuit, & in Epiſtola B. Innocentij ad Exuperium, illi omnes nominati ſunt, quos ante 150. annos celeberrimum illud Florentinum concilium Latinorum, Græcorumque patrum, atq; Armenorum legatorum conſenſione celebratum, recenſuit,& noſtra ætate Trident. Synodus comprobauit. *Cap.47.*

OBIECTIO.

Prima: Concilium Laodicenum,eos libros veteris teſtamenti omittit, qui non ſunt in canone Hebræorum: non igitur agnouit libros Machabæorum, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Tobiam,& Iudith.

SOLVTIO.

Neganda eſt conſequentia: non enim eo loci Patres abiecerunt hos libros, tanquam non ſacros, nec decreuerunt non eſſe canonicos,ſed non numerauerunt inter illos, qui in Eccleſia eſſent legendi, idque præſertim propter Iudæos ad fidem conuerſos,& ferè Iudaizantes, quibus Phrygia ab Apoſtolorum temporibus abundabat. Hos nimirum, ſancti illi Epiſcopi irritare noluerunt, ijs libris veteris

teſtamenti in Eccleſia legendis, quos illi in canone Hebræorum non habebant.

Secunda: Beatus Gregorius libro 19. Moralium, cap. 17. de libris Machabæorum ſic loquitur: *Non inordinatè agimus, ſi ex libris licet non canonicis, ſed tamen ad ædificationem Eccleſiæ editis teſtimonia proferamus.*

SOLVTIO.

Sed nec ille negat, eſſe libros illos ſacros, aut in canonem Eccleſię relatos, cùm virum doctiſſimum latere non potuerit, quid ante 200. annos, beatus Innocentius Papa, & Concilium Carthaginenſe, de his Machabæorum libris ſcripſerit. Loquitur igitur de canone Hebræorum, in quem iſti libri aſſcripti non fuerunt, & propterea non parem obtinebant apud omnes homines, præſertim Iudæos, authoritatem. B. Auguſtinus, multò antè ex ijſdem libris, tanquam ſacris, & apud Eccleſiam canonicis, ſacrificium pro defunctis confirmare minimè reformidauit.

l. de cura pro mortuis agenda c. 1.

Tertia: Olim à pleriſque dubitatum fuit, de nonnullis Scripturæ libris, de Epiſtola ad Hebræos, de altera Epiſtola Diui Petri, de poſterioribus capitibus Danielis, & cæt. Non ſunt igitur hæreſeos crimine condemnandi, qui eoſdem nunc vel reijciunt, vel in dubium vocant.

SOLVTIO.

CONSEQVENTIA neganda eſt, quia pari ra-

ri ratione efficietur, hodie à nobis dubitari poſ ſe, an ſint de integro baptizandi, quos hæretici abluerunt, quod exiſtimauit D. Cyprianus cũ concilijs aliquot Aphricanis: Et, an Chriſtianis obſeruanda ſit lex Moſaica, etiam iſtis, qui ex gentilibus crediderunt, quod ante Hieroſolymitanum concilium citra hæreſim à pleriſque agitatum fuit. Denique, vtrum ad gentes quoque pertineat gratia Euangelij, an verò ad ſolos Iudæos, ſicut nonnulli in actis Apoſtolicis arbitrabantur. Tametſi namque Eccleſia vnam eandemque fidem quouis tempore retineat, quædam tamen fiunt nonnunquam expli catiora, temporis progreſſu, quàm fuerint in principio: Sicut enim numero creuit Eccleſia, ita facta eſt auctior eruditione, & perſpicatior in illis cognoſcendis, quæ ex primis articulis fidei manifeſtò notis, tanquam ex principijs neceſſariò colliguntur. Eccleſia igitur nullo vnquam tempore pro fidei dogmate recepit, quod prius reiecerat, vel non eſſe credendum docuerat, (hoc enim eſt hæreticorum, qui fidem mutant) ſed aliquando credit explicatius, quod prius crediderat in genere atq; obſcurius.

Actor. 15.

Acto. 11.

Proinde quamuis nihil fidei contrarium ſentiat, qui de re nondum explicata, diuerſam ab alijs opinionem tuentur; nulli tamen licet, citra notam hæreſeos, in dubium reuocare, rem ſemel ab vniuerſa Eccleſia manifeſtè declaratam, atque receptam. Itaque poſtquàm ab

eccleſia explicatũm eſt, etiam illos libros in ſacris eſſe habendos, qui apud nõnullos in dubium venerant, nulli eſt fas amplius dubitare, cùm pari veneratione habendi ſint, atq; ſi nulla de his vnquam dubitatio fuiſſet: quandoquidem ab eadem Eccleſia fidem authoritatéque accipiunt, quæ reliquos libros in ſacris numerauit. Cauſa enim, cur à pleriſque Catholicis non fuerint ſacris libris adnumerati, non illa eſt, quia tunc non fuerint ſacri, ſed quia nondum omnibus à tota Eccleſia pro ſacris propoſiti. Ergo ſimul atque publicè proponuntur, ſine vlla recuſatione in diuinorum librorum numero ab omnibus colendi ſunt, ac venerandi. *Simile.* Quemadmodum nummus aureus quibuſdam initio ſuſpectus velut adulterinus, ſi poſtea aurificis periti ſtatera examinatus, & à magiſtratu approbatus, ab omni populo recipiatur, non minoris eſt precij, quàm cęteri nummi, qui talem ſuſpicionem nunquam tulerunt.

DE

DE ECCLESIA.

Caput II.

CVm varijs erroribus & flagitijs mundus totus in maligno poſi-tus, ab vltimo fine creationis ſuę, æterna ſalute, aberraret; Chriſtus quoſdam homines ex tota hominum multitudine, gratia ſua & miſericordia euocauit, eoſque certis inter ſe legibus coniunxit, Societatēq; ſeu Rempub. quandā inſtituit (quam Eccleſiæ nomine appellari voluit,) quæ à cæteris hominibus ſeparata, non tam res huius vitæ caducas intueretur, quàm ad beatitudinē perpetuā futuri æui mentis oculos intēderet. Et cùm maximus ſit humani generis amator Deus, nō vnius nationis gentes, vel loci anguſtijs hanc ſuam congregationem concludi voluit, ſed poteſtatem fecit quotquot ſunt in vniuerſo orbe hominibus, nullo ſexus, ætatis, donorum naturæ vel fortunæ diſcrimine, vt hunc ſuum cœtum adire, in eumque cooptari poſsint. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, hìs, qui credunt in nomine eius.* *Ioan. 1.*

Proprietates Eccleſiæ.

Huic porrò Reip. eximia quædam priuilegia conceſsit, qualia extra hanc congregationem nuſquam inuenias. Eorum primum eſt, in Eccleſia ſola veram eſſe notitiam Dei diuinarumque rerum nullo permiſtam erro- 1.

re intelligentiam,eamque ita conſtantem Chri ſti ſpiritu directore,in vera religione perſiſtere,vt error in fide apud illam locum habere nequeat; *Eſt enim Eccleſia firmamentum, & columna veritatis*,quæ veritatem fidei ſuſtentet, eique teſtimonium & authoritatem præbeat: In hac ſola igitur eſt ſyncera verbi Dei prædicatio,integra ſcripturarum explicatio,diuinæque voluntatis interpretatio.

1. Tim. 3.

2. Secundum ex primo ſequitur, in ſola Eccleſia eſſe verum Dei cultum,ſynceram Sacramentorum adminiſtrationem,ſanctas Deoq; acceptas ceremonias.

3. Tertium eſt Chriſtum ſacratiſſimæ paſſionis laborumque ſuorum merita in ſola Eccleſia repoſuiſſe, quorum illi tantùm participes efficerentur, qui ſe ad Eccleſiæ coniunctionem reciperent. In hac ergo Eccleſia ſola,accipitur peccatorum remiſſio, gratia Dei, iuſtificatio, ſanctificatio: Soli Eccleſiæ filij bonis operibus merentur,apud Deum vel augmentum iuſtitiæ, vel æternam vitam: Soli ſunt grati & accepti Deo, amici & filij DEI; ſoli communionem habent cum ſanctis ſanctorumque meritis; Soli ornati ſunt veris, ſeu Chriſtianis virtutibus; ſoli promiſſionem habent, certamque expectationem vitæ æternæ. Magna vtique priuilegia & veriſſima: nam extra Eccleſiam nihil horum reperitur, nulla ſanctitas, nulla virtus Chriſtiana, nulla opera-

operatio Deo accepta, nullum meritum, nulla ſpes ſalutis; hæc quidem fortaſſis non ægrè admodum nobis aſſentientur hęretici.

Tota porrò difficultas in eo eſt, penes quos inueniatur Eccleſia iſta, dū ſinguli ad ſuas congregationes eas pertrahunt. Cuius litis euidenter dirimendæ gratia Chriſtus Saluator pro ſua in humanum genus charitate, aliqua certa indicia & ſigna notaſque reliquit, quibus hæc ſua Reſpubl. ab alijs cœtibus dinoſceretur, ne, ſi quis ex infidelibus ad Eccleſiam ſe conferre velit, dubius hæreat, quam ex tanta congregationum diuerſitate potiſſimum amplecti debeat, quarum quælibet ſe nomine Eccleſiæ tot priuilegijs inſtructæ iactat. Rerum autem, quæ inquiruntur notæ eiuſmodi eſſe debent, quæ & clariores ſint rebus ipſis, & à communi conſuetudine non alienę. *Vbi ſit Eccleſia.*

Quocirca qui ex eo penes ſe eſſe veram Chriſti Eccleſiam contendunt, quod ſe verbū DEI ſyncerè interpretari, & Sacramenta purè adminiſtrare affirment, non ſatis id apertè demonſtrant, cùm iſtud non minus in dubium vocetur, & omnibus ſit occultum, atque illud, quod quærebatur: cùm enim, vt diximus, hæc ſint Eccleſiæ priuilegia & proprietates, quicunque ad ſuum cœtum Eccleſiæ nomen transfert, is vtique proprietates eius omnes ſe habere dicet, & qui de numero Gentilium Eccleſiam veram quæret, nihil certi inueniet, quando omnes audiet de ſyncera verbi di- *Ioannes Meiratus in prato c.29.*

bi diuini prædicatione,& Sacramentorum adminiſtratione gloriari,alioſque à ſe mendacij arguere.Nam Lutherani hæc penes ſe eſſe docēt, nō apud Caluiniſtas,Anabaptiſtas, Schvvēckfeldianos, contra verò Caluiniſtæ apud ſe ſolos,non apud alios ea reperiri volunt, atque ita de cæteris.

Vnde manifeſtum eſt rectiùs ab illis fieri,atque,vt Philoſophi loquuntur, rem à priori oſtendi, qui ex hoc ſe docent prædicta habere, verum,inquam,Euangelij & Scripturę ſenſum, ſynceram adminiſtrationē ſacramētorum,&c. quod veram penes ſe habent Eccleſiam: Veram autem Eccleſiam eſſe clarioribus notis perſpicuum faciunt:quas ne ipſi quidem Aduerſarij poſſint inficiari.

Notæ porrò iſtę ſunt duplices: vna ab ipſa origine ſumitur, aliæ ex proprietatibus externis re ipſa, quæ quæritur notioribus. *Similitudo.* Similitudine fiet res manifeſtior. Quæritur Colonia Agrippina, eadem illa quam condidit olim Agrippa, multis prærogatiuis atque immunitatibus donata, ciuitas Imperij, Reſpublica libera,& cæt.Sint quidam antiquæ illius ciuitatis oſores, qui ab annis 100. vel 50. alijs oppidulis excitatis & nomen, & ius nobilis illius veteris Coloniæ, ad illa transferre audeant,& ſi quis hoſpes aliunde recens aduentans de Colonia quærat, ſuas illi nouas à ſe nuper fabricatas ſedes monſtrent.Hoſpes ſanè iſte his duobus ſignis de veritate, docebitur:

alterum eſt, vt conſultis annalibus oppidorum omnium inquirat originem, inueniet quippè in veteri Colonia continuatam ab ipſo Agrippa hiſtoriam, cæterorum verò non poterit initium inde ab ipſo Agrippa deductum oſtendere, ſed tantùm à quinquaginta aut centum annis iacta eſſe fundamenta reperiet, atque adeò ne principium quidem vllius ædificij ante id tempus extitiſſe conſtabit. Alterum, quo in notitiam veræ Coloniæ veniet, eſt in externis ſignis, quæ ſenſibus ipſis ſunt notiſſima, quibus ab hiſtoricis, indubitatiſque authoribus, multis retro ſæculis deſcripta fuit Colonia, à ſitu loci ad Rheni ripam, in planitie, infra Bonnenſe oppidum, & cæt. ab ædificijs & templis, à conſuetudinibus, & cæt. Quæ notæ ſi non in recentibus illis oppidulis extent, ſed in antiqua Agrippina, non ignorabit hoſpes, quò tandem ſe conferre debeat, quicquid reclament alij, quos vt impudentes bonorum aduerſarios, & humani generis oſores deteſtans, omni ſupplicio dignos pronunciare non verebitur.

Pari ratione in Eccleſia inuenienda vtetur vir prudens, qui vel recens ex gentibus Iudæíſve, ad veræ Catholicæque religionis lucem conuertitur, vel (vt fit) in hac tanta ſectarum diuerſitate dubius hæret, ad quam ſe debeat partem adiungere. Is enim non ex doctrina Eccleſiam, ſed ex Eccleſia doctrinam metietur, neque ſibi authoritatem vendicabit

de doctrina iudicandi, ſed certis notis deprę-henſa Eccleſia, ipſius iudicio per omnia ſtabit, quam falli non poſſe, neque fallere ex diuinis Scripturis didicit. Primùm igitur ad ſuam originem ſingulos eos cętus deducet, qui ſe pro vera Chriſti Eccleſia offerunt. Inueniet Lutheranæ Eccleſiæ à Luthero datum initium anno 1517. Caluinianæ à Caluino etiam poſterius; Anabaptiſtis à Balthaſaro Pacimontano, ſub annum Domini 1522. Svvenckfeldianæ à Svvenckfeldio, multo recentius; Domui amoris ab Henrico Nicolai nauta, fortè ſub annum 1550. Sique diligenter inueſtiget, clarè deprehendet non ſtatim primis illis annis totam fidem, vt nunc ab illis traditur, fuiſſe perfectam, ſeu paulatim cuſam atque recuſam, vix tandem triginta annis integram, vti nunc colitur, fuiſſe ſeruatam. Sanè ex locis communibus Philippi & Auguſtana confeſſione, quæ ſingulis penè editionibus aliquid noui pro fidei doctrina vulgarunt, hoc mutabile incrementũ diſcet.

Si porrò etiam attentius conſideret, & hiſtorias veteres euoluat, manifeſtè cognoſcet ante Lutherum, Caluinum, ſimileſque nouos doctores, ne vnum quidem fuiſſe tota terrarum orbe hominem, ſeu Catholicum, ſeu hæreticum, qui per omnia de rebus fidei ita vel docuerit, vel ſenſerit, ſicut illorum ſectatores hodie profitentur ſe credere. Et quod ad hæreticos quidem attinet, non eſt diffiten-

dum

dum, à nouis ſectarijs veteres ſemper aliquos errores ſuſcitari, quod non obſcurè in noſtris locum habet, qui ab Aetio & Eunomio doctrinam ſuam de ſola fide mutuati ſunt; à Manichæis de matrimonio; à Nouatianis de pœnitentia; à Vigilantio de ſanctorum reliquijs; à Iouiniano & Heluidio de cœlibatu; à Berengario de Euchariſtia; à Leone Iſaurico, & Copronimo de ſacris imaginibus; ab Huſſitis de neceſſitate vtriuſque ſpeciei; à cæteris deinde ferè omnibus aliud aliquid in fabricam ſuam prauorum dogmatum tranſtulerunt. Nam & Caluinum Arianizaſſe, & Bucerum cum Sebaſtiano Munſtero Iudaizaſſe, non obſcura fama eſt. *Nouæ hæreſes aliquid à veteribus.*

Cæterùm vt in aliquibus conueniant, in multis tamen diſſentiunt, quia vel aliquos errores veterum hæreticorum deteſtantur, vel nouos adijciunt hactenus inauditos. Iuſtitiam imputari, non inhærere: ſpeciali fide, qua ſe quiſque credit iuſtum eſſe, peccata remitti: Peccatum originale eſſe ſubſtantiam non accidens, aut priuationem: duo tantùm eſſe Sacramenta Eccleſiæ: Sacramentum Baptiſmi non dare gratiam: ſed indicium eſſe, aut ſignum collatæ gratiæ: Chriſtum in cœna præſentem nulla veneratione colendum eſſe vel adorandum, nemini prorſus antecedentium hæreticorum, in mentem aliquando venit. Miſſæ ſacrificium, quod tantoperè auerſantur huius ſæculi omnes ſectarij, vete- *Nullus veterum hæreticorum cum nouis conuenit.*

ribus

ribus omnibus fuit ſacroſanctum: eius namq; *Daniel.12.* exploſio iuxta Danielis prophetiam proximis Antichriſti temporibus debebatur. Hic igitur manifeſtò efficitur, quod nemini vnquam eorum hæreticorum, qui ante vixerunt, quàm à veritate Catholica Lutherus deſciuerat, cum vllo noſtri temporis hæreticorum, in his quæ fidei ſunt per omnia conuenerit.

Nullus veterũ Catholicorum cũ hæreticis conſentit. Sanctorum Patrum eadem eſt ratio, qui & vnamini conſenſu veteres hęreſes à Neotericis reuocatas condemnauerunt, & diſertis verbis ſe illa crediſſe, ſibiq; commiſſos populos docuiſſe ſcripſerunt, quæ ſectarij noſtri Eccleſiæ Romanę crimini & errori ducunt. Beatus Hieronymus grauiſsimè inſe*Lib. de here. cap. 54.*ctatur Vigilantium, quod ſanctarum reliquiarum venerationem impugnarit; Beatus Auguſtinus inter hæreſes Eunomij recenſet doctrinam de ſola fide, quam tot annorum ſpacio decurſo, rurſus ab inferis ſuſcitauit Lutherus. Beatus Ambroſius eundem errorem de poteſtate clauium, & peccatorum remiſsione repræhendit in Nouatio, quem docent ſe*Libris de penitentia.*ctatores Lutheri, &c. Fidem Romanæ Eccleſiæ de ſanctiſsimo miſſæ ſacrificio ad vnum omnes maiores tenuerunt: Sanctos cum Chriſto beato æuo fruentes omnes inuocauerunt: Romanum Pontificem magna veneratione & obedientia pro Chriſti vicario & beati Petri ſucceſſore omnes coluerunt: operibus bonis merita, & æternæ vitæ mercedem omnes attri-

tribuerunt: Satisfactiones pro commiſsis peccatis omnes impoſuerunt, & multa id genus ſe feciſſe & credidiſſe docuerunt, quæ ex diametro cum hæreticorum noſtri ſæculi doctrinis pugnant. Nemo igitur ex his omnibus cum quoquam de noſtris ſectarijs per omnia conſentit, conſtatque manifeſtè neminem toto orbe mortalium ante Martinum Lutherum, hoc eſt, ante annum Domini Chriſti 1517. extitiſſe, qui eam fidem teneret, quam Lutheri, Caluini, aut aliorum hæreſiarcharum diſcipuli profitentur.

Qui hæc animo ſuo verſat vir prudens ſuæque ſalutis amans, non ſolùm his nouis hominibus ſalutem ſuam non committet, ſed & vehementer admirabitur, atq; ex animo deplorabit, inueniri aliquos, qui tam parui ducant animas ſuas, vt in certam earum damnationem non ita pridem excogitatam fidem, & coactum nouorum hominum cœtum, pro vera fide & Eccleſia venerentur, ſequanturque.

Atqui occurrunt Aduerſarij, dicuntq; Apoſtolos Chriſti, ad mentem Lutheri docuiſſe, & paſsim toto terrarum orbe rerum credendarum ſenſum atq; intelligentiam expoſuiſſe. Quos ſi doctrinæ ſuæ fauere demonſtrent, non alijs argumentis opus erit ipſis, vt dogmatum ſuorum integritatem, veritatemque perſuadeant. Sed iſta pauca attendat vir prudens: primum quidem cum ſectarij omnes, illi etiam, qui pugnantia tuentur dogmata, à ſe *Apoſtoli cum hæreticis nō ſenſerunt.* *Quatuor attendenda.* *1.*

Apo-

Apoſtolos ſtare quiſq; velint, Lutherani, Caluiniſtæ, Svvenckfeldiani, Anabaptiſtæ, quis me docebit Apoſtolos Lutheri potius, quàm
2. Caluini fidem tradidiſſe? deinde verò mirũ omninò videtur, cùm tantos in inſtituendo orbe labores inſumpſerint Apoſtoli Chriſti, tot annis ſudauerint, tot miraculis prædicationẽ ſuam confirmauerint, tot loca peragrauerint; eos ne vnum quidem hominem poſteritati reliquiſſe, qui ſynceram doctrinam Apoſtolicam per omnia integram, incorruptamque tenuerit, poſteriſque tradiderit. Atque id quidem
3. admirandum amplius, quod ſtatim à primis illis Apoſtolorum temporibus, non varij diuerſis locis, ſed iidem prorſus per vniuerſum orbem errores, iique grauiſſimi irrepſerint, nemine aduertente Epiſcoporum, quos ſibi ſucceſſores Apoſtoli conſtituerant. Certum
Lib.3.ca.3. eſt (vt teſtatur beatus Irenæus) ſacrificium miſſæ in omni loco Deo oblatum ſtatim à morte Apoſtolorum Chriſti fuiſſe: conſtat vbique inuocatos ſanctos, & ſatisfactiones pœnitentibus indictas; quæ dum non poſſunt inficiari hæretici, fatentur prima poſt Apoſtolos centuria introductos errores, quos Caluinus appellat hallucinationes Patrum. Cæterùm vir prudens ac cordatus ſtatuet potius homines illos, qui 1500. annis poſt Apoſtolorum ætatem ſecuti ſunt, grauiter hallucinari, & falli fallereq;, quàm ſanctiſsimos illos maiores noſtros, qui & ex Apoſtolorum docentium ore ve- ram

ſam puramq; Chriſtianæ religionis cognitionem acceperunt,& ipſorum mentem probè aſſecuti ſunt,præſertim cùm non pauci illorum fidem ab Apoſtolis perceptam ſanguine ſuo cō ſignarint. Intelliget certè vir prudens, non eſſe conſentaneum diuinæ bonitati, vt totis 1500. annis vera fides doctiſſimos quoſque pientiſſimoſq; viros, Apoſtolis vicinos, latuiſſe,& demum poſt tot ſæcula innotuiſſe Luthero, Caluino, cæteriſque neotericis, aſſeratur. Si namq; ſtatim poſt Apoſtolos corrupta eſt fides, perierit vtiq;, cùm fides ſit vna, quæ ſibi neque addi quicquam, neq; demi patitur. Si fides perijt, interijt ſimul Eccleſia, quæ in vera fide innititur. Sublata fide atque Eccleſia, neceſſariò efficitur, æternis ignibus adiudicatos, quotquot alienam à Luthero fidem profeſſi ſunt, quia *ſine fide impoſsibile eſt placere Deo.* 4. *Epheſ* 4. *Hebr.* 12.

Iſta ſi ſepoſitis affectibus vir prudens expēdat, non credet ſe nouis Doctoribus, qui licet fidem ſuam atq; Eccleſiā ad Apoſtolos ipſos referre laborent, in primis tamen hæreſiarchis ſuis ſubſiſtere coguntur,& totis 1500. annis ſucceſſionem interruptam fateri, cùm ne vnum quidem poſt Apoſtolos hominem afferre poſſint, qui per omnia cum ipſis in doctrina conſenſerit. Si norint, edant nomen, fideiq; ipſis teſtimonia proferant.

Neque mouebitur vir prudens, ſi dicant occultos aliquos extitiſſe omni tempore, qui Lutheranam fidem à ſe conſeruatam ad po- *An ante Lutherū occulti fuerint Lutherani.*

ſteros

ſteros tranſmiſerunt. Primò namque Lutherus ipſe fatetur à nullo homine ſe inſtitutum, ſed à ſolo Chriſto; agnoſcitque ſe primum ſui dogmatis inuentorem. Deinde argumento vel teſte nullo occultos hos Lutheranos docere poſſunt; vt manifeſtè intelligas effugium eſſe eorum, qui ſe à veritate conſtringi ſentiunt. ſi occulti fuerunt, vnde norunt fuiſſe? Ego pari ratione, ſi nouam comminiſci hæreſim velim à cæteris omnibus alienam, & diuerſam, ad Apoſtolos per occultos quoſdam deducam: Sed ita occultos, quos neque homo vllus vnquam nouit, neque Deus. Et hæc de origine ſectarum.

Antiquitas Eccleſiæ Catholicæ. Conuertat porrò nunc ſe homo prudens, ſuæ ſalutis amans ad Eccleſiam Romanam, eius intueatur originem, conſulat annales, Græcaſq; & Latinas hiſtorias, inſpiciat veterum monumenta, templa, monaſteria, ſacram ſupellectilem, ritus & ceremonias, & quicquid demum aliquid antiquitatis refert, inueniet ante annos 100. 200. 300. & vſque ad 1500. eandem doctrinam, eandem fidem, eandem Eccleſiam quouis tempore, per omnes ætatum gradus extitiſſe. Siue enim aſcendat ad Apoſtolos, cognoſcet eandem fidem in Catholicis hac noſtra tempeſtate viuentibus, atque in eorum parentibus ante annos 100. & in iſtorum auis, abauis, cæteriſq; maioribus, re nulla prorſus variata: ſiue deſcendat, manifeſtè videbit perpetuam ab Apoſtolis ad nos vſque, nullo vn-

vnquam tempore interruptam ſucceſsionem.
Videbit ex Chriſti Domini mandato, primùm *Actor. 1.*
quidem prædicatum eſſe Euangelium Hiero- *Hebr. 2.*
ſolymis,tum in omni Iudæa, & Samaria, de-
mum ad vltimos terræ fines: Vt namque Ori-
entales,& Meridionales prętermittamus, cer- *Propagatio*
tum eſt Germaniam vtramq; & Galliam, nũ-
quam aliam didiciſſe fidem,quàm quę hodie à
Catholicis ſeruatur. B. Petrus Germanis miſit
Creſcentem, qui Moguntinis; Eucharium &
Valerium, qui Treueris; Maternum, qui Ton-
gris, & Colonienſibus Euangelium prædica-
runt. Ad Gallorum conuerſionem ablegauit
Sixtum, Sinicium, Amantium, Mennium, qui
Rhemenſem Eccleſiam fundârunt; Sauinianũ
& Potentianum, qui Senonenſem; Altinum,
qui Aurelianenſem; Aduentinum, qui Carno-
tenſem; Aſtromonium,qui Aruernenſem;Mar
tialem, qui Burdegalenſem, pluresq́ue alias.
D. Petri ſucceſſor Clemens in Gallias direxit
Dionyſium Areopagitam, cum Ruſtico & E-
leutherio,qui Pariſienſes fidem docuit,& Vir-
dunenſibus Sanctinum Epiſcopum dedit; Ex-
uperium, qui Baiocenſibus primus præfuit:
Taurinum, qui Ebroinẽſibus; Eutropium, qui
Xanctonenſibus; S. Photinum, qui Lugdunẽſi-
bus. Hi porrò eandem quam à beato Petro at- *Succeſsio.*
que Clemente acceperant fidem & religionẽ,
ad poſteros tranſmiſerunt: populos non alia,
quàm Catholica fide imbuerunt: & nouis
eccleſijs Epiſcopos præfecerunt; qua in re

non paruam operam præſtitit in Gallia, temporibus Clodouæi B. Remigius. Remenſis Epiſcopus, & in Germania, B. Bonifacius Moguntinus primus Archiepiſcopus, qui auctoritate Stephani Romani Pontificis, auxilioque Caroli Magni Imperatoris, multas eccleſias erexit, & epiſcopales Cathedras inſtituit.

Nec ceſſarunt intereà Romani Pontifices, qui ſibi vniuerſalis eccleſiæ curam non ignorabant eſſe commiſſam, ſubinde nouos doctores & paſtores èmittere, Medardum, Peregrinum, Agricium, Amandum, VVilebrordum, Rumoldum: qui Gallicas & Belgicas aliquot prouincias ad Chriſti fidem adduxerunt. In Angliam primùm § S. Lupus & S. Germanus, temporibus Attilæ: tum à beato Gregorio Magno, Sanctus Auguſtinus cum ſocijs miſſi fuerunt.

§ Fuit tempore Lucij Regis.

Hos autem omnes non aliam in ſibi deſignatas prouincias fidem atque doctrinam inuexiſſe ab ea, quam poſteri coluerunt, primùm quidem ex éo manifeſtum euadit, quòd à Romanis Pontificibus mandatum acceperint, eandem prædicandi fidem, quam Romæ didicerant: Romæ autem nunquam fuiſſe variatam fidem & religionem Chriſtianam, Scriptores omnes fatentur.

1. (margin)

2. Deinde verò, quod ferè per monachos ſit ad fidem conuerſa Germania & Anglia, & id quidē maiori ex parte temporibus Caroli Magni, qui inſigne Monaſterium Fuldenſe, doctorū homi-

Fuldenſe Monaſteriū.

hominum ſeminarium, in Buchonia maximis ſumptibus erexit, atque fundauit: in quo nonnunquam præter diaconos & inferiores Clericos, 400. vixerunt ſacerdotes monachi, ad Germanorum conuerſionem expediti. Deniq; quod eadem vbiq; religio, eædem cæremoniæ diuini cultus, eademque doctrina à poſteris omnibus retineatur. 3.

Iccirco vir prudens, qui fidem nullam, nullamque eccleſiam à prima origine in Germania & Gallijs agnitam fuiſſe aduertet, præter Catholicam, cui præpoſitus eſt Romanus Antiſtes, intelliget hanc eſſe veriſſimam eccleſiam à Chriſto euocatam, & conſtitutam, non recentes illas, quæ tametſi nihil præter Apoſtolicam fidem atque doctrinam, & verbum Dei in ore habeant, quærentes tamẽ originem ſuam in medio hærent, neque ad Apoſtolos deueniunt.

Hac nota ſemper vſi fuerunt maiores noſtri aduerſus hæreticos, & in Conſtantinopolitano ſymbolo pulchrè eam indicauerunt, quando Eccleſiam vocauerunt, *Apoſtolicam*, hoc eſt, quæ ſine interruptione originem ſuam ad Apoſtolos ducit. Itaque ſicut is de nobilitate non poteſt gloriari, qui licet iactet ſe à maioribus nobilibus proſapiam ducere, à patre tamen ignobili ex vili ſcorto eſt ſuſceptus: Ita neque hæretici veræ eccleſiæ laudem, quæ tot ſæculis manifeſta *APOSTOLICA.*

& incorrupta perſeuerauit, ſibi iure vendicare poſſunt. Atque iſta de priori genere ſigni ſufficiant.

Sig. Eccl. Alia indicia ſumuntur ex proprietatibus ſenſu notioribus, quæ multò antequam dubitatio à quoquam moueretur, certiſſimis ſcriptis fuerunt indicatæ: Eiuſmodi in ſymbolo Conſtantinopolitano, aut potius ſymbolo Apoſtolico tria exprimuntur, *vna, ſancta, Catholica*. Eccleſiæ vnitas ab eadem doctrina fidei accipitur: cùm enim ſe habeat Eccleſia ad modum ſcholæ (ſumus quippè & vocamur in ſcripturis diſcipuli) cernitur eccleſiarum diuerſitas, à varietate doctrinæ. Sicut igitur quondam Academici, Peripatetici, Stoici, Cynici, ex opinionibus diſtinguebantur, ita qui diſcrepantia de rebus fidei ſentiunt, ad eandem non pertinent ſcholam, ſeu Eccleſiam. Vir prudens itaq; qui toties audiuit in ſacris literis vnitatem fidei commendari (*Vna fides, vnum Baptiſma. Sitis perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia, & cæt.*) quos viderit in negotijs religionis acriter contendere, facilè intelliget non pertinere ad eandem eccleſiam.

1. nota, VNA.

Epheſ 4.
2. Cor. 1.

Diſcipuli Lutheri, qui Auguſtanæ confeſsionis doctrinam amplectuntur, de rebus grauiſſimis inter ſe vehementer pugnant, & diſſentiunt: de peccato Originali, de præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia, deque alijs in-

Nulla hæreſis eſt vna.

innumeris: non igitur Lutheranorum cœtus, vel proteſtantium, aut confeſſionem Auguſtanam profitentium eſt vera eccleſia, quia non vna. Par ratio eſt Caluiniſtarum, qui in Caluino papiſtas & Puritanos diuiſi ſunt, & Anabaptiſtarum, qui in plurimas ſunt ſectas diſſecti, atque ita de reliquis.

Sumitur præterea Eccleſiæ vnitas (vt eſt apud beatum Cyprianum & D. Hieronymum) ab vno capite viſibili, ſicut corpus animale non eſt niſi ſub vno capite: atqui licet ab vno Luthero, ceu primo fonte, hodiernæ hæreſes omnes originem ducant, ſingulæ tamen à diuerſis in varios riuulos deductæ, omnem ſuperiorem excluſerunt, nemo ſanè eſt, qui, ne dicam Lutheranis omnibus, vel omnibus Caluiniſtis, vel omnibus Anabaptiſtis, &c. præſit, ſed quem exiguæ quarumuis ſectarum familiæ pro capite agnoſcant.

At verò Catholici omnes vbiuis terrarum, ſub vno capite Romano Pontifice, cui omnes parent, & Principes & Reges, vt Chriſti vicario, eandem fidem conſtanter retinent, idem dicunt, idem ſentiunt, idem credunt per omnia, & ne in minimo quidem religionis negotio diſcrepant: eſt igitur apud ipſos veriſſima eccleſia Chriſti, vna illa columba, perfecta, & electa genitrici ſuæ, de qua in Canticis. Sint *Cantic. 6.* multæ vulpeculæ, multi lupi rapaces, mul- *Cantic. 2.* ti accipitres, multi ſingulares feri, hoc eſt, *Matth. 7.* crudeles apri ſylueſtres, multæ denique con- *Pſalm. 79.*

cubinæ: vna eſt certè regina, dilecta amica, ſpecioſa.

2. *Nota CATHOLICA.* Secunda nota eſt eſſe Catholicam, vniuerſalem, vbique diffuſam. Hanc notam ſicut multò antè Chriſtum prædixerunt Prophetæ, *Pſalm. 18.* (*in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum:* *Pſalm. 71.* *Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarũ:* *Hierem. 31.* *Omnes ſcient me à maiore, vſque ad minorem: Erunt* *Eſaiæ 54.* *omnes docibiles Dei,*) ita eam agnouit beatus Apoſtolus Paulus ſuo tempore impletam: *Colloſſ. 2.* *Audiſtis,* inquit, *in verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos: ſicut & in vniuerſo mundo eſt, et fructificat, & creſcit:* *Rom. 10.* & iterum: *Nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum.* Si quis igitur certo indicio, depræhendere velit eccleſiam, mente percurrat orbem terrarum. Lutheranos inueniet in ſola Germania, Caluiniſtas fere in ſola Gallia & Anglia, Anabaptiſtas in varijs obſcuris angulis Hollandiæ & Morauiæ: ſicut Donatiſtæ & Nouatiani ferè in Africa latuerunt, & Iconoclaſtæ in Græcia. Extra Europam nulla ſectarum Lutheri, Caluini, & cæt. notitia ab orbe condito vnquam peruenit. Fieri igitur non poteſt, vt Nouatores noſtri ſæculi ad veram eccleſiam pertineant.

At verò Romana eccleſia per orbem vniuerſum fuſa, hoc nomine (Catholicæ) per

petuò ſola gloriatur. Et quidem primis illis maiorum temporibus, priuſquam in Turcarũ poteſtatem Patriarchales eccleſiæ veniſſent, Conſtantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana, magna erat omnium in vna fide conſenſio, ſub vno capite Romano Pontifice (ſicut in ſequenti capite demonſtrabitur.) Neque alia fides vſquam, quàm Romana prædicabatur. Hinc illæ voces in generalibus Synodis poſt lectas Romanorum Pontificum Epiſtolas: *Hæc eſt Patrum fides, hæc Apoſtolorum fides, ita omnes credimus: anathema, qui ita non credit.* *D. Auguſt. ca. 4. cont. epiſt. Fund.* *Calcedon. Act. 2.*

Poſtquam verò, ſeu ante Turcarum aduentum, ſeu poſt occupatam Græciam, ab eccleſia Romana ſeſe Orientales Epiſcopi ſegregarunt, erroremque de Spiritu ſancto induxerunt: non amiſit tamen eccleſia nomen Catholicæ, tum quod in regionibus illis non deſint Catholici, ſicut neq; per Germaniam, Galliam, Angliam: tum quod eadẽ prorſus conſtanter perſeueret eccleſia, eadem fide, eodem diuino cultu, eadẽ religione, licet contractior: Arbor eadem eſt, ſi truncus maneat, tametſi rami alij excidantur, alij ſuccreſcant. in Apocalypſi prædixit Apoſtolus nouiſſimis temporibus cœlum receſſurum ad inſtar libri inuoluti, hoc eſt, eccleſiam, quæ prius latè patebat in anguſtias contrahendam. Non enim ex eo dicitur eccleſia Catholica, quod eodem tempore totius *Eccleſia eſt Catholica etiam poſt ſchiſma Græcorum.* *Apocal. 6.*

orbis ditiones occupet: hoc quippè ne in hũc vſque diem fortaſsis contigit, quando Antarticis hominibus, & qui extremas remotiſsimaſque Americæ oras incolunt, fides Chriſti nunquam innotuit. Sed his duabus potiſsimũ de cauſis, tum quod nulli nationi, vt olim lex Moyſi Iudæis, ſit alligata, nulloque loco concluſa, ſicut Donatiſtarum & Lutheranorum errores, quorum hi extra Germaniam nuſquam celebrantur, nec illi extra Africam reperiebantur: tum quod iuxta veterum prophetarum vaticinia, aliquando per ſingula orbis loca ſeminandum ſit Euangelium, plantanda fides, atque extendenda Eccleſia, quod nulli alteri cætui contingere potuit. Arriana quidem hæreſis Romanum orbem ferè peruagabatur, ſed prius extincta eſt, quàm latius ſerperet. Turcarum perfidia latiſsimè patet, ſed occidentem Dei gratia, nunquam attigit. Caluiniſtę ante annos non ita multos tentabant ad Indos & Peruanos errores ſuos inuehere, ſed auxilio Chriſti & Catholicorum induſtria excluſi fuerunt. Catholica verò Eccleſia, primùm quidem ab ipſis Apoſtolis per omnes ferè notas regiones eſt propagata, dum B. Petrus per ſe, ſuoſque diſcipulos Italis, Germanis & Gallis prædicauit: Iacobus Hiſpanis; Andreas Thracibus, Scythis, Europeis: Philippus Scythis Aſiaticis: Matthæus Aethiopibus: Simon & Marcus Euangeliſta Aegyptijs, Libijs, & vicinis Afris: Bartholomæus Armenis & Indis citerioribus:

Catholica duabus de cauſis.

1\.

2\.

Tẽporibus Apoſtolorũ fuit Catholica.

ribus : Thomas Inids vlterioribus, Tarthis, Medis, Perſis, Brachmanis, Hircanis, & Bactris, atque ita de cæteris. Nam & Ioſephum ab Arimathia volunt Apoſtolorum ætate in Anglia fuiſſe, & Simonem Leproſum in Gallijs Cenomanenſem Eccleſiam rexiſſe. De Græcia, Syria, minori Aſia ſatis loquuntur ſcripturæ, quod ab Apoſtolis, præſertim Petro, Paulo, Ioanne fidem didicerint. Itaque ſtatim primis illis initijs dicta eſt Eccleſia Catholica, quod per cognitũ orbem fides vbiq; ſeminaretur, paſſimq́; omnibus hominibus innoteſceret veritas Euangelij, atque ad Eccleſiam ipſam aliqui omnibus locis aggregarentur: non autem quod totæ ditiones Chriſtum ſuſciperent. Nam ſucceſſoribus Apoſtolorum hoc relinquendum erat, qui inchoata ab Apoſtolis perficerent, quod in Occidente ferè per Romanos Pontifices, etiam primis illis temporibus præſtitum legimus, quorum labore ad fidem venit Africa, Saxonia, & Britannica, atque Scotica regna, & his poſtremis ſæculis, in regiones Orientales, Occidentales, & Meridionales remotiſſimas atque vaſtiſſimas, fides importata eſt. In Iapanias inſulas, Sinarum regionem, Braſiliam, & Peruana regna, paulatimq́ue ad Antarticum polum deducitur fides illa eadem, quam à D. Petro acceptam, incorruptè conſtanterq́ue retinet Eccleſia Romana, verè Catholica. Exeant à nobis Germani & Angli, Græci quoque, Afri, & Syri: ſatis nobis eſt, ad Ca-

D. Gregor. lib. 7. Epiſt. 5. ad Dominicum Carthaginenſē de Africa.

ſolam illam eccleſiam competere, quæ per vniuerſum orbem terrarum diſſeminata vni pareret Romano Pontifici.

Tertia nota conſiſtit in ſanctitate, quæ non ita accipienda venit, quaſi interna hominis pietas, & congregationis ſanctitas, externis oculis cerni ab aliquo poſſit: ſed quod manifeſtis indicijs impietas & pietas depræhendi poſſint. Et quidem in agnoſcenda impietate nulla eſt difficultas, cùm facta ipſamet eam de homine teſtentur: homicidia committere, latrocinia exercere, alienum thorum violare, tam manifeſta ſunt flagitia & ſcelera, vt is, qui talia agit, non ſolùm pronuncietur impius, ſed grauibus publica ſentētia adiudicetur ſupplicijs. In ſanctitate autem hominis agnoſcenda magis laborādum eſt, quod externæ actiones, quæ ab intentione rationem virtutis aut vitij ſortiuntur, non ſatis certò de interna ſanctitate teſtentur: itaque nec multo ieiunio, nec eleemoſynis, neque productis orationibus ſuis fidem potuerunt Phariſæi facere Chriſto ſuæ iuſtitiæ. Opus eſt alio indicio firmiori, diuino ſcilicet & ſupernaturali, qualis eſt reuelatio: quomodo de ſanctiſſimæ virginis Mariæ ſanctitate per Gabrielis Archangeli ſalutationem edocti ſumus: *Aue gratia plena, Dominus tecū, benedicta tu in mulieribus*: qualia item ſunt miracula in teſtimoniū ſanctitatis alicuius, diuina virtute edita. *3. nota, SANCTA.*

Cœ-

Cœtus igitur illi, qui nihil ſanctitatis habuerunt vnquam vel pietatis, ſed contra potiùs grauiſſima in Deum atque homines flagitia,& id quidem non ex humana infirmitate, ſed ex profeſſo atque ex inſtituto ſuæ doctrinæ & fidei, Eccleſia ſancta dici nequeunt. Vbi verò manifeſtis indicijs deprehenditur ſanctitas fuiſſe, & manifeſtè colligi non poteſt ab omnibus abeſſe, quin potius veriſimilibus rationibus iudicatur in multis ineſſe, hæc erit ſancta Eccleſia. Tametſi namque eius plurima membra ſint emortua & impia,non amittit tamen ſancti nomen quamdiu vel vnus pietatem ex animo colens,retinet ſanctitatem,quæ tempore paſſionis Dominicæ in ſola virgine ſacratiſſima viguit: arbor namque viuere dicitur, quamdiu aliquid habet vitæ, licet multi ſint aridi rami.

Duo genera peccatorum in omnibus hæreticis.

Hæretici omnes ex inſtituto ſuæ doctrinæ duo habent grauiſſima peccata, blaſphemiam in Deum, impietatemque in parentes, quantumcunque præ ſe ferant diuinum cultum, & parentum proximorumque amorem. Impietatem in eo luculenter eſt videre, quod maiores

1. Impietas in parẽtes.

ſuos omnes, & quotquot hactenus ab Apoſtolorum temporibus addicti Catholicæ probitati vixerunt, grauiſſimi criminis accuſent & damnent. Dicunt eos non rectam fidem tenuiſſe, malè credidiſſe, infideles fuiſſe, Deo exoſos & inuiſos,ideoque iure ęternis ignibus mancipatos: & hæc quidem hæretici omnes.

Quia

Quia porrò nulla eſt hæreſis, quæ non peculiare aliquid in Eccleſia Catholica deteſtatur, ſinguli etiam hæretici peculiare crimen maioribus impingunt. Arriani filium Dei in numerum creaturarum referebant: Macedoniani verò Spiritum ſanctum: Donatiſtæ affirmabant non eſſe eccleſiam, quæ cum bonis etiam malos contineret: Huſſitæ alterius ſpeciei communione dicunt Chriſti inſtitutionem violari: Lutherani Romanum Pontificem, veriſſimũ Antichriſtum eſſe: Caluiniſtæ in Euchariſtia merum panem & vinum dari: Anabaptiſtæ infantum baptiſmum damnant. His itaque hominibus maiores omnes totuſque orbis grauiſſimis criminibus obligatus fuit. Arrianis, & Macedonianis coluerunt creaturas potius quàm creatorem, quod inter maxima gentilium mala refert Apoſtolus: Donatiſtis non fuerunt in eccleſia: Huſſitis violarunt mandatum Dei, adeoque, vt ſacrilegi peruerterunt Sacramenti inſtitutionem: Lutheranis obtemperarunt Antichriſto Chriſti aduerſario, neglecto Chriſto: Caluiniſtis pro Deo coluerunt & adorauerunt bolum exiguum panis pauculaſque guttulas vini, qua Idololatria nulla fuit apud gentes ſceleratior: Anabaptiſtis neque baptizati fuerunt, neq; Chriſtiani: hæc quàm ſint fœda, quamq; enormia mala, nemo non intelligit. Si quis parenti vel auo nomen Turcæ, Iudæi, Idololatræ, blaſphemi, mancipij diaboli impingat, graue vtique ſupplicium meretur,

Rom. 10.

Exod. 21. tur, iuxta legem, *qui maledixerit Patri vel matri, morte moriatur,* etiamſi perturbato verba
Leuit. 20. eiuſmodi excidant: qui verò iſta deliberatè de maioribus omnibus ſuis, de Prælatis, de Principibus, deque totius orbis Chriſtianis & dicunt, & ſentiunt, grauiori vtique ſcelere ſe aſtringunt.

Et quidem hæc eadem verba à multis non vſurpari, vt nimis impia, facilè crediderim: ſed nemo ignorat, rem aliquam efferri duobus modis, apertè, quando diſertis verbis exprimitur: & virtute, quando alijs verbis, quæ idē valeant: vel definitione, deſcriptione, proprietatibus, periphraſi: vel neceſſaria conſecutione.

Qui hominem dicit aliena ſuſtuliſſe, furem dicit, dignumque de quo ſupplicium ſumatur, ſi modò leges de furum ſupplicijs non improbet: ita qui verbis, ſcriptis, aut factis Papiſtarum (quos vocant) religionem & fidem deteſtātur, ij certè Papiſtas, ſeu Catholicos (de quorum numero fuère parentes) non rectè crediditiſſe, ſeu, quòd idē valet, nullā fidem habuiſſe, atque infideles fuiſſe, Deoq; inuiſos, & æternis ſupplicijs dignos dicunt. Cū enim ſit vnica fi-
Epheſ. 4. des (vt inquit Apoſtolus) qui illam non habet, prorſus nullam habet: & quia (ſicut eſt apud
Hebr. 11. eundem) *ſine fide impoſsibile eſt placere Deo,* non
Matth. 12. placens Deo, aduerſatur Deo. *Qui,* inquit, *nō eſt mecum, contra me eſt.* Aduerſarius autem Dei, & impius eſt, & reus gehennæ: neceſſariò effi-

efficitur Papiſtas omnes, qui hæreticorum fidem non tenuerunt, hæreticorum teſtimonio & verbis, mereri gehennam, ad eamque deſcendiſſe quotquot hactenus ſine iſta eorum fide, ex hac vita migrarunt, ſiue illi parentes fuerint aut neceſſarij, ſiue miraculis clari, ſiue martyres Chriſti, ſiue doctores eccleſiæ, ſiue alij quicunque, nemine prorſus excepto: quia ſine fide, impoſſibile eſt placere Deo. Martyres autem, quo pertinacius fidem non rectam tenuerunt, vt pro qua mori voluerunt: & Doctores eccleſiæ, quibus nulla occaſio fuit prætexendi ignorantiam, atq; adeò, qui primis Apoſtolorum temporibus viciniores fuerunt, quando recens eſſe debebat Apoſtolicę doctrinæ memoria, grauius in gehenna ſupplicium perferent. Neq; excuſabit quemquam Chriſtianorum ignorantia magis quàm infideles Ethnicos Idolorum cultores, qui ignorantes ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori: quia tametſi, *Seruus ſciens voluntatem Domini, & non* Rom. 1.
faciens, plagis vapulet multis, is tamen ſeruus, Lucæ 12.
qui neſcit voluntatem Domini, facitque digna plagis, vapulabit quoq;, licet paucioribus: Et, ſi plagas meretur cultus Idoli argentei, vel aurei, merebitur vtique adoratio fruſtuli panis, obedientia Antichriſti, violatio Sacramentorum.

Deum ſimili modo grauiſſimis blaſphemijs lædunt, quem faciunt mendacem, crudelem,

Tres blaſphemiæ in Deum. lem, iniquum. Mendacem quidem, qui non præſtet promiſſa. Per veteres quippè Prophetas de temporibus eccleſiæ prædixit, veram Dei
I. notitiam ita per orbem terrarum manifeſtam fore, *vt non doceat vnuſquiſq; proximum ſuum di-*
Hierem. 31. Hebr. 8. *cens, cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me, à minori vſq; ad maximum.* per ſeipſum quoque Chriſtus perpetuam nobis ſuam ſanctiq; Spiritus ſui præſentiam addixit. *ego vobiſcum*
Matth. 28. *ſum, vſque ad conſummationem ſæculi. Et: Mittam*
Ioan. 14. *vobis paracletum, Spiritum veritatis, qui doceat vos omnem veritatem, et maneat vobiſcum in æternum.* Hæretici admittere nequeunt hæc eſſe præſtita, qui ne vnum quidem hominem exhibere poſſunt, à temporibus Apoſtolorum toto terrarum orbe eiuſmodi omninò fidei ſecum & religionis. Nuſquam igitur manifeſta fuit Chriſti vera doctrina, nec vbique recepta, deſijt adeſſe eccleſiæ ſuæ Chriſtus, ſeceſſit Spiritus S. ſucceſſit ſpiritus erroris & dæmoniorum.

2. Crudelem verò faciunt Deum, qui pauculos quidem illos Chriſtianos, quos puram Euangelij ſcientiam Apoſtoli ipſi docuerunt, participes eſſe voluerit ſanguinis Chriſti, reliquos verò omnes excluſerit, qui à diſcipulis ſucceſſoribuſq; Apoſtolorum imbuti errores hauſerint, non ſynceram fidei doctrinam.

3. Iniuſtum denique, qui nec ipſis ſanctis Martyribus notitiam veræ fidei religioniſq; dederit, aut ſanguinis Chriſti fructum communicauerit;

cauerit,quos conſtat pro Chriſti amore dediſſe ſanguinem ſuum: hæc certè omnia neceſſariò conſequuntur,ſi maiorum fides, quam noſtram eſſe docuimus,errorem habuerit, vt Magdeburgenſes pro Lutheranis fatentur,& Caluinus ipſe pro ſuis ſectatoribus.

Præter hæc grauiſſima in Deum homineſque peccata hæreticis omnibus communia, alia etiam ſunt, quæ hæreſes comitantur, vt ſunt: humanas leges violare; in proximos à ſua ſecta alienos iniurios eſſe,perſecutiones moliri, ſeditiones mouere, bella ciere, omnia turbare. Qui enim ſibi perſuaſum habent in errore proximum verſari, Deumque blaſphemijs, idololatrijs, impiaque religione offendi, non dubitant ſui pro fraterna charitate officij eſſe, ſalutem curare aliorum,nouam fidem alijs communicare, ſuam doctrinam propagare, (*hæreſis quippè ſerpit vt cancer*) omniaque nouo Euangelio replere: Et quia nouitatibus, etiam vehementer ad carnis oblectamenta commodis & plauſibilibus, non deſunt impedimenta; exiſtimant ad eundem charitatis feruorem, conſcientiæque ſuæ quietem pertinere,pro viribus ad ſubmotionem obſtaculorum conari,& quiduis tentare potiùs, quàm vt veritas, poſt tot annos reperta, diutiùs incognita hæreat in tenebris. Hinc bella, ſeditiones, perduelliones, Catholicorum perſecutiones, Monaſteriorum atque templorum euerſiones, ſacramentorum violationes, rerum ſacrarum profa-

Peccata comitantia hæreſim.

2.Timot.2.

profanationes, ſacerdotum neces, ſanctorum martyria, atque id genus alia, quæ non minus oculis noſtris vidimus, quàm in codicibus noſtris legimus.

Diuerſa ratio prædicandi Apoſtolorum et hæreticorũ. Non ſequuntur quippè hæretici eam ſuæ doctrinæ propagandæ rationem, quam S. Apoſtoli, & primi Eccleſiæ fundatores præmonſtrarunt, qui non inferendo Regibus bella, non inuadendo Principum ciuitates, nõ occupando per vim alienas terras, non mortem minitando, non tormenta inferendo, Eccleſiam plantauerunt, & per orbem terrarum longè lateq; propagarunt: ſed obediendo, patiendo ſupplicia, martyria, mortes tolerando, ſanguinem ſuum fundendo, ſancta ſtabiliaque Eccleſiæ Chriſti initia dederunt. Chriſtus enim non armis, aut hũmana virtute, ſed humilitate ſubijcere ſibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam ſanguini martyrum, ſanctorumque afflictionibus dedit, vt ſemina eſſent multorum bonorũ. *Ioan. 12.* *Et ſicut granum frumenti cadens in terram, ſi mortuum fuerit, multum fructum affert*, ita ex morte martyrum magna ſementis fiebat nouorum Chriſtianorum: Plenæ ſunt hiſtoriæ ad vnius martyris mortem multa Gentiliũ millia quandoque in Chriſtianæ religionis lucem conceſſiſſe, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifices ipſos fuiſſe: Perſecutionibus namque creſcit Eccleſia, non tollitur. Admirabilis pugnandi ratio, & nouum genus potentiæ, ſuſtinendo cædere hoſtem; patiendo affligere

gere hoſtem; moriendo proſternere hoſtem; iacendo triumphare de hoſte. Non prius Imperatores & Principes fidem ſuſceperunt, quã populus, ne humanæ potentiæ Chriſti gloria tribueretur, ſed primò mundus ferè vniuerſus Chriſtum agnouit. Qui deinde humili obedidientia, malorum tolerantia, ſuppliciorũ perpeſſione, innumeris mortibus, animorum in vna fide conſenſione, ſicut ad Chriſtum acceſſerat, ita Principes, Reges, & Imperatores ad idem Chriſti ouile adduxit. Hæretici, quod non ignorent hoc priuilegium non ſibi, ſed Eccleſiæ datum, militari manu agunt more Mahometi & Principum improborum, qui armis inuadũt aliena regna: certiſſima enim ſententia eſt, quam beatus Auguſtinus ſe tandem agnouiſſe fatetur, hæreticos perſecutionibus tolli, non augeri. *Epi.48.50. & 68. lib. 2.retra.c.5.*

Neque hîc moueat quemquam, quod conſtituta iam Eccleſia, Principes & Reges edictis & legibus in hæreticos ſæuiant: non enim aliena inuadunt, ſed ſua conſeruant: ſibiq́ue ſubiectos ad officium, & iuratam fidem adigunt. Sciunt Principes quanta blaſphemia ſit hæreſis, ſciunt quam irrequietum ſit malum, quod pacem publicam turbat, alioſq́ue ſecum ad perniciẽ trahit. Seueras igitur pœnas ſtatuerunt in hæreticos, legibuſque grauiſſimis cauerunt omnem religionis innouationem: quę leges iam olim à vetuſtiſſimis Imperatoribus vulgatæ, & multis retrò ſæculis per orbem Chriſtianum ſer- *Principes cur hæreticos puniãt.* *Augu. epiſt 140.*

 uatæ,

Aug. lib. 3. contra Creſconiũ Grãmat. ca. 51. Lib. 2. contra Epiſt. Gaudentij cap. 26.

uatæ, magnam pacem attulerunt eccleſiæ. Certè non minus eſt Regum & Principum eos compeſcere & tollere, qui nouis dogmatibus Reipublicæ nocumento ſunt, quàm qui furtis & homicidijs tranquillitatém, & libertatem publicam violarunt: Catholici igitur, qui hæreticos inſectantur, non rapiunt aliena, ſed ſua retinent, atque id non iudicio ſuo, ſed authoritate legum. Et hactenus quidem de peccatis hæreticorum, quæ vel neceſſariò ſemper, vel communiter & pleiumque hæreſes omnes comitantur.

Sanctitas nulla in hæreticis.

Sanctitatem verò in cœtibus eorum vel fuiſſe, vel eſſe, nullo certo indicio demonſtrari poteſt: edunt illi quidem moralia nonnunquam bona, largiuntur eleemoſynas, Xenodochia erigũt, moderatè eorum quidam viuunt, à conuitijs & iuramentis ſeſe abſtinent: ſed id genus virtutum etiam in pleriſque Philoſophis Ethnicis reperias, & externa hæc officia ex mente hominis tam ad vitia, quàm ad virtutes referri poſſunt: Si enim vel eleemoſyna, vel alio officio pauperi opituleris, vt tibi in hæreſi conſentiat, nõ minus eſt actio hæreſeos, & graue peccatũ, quàm ex ſuperbiæ vitio proficiſcitur, ſi idem præſtes vt honoreris; vel ex libidine, ſi tali officio occaſionem venêris luxuriæ. Quærenda ſunt igitur alia ſanctitatis

Indicia ſanctitatis.

indicia: Ea autem vel ex aperta reuelatione diuina ſumentur, vel ex miraculis ad hominum vtilitatem ſola potẽtia diuina editis, vt excita-

re mortuum, illuminare cœcum, & quæcunq; creaturarum vires excedunt. D. Ioannes Bapti- *Ioan. 10.*
ſta nullum quidem ſignum viuus edidit, ſed teſtimonium ſanctitatis à Chriſto accepit: *Inter natos mulierum nō ſurrexit maior Ioanne Bapti-* *Matth. 11.*
ſta Chriſtus verò innumeris miraculis teſtatum omnibus fecit, ſe filium eſſe Dei. *Quem Pater* (inquit) *ſanctificauit et miſit in mundum, vos* *Ioan. 10.*
dicitis quia blaſphemas, quia dixi filius Dei ſum? Si nō facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

Miracula porrò duabus ex cauſis fiunt, altera eſt ad doctrinæ teſtimonium, vt indicia ſint *Miracula.*
veritatis & ſanctitatis doctrinæ, quo modo etiam ab impijs miracula poſſe edi fatentur ſcripturæ: *Multi* (inquit Chriſtus) *dicent Domine,* *Matth. 7.*
nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Et beatus Paulus *fatetur magna* *1. Corin. 13.*
fide transferri poſſe montes ſine charitate. Altera cauſa, in teſtimonium ſanctitatis vitę: *Si,* inquiebat Helias, *Homo Dei ego ſum, deſcendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos.* *4. Reg. 1.*
Hęreticis neutro modo conceſsū eſt miracula edere, vt vel de ſanctitate doctrinæ ſuæ, vel de ſanctitate vitæ teſtentur. Aiunt Nouatianos quoſdā olim miracula feciſſe, ſed in teſtimoniū fidei Catholicæ apud Gentiles, non in teſtimonium ſui erroris; ad inſtar illius Iudæi, qui in Chriſti nomine dæmonia eijciebat, nec ta- *Luce 9.*

men fidem amplexabatur,de quo beatus Ioannes: *Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum,quia non ſequitur nobiſcum*. Ferunt Anabaptiſtas idiotis ſuis ſi baptiſma ſuſcipiant,legendi conferre peritiam,qua careant,ſimulatq; hæreſim deteſtantur:ſed maiora præſtant oppreſſi à diabolo,qui & alienis linguis loquuntur, & abſentia atque occulta reuelant. Hæc enim non miracula ſunt cenſenda, quæ diaboli poteſtatem non excedunt:faciet miracula Antichriſtus, ſed opera dæmonis,& prorſus inutilia;nihil enim ad hominum commodum faciet de cœlo ignem de-
Apocal. 15. trahere,& imagini beſtiæ dare ſermonem: ſimilia fiunt à magis non paruo Reipub.incommodo.Cæterùm miracula quandoq; à defunctis eduntur,ad eorum vel reliquias, vel inuocatio-
4.Reg. 13. nem.Sicut oſſa Heliſæi ſepulti occiſum hominem reſuſcitarunt:& hęc teſtantur ſanctitatem defuncti.Hæretici ergo,qui nec viui, nec mortui ſanctitatem ſuam apud quemquam ſuorum confirmare poſſunt,(tametſi & veteres Arriani,& Lutherus atq; Caluinus id non raro conati ſint) neque manifeſta & indubitata reuelatione docere;ad Eccleſiam veram non pertinebunt,cuius ſignum eſt ſanctitas.

Eccleſiæ porrò Catholicæ nunquam defuerunt certiſſima argumēta ſanctitatis, tot inquā miracula veterum SS.Benedicti,Antonij,Hilarionis,Simeonis Stilitę,Gregorij Thaumaturgi,& ijs

gi,& ijs recentiorũ,Bernardi,Dominici,Franciſci,Vincentij,Valentini, Antonij de Padua, qui vt viui ſanctitatem ſuam religioſiq; inſtituti ſui miraculis potentiſſimis docuerunt; ita poſt mortem cum Chriſto in cœlis regnantes,quo loco apud Deum ſemper fuerint, atq; etiamnum ſint,miraculis palam fecerũt,& pleriq; eorum,non rarò adhuc faciunt. S. Andreæ Apoſtoli,S.Catharinæ & S.VValburgis oſſa ſacra oleum ſudant:B.Antonius in Francia &Belgio à Caluiniſtis impetitus conuitijs atq; blaſphemijs,vindicta & nece impiorum,quid poſſit,non rarò his paucis annis docuit. Miracula porrò,quæ ſanctitatem doctrinę in Eccleſia teſtentur,ybiq; per orbem fiunt, ad beatiſſimæ Virginis Mariæ, aliorumq́; ſanctorum imagines atq; memorias,& talia ſanè,quæ neque humanis fraudibus ſimulari, neq; arte dæmonis perfici queant.

Si reuelationibus agendũ eſt, quas pro ſomnijs Aduerſarij reijciunt,non deſunt vaticinia Brigittæ,Gertrudis,aliorumq́; ſanctorum hominum, quibus quæ prædicta legimus, ſecuta vidimus:ſufficiant porrò ſtygmata S.Franciſci in fidem ſanctitatis viri à Chriſto impreſſa.Ridet hæc hæretici,vt omnia pia, ſcriptum eſt autem: *Ipſe deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiam.* *Reuelationes.* *Prouerb. 3.*

Certè vir prudens,ſuæque ſalutis ſtudioſus hæc ſecum ruminans, non facilè inducetur,

tur, vt cogitet hæreticorum Synagogas ad veram pertinere eccleſiam, quæ cũ recentes ſint, & vel maximè teſtimonio egeant, nihil tamen exhibeant, quod fidem faciat yel ſanctitatis vitæ, vel puritatis doctrinæ. D. Apoſtolus Corin-

2. Corin. 13. thijs, *Vos ipſos*, ait, *tentate, ſi eſtis in fide, ipſi vos probate.* Quaſi dicat, ibi fidem ceſſare, vbi ceſſant

D. Aug. contra Epiſt. funda. c. 4. miracula. Eccleſia verò Catholica & fundata eſt miraculis, & conſeruata. Ad gentium conuerſionem miracula etiam hodie fiunt in remotioribus orientis & occidentis regionibus, India, Iapania, Braſilia, Peru: vbi ad hauſtum aquæ benedictæ frequenter morbi pellũtur. Ad Catholicorum conſeruationem in hiſce partibus, dæmones non rarò per Sacerdotes, eccleſiæ miniſtros exorciſmis eijciuntur. Ad hæreticorum reductionem impij homines Iconoclaſtæ & Blaſphemi ſanctorum potentia cõteruntur.

Cantic. 1. *Peccata Catholicorũ.* Iam verò, quod ad peccata attinet, habet eccleſia peccatores, *quæ nigra eſt, & formoſa,* multum tamen intereſt, inter eccleſiam atque ſectarios: primò quidem, quod eccleſia vnà cũ

1. peccatoribus multos alat inſigni vitæ ſanctimonia conſpicuos, multoſque hoc vitæ ſpacio integrè pieque confecto ad cælum præmiſerit: Hæreſes peccata habent, ſanctum neminem vel habent, vel habuerunt, neque quemquam ad cælos

2. los præmiſerunt: deinde ex vi hæreſeos peccata naſcuntur, vt anteà diximus. Vnde in terra hære-

hæreticorum, videre eſt vaſtitatem & abominationem deſolationis, deſerta euerſaque monaſteria, neglectam virginitatem, excluſa ieiunia, prophanos ſacrorum miniſtros, ſine altari, ſine ſacrificio, ſine ſacerdotio: Peccata autem Catholicorum, ſingulorum fragilitate vel malitia perpetrantur, non vitio doctrinæ. Et hactenus ex ciuitatis ſimilitudine rationẽ docuimus, & methodum dedimus in tanta eccleſiarum multitudine, veram Eccleſiam à Chriſto fundatam, priuilegijſque ornatam à falſis diſcernendi.

Iuuabit ad eandem rem ſimilitudo viarum, *Similitudo.* quæ ſicut ad ciuitatem ducunt, ita fides, ſyncera doctrina, & vera religio, quæ in ſola eccleſia colitur, ad ciuitatem patriamque cœleſtem. Eſto igitur mercator quiſpiam, cui in itinere Francofordienſi occurrant viæ ſeptem vtcunque tritæ, hoc tamen diſcrimine, vt vna quæ latior eſt, rectiſſimè ducat, & plena ſit viatoribus, qui hunc eodem inuitent, dicantque multis ab hinc annis infinitam hominum turbam eadem præceſſiſſe, quos Francofurtum attigiſſe certiſſimis nuncijs innotuerit: alias illas vias obliquas eſſe, non ita nuper ſtratas, & paucos quidem per eas ingreſſos, de quorum nemine hactenus certi aliquid relatum ſit, an Francofurtum venerit, an potius in feras, aut latrones inciderit. Quid hic facturus eſt mercator? Si ſapit, dimiſſis pauculis illis, abire vias ſuas, vulgato ipſe & tutiori itineri,

ſeſe committet, ridentibus licet miſellis alijs.

In ſpiritali hoc itinere, quo in cœlos tendimus, viæ ſunt multæ, vna regia, lata, vetus, ſui ſimilis, quam infinita hominum turba iam mille quingentis annis ingreſſa eſt; Catholica inquam eccleſia, per orbem vniuerſum diffuſa, quæ non Germanos tantùm, Gallos, Belgas, Anglos, & hos ſeptentrionales ducit viatores, ſed innumeros per Italiam, Hiſpaniam, Luſitaniam, Indiam, Iaponiam, Sinas, Peru, Braſiliã, Africam, Aethiopiam. Omnes enim Catholici, tam latè in orbe ſparſi, eandem vbiq; retinent fidem, idem credunt per omnia, idem ſentiunt, idem dicunt, eundem ducem ſequuntur Chriſti in terris Vicarium, nõ præſentes modò, ſed anteceſſores quoq; totis 1500. annis, ſucceſſione nunquã interrupta. Hanc porrò viã ingreſſos, certiſſimis argumentis compertum eſt, ad cœleſtem illam, quò tendebant ciuitatem, non paucos deueniſſe, euidentiſſimis (inquam) miraculis, quibus poſt mortem in fidem ſanctitatis claruerunt.

Origo hæreſum. At non defuerunt omni tempore homines, qui huius tam celebris viæ pertæſi, nouas ſibi ſuiſque ſequacibus vias ſternerent. Primus Simon Magus, tum Arius, Sabellius, Neſtorius: Poſtea, Berengarius, VValdenſes, & quotquot à recto itinere deflexerunt. Sed quod poſteris nullo teſtimonio, alicuius ex anteceſſoribus ſalus comprobaretur, paulatim obducta ſunt vetera illa deuia, vt eorum ne ve-

ſti-

ſtigium quidem amplius relinqueretur. Anno autem Domini 1517. quidam frater Martinus Lutherus, profeſſione & habitu monachus, ordinatione ſacerdos, nouum quoddam & compendioſum iter in cœlum à ſe repertũ docuit, ex regia tamen illa via ad latus eductum. Noua igitur dogmata mundo propoſuit, nouam fidẽ atque religionem excogitauit, ab orbe condito nulli, vel auditam vel vſurpatam: modumq; quo in illius notitiã primus venerit, ipſe non tacuit. Scripſit enim cum dæmone eam ſibi cõſuetudinem fuiſſe, vt cum eo plus quàm modium ſalis conſumpſerit: ſibiq; ab illo adminiſtrata recenſet argumenta, quibus ad euertendum miſſæ ſacrificium deinceps eſt vſus. Hanc viam cũ fraterculus ille primus ſtrauiſſet, qui eadem ſecuti fuerant, ne, cùm duces ipſimet eſſe vellent, vnius illius hominis ducatum ſequi viderentur, ex illius obliqua via multa ſibi ſinguli diuerticula aperuerunt, populumq; Chriſtianum in ſectas innumeras diuiſum, varios in errores abduxerunt. Neque tamen an illorũ quiſpiam in cœlum peruenerit, mortalium vlli conſtare hactenus potuit.

Is ergo, qui ſeriò de ſalute æterna cogitat, quos tandem ſequetur? Videbit ſectarios parum auſpicatò, conſilijs, inquam, diaboli ſeductos, viam regiam Catholicorum deſeruiſſe. Videbit paucos quoſdam homines in ſingulis diuerticulis: (quid enim ad orbem Catholicũ Germania, vel Gallia, quæ tamẽ nõ integrę eundem

dem ducem ſequuntur?) videbit nunquam ha-
ctenus tritas vias, non ita nuper ab obſcuris
quibuſdam apertas fuiſſe, neq; adhuc cuiquam
conſtare, an eò quiſquam appulerit, quò profi-
ciſcebatur: ſanè qui ſapit, nihil ſibi cum hære-
ticis commune eſſe volet, ſed veterem fidem,
Romanamq; eccleſiam ſequitur. Vni enim Lu-
thero, paucis hæreticis, nouis hominibus, quos
conſtat ab Eccleſia deſciuiſſe, nec conſtat boni
aliquid poſt hanc vitam conſecutos eſſe, ſeip-
ſum ſuamque ſalutem committere, eſt plenum
periculis.

SITNE ECCLESIA VI- ſibilis.

Hæretici vt neceſſitatem effugiant, ſucceſ-
ſione non interrupta, Eccleſiam ſuam ad A-
poſtolos deducendi, eò confugiunt, vt dicant
Chriſtum inuiſibilem inſtituiſſe eccleſiam, in
qua ſoli ſint boni, quorum cùm pietas lateat,
ignorem etiam, quinam ad Eccleſiam perti-
neant.

Sed huic doctrinæ, non modò ſcripturæ
Matth. 13. ſacræ aduerſantur, ſed recta quoque ratio: ſcri-
Matth. 22. pturæ quidem, quæ in eadem ſagena bonos ag-
Matth. 25. noſcunt piſces & malos: in eadem nuptiali do-
mo homines veſtitos nuptiali veſte, & non ve-
ſtitos, in eodem agro triticum & zizania: expe-
Ioan. 16. ctantes ſponſi aduẽtum ſapientes virgines & fa
tuas. In Apoſtolorum Collegio Iudam diabo-
lum, cum reliquis viris ſanctiſſimis. Beatus A-
1 *Corint.* 6. poſtolus non exiſtimauit Corinthium illum
for-

fornicarium prius ab eccleſia alienum eſſe,quã ſententia excommunicationis excluderetur.In Apocalyp. grauiſſimè corripiuntur Epiſcopi Sardicenſis, & Laodicenſis; ille quod ſpiritu mortuus eſſet:iſte,quod neque frigidus, neque calidus,ſed tepidus,miſer & miſerabilis,& pauper & cæcus,& nudus; vterque tamen agnoſcitur Epiſcopus,& caput eccleſiæ ſuæ, necdum eiectus ex ore diuino.Ratione verò idipſum cõfirmatur.Si enim inuiſibilis eſt eccleſia, videri non poterit,multò minus adiri, & conſuli. Ignorabit igitur,quò ſe conferat,qui fortè ex infidelitate conuerſus,eccleſiam quærit. Impleri non poterit Chriſti mandatum: *Dic Eccleſiæ.* Nulla erit Eccleſiaſtica iuriſdictio, nulla poteſtas manifeſta, nullus ſuperior, nullus à quo peccatorum remiſſio vice Chriſti petenda ſit. Omnia occulta,incerta,dubia. *Apocal. 3.* *Matth. 18.* *Ioan. 20.*

His igitur reiectis erroribus, docet orthodoxa fides: Chriſtum Dominum in orbe hoc terrarum,congregationem inſtituiſſe,in eamq́; homines euocaſſe,& eccleſiam appellaſſe,eiq́;, vt ante dictum eſt, eximia priuilegia contuliſſe.Hos autem homines, qui eccleſiam conficerent,digito demonſtraſſe,ne in incerto hæreremus:Sicut enim ſenſibili voce à magnifica gloria delapſa, Deus Pater Chriſtum filium Apoſtolis exhibuit. *Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite*:ita filius clara & aperta voce Apoſtolos oſtendit: *Vos eſtis lux mundi. Ecce ego mitto vos. Qui vos audit, me audit.* Apoſtoli deinde viſibi- *2. Pet. 1.* *Matth. 17.* *Matth. 5.* *Matth. 10.* *Luc. 10.*

ſibiles Eccleſias fundârunt, verbis & epiſtolis inſtruxerunt, Epiſcopos ordinarunt, politiam inſtituerunt, leges præſcripſerunt, eaq; omnia præſtiterunt, quibus externa atq; viſibilis Reſpublica conſtitui ſolet. Voluit enim Chriſtus, *Matth. 5.* non modò viſibilem eſſe Eccleſiam ſuam, ſed valdè conſpicuam, vt omnibus innoteſceret gratia Dei, quæ in hac ſancta congregatione, & non alibi aſſeruatur, atq; cõfertur; vnde eam ciuitati, quæ in monte poſita eſt, & candelæ ſupra candelabrum ſimilem fecit.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Prima. Eccleſia fide creditur. Credimus *Hebr. 11.* enim ſanctam Catholicam Eccleſiam: non igitur videtur oculis: quia fides eſt rerum non apparentium.

SOLVTIO.

Neganda eſt conſecutio: quia id, quod videtur, credi etiam poteſt, quatenus habet aliquid, quod non videtur. Ieſus videbatur oculis homo, credebatur fide Meſsias, & Deus. *Quia,* *Ioan. 20.* inquit, *vidiſti me Thoma, credidiſti:* hominem vidiſti, Deum tuum & Dominum credidiſti. Ita homines videmus oculis, qui ad Eccleſiam pertinent, eos autem homines credimus Eccleſiam eſſe ſanctam Catholicam & Apoſtolicam: penes hos ſolos peccatorum, eſſe remiſſionem, gratiam, iuſtificationem, ſpem vitæ æternæ, extra hunc cœtum nulli mortalium

talium expectandam eſſe vel ſalutem, vel Dei fauorem.

Secunda. Chriſtus Lucæ 17. *Regnum Dei*, inquit, *non veniet cum obſeruatione, neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic*. Ergo demonſtrari non poteſt Eccleſia.

Solutio. eodem loco demonſtratur ſequentibus verbis Eccleſia. *Ecce enim regnum Dei intra vos eſt*. Non negat ergo Chriſtus, vel regnum Dei videri, aut Eccleſiam demonſtrari poſſe: ſed irriſoriæ Phariſæorum quæſtioni, qua toties à Chriſto & Apoſtolis prædicatũ regnum Dei, tanquam iamiam affuturum videre deſiderabant, reſpondet, non ad ipſorũ mentem ſe in hoc mundo regnaturum (cuius regnũ non eſſet de hoc mundo) vt inſtar principum externos triumphos ageret, palà inauguraretur, & certo loco ſedem regni collocaret; ſed eo modo ſe regnaturum, quo iam tum incipiebat, nempè in cordibus hominum, atq; in Eccleſia, cuius vera membra inter eos erant Apoſtoli atq; diſcipuli, quos alio loco digito ſignans: *Beati*, inquit, *pauperes, quoniã veſtra eſt regnũ Dei*. Vos, inquit, etiam ſine pompa & faſtu ciues eſtis regni, à quo procul absũt diuites Phariſęi. *Ioan. 18.* *Lucæ 6.*

Tertia. Eccleſia creditur ſancta, nulli ergo, niſi ſancti ad Eccleſiam pertinebunt, & quia ſanctitas non cernitur oculis, erit vtiq; inuiſibilis Eccleſia, & incognita membra Eccleſiæ.

Solutio. Malam eſſe primam conſecutionem.

Nam

Nam inferendùm erat. Ergo ſancti ſunt in eccleſia, licet nõ ſoli. Arbori viuenti multi aridi rami adhærent, & in corpore humano multi inſunt ſine vita humores & ſordes.

Quarta. Ad præſentis vitæ eccleſiam refertur à patribus, quod in Canticis dicitur: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Non ſunt ergo mali & vitioſi homines membra eccleſ.

Cant. 4.

Solutio. Quamuis de cœleſti eccleſia propriè loquatur Scriptura, quæ (vt proximè in eodem capite ſequitur) coronatur à ſponſo: tamen ſi cum B. Greg. ad viuentes in terris referas, eo ſenſu dicitur tota eccleſia pulchra, & macula carere, quod viua eius membra per inhærentem gratiam ſint illuſtria corã Deo, nec obfuſcentur (ſicut exiſtimabant Donatiſtæ) præſentia improborum: *& licet nemo iuſtus aut ſanctus peccato careat, non tamen deſint eſſe ſanctus aut iuſtus, quia affectu retinet ſanctitatem: & per aſſiduam pœnitentiam* (inquit D. Gregorius) *aſſiduè ſeruat munditiam ſuam: dum quotidie peccata minuta lachrymis abluit, & à maioribus ſe obſeruat.*

Cap. 86. Eccleſiaſticorum dogmatum.

In. cap. 4. Cant.

DE

DE SVMMO PONTIFICE.

Caput III.

IN qua re Eccleſia Chriſti admirabilem plenamq́ue charitatis diuinam prouidentiam ſemper agnouit, venerata eſt, & amplexata, eã rẽ perpetuò inſectati ſunt, & perſecuti omnes hæretici:nempè primatũ & caput Chriſti vicariũ, quod eius vice Eccleſiam vniuerſam gubernat.Atq; vt in eandem ſecũ manifeſtiſsimorũ errorum caliginẽ rudiorem plebeculam adducãt,multa comminiſcuntur,ab omni veritate prorſus aliena. Aiunt nos Papam Romanũ pro Deo,ac loco numinis venerari:Papam pro arbitratu religionẽ mutare, fideiq́ue articulos nouos condere, credendoſq́ue orbi vniuerſo proponere: abſolutum ſibi totius orbis dominium vſurpare: denique etiã adẽptam filio Dei poteſtatem ac honorem ſibi arrogare,vt Chriſto præferatur: atque ideò eum Antichriſtum eſſe,& meritiſsimò haberi debere.Atque hæc ita perſuaſa ſunt populo,vt nemo ſit,cuiuſcunque hæreſis ſectator,vel auctor,qui nõ inter certiſsima dogmata,vel potius pręcipua errorum capita habeat, Papã eſſe Antichriſtũ.Fuerit igitur operępretiũ Eccleſiæ doctrinã clarè proponere, ne quis hę

Calumniæ hæreticorũ de Pontifice

ticorum calumnijs à veritate aberret: ea autẽ his ſex propoſitionibus contineri poterit.

Sex propoſitiones.

1. Prima Propoſitio. Chriſtus de cœlo ad nos delapſus, ex omnibus totius orbis gentibus atq; nationibus homines euocans, Remp. quandam, ſeu congregationem inſtituit, (quam rectè eccleſiam appellauit) vt poſtquam mundus totus in maligno poſitus, peccatiſque deprauatus eſſet, & poſt huius vitæ finem innumeri mortales in æternam damnationem præcipites abirent, apud aliquos ſaltem, rectè pieque viuendi ratio & modus inueniendæ ſalutis perſeueraret. in hac igitur Republic. ſola, quã vnicè dilexit, paſsionis ſuæ merita tanquam in theſauro repoſuit, vt hic & peccatorum remiſsio, & gratia, & iuſtitia, & quies animi, & quicquid ad æternam fœlicitatem commodũ eſt inueniatur.

2. Secũda. Hæc Reſpublica quia omnis generis hominibus conſtat: Hominibus autem ſint non ſolùm corpora, & bona fortunæ, ſed etiam animæ, capaces diuini præcepti atque viſionis: opus habuit duplici, qua illa augeretur conſeruareturque Reſpublica adminiſtratione: altera quidem, quę ad externam pacem & quietem retinendam præcipuè referretur: altera verò, quæ potiſsimum homines ad ſupernaturalem illum, cœleſtem, inquam, finem nobis propoſitum perſpicuè nulloque errore dirigeret. Cumque extra omnem controuerſiam animarum ſalus, præſtet quieti externæ,

immò

immò verò hæc ad illam, tanquam ad bonum maius atque perfectius ſit referenda: nemini dubium eſſe debet, eos, qui hanc curant, inferiores eſſe, munuſque vilius obire, quàm ij, quorum labor ex officio in animarum ſalute procuranda conſumitur.

Tertia. politicam illam adminiſtrandi rationem Chriſtus ſuo aduentu non immutauit, ſed Principibus reliquit, *qui gladium portant, vt vindices in iram his, qui malè agunt. Reddite* (inquit) *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Quietem enim externam, aut ciuilem curare poſſunt etiam qui à recta fidei via prorſus aberrant, quibus ius Imperij tunc auferri noluit, vt humilitate fundata, & per orbem diſperſa Eccleſia, Dei potentiam redderet illuſtriorem. 3. *Rom.13.* *Matth.22.*

Quarta. Animarum curam Chriſtus, dum in terris ageret, ipſe ſuſcepit tanquam princeps paſtorum, & omnium magiſter, data ei *omni poteſtate in cælo & in terra*, à patre cæleſti paſsionis merito. Et hactenus quidem nobis conuenit cum hæreticis. 4. *1. Pet 5.* *Matth.23.* *Matth.28.*

Sed quæſtio omnis & controuerſia in eo verſatur, an Chriſtus profectus in regionem illam longinquam, patriam cœleſtem, ſic ſibi omnem auctoritatem ſeruauerit in Eccleſiam, vt neminem in terris vicarium reliquerit, quem cum ampla & ad vtilitatem *Luc. 19.*

fidelium conuenienti poteſtate Eccleſiæ vniuerſæ præfecerit.

Quinque poſtulata. Et quidem hoc in confeſſo eſt apud omnes, Chriſtum Dominum non ita ex hoc mundo migraſſe, vt abdicata poteſtate, vel in aliquem reſignata, ſucceſſorem acceperit: cùm

I.

1. Petr. 5. *Hebr. 6.* ipſe *Princeps Paſtorum maneat, ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech*, eadem auctoritate, & poteſtatis plenitudine, qua Eccleſiam mortalis & rediuiuus in terris rexit.

II. Et id notum eſt, ſi quis datus ſit Paſtor Eccleſiæ, illum non tam ſummum abſolutumq; Paſtorem, quàm Principis Paſtorum dici atque eſſe Vicarium: quemadmodum abſentibus Regibus, deſignantur Proreges, quibus vniuerſa adminiſtrandi regni prouincia cum ſumma poteſtate concreditur.

Simile.

Eſt tum etiam iſtud manifeſtum, nulli mortalium delatam à Chriſto omnem poteſtatem, quam à patre ipſe acceperat. *Dedit ei poteſtatem iudicium facere, quia filius hominis eſt, & omne iudicium dedit ei*, vſque adeò, vt *ſicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius, quos vult viuificet & reſuſcitet in nouiſſimo die.* Hominum eſt hac ratione limitata definitaque poteſtas: vt neque tanta poſsint, neque tali modo, quo ſaluator noſter: Chriſtus quomodocunque voluit, peccatis mortales liberauit: homines verò non niſi per ſacramenta idem pręſtant: Chriſtus

Ioan. 5. *Ioan. 6.*

ſtus auctoritate ſua: homines poteſtate diuinitùs accepta: imò non tam homines ipſi, quàm Chriſtus per homines, per quorum ora dicit: *Hoc eſt corpus meum. Ego te abſoluo.*

Nemo præterea negauerit, varijs diuerſiſque in locis ſuos eſſe Eccleſijs præpoſitos atq; 4.
paſtores, qui Chriſti miniſtri, eiuſq; vice animas ad perfectionem ſpiritalem, & æternam ſalutem ex officio dirigere ac deducere debeant. Cùm enim nondum fidem ſuſcepiſſet quiſquam vel regum vel Principum, *poſuerat* Ephes. 4:
Deus in Eccleſia Apoſtolos, Prophetas, Paſtores, Do- 1. Cor. 12.
ctores & gubernationes, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti: Quorum ſanè munus non in ſola verbi prædicatione, vel in ſola ſacramentorum adminiſtratione poſitum fuit, Sed vt ſcripturæ loquuntur, eorum erat *regere Eccleſiam Dei,* Act. 20.
quam acquiſiuit ſuo ſanguine, paſcere gregem Deiq; 1. Petr. 5.
prouidere. Peruigilare, tāquā qui pro cōmiſſis ſibi ſub- Hebr. 13.
ditis rationē eſſēt reddituri: Præeſſe, cauſas accuſatio 1. Tim 5.
nesq; audire, arguere, increpare, Anathemate ferire: 2. Tim. 4.
deniq; ea præſtare, quæ ad gregē Chriſti auctiorē & ſanctitate illuſtriorē reddēdū faciūt. 1. Tim. 1.

Nullus item inficiari poteſt, non ſolum Eccleſijs præeſſe paſtores, ſed ſuos etiam eſſe paſtoribus paſtores, & ſuperiores, quibus obtemperent, quiq; ipſis mandādi & præſcribēdi certis in rebus, quid fieri debeat, ius habeāt. B. Pau- 5.

1. Tim. 6. lus S. Timotheo Epiſcopo: *Præcipio*, inquit,
Tit. 1. *tibi coram Deo, qui viuificat omnia.* Et Tito man-
Act. 20. dauit *conſtituere per ciuitates presbyteros, atq; E-
piſcopos*, qui ipſi parerent. Præclara documen-
1. Pet. 5. ta, tanquã ex officio dedit Epiſcopis ditionis
Epheſinæ, ſicut & D. Petrus Clero vniuerſo.

An vnus totius Eccleſiæ paſtor.

Quæſtio porrò eſt, maximè hiſce tempori-
bus controuerſa. An Eccleſiæ vniuerſali præ-
poſitus ſit à Chriſto Domino Paſtor aliquis,
qui non ſolùm ſpecialis cuiuſquam diœceſis
ſeparatim, ſed generatim vniuerſæ Eccleſiæ cu-
ram gerat, in omnes Paſtores inuigilans, omni-
bus ſuperintendens, & communi vtilitati Ec-
cleſiæ officij religione proſpiciens.

Cui quæſtioni ita reſponderi poterit: Chriſtum æternam Dei patris ſapientiam, qui Eccleſiam ſponſam vſque adeò dilexit, vt pro illa & ſanguinem profuderit, & animam poſuerit: talem conſtituiſſe in hac ſua Republica politiam, talemq́ue ordinem ac gubernandi rationem ſanciuiſſe, qualis & charitatem, & ſapientiam tantam decebat, & tam dilecto populo ad quietem ſalutemque maximè conueniebat. Optimam autem eſſe monarchicam ipſi quoq; Philoſophi gentiles docuerunt. Præfecit igitur vnum, qui vice ſua Eccleſiam vniuerſam regeret, atque ad ſupremum finem æternæ fælicitatis appoſitè, & ex ſacrarum literarum præſcripto dirigeret. Quod ita maximè fieri oportuiſſe, & ex neceſsitate,

& ex vtilitate luculenter probari, facilimeq́ intelligi poterit.

Si enim ſinguli priuatis eccleſijs præſint, & nemo ſit, qui ad generale totius Reipubl. Chriſtianæ bonum ex officio incumbat, hoc primũ quidem fiet, vt dum ſuæ quiſque Eccleſiæ commodis inuigilat, nec extra ſibi commiſſum gregem cogitationem ponit, ſalus Reipublicæ Chriſtianæ communis neglecta intereat. Itaque nulli erit cura conuerſionis gentium, propagationis fidei, reducendorum hæreticorum in alienis terris, vbi vel nulli ſunt Paſtores, vel deſides, dum quiſque tantum negotiorum habere ſe putabit domi ſuæ, aliena, peregrinaque vt curare non poſsit. Deinde verò, ſi controuerſia inter paſtores exoriatur de rebus fidei, vel negotijs Eccleſiaſticis, quæ ad ſæcularium hominum cognitionem referri non debent, nemo erit ordinarius iudex, qui componenda pace atque litibus diſcernendis, partes diſſentientes ad concordiam conſenſumque reuocet. Tertiò frequenter occurrunt negotia, quæ ad vniuerſæ Eccleſiæ vtilitatem conſtituenda ſunt, omnibuſq́; Chriſti fidelibus denuncianda atque mandanda: quæ niſi ab vno paſtore imperari commodè, & ſuſcipi cum fructu non poſſunt. Exemplum eſto editio noui Calendarij, quæ diſsipatis toto terrarum orbe Chriſtianis, niſi à totius orbis præfecto aptè proponi non potuit. Conſtat ſæcularem nullum Principem, ne ipſos

Rationes. 1. 2. 3.

quidem Romanos, neque hiſce præſentibus, neque vllis retrò temporibus vniuerſo terrarum orbi imperaſſe, quibus nec Sinarum & Iaponiorum, ad Orientem: neç Braſiliorum & Peruanorum ad Occidentem vaſtiſsima
4. regna nota fuerunt. Quartò ad generalia Concilia indicenda, & totius orbis Epiſcopos, Primates, & Patriarchas conuocandos, neceſſaria eſt vnius omnium ſuperioris auctoritas, qua conuentus diuerſiſsimis ex orbis oris ac regionibus conuocetur, qui cùm nullus, ne per Europam quidem ſit ſæcularis (Imperatori enim vix Germaniæ Proceres obtemperant, nedum Hiſpani, Itali, Galli,) erit vtiq; vnus Prælatus Eccleſiæ ſacrorum Antiſtes, cuius omnia
5. nutu & piæ voluntati debeant inniti. Quintò: Ni vnus ſit, qui vnitatem contineat, peribit Ec-
Libro de cleſiæ vniformitas, (quemadmodum B. Cy-
ſimplicitate prianus notauit) quiſque enim quod ſibi rectũ
Prælatorũ. iudicabitur, id in Eccleſiam introducet, cónſuetudines mutabit, & in errores labetur: quod Græcis, Armenis, Aethiopibus, aliȷſque nationibus, poſtquam ſe à coniunctione Romanæ Eccleſiæ ſeparárunt eueniſſe nouimus: paulatim quippè in obliuionem venerunt plerorũque Sacramentorum, permiſerunt vxorum repudium, in aliaque id genus dogmata non minus vitioſa inciderunt, ſicut rectè Græcis ſuis obiecit Beſſarion. Hæretici quoque huius noſtræ ætatis, dum ab arctiſsima ſanctiſſimaque Eccleſiæ coniunctione receſſerunt, ſtatim

ęim in varias ſectas diuiſi, & ſingulę iterum deinceps ſectæ,in longè plures diſtractę, & hę demum in minutiſsimas partes ita diſſectæ ſunt,vt vix pagum inuenias, qui omninò cum alio in religionis negotio, cerimonijſque conſentiat. Neque id mirum : Dum enim caput vnum nòn agnoſcitur, & quiſq; iudicio ſuo fretus, ſibi intelligentiam arrogat ſcripturarum, ſeque arbitratur non minus imbutum Spiritu S. quàm alium,vel Superintendentem, vel hæreticum,vel hæreſiarcham, (Cur enim illis ipſe plus tribuat,quàm illi ſanctiſsimis Doctoribus Auguſtino, Hieronymo,Nazianzeno, totiq́ue omnium ętatum & temporum conſenſui?) fit vt quod animo mala quadam libertatis cupiditate deprauato, & ad vitia deflexo bonum videtur, id quiſque ſequatur, alijſque amplectendum proponat.

Hæc agnóſcunt aduerſarij, ideoq́; non parum adlaborarunt pro capite conſtituendo. Cumq́; nō ignorarent Lutherani ſæcularem aliquem Principem à cæteris Germanis in tantum honoris atque poteſtatis locum non admittendum,confugerunt ad Conſtantinopolitanū patriarcham, cui Principem Eccleſiæ ſuę locum deferre ſtatuerant, ſi Auguſtanam Confeſsionem ſuo calculo comprobatam ſtabiliuiſſet : Caluiniſtæ Turcarum Imperatorem ſollicitârunt,vt potentiſsimi Principis authoritate hæreſis tecta conſeruaretur. Sed nec Patriarcha ſuam fidem, nec Turca ſuam infidelitatem

cum hæreticorum perfido errore mutare voluerunt.

Ex his diſcere non obſcurè licet ita eſſe neceſſarium in Eccleſia caput viſibile, vt ſi nullũ à Chriſto conſtitutum foret, vehementer optari ab omnibus oporteret. Tametſi namq; Chriſtus in Eccleſia nobiſcum vſq; ad conſummationem ſæculi ſe futurum addixerit: *Sitq́ in medio illorum, qui in Chriſti nomine conueniunt*, vt ſpirituali præſentia animos conſoletur, & corporali per ſanctiſsimam Euchariſtiam, totum hominem reficiat: abeſt tamen præſentia aſpectabili, qua coram conſuli, reſponſa dare, atque in occurrentibus negotijs conueniri poſſit. Nam ſpirituum, quos cernere corporis oculis non poſſumus, ſuggeſtiones adeò non debẽt ſemper omnibus fidem facere, vt beatus Ioannes Apoſtolus dixerit: *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt*. Manifeſtum enim eſt, etiam noſtris temporibus, *Sathanam non rarò transformari in Angelum lucis*, cùm omnes ſectarij ſe iactent ſpiritu Dei duci ac moueri, quamuis contrarìa maximeque pugnantia dogmata tueantur. Sicut igitur Rex procul diſcedens regno, optimè conſuleret ciuibus, ſi vices ſuas alicui in regno, ad ſubditorum vtilitatem committeret, ne diuturna reſponſorum dilatione, & itinerum, vbi intercipi poſſent, periculis, negotia detrimentum paterentur, maximè ſi certis rationibus & modis

Matth. 28. *Matth. 18.* *1. Ioan. 4.* *2. Cor. 11.*

dis caueret, ne abuti ea poteſtate cum ciuium iactura valeat: Ita Chriſtum ab Eccleſia in cœlos abeuntem, decebat Vicarium conſtituere, in Eccleſiæ ædificationem, qui prodeſſe omnibus, & bonis non obeſſet: Nulla eſt enim ratio, cur in externis & publicis rebus ſint Miniſtri Chriſti Reges, conſilio diuino inſtituti, quibus & honorem & obedientiam deferre iubemur: non ſolùm propter iram ne puniamur, ſed etiam propter conſcientiam, ne peruicacis & inobedientis animi crimen incurramus, & non debeant eſſe eiuſdem Miniſtri, atque Vicarij, qui cœleſtia diuinaq; curent, quibus animæ ſalutem conſequamur. *Rom.13.*

Quid quæſo ſequetur incommodi, ſi quod in omni Republ. eſt optimum, id etiam fateamur Chriſtum in ſua Repub. conſtituiſſe? Scripturæ enim ſacræ id non aduerſatur, quæ in vtroque Teſtamento nihil horum vlla vnquam cautione vetuit. In Iudæorum nempè ſynagoga, in qua tanquam primis lineamentis maieſtas Eccleſiæ Catholicæ adumbrata fuit, vnus Aaron cum poſteris ſuis, præfectus eſt ſacris, illiſque rebus; quæ ad populi inſtitutionem, & ſpiritualem directionem faciebant, non modò vt doctor, vel inſpector, vel ceremoniarum curator: ſed vt verus cum imperio & authoritate princeps, *Qui* (inquit lex) *noluerit obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur.* In Euangelio, quæ fuerit mens Chriſti ꝑ conſtituēda Eccleſiaſtica politia, vel ex ipſa *Ex veteri lege.* *Deut.17.* *Ex noua lege.*

Apoſto-

Apoſtolorum ambitione intelligitur: quoties enim Saluator diſceſſus ſui ex hoc mũdo mentioné feciſſet, ſtatim vel taciti ſecũ cogitabant, vel inter ſe diſceptabant, *quis ipſorum eſſet maior*, vel etiam, *quærebant, quis maior eſſet in regno cœlorum?* in Eccleſia nempè quam nomine regni cœlorum toties à Chriſto vocari audierant; adeoque primatus iſte animis rudiũ cogitationibuſque adhuc inſidebat, vt nouiſſima cœna, cùm audita mẽtione Proditoris, & mortis inſtantis, mœrore affici debuiſſent, facta ſit tamen *contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior.* Intelligebant enim neceſſariũ eſſe paſtorem, qui Chriſto diſcedente vniuerſo gregi præeſſet. Audierant illi quidem aliàs Petro dictum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, &c.* Sciebant quoque ſtaterem datum Chriſti & Petri nomine, tributum in ciuitate Capharnaum, qui à Patribus familiâs pro domeſticis pendebatur, vnde videri poterat committendam Petro Chriſti familiã: Sed quod obſcurius Chriſtus ſæpè loqueretur, varijſq; parabolis veritatem tegeret, non apertè intelligebant Petrum ad hoc munus obeundum deſignari, donec poſt contentionem in poſtrema cœna his verbis Petrum compellaret: *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos:* & poſt reſurrectionem à mortuis iterum: *Simon Ioannis*

Lucæ.9. Marc.9. Matth.18. Lucæ.22. Matth.16. Matth.17. Hieronym. Matth.17. D. Auguſt. quæſt.75. Veteris & Noui teſtamenti. Lucæ.22. Ioan.21.

annis diligis me? Paſce agnos meos, paſce oues meas. Ex eo enim tempore nulla ampliùs controuerſia, vel quęſtione mota, beato Petro omnes primas detulerunt: & ipſe Petrus curam commiſſi gregis agnoſcens, officio ſuo non defuit. Itaque Matthiæ electionem ipſe propoſuit, & (vt Beda ſcripſit) duodenarium Apoſtolorum numerum integrauit. Ipſe præ reliquis locutus eſt & cum alijs ſtetit: *Stans* inquit, *Petrus cum vndecim leuauit vocem ſuam & locutus eſt eis*, tanquam paſtor pro grege: *Quàm eſt feruidus?* (ait B. Chryſoſt.) *quàm agnoſcit creditum à Chriſto gregem? Quàm in hoc choro Princeps eſt? & vbiq; primus incipit loqui, & Ioannes vbique tacet, Petrus verò etiam pro illo rationem reddit*. Ipſe quoq; primus miraculum édidit, erecti claudi, cui membrorum integritatem reſtituit: & Ananiæ atque Saphiræ vxoris neglectæ obedientiæ peccatum grauiter caſtigauit. Vnde beatùs Chryſoſtomus notauit ad ipſius pedes, tanquam qui gregi vniuerſo paſtor ſummus præeſſet, à Chriſtianis venditarum facultatū precium poni conſueuiſſe. Idem Petrus non ſine ſignificatione authoritatis, primus ſententiam in Concilio Hieroſolymitano dixit. Idem primus ad gentium conuerſionem miſſus eſt, tanquam paſtor gentium, non ſecus ac Iudæorum: quorum peculiarem, ad exemplum Chriſti Domini ſui, curam geſsit.

Actor. 1. *Actor. 2.* *Hom. 3. in Acta.* *Homil. 87. in Ioan.* *Hom. 8. in Acta.* *Actor. 3.* *Actor. 5.* *Hom. 7. ad Rom.* *Actor. 15.* *Actor. 1.* *Galat. 5.*

Nec parum ad rem facit, quod Euangeliſtæ quo-

Lucæ 6. Ioan 1. Matth.10. D. Auguſt. Tractat 56 in Ioannē. Galat.1. Chryſoſtō. Hom.87. in Ioan. Epiſtola 1. Patres. Epiſtolis ſuis primis. a Epiſto.1. & in reſcripto ad Orientales. b Ad D. Athanaſium & Epiſcopos Aegypti. c Epiſt. 84. d Lib.4. epiſtola 32. e Cod. de ſūma Trinitate. Vide Niceph. lib.12. cap 6. f hom.9. de pœnit. hom. in Pſa. 50. hom. 66 & 86 26. in Matth. g catecheſi 11.27. h libr.2. in Ioan. i Sermone 47. k Tractat. 56. in Ioannem.

fi quoties Apoſtolorum numerum deſcribūt, tametſi nomina cæterorum non eodem ſemper ordine recenſeant, tamen Petrum vna mente, eademq́; ſententia, primo loco enumerando collocant: qua in re non vocationis eſt habita ratio (ſi quidem primus eſt vocatus Andreas) ſed dignitatis: vnde etiam dixit Matthæus: *Primus Petrus.* Eodem pertinet quod Apoſtolus Paulus Hieroſolyma venerit, ſolius Petri viſendi gratia, honoriſq́ue eidem deferendi. Extat apud Clementē Romanū inſignis adhortatio Apoſtoli Petri, qua inter cætera docet, nō fuiſſe parē inter Apoſtolos inſtitutionem, ſed omnib⁹ vnū à Chriſto Domino præpoſitū, qui oues (de quarū numero etiā ipſi erāt) paſceret. Quam doctrinam non modò ſucceſſores Petri vetuſtiſsimi Pontifices Anacletus Epiſtola 3. Melchiades, Alexāder, Pius, Pontianus, Antherus, Cornelius, fortiſsimi martyres: a Iulius, b Liberius, c Leo, d Gregorius ſanctiſsimi Confeſſores, præclariq́; Eccleſiæ Doctores retinuerūt, poſteriſq́ue per manus tradiderunt: ſed aliarum quoque Eccleſiarum Præſules ipſiq́ue e Imperatores beatum Apoſtolum Petrum Apoſtolorum principem decretis publicis nuncuparunt. f Chryſoſtomus in hac re frequens eſt, & Cyrillus vterque g Hieroſolymitanus, & h Alexandrinus, i Ambroſius, k Auguſtinus, & quot quot fuerunt Orthodoxæ fidei profeſſores.

Eſto

Eſto igitur hæc quinta propoſitio. Chriſtus in cœlos aſcenſurus viſibili ſpecie, ſubſtituit ſibi Vicarium vnum, qui eius vice Eccleſiæ Catholicæ præeſſet, omneſq; oues ipſius regeret & paſceret, nimirum beatiſsimum Petrum, quem vt cæteris omnibus Chriſtianis, ita Apoſtolis quoque ipſis paſtorem præfecit.

Sexta: Hanc porrò vniuerſalis Eccleſiæ curam non ita perſonæ B. Apoſtoli Petri demandauit, vt eo mortuo poteſtas eadem non poſſet ad quempiam alium deuenire: ſed (quod in alijs item ordinarijs officijs vſuuenit) vt ad ſucceſſores Eccleſiæ ſuffragijs deſignatos tranſmoueretur. Notum eſt quippè duo eſſe officiorum genera, ordinaria & delegata: Hęc cũ perſona, cui demandata fuerunt ceſſant, penituſq; intereũt; vt legati, cõmiſſarij, nuncij: Illa verò eo vita functo, cui primũ delata fuerunt, ſucceſſorem poſtulãt, vt paſtor, Epiſcopus, Dux, Rex. Et quidẽ quod ad cæteros Apoſtolos attinet, fuerũt illi quidẽ paſtores atq; Epiſcopi locorũ illorum, ad quæ diuina volũtate miſſi, vbi vitã finierũt, quibus etiam in locis nacti ſunt homines, qui in demortuorũ locũ fuerunt ſuffecti, nimirũ Archiepiſcopos, & Epiſcopos: Andreas in Achaia, Iacobus Hieroſolymis, Ioannes in Aſia, &c. Apoſtoli verò, ſeu legati à Chriſto miſſi ad vniuerſum terrarum orbem, ſumma, & eadem prorſus, qua beatus Apoſtolus Petrus authoritate & poteſtate fuerunt, (ſicut rectè à beatis a Anacleto, b Cypriano, c Athanaſio,

6.

Duo officiorũ genera.

a *Epiſtol. 2.*
b *De ſimplicitate prælatorum.*
c *Epiſt. ad Liberium.*

2.Cor. 22. naſio, Ambroſio dictum eſt) his duobus tantummodo demptis, altero, quod cæteris Apoſtolis Collegis ſuis non præeſſent: Altero, quod orbis non eſſent Epiſcopi, ſeu Paſtores, ſed Apoſtoli, hoc eſt Legati, quorum videlicet in totum orbem poteſtas non erat ordinaria, ſed demandata, carens ſucceſſoret: Petrus verò & princeps fuit Apoſtolorum, & totius Eccleſiæ ordinarius paſtor.

Ioan. 13. Luc. 6. Matth. 28. Matth. 18. Ioan. 20. Quæ diſcrimina Chriſtus Dominus non obſcurè ſignificauit, quando diuerſis loquendi formulis ad Petrum atque ad reliquos Apoſtolos eſt vſus. De omnibus quidem agens vſurpat nomen Apoſtoli & miſsionis, *Ecce ego mitto vos*. Et: *Non eſt Apoſtolus maior eo, qui miſit eum*. Vnde à miſsione, ſeu legatione Apoſtolos ſeu Legatos appellauit. Meminit quoque functionum docendi omnes gentes, baptizandi, ligandi, ſoluendi, peccata remittendi & retinendi, &c. Quæ de commiſsione ſua per vniuerſum orbem, vt Legatos facere voluit. Petro verò loquens plurium curam committit, nempè omnium omninò ouium ſuarum, de quarum numero erant ipſi quoq; Apoſtoli, de quibus dixerat alibi Phariſæis: Ioan. 10. *Oues meæ vocem meā audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me*. Et vocibus vtitur quæ permanens atq; perpetuum officium deſignant paſtoris nomine atque Rectoris, Ioan. 21. *Paſce oues meas, rege oues meas*. *Tibi dabo claues*, quod principibus fit in Republ. & Patribus

tribus familias in familia. *Tu es lapis ſeu ſaxū, & ſuper hoc ſaxum ædificabo Eccleſiam meam.* Fundamentum manet quamdiu ſubſiſtit ædificium. *Matth. 16.*

Et quidem non immeritò, neque ſine ratione pleniſsima charitatis & affectu in genus humanum verè paterno, hoc B. Petri Apoſtoli officium voluit Deus eſſe perpetuum, cùm id inſtituerit non ad Petri commodum, vel gloriam, ſed ad ouium ſuarum dilectæque Eccleſiæ vtilitatem. Eccleſia ſanè futura erat ſtabilis, & diuturna ad conſummationem vſque ſæculi, erantq; aliæ multæ oues, necdum hoc ouili comprehenſæ, quas adduci eodem oportebat, quibus non minus paſtore fuit opus, atque primis illis Chriſtianis. Si eadē ergo cauſa hoc tempore locum habet, quæ vnum paſtorem totius Eccleſiæ poſtulat, voluerit vtique Chriſtus, qui pro futuris quauis ętate Chriſtianis patrem rogauit, eisq; optimè proſpectum deſiderauit, non in vnam hominum ætatem, ſed ad finem vſq; Chriſtianæ hîc in terris militiæ beato Petro Apoſtolo ſuccedere paſtores Eccleſiæ ſummoſque Pontifices, qui, ſicut ille princeps fuit Apoſtolorum, ita hi principes ſint, ſupremique Patres omnium Pontificum, atque Epiſcoporum. *Ioan. 10.* *Ioann. 17.*

Vt porrò non lateat quis ille ſit, inſpicienda eſt ſucceſsionis ratio, quæ talis eſſe conſueuit, vt is ſuccedere dicatur, qui in demortui *Ratio ſucceſsionis.*

locum ſufficitur: ſic namq; cæteris Apoſtolis ſui fuerunt ſucceſſores, per orbem Chriſtianum, quos Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſcriptores pleroſque nominibus ſuis expreſſerunt. B. Petrum Apoſtolum Romã Antiochia migraſſe, & quidem diuino iuſſu: ibique mortem oppetiſſe, non ſolùm Marcellus Pontifex martyr (qui Petri ſedẽ Domino iubente Romã tranſlatam eſſe ſcribit) & Egeſippus Apoſtolis vicinus, atque B. Ambroſius teſtes ſunt locupletes, qui hiſtoriam nobis reliquerunt Chriſti occurrentis Petro, cùm Neronis perſecutionem, Chriſtianorum rogatu, declinaret, Rogantique, Domine quò vadis? Reſpondet is, Romam iterũ crucifigi: quibus verbis intellexit Apoſtolus, ſibi Romæ crucem parari, quã de voluntate ſui Domini eſſet conſcenſurus. Verùm (quantumuis pertinaciter omnes omnium temporũ hiſtorias inficientur hæretici) ſcriptores tum hiſtorici, tũ Eccleſiæ doctores, qui B. Petrum Romæ & ſediſſe, & martyrio cum B. Paulo coronatum fuiſſe disertè affirmant. Teſtãtur hoc quoque eorum ſacri cineres, qui non alibi, quàm Romæ aſſeruantur; & loca paſſionum B. Pauli ad tres fontes, B. Petri in Vaticano. Eſt igitur Petri ſucceſſor Pontifex Romanus, ſeu veteris Romæ, nõ Conſtantinopoleos ſeu nouæ Romæ: vbi Petrus nunquam ſedit, & quę trecẽtis ànnis demum poſt Chriſti mortem in Archiepiſcopatum eſt erecta, temporibusque Bonifacij tertij Pontificis, & Pho-

Epiſt. 1.

Lib. 3. excid. Hieroſ. c. 2.

Oratione de Baſilicis tradendis.

& Phocæ Imperatoris ſub annũ Domini 605. primum locum poſt Romanã ſedem adepta, quòd ſub Leone primo in Chalcedonenſi Synodo magna contentione Græci ambiuerant. Non item Alexandriæ, vbi nõ Petrus, ſed Marcus Petri diſcipulus à Petro miſſus, in Pontificatu diem ſuum obijt. Non Antiochiæ, vbi migrante Romam Petro nemo vnquam Epiſcoporum primatum orbis ſibi arrogauit, tertio loco poſt Romanum Patriarcham contentus. Non denique Hieroſolymorum, qui primum habuerunt, à B. Petro (inquit Chryſoſtomus) totius orbis Magiſtro, præpoſitum Epiſcopũ Iacobum fratrem Domini, B. Petro ipſi ſubiectum, etiam dum Antiochiæ præeſſet. Vnde & in hodiernum diem Hieroſolymitanus Patriarcha Antiocheno paret. *Actor. 16.* *Hom. 87. in Ioann.*

Hoc idem fatentur, patres & hiſtorici, [a] Irenæus, [b] Euſebius, [c] Auguſtinus, [d] Optatus, &c. qui dum ſeriem Romanorũ Pontificum recenſent, omnes à B. Apoſtolo ordiuntur. [e] D. Cyprianus, [f] Hieronymus, [g] Ambroſius, [h] Athanaſius, Romanã ſedem, Petri Cathedram, Eccleſiarum matrem: Romanum Pontificem, piſcatoris Petri ſucceſſorem, & Rectorem Eccleſiæ, quæ eſt Domus Dei, appellant.

a *Lib. 3. c. 3.*
b *lib. 5. c. 6.*
c *Epiſt. 165.*
d *Lib. 2. contra Donat.*
e *In multis Epiſtolis.*
f *ad Damaſ.*
g *2. Tim. 3.*
h *Epiſt. ad Fœlicem.*

Conſtat ex antiquiſſimorum Romanorum Pontificum epiſtolis atque decretis, hanc eos ſibi ſucceſsionem vſurpaſſe, authoritateque in omnes orbis vniuerſi Epiſcopos vſos fuiſſe, Præſules confirmaſſe, Patriarchas ipſos

communione priuaſſe, de ſedibus ſuis deieciſſe, excluſos reſtituiſſe, cauſas ab alijs diiudicatas ad ſe reuocaſſe, bonorũ Epiſcoporum, qui calumniam patiebantur, patrocinium ſuſcepiſſe; eaq; omnia ſemper egiſſe, ad quæ ſoli illi incumbẽdum eſt, cui rerum ſumma, ſupremaq; adminiſtrandæ Eccleſiæ poteſtas eſt permiſſa: idque perſpicuè ex ijs literis videre eſt, quas ad varias orbis partes; etiam primis illis tẽporibus, multò antè Conſtantinũ, ſcripſerunt Anacletus, Euariſtus, Alexander, Sixtus I. Higinius, Pius I. Eleutherius, Zepherin⁹, Calixtus, Fabianus, Melchiades ſanctiſſimi Epiſcopi & Martyres. Hi ſanè, qui vitam cum ſanguine pro Chriſt confeſſione profuderũt, nihil ſibi arrogaſſent alienum, nihilque præter Chriſti Domini mentem vſurpaſſent, niſi hoc ſibi officij à Chriſto delatum commendatumque eſſe probè nouiſſent, &, ſi fortè ea erant quidam impudentia, & hoc agere minus fuiſſent veriti, nõ defuiſſent tamen alij vel Epiſcopi, vel principes, vel Doctores, qui authoritate, potentia, ſcriptis, hũc Romanorum Epiſcoporum conatum repreſſiſſent. Atqui verò nemo hactenus fuit Catholicus, vel Princeps, vel Præſul, vel Scriptor, qui mendacij, aut malæ fidei Romanos arguerit: Quin potius ad ipſos Epiſcopi, primarumq; Eccleſiarum Patriarchæ, ab aduerſarijs oppreſſi confugerunt, D. Athanaſius Alexandrinus ad Felicem: B. Ioannes Chryſoſtomus Conſtanti-

nopoli-

nopolitanus ad Innocentium; Calendion Antiochenus ad Felicem: Stephanus Afer cũ tribus Africanis Concilijs ad Damaſum. Beatus Cyprianus Stephanum Pontificem rogat, vt Martianum Arelatenſem Epiſcopatu deijciat, aliumque eius in locum ſufficiat. Aurelianus Imperator iuſſit Dominum Antiochiæ, in locum Pauli Samoſateni ſuſcipi, quem Romanus Pontifex ei ſubrogârat. *Lib. 3. epiſt. 13.*

Quia porrò de Eccleſiaſtica poteſtate ita loquuntur aduerſarij, vt eam velint ſola prædicatione verbi diuini, & Sacramentorum adminiſtratione contineri: conſiderãdũm nunc erit, quam Chriſtus Vicario ſuo Beato Petro, ſucceſſoribusque eius authoritatem commiſerit. Hoc autem aliquo pacto ex Chriſti Domini immenſa in Eccleſiam charitate, ſummaque eius ſapientia cognoſcemus. Voluit Chriſtus fideles ſuos ad æternam fœlicitatem, ad quam hoc vitæ ſpatio piè tranſacto conſequẽdam creati erant, per Vicarios ſuos in via ſalutis, ne aberrarent dirigi: quamobrem talem eis poteſtatem dedit, quæ ad hanc rem vel neceſſaria, vel vtilis fore videretur. Duo verò ſunt quibus in cœleſtem patriam ducimur: fides recta, & Chriſtiani mores. In his igitur Chriſtus, vt Eccleſiæ filij probè inſtituerentur, vicarijs ſuis de auxilio proſpexit. Error in fide, vt grauiſſimum eſt malum, ita facilè multisque modis in eum incurritur ingeniorum temeritate, quæ ad intelligentiæ iudicij- *De poteſtate Romani Pontificis.* *Duo neceſſaria.*

que examen omnia reuocant, & expēdunt: & prauitate humana, quæ ad cupiditates ſuas omnia trahit & æſtimat. Opus itaque fuit certā cōſtituere normam, & Iudicem veracem, qui & clarè ediceret omnibus credenda, & qui corrumpi, mutilari, detorqueriúe in alienos præpoſterosque ſenſus ab alijs non poſſet. Ipſam Scripturam ſacram non eſſe hunc iudicem, ex varijs, qui in ea nituntur erroribus, cuiuis manifeſtum eſſe debet: quam ſi ſolam nobis Chriſtus iudicē reliquiſſet, hoc iudice non ſatis prouiſum & conſultum fuiſſet Eccleſiæ, quòd (vt eſt res ſine anima, vel ſenſu) in varias pugnantesq; ſententias diſtracta, nihil queratur, nullóue externo iudicio ſe in falſum improbumque ſenſum detorqueri, & vſurpari coarguat. Viuum igitur hūc iudicem eſſe conueniebat, qui ſuæ mentis eſſet interpres, errantesque corrigeret.

Et quidem penes Eccleſiam Catholicam eſt iudicium veritatis: ſed quod ea per vaſtum orbem diffuſa, ſine grauiſſimis incommodis vnum in locum coire nequeat, & pro re nata quæſtiones difficiles non raro exoriantur, neceſſum erat maiori compendio Chriſtianorū commodis, fideique integritati proſpicere.

Chriſtus igitur ſumma ſapientia & charitate, vnum iudicauit in Eccleſia conſtituendum nominandumque hominem, cui ſic ſuam præſentiam, ſanctique ſpiritus gratiā addiceret, vt de quæſtionibus fidei & religionis decernens

cernens nunquam erraret:ſed fidē ab Apoſtolis plantatā,inuiolatam,integramqúe ſemper conſeruaret: Ad quem in dubijs recurrerent omnes, doctrinam ſuam ad eius fidem collimarent,& eius,quem non poſſe errorem proponere noſſent, ſententiam ſequerentur.

Hoc quidem tanto priuilegio donati fuerunt, primis Eccleſiæ initijs Apoſtoli omnes, atque Euangeliſtæ, quando ſeminandum erat per orbem terrarum,& diuulgandum Chriſti Euangelium, vt conformis eſſet atque conſentiens omnium doctrina, quam maior eorum pars ſine ſcriptis tradidit. Sed plantata vbique iam fide,ſufficiebat vnus (ad occultandum miraculum,& humilitatis obedientiæqúe augendum in cæteris meritum) qui Chriſti vice,Doctor Eccleſiæ,Catholicam fidem tueretur,hęreſes omnes damnaret,& in ſe conuerſos haberet cæteros: à quo tanquam Dei Vicario, Chriſti ſententiam & veritatem omnes expeterent. Hunc ſanè non conueniebat alium eſſe, quàm illum hominem, cui cura totius Eccleſiæ committenda erat, beatum Apoſtolum Petrum, eiuſqúe ſucceſſores. Et ne dubitationi in quoquam locus relinqueretur,non erat tale donum ſanctitati, doctrinæ, alijúe id genus qualitati dotibusúe corporis vel animi alligandum, (quæ vtrum in homine ſit,ab alijs plerumque ignoratur) ſed homini ipſi,& officio: Vt quiſquis in ea B.Petri Cathedra ſederet,ſeu pius, ſeu ſceleratus, ſeu

Conſtantia in fide.

doctus, ſeu imperitus, ſeu nobilis, ſeu obſcurus, dummodo ex officio pronunciaret, Chriſtum haberet directorem.

O magnum beneficium in Chriſtianos collatum, quod cum ſummis beneficijs Dei meritò conferatur: eſſe hominem in terris ſimilem nobis peccatorem, quem in gratiã noſtri Deus conſtituit veritatis ſuæ teſtem, ſentẽtiæ interpretem, & Chriſtiani populi doctorem, cuius linguam ſic mouet, vt nõ fallat: ſermonem ſic moderatur, vt errorem non doceat: calamum ſic temperat, vt hæreſes deſtruat: & hæc quidem non tam in hominis illius gratiam, quandoque fortaſsis improbi, flagitioſi, & nullius penſi: quàm Chriſti fidelium & electorum, in

2. Tim. 2. quos beneficia ſua omnia retulit Deus: *Omnia* (inquit Apoſtolus) *propter electos.*

Fatemur ſiquidem fieri poſſe, vt Petri ſucceſſor Idola colat (quod B. Marcellinũ ſemel feciſſe legimus) apud ſe fortè de fide nõ rectè ſentiat, adeoque diabolicis artibus operam nauet, quæ vt ſunt hominis peccata, ita nobis Dei benignitatem clariſſimè teſtãtur, qui per tam putidos canales, ſua ad nos dona tranſfundit, hoc vnum cogitans, vt commoda habeamus, cuiuſmodicumque tandem illi ſint, per quos habeamus. Sed id conſtanter negamus, Vicarios Chriſti, Petrique ſucceſſores Romanos põtifices, vel hæreſim docere alios poſſe, vel errorem proponere.

Non

NON condunt igitur illi nouum vllum fidei articulum, ſicut hæretici calumniantur: neque fidem nouam Chriſtianis proponunt, à maioribus ſuis non acceptam: ſed diuini Spiritus præſentia & ope, ſingularique beneficio, ſic in Apoſtolica fide retinentur, ſanamq; doctrinam conſeruant, vt ex officio Chriſtianos doceant, quid pro dogmate fidei ſit hactenus creditum, & ab omnibus credendum, quid pro errore reijciendum.

Hanc Romanorum Pontificum conſtantem fidei doctrinam, duobus potiſſimum ſcripturæ locis docuerunt Patres: alter eſt Luc. 22. *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* de qua præclariſſima quædam extat in Epiſtola S. Marci 1. Pontificis ad B. Athanaſium, & cæteros Epiſcopos Aegypti ſententia: *Sancta* (inquit) *Romana Eccleſia ſemper immaculata manſit, Domino prouidente: & beato Petro opem ferente in futurum manebit, ſine vlla hæreticorum inſultatione firma. Hæc eſt ſancta & Apoſtolica mater omnium Eccleſiarum Chriſti Eccleſia, quæ per omnipotentis Dei gratiam, à tramite Apoſtolicæ traditionis, nunquam erraſſe probatur, nec hæreticorum nouitatibus deprauanda ſuccubuit. Sed vt in exordio normam fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis, Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata fine tenus manet, ſecundum ipſius Domini ſaluatoris diuinam pollicitationem, qui diſcipulorum* *Lucæ 22.*

ſuorum principi in ſuis fatus eſt Euangelijs: Petre, inquiẽs, Ecce Sathanas expetiuit, vt cribraret vos, ſicut qui cribrat triticum, ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Similia videre eſt in epiſtola illa Agathonis, lecta in ſexta Synodo

Act. 4. Conſtantinopolitana, cui Romæ 130. Epiſcopi, cum Legatis Synodorum Galliæ & Angliæ ſubſcripſerant: neque quiſquam fuit Patrum ſexti illius generalis Concilij, qui non ſumma veneratione literas tanti Pontificis ſuſceperit. Damaſus Epiſcopis Numidiæ: Iulius Epiſcopis Orientis: Euariſtus martyr Epiſcopis Africanis, eadem inculcant, eademque agnoſcunt trium Conciliorum Africæ Patres in

Epiſt. 4. epiſtola illa inſigni, quam ad Damaſum Pontificem dederunt.

ALTER locus eſt Matth. 16. *Ego dico tibi, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Syris (quorum lingua locutus eſt Domin⁹) eadẽ eſt vox ſine generis mutatione ܟܐܦܐ quod eſt ſaxum vel lapis ingens, vt dixerit Chriſtus: *Tu es ſaxum, & ſuper hoc ſaxum ædificabo Eccleſiam meam*, hoc eſt (ſicut veteres omnes interpretati ſunt) ſuper Petrũ,

Hom. 15. in Matth. ſeu (vt ait D. Chryſoſtomus) ſuper te. B. Hiero-

Ioan. 2. nymus, *ſuper vnum montium*, ait, *fundauit Eccleſiam Dominus, & loquitur ad eum, Tu es Petrus* &c.

&c. *Petrus Apoſtolorum princeps fuit, ſuper quem Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt, quæ nec impetu fluminis, nec vlla tempeſtate concutitur:* Origenes affirmat, *ſuper Petrum tanquam ſuper terram à Chriſto fundatam Eccleſiam.* Appellat *Petrum magnum Eccleſiæ fundamentum, petramque ſolidiſſimam.* Idem ſcripſit B. Gregorius Nazianzenus oratione de modeſtia in diſputationibus ſeruanda, & *a* Tertul. aduerſus hæreticos. B. *b* Cyril. Alexandrinus docet *in Petro tanquam in Petra lapideque firmiſſimo Eccleſiam à Chriſto ædificatam. c* B. Baſilius *Petrum piſcatorem, quia fide præſtabat, Eccleſiæ in ſe ædificationẽ ſuſcepiſſe. d* D. Hilarius, *ô in nuncupatione noui nominis fœlix Eccleſiæ fundamentum, digna ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret e* Diuus Ambroſius vocat *Eccleſiarum petram, qui tanquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagem molemq́, contineat.* B. *f* Cyprianus in hac re multus eſt, præſertim ad B. Cornelium ſcribens, neque dicere veretur, *ſuper Petrum Chriſti Eccleſiam à Domino fundatam:* eodem modo loquitur B. *g* Auguſtinus in concionibus ſuis, quas ad populum habuit, aliiſque in locis: & in retractationibus agnoſcit illud Ambroſianum, etiam illo tempore paſſim decantatum de gallo gallinaceo. *Hoc ipſa Petra Eccleſia canente culpam diluit.*

Li. 1. contra Pelag. Rom. 6. Homil. 5. in Exod.
a lib. de præſcriptionibus hæreticorũ.
b lib. 2. in Ioannem li. 12. theſauri l. 13. de Spiritu S.
c li. 2. de ſpiritu S. contra Eunomium.
d Matth. 16.
e Sermone 47.
f de ſimpl. prælatorum ad Iubaianũ, tract. 2. de habitu virginũ, exhortatione ad martyrium.
g Ser. 16. 26. 29. de Sanctis. Ser. 124. de tempore in Pſalm. 30. 39. lib. 1. retractationũ capit. 22.

Pontificum Romanorum plurima locupletiſsimaque teſtimonia ſuperuacaneum eſt adducere: qui nunquam prætermiſerunt ad ſuæ auctoritatis confirmationem hæc Chriſti verba adferre: *a* Leo, *b* Gregorius, & vetuſtiores, qui ante Conſtantinum ſanguine ſuo Eccleſiam rigarunt. Hæc porrò cùm audimus, non eſt exiſtimandum, ſuper homine fragili, peccatore, mutationibus, inconſtantibusque conſilijs & ſententijs obnoxio, conſtitutã Eccleſiam (ſicut rectè dixit B. Gregorius, atq; ante ipſum B. Chryſoſtomus) ſed ſuper fide Petri, hoc eſt in Petro fideli, quem fidei Petrã B. Hyppolitus nominauit. Hac enim donatus eſt gratia cum ſucceſſoribus ſuis B. Apoſtolus Petrus, vt ad Eccleſię totius commodum, in fide immobilis conſiſtat, atque ad Romanæ ſedis fidem & doctrinã vniuerſa per orbem Eccleſia, fidem ſuam religionemque conformet: & hoc quidem vſq; adeò, vt qui ab hac fide B. Petri Romanæq; ſedis diſcedunt, in errores abeant alieniſsimos, & ab Eccleſia Catholica vehementer aberrent: ſicut iam pridem Græcos, Aegyptios, & Afros, cæteroſq; cùm ſchiſmaticos, tũ hæreticos feciſſe ſupra diximus: quamprimũ namq; ab aliquibus ea fides deſeritur, quam prædicat Petri ſucceſſor, excidunt illi à communione ſocietateque fidelium, perit illis eccleſia, quæ in hac fide innititur: & quorum cœtus prius nomine Eccleſiæ honorabatur, nunc dici debet Synagoga Sathanæ.

a Epiſt. 29. b lib. 4. epiſt. 32. lib. 6. epiſt. 37.

In Pſal. 101. Homil. de Pentecoſte. li. de conſummatione mundi.

HOC

Hoc priuilegium Romanæ ſedis etiam iſta ratione confirmatur, quod in tanto Pontificũ numero, qui B. Petro ſucceſſerunt, ne quidem vnus ad hunc vſque Gregorium xiij. adduci potuerit, qui vel hæreſim docuerit, vel in errorẽ ſit lapſus: Multos nouimus in alijs ſedibus hęreticos, Sergium, Macedonium, Neſtorium, Paullum, Pyrrhum Conſtantinopoli: Paullum Samoſatenum, Seuerum, Petrum Gnaphæum, Macharium, Antiochiæ: Dioſcorum, Cyrum Alexandriæ: [a] Hilarionem cum aliquot [b] Cyrillis Arrianos, Marcariũ Origeniſtã Hieroſolymis: qui hæreſes, vel inuenerunt, vel ſecuti ſunt, & cõmunibus generalium Synodorũ decretis cõmunione fidelium priuati & excluſi, ſedibusq; ſuis deiecti fuerunt. Romana ſedes nihil eiuſmodi eſt paſſa: *in qua extra maculã* (inquit S. Euſebius Pontifex Martyr) *ſemper eſt ſeruata Catholica religio:* & ante Euſeb. B. Sixtus item Martyr, *memor ſum* (ait) *me illius nomine præſidere Eccleſiæ, cuius à Domino Ieſu Chriſto glorificata eſt confeſsio, & cuius fides nullum vnquam fallit, ſed omnes hæreſes deſtruit.*

Nullus Pontifex hæreticus fuit.

[a] Epiph. hæreſ. 66.

[b] Hieronymus in Chronico.

Epiſtol. 3.

Epiſt. 1.

QVæſitum eſt à multis diligenter, nominatim verò ac maximè à Gręcis, Romani principatûs ęmulis, & plerisque hęreticis, laboratumq; grauiter, vt vel minimus error in Romano aliquo Epiſcopo deprehenderetur, & id quidem non ſine crimine fraudis ac mendacij. Accuſatur ſanctiſsimus Pontifex Liberius

Ar-

a in Pontificali. Arrianiſmi ex corrupta hiſtoria *a* Damaſi; quem B. *b* Athanaſius eiuſdem ætatis Alexandrinus Epiſcopus mirè prædicauit; & poſt ipſum D. *c* Ambroſius laudauit. *d* Epiphanius Beatum, *e* Sanctus Baſilius Beatiſsimum appellauit; & Romana Eccleſia in Sanctorum numerum retulit. Sparſerant enim mendaciter Ariani (vt eſt apud *f*. Sozomenum) quod ad ipſos tranſijſſet. Adfertur Honorius vir integerrimus, & qui viuens nullius vnquam criminis, nedum hæreſeos fuit accuſatus, quem propter inuentam poſt obitum epiſtolam quandam ipſius ſigillo ſignatam *g* Synodus 6. Conſtantinopolitana dicitur hæreſeos Monothelitarum damnaſſe, quam à Græculis poſtmodum vitiatam eſſe, vel ex eo conſtat, quod in eadem Synodo palàm lecta atq; à patribus omnibus approbata fuerit Agathonis Pontificis epiſtola, qui inter alia etiam hæc de Romana Eccleſia ſcribebat: *Quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit: quia dictum eſt Petro, Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquãdo conuerſus confirma fratres tuos. Hic Dominus fidem Petri non defuturam promiſit, & confirmare eum fratres ſuos admonuit, quod Apoſtolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædeceſſores. confidenter feciſſe ſemper cunctis eſt cognitum.*

b ad ſolitariã vitam degentes.
c lib. 3. de virginitate.
d Hæreſi 75.
e epiſt. 74.
f li. 4. ca. 14.
g Actione 13. & 18.
Actione 4.
Lucæ 22.

Nouum enim non eſt à Græcis hominibus diuer-

diuerſis erroribus imbutis, generales Synodos violari, quos conſtat ex 72. canonibus celeberrimi illius Niceni primi concilij 52. eraſiſſe, eos præſertim, qui penes Romanos pontifices eſſe primas Eccleſiæ teſtimonio luculẽto aſſerebant, atq; (vt patet in ſexta Synodo generali) quintũ Concilium vniuerſale additionibus hæreticis vitiaſſe, adeoque Vigilio Pontifici hæreticam Epiſtolam affinxiſſe. Cũ enim non rarò ſedes illæ primariæ Græcorum Conſtantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hieroſolymitana, ab hæreticis obſeſſæ atque occupatæ fuerint, non fuit difficile ſcripta Patrum corrumpere, quæ apud Apoſtolicam ſedem Romanam, nullis vnquam hæreſibus deprauatam, aſſeruabantur illæſa. Queſti ſunt de hac infidelitate ſuorum ipſimet Græci in Concilio Florentino, & Anaſtaſius præfatione in octauum Synodum.

Epiſt. 1. Matth. & Iulij.
Action. 14.
Epiſt. Zozimi ad Africanos.
Leo 1. Epiſt. 82.

Anaſtaſius ſecundus accuſatur, tanquam Acatio hæretico familiaris, qui tamen ante eius electionem è viuis deceſſerat. Gratianus imperitè fabulatur Pontificem hunc ob hæreſim fulmine ictum perijſſe, cùm non Anaſtaſius Pontifex, ſed Anaſtaſius Imperator hæreticus, vt eſt apud Paulum Diaconum, fulmine ſit extinctus. Denique accuſatur Pelagius primus & plerique alij, varijs de cauſis: ſed quàm iniquè, Paſchalis ſecundus eius nominis Pontifex, temporibus Henrici quinti Imperatoris ſatis manifeſtum fecit: Cùm enim

in Lateranenſi Synodo obliquè à Brunone Sigino Epiſcopo hæreſeos, ob priuilegium de Pontificis electione Imperatoribus cõceſſum notaretur, Reſpondit his verbis: *Fratres, Eccleſia iſta nunquam habuit hæreſim, imò & per hãc omnes contritæ ſunt hæreſes, pro hac Eccleſia filius Dei orauit, cùm diceret, ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.*

Abbas Vrſpergenſis in Chronic.

Lucæ 22.

Et ſi hæreſim admiſiſſet cathedra Petri, non id tacuiſſent hiſtoriæ, non ſiluiſſent ſacri doctores, hæreticorũ omnium inſectatores acerrimi, Romæ aliqua religionis mutatio ſecuta eſſet. Iã autẽ veteres omnes certiſsimi ſunt teſtes, ne vnum quidem Romanorum Pontificũ à ſuis maioribus in fide & religione quicquã variaſſe. Omnes iubent in fidem Romanam intueri, eam ſequi, ab ea ne latũ quidem vnguem recedere. Ita ſtatuerunt Gratianus & Theodoſius Imperatores: Ita D. Hieronymus: ita Patres octo generalium Cõciliorum, qui ad ſua decreta Romani Pontificis calculum accedere deſiderârunt: ſine cuius auctoritate ſciebant nihil firmum conſtitui poſſe, & nihil ab eo ſciebant confirmari, quod non eſſet vſquequaque veriſsimum. Solis hæreticis errant Põtifices, per quos ſuas illi blaſphemias dolent aperiri, conuinci, damnari. Ita quondam Ariani grauiter querebantur Concilia ſua per Iuliũ diſſolui, & irrita fieri: tametſi enim non parum deteſtarentur hanc Romani Pontificis aucto

Nicephorus lib. 1. cap. 4. & 6.

In reſcripto Orientalium ad Iulium primum.

auctoritatem:ob ſummã tamen,quæ apud omnes tunc de Cathedra Petri erat,opinionem,& dolebant ſua dogmata ab ea damnari, & omnibus viribus adnitebantur, blanditijs, minis,exilio Beatiſſimum Liberium in ſuam ſententiam deducere. Et hæc quidem de his, quæ ad ſynceritatem fidei in Eccleſia retinendam vicario Chriſti collata fuerunt.

Quod verò ad vitam,moresq́ue Chriſtianorum attinet,quibus in cælum tendimus, neceſſum erat B. Petro omnem illam auctoritatem concedi,qua & mali mores cohiberentur,peccataq́ue tollerentur, & boni inducerentur, ipſeq́ue perfectionis ſtatus adiri, & retineri poſſet: Quo enim ſuperiori plus poteſtatis in ſubditos committitur,eò commodius,faciliuſq́ue ad omnem officij probitatiſq́ue rationem diriguntur. B. Chryſoſtomus non veretur dicere, *eam ad omnem poteſtatem, quam Chriſtus Dominus à Deo patre in Eccleſiam acceperat, ab ipſo Apoſtolis communicatam, & in Apoſtolorum ſucceſſores transfuſam*. Ampliſsima eſt igitur poteſtas beati Petri, ſucceſſorumq́ue eius, non in ſola prædicatione verbi,& ſacramentorũ adminiſtratione conſiſtens,ſed etiam in ijs, qui germanam, veramq́ue religionis inſtitutionem amplecti volũt,in Eccleſiam admittendis, reijciendiſq́ue ijs, qui conſcientiam ſcelere cõtaminârunt, nullamq́ue vitæ melioris ſpem oſtendunt:in peccatis item remittendis,ijſq́ue

Poteſtas iuriſdictionis

Lib.3.de ſacerdotio.

qui deliquerint corripiendis puniendiſq́; . Eſt quippe Petrus non ſolum præco Euangelij, ſeu miniſter verbi, ſed verus Eccleſiæ paſtor, verus Chriſtianorum antiſtes, vnus orbis Princeps: *Conſtitues eo* (ait Dauid) *Principes ſuper o-*
Pſalm. 44. *mnem terram.* Hoc Chriſtus ſignificare vo-
Matth. 16. luit nomine clauium, *tibi dabo claues regni cælorum*, nempè omnem poteſtatem in Eccleſia, vt quiduis aperias & claudas, peccata, cen-
Hilar. canone 16. in Matth. ſuras, aliaq́; id genus vincula dimittas & retineas, habebiturq́; id ratum in cœlis, quod tu, vel ligaueris, vel ſolueris in terris. Poſt reſurrectionem committēs beatiſsimo Petro. Chriſtianorum curam, *paſce* (inquit) *agnos meos,*
Ioan. 12. *paſce oues meas.* Quo loco obſeruandum eſt, in trina illa commiſsione, tres eſſe Græcis diuerſas ſententias. In prima enim ſic dixit, βόσκε τὰ ἀρνία μου: *paſce agnos meos.* In ſecunda: ποίμαινε τὰ προβάτα μου, *rege oues meas.* Intertia: βόσκε τὰ προβατά μου,, *paſce oues meas*, ſignificauit Chriſtus agnos, hoc eſt, teneriores Chriſtianos, paſcēdos, præbēdũ eis pabulũ, ſuauiter gubernādos: Solidiores verò nó modò blandè tractādos, ſed pro meritis etiā ſeueriùs corripiēdos: hoc.n ſignificat vox ποίμαινε, qua
Pſal. 23. etiam vſa eſt ſcriptura in Pſal. *Dominus regit*
Pſal. 2. 79. *me: Reges eos in virga ferrea: qui regis Iſrael intēde.* Data eſt ergo poteſtas arguēdi, corripiēdi, caſtigādi. Sanè B. Paulus magna auctoritate in Chri-
2. Corin. 10. ſtianos vtebatur. *In promptu habentes vlciſci o-*

mnem

mnem inobedientiam: & quid vultis, in virgâ veniam ad vos, an in Spiritu manſuetudinis? B. Petri potentiam experti ſunt Ananias & Saphira. *Actor. 5.*

Itaque quod paſtor in oues, vel paterfamilias domi ſuæ, id omne poteſt Petrus in Eccleſia: Admittere, excludere, offenſas Dei ignoſcere, communia bona diſpenſare, nô externa modò, quæ Eccleſijs donata ſunt, ſed ſpiritualia quoq; quæ in Eccleſiæ theſauris ex Chriſti, ſanctorumq; meritis adſeruantur: pertinaces corrigere, pœnas imponere, ad officium hortari & cogere, impedimenta ſanctioris vitæ remouere, alios in auxilium correctionis impiorũ inuocare, atq; impellere. Parere verò tenentur omnes, qui de numero ouium Chriſti haberi volunt, atq; in familia Chriſti cenſeri: cui B. Petrum Dominus præfecit, ſeu Eccleſiaſticus ille ſit, ſeu ſæcularis, ſeu diues, ſeu mẽdicus, ſeu Princeps, Rex, Imperator. Quid B. Ambroſius egerit Theodoſio Imperatori refert Theodoretus: B. Ignatius ſcripſit, à militibus, principibus, ipſoque Cæſare Epiſcopo obediendum: Chryſoſt. publicè pro concione dixit, Regem eſſe ſacerdoti ſubiectum, atque à ſacerdote pendere. *Se quoque in ipſum Imperatorem diademate redimitum, excommunicationis ſententiam laturum, ſi à praua iurandi conſuetudine non abſtineat.* Pulchrè Gelaſius Pontifex Anaſtaſio Imperatori his verbis. *Duo ſunt Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacrâ* *Lib. 5. cap. 17. & 18.* *Epiſt. 6. ad Philadelp.* *Hom. 3. & 6. ad pop.*

Pontificum & Regalis poteſtas. In quibus tantò grauiùs eſt pondus ſacerdotum, quantò etiam pro ipſis Regibus hominum, in diuino reddituri ſunt examine rationem. Denique Chriſtiani omnes, qui vnquam extiterunt, agnoſcunt, *à Chriſto totius orbis* (vt ait Theophilactus) *ouium præfecturam B. Petro commiſſam, eumq́; à filio Dei ſuper omnes, qui filij ſunt, poteſtatem accepiſſe, non vt Hieremiam in gente vna* (ait D. Chryſoſt.) *ſed in vniuerſo orbe.* Eleganter cecinit B. Proſper Aquitanicus aduerſus Pelagianos.

Ioan. 21. *Hom. 55. in Matth.* *Lib. de ingratis ca. 2.*

——— Peſtem ſubeuntem prima reſcidit
Sedes Roma Petri, quæ Paſtoralis honoris,
Facta caput mundo, quicquid nõ continet armis,
Relligione tenet. Quæ alibi ſic expoſuit. *Roma per Apoſtolici ſacerdotij principatum, amplior facta eſt, arce religionis, quàm ſolio poteſtatis.* B. Leo Põtifex: *Ciuitas ſacerdotalis & regia, per ſacram B. Petri ſedem caput orbis effecta, latiùs præſidens religione diuina, quàm dominatione terrena.* S. Bernardus Eugenio ſic loquitur. *Quis eſt ſacerdos magnus, ſummus Pontifex: Tu Princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorũ, tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus.*

Lib. 2. de vocatione gentium, cap 16. *Serm. 1. de Apoſt. Petro & Paulo.* *Lib. 2. de cõſideratione.*

(∴)

OBIE-

OBIECTIONES HAERETICORVM.

PRIMA: vetuſtiſſimi ſcriptores, Anacletus, Cyprianus, Athanaſius, Ambroſius, & cæt. affirmant Apoſtolos omnes pari conſortio præditos, eandem poteſtatem accepiſſe: cùm igitur (vt patres loquuntur) Epiſcopi ſuccedant Apoſtolis, par erit omnium Epiſcoporum poteſtas. *Clemens Epiſt. 1. Anacletus epiſt. 2.*

Solutio. neganda eſt conſequentia: Superius quippe dictum eſt, in Apoſtolis duo fuiſſe: alterũ, quod Apoſtoli Chriſti, hoc eſt Legati erãt: alterũ, quod Epiſcopi, ſeu paſtores: hoc continet ordinarium officium, atque in ſucceſſores tranſit: Illud autem, cùm ſit perſonalis commiſſio, moritur cum perſona legati. Succedunt ergo Epiſcopi Apoſtolis paſtoribus in Eccleſijs, vbi ex hac vita migrarunt, quarum fuerunt ordinarij paſtores: non autem vt Legatis, quibus in orbem vniuerſum data fuit auctoritas. Deinde, quod dicunt Patres parem fuiſſe Apoſtolorum omnium poteſtatem, hoc de illa intelligendum eſt poteſtate, qua in alios omnes vtebantur, non autem de illa, qua in reliquos Apoſtolos, in quos ſolus Petrus auctoritatem acceperat, atque in Eccleſiam vniuerſam officium paſtoris ordinarium. *Apoſtoli vt fuerint pa- res.*

Secunda. Nihil dictum eſt Petro, quod non ſimiliter Apoſtolis reliquis: claues enim acceperunt omnes, Matthæi decimo octauo,

quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo. & Ioan. 20. *quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis:* peccatorum namque remiſſione aperitur regnum cœlorum. Omnes
Apoca. 21. in Apocalypſi ſunt fundamenta Eccleſiæ. Ita Beatus Hieronymus aduerſus Iouinianum. *At dicis ſuper Petram fundatur Eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio.* Simile quid habet Origenes
Tract. 1. in Matth. & Eccleſia in antiquiſsima præfatione de Apoſtolis canit, *quos operis tui Vicarios eidem contuliſti præeſſe Paſtores.*

Solutio: Neque eadem ſunt dicta cæteris (Alius enim nullus audiuit, *paſce oues meas*, hoc eſt, Paſtor eſto totius Eccleſiæ, etiam Paſtorum atque Apoſtolorum, qui non ſunt excludendi à nomine ouium) neque eodem modo. Alijs quidē per verba, quæ functionē ſignificant, vt ſunt docere, baptizare, peccata remittere & retinere, ligare & ſoluere: Petro verò per verba officij ordinarij: *tibi dabo claues regni, Tu es Petra ſeu ſaxum, ſuper te ædificabo Eccleſiam meam.* Nomen clauium, ſicut nomen ſceptri, proprietatem officij deſignat. Sicut igitur Ioſephus, quondam præfectus vniuerſæ terræ Ae-
Gen. 41. gypti, *ad cuius oris imperium cunctus populus obedire*

dire iubebatur, eadem poteſtate cū rege præditus dici poterat, hoc vno excepto, quod ſceptrum penes Regē eſſet, ſiue, vt loquitur Pharao, *vno tantùm Regni ſolio præcedam te:* Ita Apoſtolis data eſt functio in totam Eccleſiam, non autem claues, hoc eſt, conſtans officium. Vocantur illi quidem paſtores Eccleſiæ, tum ab hac functione, quomodo Commiſſarij, Legati, Viſitatores nomen habent ſuperioris, curamque animarum, ad quas mittuntur: tum quia veri paſtores & Epiſcopi illarum Eccleſiarū, quas ſibi adiunxerunt. Nomen quoque Petræ plus aliquid includit, quàm fundamentum: fundamenta quippè ædificium ſuſtinent: Petra autem ſeu rupes, etiam ipſa fundamenta. Dicuntur itaque Apoſtoli fundamenta Eccleſiæ, in qua ſinguli ſuos populos tanquam muros & parietes totius ædificij ſuſtentant: quomodo B. Iulius primus Epiſcopos omnes appellat columnas Eccleſiæ, quā proprijs humeris geſtāt: neque quiſquam hoc ædificio habendus eſt, qui non his fundamentis innitatur: hoc eſt, qui nō alicui Epiſcopo Catholico pareat. Petrus verò, vt rupes ſolidiſſima (ſiquidem Chriſtus ſapientiſſimus Architectus *ædificauit domum ſuam ſuper firmam petram*) etiam fundamenta ipſa continet, & ne in errores & vitia labantur, detinet auctoritate paſtorali, vſque adeo, vt qui in hac rupe non eſt, neque ſuſtentet ædificium, neque ad verum Eccleſiæ ædificium pertineat. Qui enim cum Apoſtolica beati Petri ſede cō-

Simile.

Apoſtoli vt paſtores.

Apoſtoli fundamenta.

Epiſt. 1.

Petrus Petra.

Matth. 7.

munionem in fide & obedientia non habet,neque verus eſt paſtor Eccleſiæ,ſed lupus :neq; in Eccleſia,niſi vt lupus in ouium grege verſatur.

Tertia.Actor.8. *Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis,quia recepiſſet Samaria verbum Dei,miſerunt ad eos Petrum & Ioannem*: nemo autem, niſi à maiore mittitur:non erat ergo Petrus caput Apoſtolorum.

Solutio. Neganda eſt aſſumptio, quia & Epiſcopi ſubinde à capitulo mitti dicuntur, & Spiritus S.à Patre & Filio,æqualis cum illis honoris & dignitatis.Subditi ſunt, qui ex imperio mittuntur,alioqui pares & ſuperiores ab illis mitti dicuntur,quorum rogatu atq; conſilio vadunt:præſertim,ſi eorum,à quibus veniunt, magna ſit apud illos, ad quos mittuntur, auctoritas,qualis erat apud Samaritas Collegij Apoſtolorum:multum enim ad eos mouendos fecit,quod Princeps Apoſtolorum cum dilectiſſimo Chriſti diſcipulo Ioanne,Apoſtolorum omnium iudicio,& ſententia, ad illorum conuerſionem venit.

Quarta. Beatus Petrus grauem ab Apoſtolo Paulo repræhenſionem ſuſtinuit. *In faciem,* ait, *illi reſtiti*,palàm contradixi,obiurgando. Hoc autem non decet ſubditũ. Non ergo agnouit B.Paulus Petrũ ſuperiorem, ſed per omnia parem,ſimiliq; in gradu dignitatis cõſtitutum.

Solutio.tametſi varient in huius repræhẽſionis expoſitione D.Hieronymus &Auguſtinus,

dum

dum hic omnia ſeriò vult geſta fuiſſe, Petrumque graui peccato obſtrictum, ille ex compoſito, ac Diuum Petrum nihil peccaſſe; & illud: *In faciem reſtiti*, ſeu vt Græcis eſt κατὰ πρόσωπον ſecundum faciem, idem valere, quod non ex animo; ſed iuxta externam apparentiã. Et: *Quia reprahenſibilis erat*, vel potius repræhenſus κατεγνωσμένος, indicare, quod prius ab alijs, qui ſanctum Petri conſilium ignorabant, monitus fuerit: Nihilominus concedẽdum eſt, ſuperiorem peccãtem ab inferiore iure moneri, reprehendiq; poſſe, & pro fraterna charitate debere: quando vel ipſius, vel aliorum ſperatur emolumentum: atque id multò magis, ſi fortè aliqua in re ſit inferior par ſuperiori, qualis res erat functio Apoſtolica, & con uerſio gentium. In qua dum Paulus (cui non à Petro, ſed à Chriſto hoc munus cõmiſſum fuerat) à B. Petro errorem, & quidem grauem com mitti cerneret, pro officio, quo ſibi ſciebat creditam gentiũ conuerſionem, putauit neceſſariò monendum Petrum coram alijs, cum graui, ſed modeſta, ac reuerenti reprehenſione: error autem B. Petri non fidei erat, ſed facti, dũ ſe nunc Gentibus, nunc Iudæis accommodauit.

Quinta: B. Auguſtinus varijs locis aſſerit Apoſtolum Petrum Eccleſiæ nomine, atque in perſona Eccleſiæ claues accepiſſe. *Quadã (inquit) dicuntur, quæ ad Apoſtolum Petrum pertinere videntur, neque tamen habent illuſtrem intelle-* *Lib. 1. de doctrina Chriſtiana c. 18. tract. 50. et 118. in Ioan. in Pſal. 108 li. 7. de Ba-*

 ctum,

ptiſmo contra Donat. cap 5. *ctum, niſi cùm referuntur ad Eccleſiam, cuius ille cognoſcitur in figura geſſiſſe perſonam, propter primatum, quem in diſcipulis habuit, ſicut eſt, tibi dabo claues regni cælorum:* Igitur claues non ſunt eius, ſed Eccleſiæ.

Eccleſiæ vt datæ claues. Solutio: Neganda eſt conſecutio, quia & Petro ſunt datæ claues, & Eccleſiæ: Petro quidem, quia aiebat Chriſtus, *dabo tibi claues regni cælorum*, tibi, inquam, Simoni filio Ionæ, nó alteri alicui: Eccleſiæ verò, quia non Petro ſunt datæ, vt ab Eccleſia cogitatur ſeparatus, ſed vt Eccleſiæ capiti, & primario membro. Sicut *Simile.* enim toti homini datur galerus, quo tamen non vtitur, niſi caput: & toti regno ſceptrum, quod eſt penes vnum Regem: Ita toti Eccleſiæ datæ ſunt claues, quarum cuſtodia & diſpenſandi poteſtas eſſet penes D. Petrum. Vult ergo D. Auguſtinus non ita in Petro eſſe clauium poteſtatem, vt eo moriēte illæ pereant, ſicut Apoſtolica poteſtas cum Apoſtolis reliquis ceſſauit: ſed quod ad ſucceſſorem tranſeant, ſicut ſceptrum ad alium Regem, qui in demortui locum aſſumitur.

Sexta: Si quæ Eccleſia primatum gerit, ea eſt Hieroſolymitana, cui Chriſtus præfuit, quā morte ſua conſecrauit, & quæ à Synodo Conſtantinopolitana appellatur Mater Eccleſiarum.

Solutio: Chriſtus non accepit ſucceſſorem, ſed Vicarium, quem nó morte ſua, ſed viuus

uus ſic deſignauit, & nominauit, vt nulli loco dignitatem hanc adiunxerit: ſed perſonæ cuius erat locum eligere, in quo eſſet ius atque ratio ſucceſſionis. Dicitur autem Hieroſolymitana mater Eccleſiarum, non ex cathedra, ſed ex loco & populo, vbi de mandato Chriſti, primùm fides prædicata, & in lucẽ prolata eſt, & Eccleſia plantata; quæ exinde per Iudæam, Samariam, & vſque ad vltimum terræ eſt propagata. Romana verò Eccleſia, ab ipſa B. Petri ſede atq; primatu in vniuerſum orbem hoc habet, quod ſit Eccleſiarum mater. *Cuius doctrina ceu lacte* (vt ait B. Athanaſius) *omnes nutriuntur, & protectione aduerſus hæreticorum omnium inſultus conſeruantur.* *Mater Eccleſiarum.* *Actor. 1.* *Epi ad Felicem.*

Septima: B. Gregorius multis epiſtolis & rationibus docet reijciendum nomen Vniuerſalis ſeu Oecumenici Epiſcopi: Nõ eſt ergo Rom. Pontifex vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus.

Solutio: Neganda eſt conſecutio, ſiquidem ex mente Beati Gregorij & Sancti Pelagij anteceſſoris eius, multum intereſt inter vtrũque. Vniuerſalis Epiſcopi nomen, quod ſancti Pontifices tantoperè deteſtati ſunt, & ambitioſi Conſtantinopolitani Ioannes atque Cyriacus ſibi aſſumpſerunt, videtur cæteris omnibus Epiſcopis adimere authoritatem, vniq; ſoli, quicquid eſt omnium, tribuere, atque ſi reliqui Epiſcopi vnius illius forent Vicarij: more Proregum, qui loco Regum præſunt. Beatus *Differunt vniuerſalis Epiſcopus, & vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus.*

totius orbis Epiſcopum. Ergo nõ venit à Chriſto hæc poteſtas cathedræ D. Petri.

Solutio: Antecedentis vel ex eo conſtat falſitas, quòd multò antè Phocam, adeoq; ante Chriſtianos Imperatores, Romani Pontifices & ſe agnouerint, & à fidelibus omnibus agniti ſint Vicarij Chriſti, ſicut plurimis teſtimonijs ſuperius eſt confirmatũ. Phocas litem ſolũ diremit, quæ ex ambitione Conſtantinopolitanorum Pontificum orta fuerat. Hi nam que in Conſtantinopolitana ſecunda generali Synodo, inſcijs legatis Damaſi Papæ: & poſtea in quarta Chalcedonenſi, reclamantibus Legatis beati Leonis, ſecundum ſibi locum vſurparunt in ſedibus Patriarchalibus, atq; poſt ſe reiectis Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano, contra omne fas, ſtatim poſt Romanam ſedẽ conſcenderunt. Et quãuis huic Græculorũ ambitioni obſiſteret beatus Leo Pontifex, ſicut variæ ipſius Epiſtolæ ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, atque ad Martianum & Pulcheriam Auguſtos, manifeſtum faciunt; non conquieuit tamen eorum ſuperbia, quin cum iniuria Romanæ ſedis, nomen ſibi vſurparent vniuerſalis Epiſcopi, & primũ in Eccleſia locum vendicarent: Phocas de conſenſu Bonifacij III. qui poſt Sabinianum, beati Gregorij ſucceſſorem, Eccleſiæ præfuit, rem ita compoſuit, vt Romanus Epiſcopus, ſicut verè eſt Eccleſiæ ſupremum caput, ita ab omnibus quoque haberetur: Secundum locum obtineret

Phocæ Imper. decretum.

Actio. 16. Conc. Chalcedonenſ.

ret Cõſtantinopolitanus propter dignitatem Imperatoriæ ciuitatis: Tertium Alexandrinus: Quartum Antiochenus; & demum quintum Hieroſolymitanus. Græcos interim non puduit, neque in hac quidem, qua premuntur, ſeruitute pudet, Vniuerſales ſe Patriarchas ſcribere, diſſimulantibus, & faſtum miſerorum ridentibus Latinis.

Decima: Epiſcopi Africani, temporibus B. Auguſtini, grauiter inuecti ſunt in Cœleſtinum Pontificem, qui ſibi auctoritatem poſt Zoſimum in Africanas Eccleſias arrogabat, & appellationes clericorum à ſuis Epiſcopis ad ſe admittebat.

Solutio: Rectè & pro officio fecerunt Romani Pontifices: malè autem Africani, qui etiã tunc (vt teſtatur Bonifacius II.) meditari videbantur defectionem à Romana ſede, ſuo magno malo: vt qui paulò poſt in Vandalorum Arrianorum poteſtatem venerint. Nõ ſubſcripſit autem acerbis illis literis B. Auguſtinus, qui ſumma ſemper veneratione Apoſtolicam ſedẽ Romanam coluit. Malè habebat Afros præſules, quòd à ſuo, ad Romani Pontificis iudiciũ prouocaretur, cùm id ignorarent in Nicæna Synodo decretum, cuius tantùm 20. canones erant in manibus Afrorum & Græcorum: integri autem 72. Romæ aſſeruabantur.

Epiſtola ad Eulalium.

De appellationibus Afrorum.

Vndecima: Petrus nunquam vidit Romam: tum quia nulla eius mentio fit in Actis Apoſtolicis; tum quia ab Apoſtolo Paulo in Epiſtola

Epiſtola ad Romanos non ſalutatur: tùm quia Scriptores de tempore, quo Romam venerit, non idem ſentiunt. Non ergo Romanus Pontifex B.Petri ſucceſſor.

Solutio: Cùm tota antiquitas, ipſaque Romæ monumenta teſtentur B. Petrum Romæ & ſediſſe, & cruci affixum eſſe, neq; toto terrarum orbe locus alius ſit à quoquam hactenus exhibitus, vbi tanti Apoſtoli ſacrum corpus aſſeruetur: mirum eſt inueniri homines, qui tã manifeſtam veritatem inficiari audeant. Quibus enim moueri videntur, vt contra ſentiant, ea hac ratione non difficulter ſoluuntur: quòd B. Petrus tametſi pontificalem cathedram Romæ fixerit, frequens tamen in peregrinationibus fuerit, varijſque in locis Euangelium prædicauerit. In Iudæam redijt, Claudij edicto cum cęteris Iudæis abire iuſſus. Adfuit Hieroſolymitano Concilio: viſitatus Hieroſolymis ab Apoſtolo Paulo: Aſtitit morienti ſacratiſſimæ Matri Dei, vt teſtatur B. Dionyſius Areopagita. Ex Babylone Aegypti non incommodè dicitur ipſius prior Epiſtola ſcripta (quamuis plerique poſt Papiam, Babylonis nomine Romam intelligãt) quod Petrus, Alexandriam deducto Marco, illam Eccleſiam primus fundârit. Ob hàs frequentes continuaſque profectiones, Linum & Cletum Epiſcopos conſecrauit, ſibique tanquã ſuffraganeos, atque in pontificalibus Vicarios Romę conſtituit: Non mirum ergo, ſi à B. Paulo neq; ſalutatus ſit in Epiſtola ad Romanos, neq; Romæ inuentus. Quod

Petrus Romæ obijt.

Acto. 18.
Actor. 15.
Galat. 1.
Cap. 4. de diuinis nominibus.
Nicepho. li. 14. c. 19.

Linus, Cletus vicarij B. Petri.

Quod ſcriptores in tempore aduentus eius Romam diſſentiant, non arguit eum Romæ nõ fuiſſe. Pari namque ratione colligemus Chriſtum pro humano genere paſſum atque mortuum non eſſe, quia de tempore non conuenit inter omnes. Beatus Ignatius, quem communiter nunc ſequuntur, affirmat anno ætatis 33. alij anno 30. alij 46. Beatus Irenæus multis contendit, ætatis anno 40. adhuc prædicaſſe. Vnum nobis ſufficiat, vniuerſam Eccleſiam hoc affirmare, beatum Petrum Antiochiæ ſediſſe, Romã quoque veniſſe, ibique Pontificem vrbis martyrio affectum eſſe, ſiue prius Antiochiæ præfuerit, quàm Romam vidiſſet, ſiue poſt reditum ex vrbe, quam totis ſeptẽ annis relictam, poſteà repetijt, vt nonnulli probabiliter opinantur. Quæ diuerſæ eius profectiones fortè occaſionem præbuerunt Scriptoribus huius varietatis.

Ad Trallianos. Lactan. li. 4. c. 11. August. lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 28. Lib. 2. cap. 39. & 40.

Duodecima. Beatus Paulus iubet, *vt omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit*, de ſæcularibus Principibus loquens: *Siue Regi* (inquit B. Petrus) *quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis*, & ijs, vt ſuperioribus, dandum eſt tributum, etiam ab Eccleſia, ſicut teſtis eſt Diuus Ambroſius, ad exemplum Chriſti, qui ſoluit didragma: ergo Epiſcopi, ipſeque ſummus Pontifex parere potius debebunt Imperatori, & principibus Chriſtianis, quàm præeſſe.

Rom. 13. 1. Pet. 2. De Baſilicis tradendis. Matth. 17.

SOLV-

Solutio: Neganda eſt conſequentia, intereſt namque inter gentiles principes, qui Chriſti & Apoſtolorum temporibus Rempubl. adminiſtrabant, & etiamnum in locis infidelium adminiſtrant: & Chriſtianos, qui in Eccleſia viuunt. Ethnici principes, quibus nihil eſt cum Eccleſia commune, non parent Pontificibus. (*Quid enim nobis de his, qui foris ſunt iudicare?* ait B. Apoſtolus:) Et quia in his, quæ politica ſunt, præſident omnibus, tenentur ijs etiam Epiſcopi & Pontifices, illis in locis vbi ſceptra tenent parere in his, quæ ad politiam externam pertinent, modò ne quid vel Euangelicæ legi, vel Eccleſiaſticæ diſciplinæ contrarium imperent. Chriſtiani autem principes, quando ad Chriſti familiam acceſſerunt, ſimul etiam illius familiæ legibus ſe ſubmiſerunt, inter quas vna hæc eſt; Vt ſupremo patrifamiliâs, vel Eccleſię paſtori, in his, quæ ſalutis tum ſuæ, tum familiæ ſunt, obtemperent: non aliter, atq; ſi quis in aliquam hominum ſocietatem; certis legibus conſtitutam referri velit: is vtique ijs legibus ſe ſubdet, quibus alij continentur, ſupremoq; ſodalitij Rectori parebit ijs in rebus, quę ad ſodalitij negotia pertinebunt. Et hic nihilominus, ſi quid ad ſodalitij totius, aut Rectorũ eius, vel conſeruationem, vel vtilitatem ſuo labore, induſtria, impenſis præſtet, nihil præter officium ſuum facient Rectores, ſi laborem mercede compenſent, & impenſas, quaſi reſtituant, niſi fortè vel ab ipſo, vel à maioribus

Diſcrimen inter infideles & Chriſtianos principes.

1. Corin. 5.

Simile.

eius, de rebus omnibus gratis, ac ſine impenſa ſodalitij præſtandis, aliquid decretum aut con ſtitutum eſſet. Regibus igitur Chriſtianis, quorum opera magnoq; ſumptu Eccleſiæ quies externa ſeruatur, pendebãt olim tributa Epiſcopi, donec à ſanctis Principibus lege lata omni eiuſmodi onere Miniſtri Eccleſiæ liberarentur. Cùm enim intelligerent, qua erant pietate, ſalutem ſuam ab Eccleſiæ prælatis pendere, iudicauerunt non immeritò decere, vt operam ſuam illis gratis impenderent.

Matth.20. Decimatertia: Chriſtus omnem principatum Apoſtolis interdixit: *Principes* (inquit) *gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos, non ita erit inter vos*, hoc eſt, nec Domini eritis, nec poteſtate in alios præditi: igitur Epiſcoporum non eſt præeſſe cum imperandi poteſtate.

Solutio: Negatur conſecutio: Non enim dixit Chriſtus, nemo veſtrum præfuturus eſt alijs, nemo Eccleſiam reget, nemo cuiquam aliquid præcipiet; ſed nemo profano more dominetur, ſicut Beatus Petrus loquitur, *non* *1. Petr. 5.* *dominantes in clero, ſed forma facti gregis.* Non tollit itaq; principatum ex Eccleſia, ſed modum præſcribit, quo velit ſuperiores Eccleſiæ hoc ſuo principatu vti; humilitate, inquam, & exemplo vitæ: non inſtar ſæcularium Regum, quorum regnum eſt de hoc mundo: ſed inſtar Patris, qui nutrit filios & caſtigat, ad Chriſti exem-

exemplum, qui docuit, ſolatus eſt, increpauit non modò Iudæos (*væ vobis Scribæ, Phariſæi, Hypocritæ*) ſed dilectum diſcipulum Petrum: (*Vade retrò me Sathana*) denique flagellis exturbauit vendentes & ementes de templo; Ita beatus Paulus Tito: *Hæc* (inquit) *doce & exhortare, & argue, cum omni imperio.* Matth. 23. Matth. 18. Ioan. 2. Tit. 1.

Decimaquarta: Non poteſt eſſe Vicarius Chriſti, cuius mores maximè diſcrepent ab ea vitæ ratione, quam Chriſtus inſtituit, quod in Romano Pontifice maximè vſu venit. Siquidem Chriſtus humilitatem docuit, & præ ſe tulit; nunquam ſe adorari paſſus eſt: terrena imperia ſibi oblata, etiam fuga inita declinauit: nuſquam legitur eum equitaſſe, ſed inſidentem aſino aliquando Ieroſolymam veniſſe; Apoſtolis magna animi ſubmiſsione ſeruiuit, eorumque pedes lauit. Contra verò, Pontifex Romanus vult adorari, pedes ſuos oſculari, magna pompa, non ſolùm equis, ſed humeris hominum geſtari; triplici corona, tanquam Rex regum ornari, &c. Igitur Romanus Pontifex non poteſt eſſe Vicarius Chriſti, ſed potius aduerſarius Chriſto, hoc eſt, Antichriſtus.

Solutio: 1. Negatur Antecedens, quia officium Vicarij, non in imitatione vitæ, aut morum conſiſtit, ſed in auctoritate & poteſtate ſibi ab eo, cuius Vicarius exiſtit, collata, eſt poſitum. Multi ſunt Regum Vicarij, & Proreges,

qui nihil minus quàm Reges ſuos moribus referunt. Sunt tamen Proreges propter acceptam à veris Regibus auctoritatem. 2. Neganda eſt aſſumptio, propterea Romanum Pontificem contrariam Chriſto vitam inſtituere, quod cũ ille honores fugerit, hic eoſdem admittat & quærat: tum quia Chriſtus ipſe ſe à Magis, à Leproſo, à Centurione diuino honore coli & adorari permiſit: qui honos nunquam eſt alicui Romano Pontifici delatus: tum quia Pontifex non ſibi honorem illum vendicat: ſed in Chriſtum refert, cuius vices in terris gerit. Quemadmodum igitur Regis Legatus, quacunque tandem ex ſe conditione, vita, moribuſque fuerit: ab his quidem ſubditis, qui ſummo Regem amore proſequuntur, magno honore afficitur, & loco Regis habetur & honoratur: ab illis verò ſolis conuitijs & contumelijs proſcinditur, qui in Regem alieno ſunt animo: Ipſe verò Legatus in Regis ſui honorem, non tantùm ſe honorari patitur: ſed etiam indignatur illis, qui vel ipſi honorem deferre recuſant, vel in conſeſſu primas partes occupant, aut alios digniori loco conſtituunt: Sicut videre eſt in contentionibus Legatorum, dum de locorum dignitate diſceptatur. Ita etiam Eccleſia, Chriſti dilectiſſima ſponſa, vicario ſponſi ſui ſummum, qui in terris homini poteſt conuenire, defert honorem, quem illi inuident ſoli aduerſarij & hoſtes Chriſti & Eccleſiæ. Ipſius verò Vicarij munus eſt, non

Matth. 2. *Matth. 8.* *Simile.*

qui

quidẽ ſibi,ſed Chriſto Domino ſuo, in perſona ſua honorem oblatum non repudiare. Quod enim Regum Legatis, atque Vicarijs laudi ducitur, cur ſolius Chriſti Vicario dabitur vitio? At, inquis, Chriſtus hoc exemplo non præceſſit. fateor: Chriſtus in hac vita mortali honorem non quæſiuit, regnum fugit, diſcipulis miniſtrauit, cùm venerit contumelias pati, & iniurias ſuſtinere. At poſt mortem ad vitam reuocatus, ad dexteram patris conſidens in cœlis, honorem ſibi vult haberi ab vniuerſa creatura, quia *Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen,* vult igitur & ſibi honorem deferri ab Angelis, Sanctiſq; in cœlo, & ſacro corpori ſuo in Euchariſtia, & ſancto nomini ſuo IESV, & ſacris imaginibus, per quas repræſentatur, & Vicarijs ſuis, qui in terris eius munus & perſonam ſuſtinent, hoc eſt, vult ſibi honorem deferri in ſe, in nomine ſuo, in imaginibus ſuis, in vicarijs ſuis. Non enim in vicarij perſona conquieſcit honor, ſed per vicarium tranſit ad Chriſtum. Neque ſolis Pontificibus habetur iſte honor, ſed omnibus illis, qui in ſacrorum adminiſtratione Chriſti perſonam gerunt. Reges & Imperatores ſedenti Sacerdoti ad pedes ſupplices accidunt peccata confeſſuri, & remiſſionem accepturi. Solus Sacerdos in ſacrificio Miſſæ erectus ſtat, cæteris omnibus in terram genibus prouolutis: dataq; benedictione omnibus bene precatur humi

Philip. 3.

proſtratis. Cæterùm notari debet, vicario Chriſti nullum deferri honorem, qui creaturæ dignitatem ſuperet: nam genua flectere, humeris geſtare, pedes oſculari, mitra aut coronis ornari, & ſi quæ ſunt aliæ externæ actiones, quia ſine vitio quandoque ex cauſa etiam alijs hominibus fiunt (nam filij genibus nixi à parentibus veniam delicti rogant, & infirmi ſedibus geſtantur, & non minus ex demiſſione pedibus alicuius, quàm manibus oſculum imprimi poteſt) non ſunt argumenta eius adorationis, quæ ſoli Deo debetur. Quæris porro, cur beatus Petrus Apoſtolus pari ratione hunc tantum honorem non admiſerit? Reſpondeo, quia id primis illis temporibus non conueniebat, quando paupertate & abiectione plantanda erat Eccleſia, & infideles ad fidem humilitate & patientia trahendi. Si enim maximos illos honores admiſiſſent primi Pontifices, tantiſque diuitijs abundaſſent; Infideles & barbari, qui non in Chriſti, ſed in Pontificum perſonam reſpiciebant, offendi poterant. Et Chriſti fides non potentia Dei, ſed humanis opibus vbique terrarum diſſeminata putaretur. Poſtquam verò exploſo idolorum cultu, Eccleſia Chriſti orbem occupauit, debuit apud Chriſtianos, CHRISTI Domini ſui amantes etiam in ipſis eius vicarijs, Chriſto ſummus honor haberi; & ille honor à vicarijs ipſis pro Chriſto admitti, quem non repudiarunt ſanctiſſimi Pontifices, Sylueſter, Leo, Grego-

Gregorius,&c.& detulerunt Chriſtiani Imperatores & Reges,Conſtantinus,Carolus, Henricus,&c.

DE FIDE.

Caput IV.

FIDES eſt habitus, ſeu qualitas quędam,diuinitus menti infuſa, qua intellectus firmiter aſſentitur ijs omnibus,quæ à Deo ſunt reuelata.Ex qua definitione qua *Proprietates fidei.*
tuor fidei proprietates eluceſcunt:quarum prima eſt, quòd ſit ſpecies quæ- 1.
dam cognitionis,non minus atq; ſcientia & opinio,ſicut Apoſtolus ait: *Fide intelligimus ap- Hebr. 11.*
tata eſſe ſacula verbo Dei.Secunda eſſe donum à *Epheſ. 2.*
Deo gratisdonatum,non autem humana ar 2.
te,vel induſtria acquiſitum: *Vobis,* inquit B.
Paulus,*donatum eſt pro Chriſto non ſolũ vt in eum Philip. 1.*
credatis,ſed etiam vt pro illo patiamini: ſiquidem quod diuerſis eandam Chriſti concionem audientibus,& eadem miracula videntibus, atq; admirantibus,alij crediderint,alij in ſua perfidia obſtinati perſtiterint,inde prouenit, quod illorũ corda Deus mouerit,iſtorũ nõ mouerit, *D. Aug. de præd. ſanc. cap. 9.*
ſicut concionãte B. Paulocõmota eſt Lidia pur *Actor. 16.*
puraria,& Chriſto Lazarũ à mortuis ſuſcitãte, *Ioan. 11.*
nõnulli Iudęi ad fidẽ ſunt traducti.Tertia,quod 3.
quæ fide tenem⁹,certiſſimè cognoſcamus,longè etiã certius,quã res eas quas ſenſu percipimus, vnde B. Petrus Apoſtolus, poſtquã narraſſet ſe

Chriſti gloriam in transfiguratione oculis vidiſſe ſuis, & Dei Patris vocem auribus accepiſſe ſubiungit: *Et habemus firmiorem (ſeu vt Græcis eſt βεβαιότερον, id eſt, certiorem & magis compertum) ſermonem propheticum*: Quaſi dicat ſe certius ea noſſe, quæ Scriptura tradit, quàm quæ ocu-
4. lis vidit. Quarta: Hanc certitudinem fidei ex nullo alio proficiſci; quàm à veritate diuina: Nam quæ per ſcientiam nouimus, ex rerum euidentia certò ſcimus, cùm ſcire ſit rem ex cauſis cognoſcere: In rebus quas fide cognoſcimus, nulla eſt euidẽtia, ſed potius ſumma obſcuritas: vt in diuinitate vna tres eſſe perſonas, quarum quælibet ſit Deus, & tamen non tres, ſed vnum eſſe DEVM: Et in Chriſti vnica perſona duas naturas ſuſtentari. Harum tamen rerum, & aliarum omnium, quas fide tenemus, ſumma eſt in animis Chriſtianorum certitudo, ſolùm propterea, quia fideliſſimus, veraciſſimuſque Deus ita nobis per Eccleſiam palàm fecit.

Fides Deo nititur.

Ex hac definitione ſic explicata multa colligi poſſunt, quæ ad rem præſentem faciunt: & primò quidem in illo non eſſe veram fidem, qui dubitat: ſicut nec in illo, cuius fides nititur arbitrio aut placitis hominum: tametſi enim ad credendum inducamur ex Chriſtianorum omnium conſenſu, quos per vniuerſam Eccleſiam ita credere nouimus, aut ex miraculis, quibus noſtra fides confirmatur, vel alijs

ex cauſis: fides tamen noſtra neque miraculis nititur, neque tali Eccleſiæ conformitate, & conſpiratione,ſed diuina veritate: id eſt, credimus,quia Deus reuelauit: Deum autem reuelaſſe perſuademus nobis ex dono fidei infuſo, quod nobis Deus largitur, poſtquam vel miraculis, vel conſenſione Eccleſiæ, vel alijs modis ad credendum inducti ſumus.

Deinde verò ex ijſdem conſequitur, fidem cùm ſit cognitionis genus, ad eum modum operari, quo ſolent habitus intellectus: Conſtat autem eiuſmodi habitus actiones habere duplices: vnam propriam, quæ eſt in operatione intellectus interna, ſicut ſcientiæ operatio eſt contemplari veritatem: alias externas, quæ ab alijs potentijs animæ, imperante ac dirigente ſcientia proficiſcuntur. Quemadmodum, verbi gratia, ſcientia medicinæ primam & ſibi propriam habet operationem cognoſcere humani corporis conſtitutionem, eiuſque iuuandi rationes: quæ actio eſt in intellectu medici, ex qua deinde oriuntur alia, vt dare conſilia, præſcribere pharmaca, conficere potiones & medicamenta, atque id genus alia perficere, quibus recuperatur, vel conſeruatur ſanitas: quæ omnia dicuntur à medicina proficiſci, atque eius operationes. Nam Medicus dicitur arte ſua, & medicina præſcripſiſſe pharmaca, & infirmum curaſſe: neque hoc ſolùm, ſed quicquid præterea ex ijs

Fidei operationes duplices. 1. 2. *Simile ex medicina.* 1. 2.

Applicatio ad fidem. ſequitur, Medicinæ conſueuit adſcribi, nempè quòd Medicus induſtrius, qui arte ſua fœliciter multos curauit, opes ſuas auxerit, in Principum notitiam & familiaritatem venerit, ad honores magnos euaſerit, in pretio habeatur: quæ omnia dicimus illum per artem medicinæ conſecutum eſſe: & qui medicinę laudes celebrant, eiuſmodi bona ſolent commemorare.

Eodem modo de fide iudicandum eſt, cuius proprium munus eſt credere, & ijs firmiſſimè adhærere, quæ Deus reuelauit: ijſque nobis firmiter perſuaſis, ex illorum præſcripto vitã
1. gubernare. Itaque fides proponit Deum trinum & vnum, Chriſti incarnationem, vitam & paſſionem, futuri iudicij ſeueritatem, pœnarum inferni, & gloriæ cœleſtis magnitudinem inexplicabilem, reliquaque omnia, quæ
2. diuino verbo continentur: quæ dum homo contemplatur, ſequuntur aliarum potentiarum operationes, nam audiens de ſtricto iudicio, & inferni perpetuis cruciatibus concutitur timore, quæritque modum euadendi: cumque eadem fide intelligit ſacramenta eſſe diuinitus inſtituta, ad animi labes expiandas, & opera bona mercede vitæ æternæ compenſatum iri: ſpe diuina miſericordiæ erecta voluntas deteſtatur peccata, & homo ſuſceptis ſacramentis edit opera pœnitentiæ, vitamque in melius commutat, & eò vſq; non nunquam progreditur, vt ſpretis mundi huius illece-

illecebris Chriſtum nudum & pauperem ipſe nudus & pauper ſequatur, ac demum mercedem illam conſequatur, quam diſcipulis ſuis, cæteriſque, qui illos ſecuti erant, interroganti beato Petro: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo nobis erit?* Reſpõdens promiſit: *Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes* 12. *iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Vnde quemadmodum rectè dicimus arte medica infirmum curatum, & medicũ ipſum ad magnas opes & honores perueniſſe: ita quoq; dicere rectè & verè poſſumus, per fidem peccatori datam iuſtitiã, peccatorum veniam, & gloriam cœleſtem: itẽ quòd fides Chriſti peccatorem iuſtificet, Chriſtianum hominem ad perfectionem ducat, & denique beatum faciat. *Matth.19.*

Cæterùm, quemadmodum ſcientia medica, commoda ſuperius enumerata non præſtat ſola contemplatione, lectione, meditatione, aut perſuaſione, ſed alijs actionibus, quæ verè poſſunt dici actiones Medicæ, tanquam inſtinctu medicinæ perfectæ: ita quoque fides neque iuſtificat, neque ſaluat, ſi tantùm credas, & contemplatione ac firmiſſima perſuaſione diuinis verbis inhæreas, niſi illa etiã perficias, quæ fides præſcribit: id eſt, niſi ex illius imperio & moderatione vitam tuam conformare ſtudeas. *Sola contemplatio non iuſtificat.*

Ex hac declaratione facilè liquet, quomodo Beatus Paulus in Epiſtolis ſuis omnibus, ac nominatim in Epiſtola quam ad Romanos dedit, fidem tantoperè commendet: in qua quidem Epiſtola videtur tria conſtituere humanarum actionum principia, naturam vel ſcientiam naturalem, quæ Philoſophos in vita ſua moderanda direxit: Legem Moſaïcam, quæ Iudæis data fuit: & fidem, quæ per Chriſtum fidelibus donatur. Natura ſeu naturalis cognitio in multis quidem magnum lumen gentilibus ad bene beateque viuendum præferebat, quemadmodum primo capite ad Romanos pulchrè declarat Apoſtolus: ſed quia peccatum magnum illi caliginem offuderat, multa nõ ſolùm ignorabat, verùm etiam veras virtutes in numero vitiorum reponebat, vt humilitatem, cuius vix vlla apud Ethnicos Philoſophos extat mentio: & virginitatem, quam teſte Beato Ambroſio damnarunt Romani: Ad ea autem exequenda, quæ naturaliter cognoſcebantur, à natura non ſubminiſtrabatur ſufficiens auxilium, cùm in ſola natura per peccatum corrupta non eſſent vires ad perficiendam legem naturalem. Lex Moſaica maiorem attulit notitiam virtutum, atque vitiorum, quæ ad defectum legis naturæ obtenebratæ à Deo hominibus data, de ijs inſtruxit homines, quæ apud Deum peccata erant atque virtutes. Cæterùm quia & ipſa ex ſolis tabulis impreſſa, aut literis formata,

Tria principia actionum humanarum.

1. Naturalis cognitio

2. Lex Moſaica.

ta,nihil præter figuras & vmbras rerum futurarum continebat, non potuit humano generi per illam dari auxilium ad perficienda mandata,& peccata,quæ oſtendebat aduerſari voluntati diuinæ, vitanda. Fuit enim Lex data ad intellectum humauum illuſtrandum, non ad affectum & cæterarum potentiarum vires corroborãdas, quod multis verbis à beato Paulo in Epiſtola ad Romanos explicatur. Fides *3.Fides.* autem Chriſti inſtruit intellectum noſtrum,vt intelligamus, quid ſequi, quid vitare debeamus.Et quia nos ducit ad Chriſtum, in quo ſolo eſt cauſa,& meritum iuſtificationis noſtræ, remediumq́ue omnium peccatorum, & medicina infirmitatis ſpiritualis, fit, vt per fidem dicamur habere auxilium ad deponenda peccata, vitanda mala, & conſequenda bona, non quidem per meram fidei contemplationem, aut perſuaſionem, ſed per gratiam,ad quam nos fides per pœnitentiam & ſacramenta adducit. Lex enim Moſaica, tametſi vmbra eſſet *Hebr. 10.* futurorum in Eccleſia bonorum, & pædago- *Galat. 3.* gus ad Chriſtum accedentibus, ex ſe tamen nõ Chriſtum,ſed figuras Chriſti proponebat, & non ſpiritualia, ſed corporalia bona adferebat: nam qui ex populo Iudaico remiſſionem peccatorum conſequebantur,& peculiari gratia Dei ex longis pręceptis ac cæremonijs Chriſtum cognoſcebant, non tam ad legem Moſaicam, quàm ad legem nouam Chriſti ſunt reuocandi, quemadmodum ad Hebræos Beatus *Hebr. 11.* Paulus

Paulus multis exemplis declarat.

Non erit, opinor, iam difficile intelligere, quo ſenſu accipiendæ ſint ſcripturæ, quæ nobis tantoperè fidem commendant, & nominatim verba Apoſtoli Pauli, quibus Romanos gentiles à ſcientia naturali, & Iudæos à lege Moſaica ad Chriſtum commendatione fidei traducere conatus fuit.

Actor. 15. Quando enim audis, *fide purificari corda, fide hominem iuſtificari, ex fide eſſe iuſtitiam, iuſtum ex fide viuere,* et ſi quæ ſunt alia huiuſmodi: non debes cogitare, per ſolam perſuaſionem eorum, quæ fides præſcribit, ſine actionibus vllis iuſtitiam, vitam, ſalutem credentibus dari, ſed hoc ideò ita dicitur, quia, quò non potuit ducere natura per ſe, vel lex Moſaica, eò nos ducat fides, ad Chriſtum (inquã) cuius meritis per opera fidei, id eſt, quæ dictãte fide eduntur, qualia ſunt pœnitentia, Sacramentorum vſus, & opera bona, infundatur gratia, remittantur peccata, detur merces vitæ æternæ. Iuſtum verò, ex fide viuere, nihil aliud eſſe videtur, quàm iuſtum ad normam fidei totam vitam dirigere ac formare: quomodo dicere conſueuimus quempiam medicè viuere, nempè ex medicinę præſcripto. Homo quippè iuſtus in actionibus ſuis omnibus, dum præſcripta fidei ob oculos habet, quæ ſunt diuina mandata, diligenter cauet, ne quid vel verbo, vel opere, vel cogitatione committat, quod

Quid ſit iuſtum ex fide viuere.

Vide D. Aug. lib. 4. contra Iulianũ cap. 3

quod à norma fidei, & lege diuina diſſentiat, quam vult eſſe regulam vitæ & actionum ſuarum omnium, vt cum Dauide dicat: *A iudicijs tuis non declinaui, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt, ad omnia mandata tua dirigebar, & cæt.* Pſal. 118.

SITNE FIDES IN PECcatoribus.

SI in ſimilitudine de medicina adducta permanere velimus, non erit difficilè controuerſias omnes dirimere, quæ paſsim de fide adferuntur. Nam ſicut optimi nobiliſsimique medici, cùm non ignorantia, ſed fragilitate naturæ præcepta artis, quam callent, intemperanter viuendo violant, (iuxta illud: *doceo meliora, proboque, deteriora ſequor*) ſcientiam medendi non amittunt: Ita Chriſtianus, qui contra conſcientiæ dictamen, in leges fidei peccat, nec fidem amittit, nec deſinit eſſe Chriſtianus. Nam hoc ipſum conſcientiæ dictamen, quo peccator metu gehennę terretur, eſt opus fidei, ſicut interna medici admonitio ab arte proficiſcitur.

Scripturæ agnoſcunt in peccatoribus fidem, vnde B. Paulus, *Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Et Chriſtus: *multi dicent mihi in illa die, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes* 1. Cor. 13. Matth. 8.

tutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis,quia nũquam noui vos.Nunquam,hoc eſt,ne tunc quidem,quando ex fide miracula edebatis, ſed vitam fidei decretis conſentaneam non ducebatis.

Præterea cùm fide fideles ab infidelibus diſtinguantur,ſi fide careant peccatores erunt vtique infideles, & more Ethnicorum ab Eccleſia ſeparati: cùm tamen ſcriptura multis locis varijſque parabolis teſtetur, peccatores
Matth. 13. ad Eccleſiam pertinere, ſicut zizania ſunt in
Matth. 25. eodem agro cum tritico . In ſagena eadem mali piſces cum bonis: In eadem domo fatuæ
Matth. 22. virgines cum ſapientibus: In ijſdem nuptijs non habens veſtem nuptialem cum habentibus:
1.*Cor.* 5. bus: Corinthius ille fornicator non prius ab Eccleſia alienus erat, quàm mandato Apoſtoli Pauli communione priuaretur.

OBIECTIONES.

Prima:Talis fides eſt in peccatoribus,qualis in dæmonibus:in his autem nõ eſt, vel donum fidei,vel virtus:ergo nec in illis.

Solutio . Neganda eſt propoſitio: Non e-
Iacob. 2. nim Apoſtolus Iacobus fidem peccatorum cum fide dæmonum confert , ſed ipſum credere vtrorumque:quia non dixit,tu fidem habes, eandem & dæmones habent, ſed *tu credis in Deum, & dæmones credunt, & contremiſcunt*, de ope-

operationibus loquutus, non de habitibus aut virtutibus. Cõſtat autẽ operationes ex diuerſis principijs oriri: loquitur homo, loquitur & coruus, Cachinnatur homo, cachinnatur & pſittacus; Ita credit homo, credit & diabolus. At ſicut bruta animalia, non ex ratione imitantur voces humanas, ſed ex conſuetudine; Ita dęmones credunt, non dono fidei, neque interna virtute, ſed vi veritatis impulſi. Agnoſcunt enim miracula, non à ſe, neque ab alijs, ſed à Deo ſolo in teſtimonium veritatis edita: & ſciunt mentiri Deum non poſſe: videntq́ue multos tum Iudęos, tum hęreticos ſolo infidelitatis nomine damnari: quapropter cogũtur credere veriſsima eſſe, quę Eccleſia proponit. Peccatores autem, qui, vt homines occultorum ignari, de cauſis miraculorum dubitare poſſunt; tametſi ſignis, alijſq́; rationibus ad credendum inducantur, non coguntur tamen inuiti, ſed fidei donum diuinitus immiſſum intellectum inclinat, voluntatemq́ue mouet, ad veritatem ſuſcipiendam. Hinc eſt, quod dæmones quidem omnes credant & contremiſcant, non omnes tamen homines ijſdem rationibus atque miraculis, vt credant, moueantur. In duobus tamen homines improbi & dæmones credentes conueniunt: primò quidem, quod neutri rẽ intueantur (neque enim dæmones vident eſſentiam vnam Dei in Trinitate perſonarum, neque Chriſti duas naturas in vna perſona) ſed teſtimonio Dei credant. Deinde; quod neutris

Dæmones credunt ſine fide.

Peccatores credunt fide.

In duobus conueniũt peccatores cum dæmonibus.

1.

2.

ſua fides ſit vtilis ad vitam æternam promerẽdam, cùm vtriſque deſit charitas, & bonus motus cordis in id, quod creditur.

Iacob.2. Secunda: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Sicut igitur homo mortuus, non verus homo eſt: ita neque in peccatoribus erit vera fides.

Solutio. Neganda eſt conſequentia: non enim beatus Iacobus fidem mortuam confert cum homine mortuo, ſed cum corpore mortuo: quod verè eſt corpus, licet non viuum: ita fides charitate vacua, eſt fides vera, ſed mortua.

Tertia: 1. Tim. 5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorũ curã nõ habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior,* non igitur eſt fides in malis.

Solutio. Hæc concluſio ex antecedenti non ſequitur, ſed potius iſta: ergo peccator negat ſe fidem habere, hoc eſt, ita ſe gerit, vt qui facta eius inſpiciunt, meritò ſibi perſuadeant, illum fide carere: quippè qui actiones planè contrarias fidei exerceat, ſecundum illud Tit. 1. *Qui verbis confitentur ſe noſſe Deum, factis tamen negant.* Quomodo diceremus de medico intemperante, vir quidẽ iſte medicus eſt profeſſione, vita tamen & moribus ſe medicum negat, vtpotè, qui contra documenta medicinæ ſe ipſe perditum eat.

Quarta: 1. Ioan 2. *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non ſeruat mendax eſt.* Non ergo eſt fides in peccatoribus.

Solu-

Solutio. etiam iſta conſecutio vitioſa eſt: erat namque potius inferendum, ergo peccator non nouit Deum. Multum intereſt inter noſſe Deum, & credere Deum: cùm notitia Dei requirat fidem, iuxta illud: *Niſi credideritis non intelligetis.* Iſa. 7. Eſt quippè notitia non ſola apprehenſio, aut aſſenſio intellectus, ſed interna mentis affectio & ſapor, quo guſtat & videt homo pius quàm ſuauis ſit Dominus. *Quid noſſe Deum.* *Rationabile lac concupiſcite* (ait B. Pet.) *vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtatis, quoniam dulcis eſt Dominus.* Pſal. 33. 1. Pet. 2. De eodem loquitur Apoſt. Paulus: Hebr. 6. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus S. guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſq; ſæculi venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam.* Hæc igitur notitia eſt ſapor, & guſtus ſpiritualis, peculiareque donum ſpiritus S. interna dulcedo, mentiſq; quies, & abundantia pacis, qua fruuntur ſoli boni, carent omnes mali.

DE FIDE SPECIALI.

Mouetur quæſtio, debeatne Chriſtianus certa fide tenere peccata ſibi eſſe remiſſa, ſe iuſtificatum, ſibi præparatam ſalutem æternam, ſe regni cæleſtis hæreditatem aditurum. *Catholicorũ rationes* Doctrina Catholica habet, nihil horum ad fidem pertinere: primò quidem, quod illa ſola credenda ſint, quæ Deus reuelauit, & credenda 1.

 pro-

propoſuit: nuſquam autem in verbo Dei de priuati hominis iuſtificatione quicquã legimus, vtpotè cuius in literis ſacris nulla fiat mentío: non eſt ergo fide cuique tenenda peccatorum ſuorum remiſsio, vel iuſtificatio.
2. Quid; quod ſcriptura paſſim incertitudinẽ iuſtificationis teſtatur: *Neſcit homo, vtrum amore, an odio dignus ſit: de propiciato peccato noli eſſe ſine metu: ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus, & quis poteſt dicere mundũ eſt cor meum, purus ſum à peccato?* D. Paul⁹ verò; Nolite, inquit, *ante tẽpus iudicare, quoaduſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.*
3. Atque vt de conſcientię iudicio loqui intelligatur, adiungit, *ſed neque meipſum iudico. Nihil enim mihi cõſcius ſum, ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me Dominus eſt.* Et tametſi hęretici ſuo more, ad mentem ſuam ſcripturas iſtas torquere conentur, veteres tamen vno omnes ore reclamant, & de incertitudine iuſtificationis interpretantur; *a* Hieronymus, *b* Ambroſius, *c* Auguſtinus, *d* Gregorius, *e* Cyprianus, *f* Chryſoſtomus, & quotquot ante nos in Eccleſia vixerunt. *g* Auctor operis imperfecti in Matth. dum verſatur in expoſitione verborum ſapientis: *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, Nemo,* inquit, *tãta eſt firmitate ſuffultus, vt de ſua iuſtificatione debeat eſſe ſecurus.*

Eccleſ 9. Eccle. 5. Iob. 9. Pro. 28. 1. Cor. 4. a lib. 2. con. Pelag. Eccl. 9. Hier. 3. 13. b 1. Cor. 4. c epiſt 121. & in Pſal 42 d lib. 6 mora. c. 25 lib. 9 cap. 17. & ſeq. e ſerm de eleem. f hom. 11. in 2 ad Cor g Hom. 38.

OB-

OBIECTIONES.

Prima: In ſymbolo nobis proponitur credenda remiſſio peccatorum, non aliorum, ſed noſtrorum: ergo credere tenemur peccata nobis eſſe remiſſa.

Solutio. Credere remiſsionem peccatorum, non eſt credere ſibi, vel priuato alicui peccata condonata, ſed eſſe in Eccleſia, Chriſti meritis, poteſtatem remittendi peccata: quam remiſsionem credimus aſſequi, tum nos ipſos, tum alios quoſuis, qui dignè ſacramentorum participes fiunt, præſertim Baptiſmi & pœnitentiæ.

Secunda: Deus liberaliſsimè offert gratiam, & peccatorum remiſſionem: quicunque igitur vera fide inſtructus accedit, in gratiam accipitur.

Solutio. Admittitur argumentum: quia qui recta fide per charitatem operante, auxilium & gratiam Chriſti implorat, fit voti ſui compos: non enim in Deo, qui ſine perſonarum acceptione, legitimè diſpoſitis dona ſua largitur, eſt cauſa incertitudinis, ſed in nobiſmetipſis, qui mentem atque intentionem noſtram perſpectam non habemus. *Prauum eſt cor hominis* (dicebat Hieremias) *& inſcrutabile, quis cognoſcet illud?* & tanquam id ſoli Deo ſit reſeruatum, reſpondet in Dei perſona: *Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Frequenter occulta latent peccata, quorum re- *Cauſæ incertitudinis* *Hier. 17.* *Auguſt. de præfect. iuſtitia.*

 corda-

1. cordatio conſcientiam non pungit: quomodo Dauid Propheta totis nouem menſibus nul
2. *Reg.* 22. lum ſibi ſcrupulum de adulterio cum Bethſabee, & homicidio Vriæ mouit, donec à Nathan Propheta, diuino iuſſu correptus, in memo-
2. *Reg.* 24. riam peccati venit: Et poſteà rurſus ſine omni moleſtia fuit menſibus fere decem, nihil de peccato numerati populi cogitans, donec
2. propheta Gad violati numinis iram afferret: frequenter corrupti ſumus, & mali noſtrarum cogitationum & intentionum iudices,
Lib. 9. *moral. cap.* 18. & ſpecie pietatis peccata velamus. *Sæpè* (inquit beatus Gregorius) *contra delinquentium culpas accendimur, & cùm vltra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum iuſtæ diſtrictio-*
2. *Reg.* 15. *nis æſtimamus.* Saul inobedientiam ſuam cul-
3. tus diuini, & ſacrificij ſtudio excuſari putabat. Ignoramus an veram habeamus peccatorum pœnitentiam ſolius Dei intuitu, an metu humano, vel timore ſeruili gehennæ, qui ad peccatorum remiſſionem ſatis non eſt.
4. Et quoniam peccata (quorum grauitatem ſolus Deus, qui offenſus eſt nouit) æſtimare, ſuiſque momentis ponderare nequimus, ignoramus, an pœnitentia noſtra peccatis reſpondeat. Sæpè enim, quæ leuia ſunt nobis, grauia ſunt Deo, *cuius iudicia abyſſus multa; & in*
Pſal. 25. *Pſal.* 142. *cuius conſpectu non iuſtificabitur omnis viuens; &*
Ioan. 4. *qui in Angelis quoque ſuis reperit prauitatem.* Et quod primos parentes ob culpam, vt primo

mo

primo adſpectu apparet, leuem de ſummo dignitatis, fœlicitatiſque gradu, in miſerias & calamitates penè inextricabiles, cum vniuerſa poſteritate deturbauerit, terrere nos magnoperè debet, ne grauiora peccata noſtra in iudicio Dei cenſeantur, quàm nos exiſtimemus.

Tertia. Incertitudo excarnificat conſcientias, adimit cordis quietē & gaudium, & adducit deſperationem: ergo affirmandū eſt Chriſtianos pro certo iuſtificationem, & peccatorū ſuorum remiſſionem credere.

Solutio. Antecedens falsū eſſe vita Chriſtianorū, & quotidiana experientia docet. Apud Catholicos namq; tam præſentes, quā qui ante nos vixerunt, pauciſſimos vel vidimus, vel legimus, qui eiuſmodi conſcientiæ carnificina laniati, ſaluti deſperauerint: mali namque Chriſtiani, tametſi conſcientiam Deo ingratam, & peccatis onuſtam circumferant, alienis tamen cogitationibus mentem ab imminentium periculorum conſideratione auertunt: Boni autem, quibus *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus ſuis*, ſpe certa nituntur, quæ non cōfundit: cuius quidē virtutis hoc munus eſt, terroris illius cruciatus tollere, qui ex incertitudine hac iuſtificationis oriri poſſet, metumque minuere his, qui nullius peccati ſibi conſcij in Dei promiſsiones & miſericordiam intuentur, iuxta illud: *Si cor noſtrum non repra-* Rom. 5. 1. Ioan. 3.

henderit nos, fiduciã habemus ad Deũ. Non enim ſola fides cruciatum tollit animi, vel anxiam dubitationem adimit: ſed varijs modis poteſt citra fidem haberi certitudo, nimirum indicijs & ſignis: ex aliorum teſtimonijs: ex ſpe & fiducia. Non exiguum eſt teſtimonium, conſcientiæ quies, mens ſerena, internum gaudium. Certa indicia ſunt, à peccatis abſtinere, pœnitentiæ opera aſſumere, perturbationes animi grauiores, iræ, libidinis, inanis gloriæ, aliorumque ſimilium vitiorum ſuperaſſe, virtutum officijs delectari, à mundi oblectationibus abhorrere, vt multis locis pulcherrimè explicauit D. Bernardus. Hæc ſanè, quo plura in homine fuerint, eo timor magis adimitur, & augetur fiducia. Fidei certitudinem citra omnem dubitationem noluit Chriſtus in nobis eſſe, quia (vt D. Gregorius ſcripſit Gregoriæ cubiculariæ Auguſtæ) *mater negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas.* Scriptum eſt enim. *beatus homo, qui ſemper eſt pauidus: &, ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*, voluitque Deus ſpem noſtram non ſolis diuinis promiſſionibus, ſed teſtimonio bonæ vitæ fulciri. Ita D. Paulus, *tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem talis non confundit*, nimirum vt ſecundum D. Petrum in ſtudio virtutum, & mandatorum Dei decurrentes, certam vocationem & electionem noſtram efficiamus.

Certitudinis cauſæ.

In Cant. ſer 16. 37. 68. 69. 94. & epiſt. 42. & 107.

Lib 6. epiſt. 280.

Prouer. 28.

Pſal. 2.

Rom. 5.

2. Pet. 2.

Quar-

Quarta .1. Ioannis . 3. *Scimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.*

Solutio: vita non pro iuſtificatione accipitur, ſed pro vita æterna, hoc ſenſu: Scimus nos hæredes regni cæleſtis ſcriptos & inſtitutos, dummodo proximos diligamus, vt vox (*quoniam*) pro (*Si*) conditionali ponatur.

Quinta: Roman. quarto, *ideo ex fide vt ſecundum gratiam firma ſit promiſsio*, hoc eſt, vt certi ſimus de peccatorum remiſsione.

Solutio. Mala eſt interpretatio: non enim Apoſtolus ait, fide iuſtificari credentes, non operibus legis, vt de ſua iuſtificatione ſint certi: ſed vt firma ſit promiſſio, hoc eſt, vt promiſsio Dei effectum ſuum ſortiatur. Si namque iuſtitia & peccatorum remiſſio his tantum daretur, qui legem impleſſent, legiſque operibus hoc beneficium eſſent promeriti, (quod de ſe iactabant Iudæi) nemo vnquam particeps fuiſſet iuſtificationis, quia nemo legem obſeruauit. Gratis igitur dimittit peccata Deus per fidem, (quæ difficilis non eſt) ſine legis operibus, quæ iugum erant adeò graue, vt diceret Diuus Apoſtolus Petrus, *neque Patres noſtri, neque nos portare potuimus.* Actor. 15. Nec tamen neceſſe eſt hominem, qui gratis iuſtitia eſt ornatus, hoc ipſum certo cognoſcere, quod iuſtus ſit. Multa enim habet homo, tum naturalia, tum

ſpiritualia dona,tum bona etiam externa, quæ ſe neſcit habere. Sunt qui arbitrantur ſe ſuperbos,cùm ſint documentum humilitatis:alij ſe iudicant ad omnia officia & munera ineptos,omnibuſque ingratos, cùm ijs ſint præditi naturæ dotibus, quas mirentur omnes : Alij putant ſe ludibrio eſſe omnibus, cùm ſint potius venerationi.

Sexta. primo Corinth. ſecundo: *Nos non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis.* Igitur cuiſper ſpiritum ſanctum peccata remiſſa ſunt,agnoſcit ſe iuſtum.

Solutio. Non ſequitur: non enim dicit ab eo, qui ſpiritum accepit cognoſci, vel, vt aduerſarij loquuntur,certa fide credi debere omnia,quæ à Deo fuerunt ipſi donata,cùm conſtet plurima donari viris bonis,(ſicut paulò ante diximus) quę vtilius ab ipſis ignorantur, quã cognoſcuntur. Sed B. Apoſtolus hoc voluit: propterea datum fidelibus Spiritum, qui ex Deo eſt, vt eius gratia adiuti conentur pijs meditationibus intelligere,& ſuaui conſolatione guſtare beneficia Chriſti, eius incarnationem, paſsionem,aliaque innumera nobis collata. Quò enim quis diuini Spiritus gratia cumulatior exiſtit,eò ſolet in hiſce myſterijs & beneficijs cognoſcendis, plus operę ſtudijque collocare, & in gratijs agendis eſſe diligentior.

Vide D. Auguſt. tract. 83. in Ioan. Oecum. Theophil.

DE-

DE CERTITVDINE ſalutis.

Hæretici opinione quidem ſua, non ſolùm ſciunt, ſe gratia Dei præditos eſſe, verùm etiam certiſſima fide ſubnixi, ſe beatos fore ſciunt, hocque non aliter vnicuique Chriſtianorum credendum eſſe docent, quàm futuram carnis noſtræ reſurrectionem. Quam fidem inde hauſerunt, quod exiſtiment promiſſiones omnes Dei, etiam generatim pronunciatas, ſic à nobis accipiendas, tanquam nobis ſingulis factæ eſſent (ſicut Magdalenæ & paralytico dictum fuit, *remittuntur tibi peccata tua*, & latroni : *hodie mecum eris in paradyſo*) quicquid ſit de diſpoſitione noſtra. Et quidem non it inficias Eccleſia ad ſingulos pertinere promiſſiones diuinas, de peccatorum condonatione, ſalute æterna, & reliquas eiuſmodi, quæ generatim enunciantur, quantum quidem in Deo ſitum eſt, qui ſine perſonarum acceptione dat omnibus affluenter, & qui dilexit me (ait Apoſt.) & tradidit ſemetipſum pro me. Cæterùm quia promiſſiones hæ ſemper conditionem adiunctam habent, ratione noſtri exiſtit dubitatio. Promittitur omnibus peccatorum venia, ſed ea lege vt pœniteamus. *Si*, inquit, *dereliquerit impius viam ſuam, &c omnium iniquitatum eius non recordabor.* Promittitur vita æterna, mandata Dei ad fi-

Lucæ 7. *Matt. 9.* *Lucæ 23.*

Iacob. 1. *Galat. 2.*

Ezech. 18.

Matth. 19. nem ſeruantibus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua*
Matth. 10. *mandata: & qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.* Cùm igitur incertus ſit homo de ſua in virtutibus perſeuerantia, incertus eſt
Sap. 4. & de ſalute. *Raptus eſt iuſtus ne malitia mutaret*
Rom. 11. *intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.*
Apocal. 3. B. Paulus monet ne altum ſapiamus, ſed metua-
De bono mus, ne excidamur. Monet CHRISTVS:
perſeuer *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.*
De corrept. Beatus Auguſtinus multus eſt in refutatione
& gratia huius nimis abſurdi erroris, qui cum expe-
ca. 13 de pa- rientia pugnat; quia & Salomon lapſus eſt, &
ſtoribus c. Iudas excidit, & multi diſcipuli abierunt re-
12. epi 121. tro, deſerto Domino. Sancti multi peccarũt, Da
lib. 11. de ci uid, Petrus, Apoſtoli omnes in Chriſti paſſione.
uit. Dei, c.
12. & 22.

OBIECTIONES.

Prima: Rom. 8. *Certus ſum quod neq; mors, neque vita, &c. poterunt nos ſeparare à charitate Dei*, ergo fide credenda eſt perſeuerantia.

Solutio: Errant Aduerſarij, non enim *certus ſum*, valet idem quod credo fide orthodoxa, cùm varijs ex cauſis alijs certitudo haberi poſſit, ex teſtibus fide dignis, ex perſuaſione, ex viſu. Hic autem *certus ſum* ſignificat perſuaſum habeo; ſic enim vertunt alij vocem πέπεισμαι, quod eadem Apoſtolus vti ſoleat, cùm loquitur de rebus, quæ ſub fidem non cadunt. *Certus ſum* (inquit hac eadem

Epiſtola) *fratres mei, & ego de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione*, & Timottho ſuo: *Certus ſum quod & in te habitet fides nō ficta*, quorum certè neutrum fide credebat. Roman. 15. 2. Tim. 1.

Secunda: Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & non rapiet eas quiſquam de manu mea, & nemo poteſt rapere de manu Patris*; Ergo certus eſt homo de perſeuerantia.

Solutio: Non illud, ſed potius hoc efficitur, ergo nemo inuitus & contra ſuam voluntatem poteſt ex manibus Chriſti extorqueri. Nemo enim (vt ait Beatus Chryſoſtomus) læditur niſi à ſeipſo; poteſt tamen blanditijs mundi, vel carnis ad defectionem ſollicitari, & ſeductus ſpontè Chriſto deſerto aduerſarium ſequi.

Tertia: 1. Ioan. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit, quia ſemen ipſius in eo manet, et non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt*, ergo certum habet ſe beatum fore, quiſquis ſe nouit ex Deo natum.

Solutio: Si aduerſarij quorſum & qua occaſione verba iſta ab Apoſtolo prolata fuerint intelligerent, næ illi non tantopere teſtimonij huius authoritate triumpharent. Diſputabat enim aduerſus veteres illos hæreticos Ebionem, Cerinthum, Marcionem, qui cùm eſſent homines contaminatiſsimi, omniumque ſcelerum maculis notatiſsimi (quemadmodū Beatus Petrus & Iudas memoriæ prodiderūt) 2. Petri.

non tamen dubitauerunt ſe ſanctos, ac diuina ſapientia plenos,atque adeò filios Dei iactare. Contra quos quaſi in hunc modum agit S. Ioannes:Si filijDei, ſi ex Deonati ſunt iſti, cur tot tantiſq; flagitijs, quæ in omnium ore atq; oculis verſantur, notati ſunt ? Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt; qui dicit ſe in illo manere, debet ſicut ille ambulauit,& ipſe ambulare. Et omnis qui natus eſt ex Deo,peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius manet in eo, & non poteſt peccare, hoc eſt, Homo pius & ſanctus, qui eſt diuinæ gratię præſidio circumſeptus, quamdiu retinet ſanctitatem,non poteſt peccare.

DE LIBERO ARBITRIO.

Caput V.

Quid liberũ arbitrium.

LIberum arbitriũ hominis eſt eius voluntas, qua ex parte rē ſibi propoſitam eligere poteſt & recuſare.Nam duobus modis aliquid volumꝰ.Primò ſine electione, vt quã do res certa eſt,neq; ſub deliberationem cadit,

Duobus modis volumus.

1. quo modo volumꝰ omnes eſſe beati, neq; poſſumꝰ nō velle beatitudinē,&is,qui ſibi finē aliquē propoſuit, qui nō poteſt , niſi vnico medio haberi,neceſſariò debet velle hoc medium,vt qui

conſtituit

conſtituit traijcere mare, neceſſariò vult nauē conſcendere. Secundò, electione, quando propoſitis varijs medijs, ad finem conſequendum idoneis, pro arbitratu eligimus, quod rationi magis probatur, velut qui terra facturus eſt iter, eligere poteſt; vt vel curru vehatur, vel equo vtatur, vel pedes incedat, prout ſibi commodius iudicauerit. Eſtq; in hac voluntatis electione libertas ex eo, quod intellectus nō naturali inſtinctu, de rei bonitate iudicat, more beſtiarum, quæ ad illud naturaliter feruntur; quod ſenſus apprehendit tanquam bonum; ſed ratiocinatione, & diſcurſu, vtrum melius ſit, deliberat, & id, quod præferendum arbitratur, voluntati proponit eligendum. Vnde diſcimus primò inter hæc duo multum intereſſe, ſpontè aliquid velle, ſeu voluntariè aliquid agere, & liberè velle. Illud enim in omni voluntatis actione, quamuis neceſſaria locum habet; volumus enim ſpontè beati eſſe, licet aliter velle nequeamus. Hoc autem ſolum in illis, quæ aſſumi poſſunt & repudiari. Secundò, tametſi ſancti diuina contemplatione beati in omnibus ſuis actionibus nihil contra voluntatem, ſed ſpontè, & voluntariè omnia faciant; aliqua tamen ab ipſis neceſſariò fieri conſtat, quę homines adhuc in carne viuentes præſtant liberè. Siquidē homines liberè amāt Deum, eiq; ſeruiunt, & à vitijs abſtinent, ſic tamen vt poſſint contrarium, nempè odiſſe Deum, atq; peccare. Sancti verò, qui ſummum illud bonum intu-

2.

Vnde libertas volūtatis.

Dei captiuum ſe reddat, neque plus ſapiat, quàm oporteat ſapere. Philoſophi nonnulli, quod hæc nõ caperent, vel Dei præſcientiam, vt Cicero, vel eius prouidentiam & cooperationem negauerunt. Non enim patiebatur manifeſta experientia negari libertatem arbitrij, cùm nemo non aduertat, ſe multa, & poſſe non facere, quæ facit, & facere, quæ omittit. Qui loquitur, tacere poterat, ſed placet loqui: qui inambulat, quieſcere poterat, ſed eligit deambulationem, atque ita de innumeris alijs rebus, quas ex voluntate noſtra pendere experimur. Hæc igitur eſt admirabilis potentia, & omnipotens ſapientia Dei, humanum intellectum ſuperans, vt ſingulis rebus conuenienter ad ſuas naturas cooperetur, naturalibus, vt agant naturaliter, rationalibus, vt agant liberè.

Lib. de diuinatione.

Aug. libr 5. de Ciui c. 9.
Aug. lib. 12. de Ciuit. c. 6.

Cæterùm annotandum eſt voluntatem humanam pro triplici hominis conditione varijs quoque modis fuiſſe affectam. Ante peccatum enim à primo parente commiſſum, cùm nulla in membris vigeret concupiſcentia, & corpus hoc non grauaret animam, nec mentẽ ipſam obnubilaret, erat voluntas integra, ſana, viuida, præſertim accedente auxilio iuſtitiæ originalis, poteratque non modò vitare peccata omnia, ſed ea quoque facilè præſtare, quæ ratio dictabat. Nullus quippè erat in intellectu error, qui nobis multorum peccatorum cauſam ſuppeditat, nulla deceptio in iu-

Volũtas qualis ante peccatum.

dicio, nulla pugna in membris, inſolētia nulla concupiſcentiæ, nulla difficultas in potentijs. Admiſſo iam peccato, hoc hominis libero arbitrio accidit, quod ipſi homini, adeoque pleriſq; propter hominis peccatum rationis expertibus his inferioribus creaturis, quæ naturam quidem non amiſerunt; ſed eam ſeruarunt vitiatam, læſam, infirmam, *quia omnis creatura ingemiſcit propter ſeruitutē corruptionis.* Terra ipſa teſtis eſt, quæ propter diuinam maledictionem, etiam magno ſudore culta, vix neceſſaria humanis vſibus aliquando profert. Beſtiæ natura ſua eædem affectum in homines mutârunt, & quibus prius blandiebantur, & miniſtrabant, eos nunc metuunt, fugiunt, fugant. Humanum corpus non natura, ſed conditione mutatū multis infirmitatibus, & moleſtijs eſt ſubiectum. Peccatum enim nō tollit naturam, ſed vitiat. Quia homo ille, qui in latrones incidit, & hominis peccatoris typum geſſit, non mortuus, ſed ſemiuiuus relictus ſcribitur. Ita liberum noſtrum arbitrium per peccatum quidem graue vulnus accepit, ſicut & cæteræ potentiæ; ſed non eſt exſtinctum, vt nec cæteræ potentiæ, quod per ſe tam eſt manifeſtum, vt mirum ſit inueniri homines, qui hęc audeant inficiari, quibus vſu venire puto, quod Ariſtoteles de illis affirmat, qui contradicentia ſimul eſſe vera docuerunt, nempè vt mente non approbarent, quod verbis dicerēt. Alioquin enim, ſi nulla ſit in homine libertas arbi-

In peccato qualis.

Rom. 8.

Lucæ 10.

arbitrij, vt agere poſſit, & non agere: Fruſtra (vt eſt apud *a* B. Irenæum, *b* Tertullianum, & *c* Clemẽtem) eſſent ad bonum adhortationes, atque à malo dehortationes, fruſtra laudes, & vituperia. Deus eſſet author peccati, ait idem Clemens, ſi homini libertatem ademiſſet peccatum declinandi. Deus etiam, inquit Tertullianus, nec vetaret, nec præciperet, nec iuſtè pararet peccatoribus ſupplicia. *Nullum eſſet peccatum*, ait innumeris locis D. Auguſtinus, *quod tam eſt voluntarium, vt ſi voluntate propriam ſuſtuleris* (ait D. Bernardus) *infernus non eſſet*. Tolletur omnis conſultatio, omnis anxietas, omnis ſollicitudo in rebus agendis: nulla erit cauſa reprehenſionis, nulla præmia, nullæ pollicitationes. Denique homo non erit homo ratione præditus, & qui ratiocinãdo poſſit veritatem indagare; ſed ſimilis beluæ, quæ ſine ratione, quò à natura impellitur, eò ſine electione contendit. Hæc argumẽta non apud Chriſtianos tantummodò Patres, qui abſurdũ hunc Simonis Magi, Valẽtini, Marcionis, Hermogenis, Bardeſanis, Manichæorum, & Petri Abailardi ad laxandas habenas peccatis excogitatum errorem, multis retrò ſæculis confutauerunt, & damnauerunt; ſed in prophanorum etiam, & Gentilium Philoſophorum libris paſſim inuenies. Scriptura ſacra permittit homini electionem. Dauidi data eſt optio ex tribus malis propoſitis: Salomonem iuſſit De⁹, quod vellet, à ſe poſtularé. Moyſes ait in

a *Li. 4. c. 78.*
b *Lib. 2. con. Marcion.*
c *Li. 1. 2. 4. Stromatum.*
2 *Reg* 24.
3. *Reg* 3.

Deut. 30. Deuteronomio, *ſe propoſuiſſe populo vitam, & bonum, & è contrario mortem, & malum, benedictionem, & maledictionem, vt quò quiſq; vellet, eò ſe converteret*. Idem dicit per Hieremiã Dominus: *Ecce ego do vobis viam vitæ, & viã mortis.*
Hierem. 21. & per Sapient. *Appoſui tibi aquam, & ignẽ, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi.*
Eccle. 15. Suſanna ad peccatũ minis ſollicitata, cùm in vtramq; partem ratiocinata eſſet, tandem elegit in manꝰ hominũ incidere potius, quàm peccare in conſpectu Domini. De iuſto ſcribit Eccleſiaſticus: *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus: facere mala, et nõ fecit.* Sicut cõtra de peccatoribus queritur Chriſtus: *Quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. vocaui enim, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret. Exſpectaui, vt faceret vuas, & fecit labruſcas.* Sanè Pilatus agnoſcebat in ſe poteſtatem crucifigendi Chriſtum, & dimittendi. Et Parens, apud Apoſtolum, nõ habet neceſſitatem, ſed poteſtatem voluntatis ſuæ iungendi, & non iungẽdi matrimonio virginem ſuam. In poteſtate Ananiæ, & Saphyræ erat agrum vendere, vel retinere, pretiumq; vel Deo conſecrare, vel ſibi ſeruare, vt fatetur Apoſtolus Petrus. Infinitæ ſunt Scripturæ, quæ hanc liberam hominum voluntatem teſtantur, ijsque, vt liberè virtutes ſectentur, commendant. Ita

Daniel. 13. Eccle. 31. Matt. 23. Prouer. 1. Iſaiæ 5. Ioann. 19. 1. Cor. 7. Actor. 15.

B. Pau-

B. Paulus Philemoni, *vt ne velut ex neceſsitate bonum tuum eſſet; ſed voluntarium.* Et Moyſes atque Salomon voluntarias, & ſpõtaneas oblationes admittebant. Dauid: *Voluntaria oris mei* (inquit) *beneplacita fac Domine.* Semper enim illud inculcatur: *Si volueritis, & audieritis me. Et ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* *Exod. 25. & 35.* *1. Paral. 29.* *Pſalm. 118.* *Iſaiæ 1.* *Geneſ. 4.*

Igitur cũ Eccleſia firmiſsima veritatis columna fide tenendum eſt, nec contra experientiam manifeſtam, rectamq́ue rationem pugnãdum, quin potius cum vniuerſis hominibus, qui aliquid iudicij habent confitendum, naturam liberi arbitrij per peccatum in homine, neque interijſſe, neque ſolùm à concupiſcentia, more beſtiarum, ad ea, quæ carnis ſunt, impelli, neque à Deo inſtar ſtipitis, ad bonum moueri, ſed ipſammet voluntatem liberè agere, Deiq́ue motiones poſſe repellere, aut admittere, & non Deum, ſed hominem ipſum eſſe cauſam peccati. *Deo etenim odio eſt impius & impietas eius*, qui tamen nihil odit eorum, quæ fecit. Peccatum à Diabolo eſt, & *Deus non eſt volens iniquitatem*, inquit Propheta. *Sapien. 14.* *Sapien. 11.* *Ioann. 8.* *Pſalm. 5.*

Vulnera voluntatis.

Fatendum tamen eſt voluntati per peccatum non paruum vulnus inflictum eſſe, multumq́ue diminutum de libertate. Nam primò natura ipſa voluntatis læſa eſt, & infirmata, vt nec ſemper, quod mens, & recta ratio dictat, *1.*

ſequatur,nec concupiſcētiæ blāditias aſperne-
2. tur,nec minas contēnat.Secūdò: Intellectus, à
cuius indifferētia pendet libertas arbitrij, nō
parū obſcuratus eſt tenebris peccatorū , vt in
plurimis erret,& non modò in rebus, quæ ad
ſpeculationem pertinēt,ſed in iudicio quoq;
rerum agendarū hallucinetur. Nullus vnquā
Philoſophorum veritatem ſine errore docuit,
quapropter in numerū virtutum ea retulerūt,
quæ à Chriſtianis verè vitia habētur, & cōtra
in numerū malorū, quæ ſunt Chriſtianis exi-
mia bona.Magnanimitatem Aiacis cōmendat
Ariſtoteles,quā Chriſtiani impatientē ſuper-
biam nominarēt:viciſſim humilitas, tantope-
D. Ambr. li. de viduis. rè nobis à Chriſto commēdata, ne nota quidē
fuit gentilibus:virginitas, atq; viduitas exoſā
Ethnicis,nobis à Chriſto conſulta,ſicut etiam
paupertas,quā deteſtati ſunt infideles,& ſanè
hoc experientia docet,quod quantò pluribus
vitijs aſſueuit aliquis, tātò iudicium rationis
magis offundatur tenebris errorū , longoque
vſu nō aduertatur peccatorum fœditas . Hinc
Ad Rom. 1. apud gentiles peccata, quæ B. Apoſt. ad Rom.
enumerauit . Hinc apud Chriſtianos nullus
pudor ebrietatis. Hinc apud multos, qui nul-
la conſcientia peccatorū tanguntur,tanta pec
candi licentia.Hinc deniq; apud noſtri ſeculi
hæreticos tam abſurdi,& cum ipſa natura,re-
ctaq; ratione, & experientia pugnantes erro-
res,ſolam fidem,qua quis ſe iuſtificatū credit,
iuſtitiam conferre, nullum eſſe in homine li-
berum

berum arbitriũ, hominẽ neceſſariò omnia facere, Deum eſſe omniũ peccatorũ authorẽ nõ minus, quàm bonorũ operum. In omni opere bono hominẽ iuſtum peccare. Nullũ peccatũ tametſi enorme poſſe damnare hominẽ prçter ſolam infidelitatẽ: ad pacẽ cum Deo conſtituendam, nõ eſſe opus dolere de peccatis, ad iuſtificationem conſequẽdam ſatis eſſe credere. Hæc vt vera eſſe putẽtur (ſi tamẽ ab aliquo putentur, vix enim fieri poſſe videtur, vt tã aliena ab omni ratione quiſquã ſeriò vera eſſe ſibi perſuadeat) peccati conſuetudo, ſuperbia, inuidia, libido facit. Tertiò: Concupiſcentia in 3.
mẽbris noſtris ex peccato generata, & peccatis indies aucta debilẽ voluntatẽ grauiter oppugnat, & ſæpè proſternit, ſuisq́; blãditijs infirmum hominis iudiciũ in ſuas partes trahit. Eſt igitur arbitrij quidẽ natura in peccatore, læſa tamen, & debilitata, nõ quod inuita cogatur, ſed quod leuiſſimis blanditijs ad peccatũ inducatur, & minimis impugnationib⁹ cedat. Hinc dicit Chriſtus, *illum eſſe ſeruũ peccati, qui* *Ioan.8.*
facit peccatum, & Beatus Paulus, *Peccatores te-* *2.Tim.2.*
neri captiuos ad Diaboli voluntatem. D. Petrus quoque hæreticos ſui temporis affirmat eſſe ſeruos corruptionis, *à quo enim quis ſuperatus* *2.Petr.2.*
eſt, (inquit) *huius & ſeruus eſt*. Proinde multa *Volũtas quid poſſit.*
quidem poteſt ex ſe, naturaq́; ſua liberum arbitrium, non ſolùm adiaphora, quæ in vitijs, aut virtutibus non ponuntur, qualia ſunt ambulare, ſedere, emere, non emere, hiſque ſimi-

lia;ſed moralia quoq; virtutum opera. *Nam*
Matth.5. *Ethnici*(vt ait Scriptura) *& diligentes ſe diligũt,*
Rom 2. *& naturaliter ea,quæ legis ſunt, faciunt,& Deum*
Rom.1. a Lib.5.Stromatum. *quem naturaliter agnouerant, poterãt etiam glorificare,* eorum multi fuerunt ad virtutem intenti, multaque præſtiterunt laude,ac pręmio
b Apolog.2. c Eze.47.& epiſt.ad Magnum. aliquo temporali digna, vt agnoſcunt veteres a Clemens Alexandrinus, b Iuſtinus, c Hieronymus, & d Auguſtinus, e qui etiam affirmat
d Epiſto.99. & 103. li.5. de Ciui.Dei. bona Gentilium opera valuiſſe ad inferni pœnas mitigandas. Nam cùm natura voluntatis bona ſit, cur nõ velit, & operetur bonũ: quan-
e Lib. de litera & ſpiritu,cap.27. & 28. doquidem *omnis arbor bona fructus bonos facit?* & tametſi *cogitatio peccatoris prona ſit ad malum omni tempore*; eſt tamen in eo igniculus vir-
Matth.7. tutum. Nec enim omnes ad omnia vitia pro-
Geneſ.6. pendent, quin potiùs multi natura ſua ad virtutes feruntur, hic ad miſericordiã, ille ad ſobrietatem, obedientiam, manſuetudinẽ, & id genus reliquas. Ceterùm peccator viribus ar-
Quid non poſſit. bitrij ſui ſine peculiari diuino auxilio, multa non poteſt. Primò, licet poſsit quędam virtutũ moraliũ opera; non poteſt tamẽ omnia, quod
Rom. 7. Galat.5. ob continuam impugnationem concupiſcentiæ non ſine Dei ſingulari dono, pleraque vitentur, ad quæ natura procliues ſumus. *Ne-*
Sapient.8. *mo*(inquit Sapiens) *poteſt eſſe continẽs, niſi Deus*
Eccleſ.23. *dederit.* Idẽ petijt à ſe amoueri elationẽ oculorum: & Dauid rogat poni cuſtodiã ori ſuo.
Pſalm.140. Secũdò: peccator, in quo iam dominatur peccatum

çatum non ſe continet multo tempore ab omni peccato mortali, quia, cùm vires cõcupiſcẽtiæ, & Dęmonis per peccatum augeantur, voluntas autem per id magis infirmetur, fit vt eorum imperijs facilius cedat. Tertiò: Peccator viribus ſuis non modò à peccato liberari non poteſt, ſed neq; ab illo poteſt reſurgere, neque de peccato dolorem cõcipere, neq; ad gratiã, aut peccatorum remiſsionẽ ſe diſponere, neq; piè erga Deũ affici, aut pio affectu de Chriſto, vt redemptore ſuo loqui ſine diuina motione & gratia præueniente, ſicut poſt D. Auguſtinũ aduerſus Pelagianos, definiuerunt ex Scripturis Concilia, Mileuitanum, & Arauſicanum. *Sine me*, inquit Chriſtus, *nihil poteſtis facere, imò nec ſufficientes ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Et; nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in ſpiritu S. Poſt quã conuertiſti me*, ait Hieremias, *egi pœnitẽtiam*, non quod peccator inuitus in peccato detineatur, vel neceſſariò hærere cogatur; ſed quod in eo tãta ſit intellectus cœcitas, tantaq; volũtatis, & cordis duritia, vt niſi miſericors gratia Dei pręueniat, & mentem illuſtret, affectumq; moueat, nunquam ſeriò pœniteat, vel ad Deum reuertatur. Debet enim Deus præuenire nos in benedictionibus dulcedinis, iuxta illud: *Miſericordia eius praueniet me*, quam miſericordiã vocant Patres poſt D. Auguſtinum gratiam pręuenientem, aut operãtem, ſicut al

Chryſ. hom. 22. in Matt.

Auguſtin. in Pſalm. 77.

Ioan. 6.

2. Cor. 3.

1. Cor. 12.

Hierem. 31.

Pſalm. 20.

Pſalm. 58.

Gratia præueniens.

Li. de natura & gratiã c. 17. 32. 33.

Enchridij cap. 42.

teram ſubſequenté, vel cooperantem. Eſt auté gratia iſta præueniens in homine peccatore motio quædam diuina, qua Deus intellectum quidem illuſtrat, vt magnitudinem peccati, periculum ſuum, Deiq; offenſi indignationé, & iram videat, ſuadetque, & exhortatur, vt peccata deponat, voluntatem verò ſuauiter pia affectione mouet, & in bonum inclinat. *Ioan.1.* *Apocal. 3.* *Ioan.6.* *lib.3. de libero arbitrio, lib. de perfectione iuſtitiæ.* Quę gratia appellatur à Scripturis, *Lux in tenebris lucens, lumen, vocatio, pulſus ad oſtium.* Item tractus Patris, manus Dei auxiliatrix: de qua multa Beatus Auguſtinus. Experimur enim hoc nobis vſu venire, quod de Rege Dauide legimus, vt peccantes videamur eſſe cor de indurato, & neque pijs admonitionibus, neque increpationibus, neque concionibus commoueamur: Dei autem gratia animam tan géte aduertamus, & miremur priorem illam cœcitatem noſtram, molleſcat cor, defleamus *2. Reg.24.* peccata. Dauid à Ioab monitus, & rogatus noluit ab enumeratione populi abſtinere, & in eo peccato totis nouem menſibus, & viginti diebus, nulla motus pœnitentia permanſit, ſicut prius in peccato adulterij, & homicidio *2.Reg.11.& 12.* Vriæ alijs nouem menſibus ſine ſenſu doloris fuerat, donec à Propheta obiurgatus fœditatem ſui ſceleris vidit, atque defleuit. Hanc Dei motionem appellant gratiam præuenientem & operantem, quod illam nullis meritis noſtris exigentibus, nobisq; nihil agentibus, ſed in peccato ſecurè quieſcentibus, Deus pro

ſua

ſua miſericordia in nobis ſine nobis operetur, cor moueat, & mentē illuſtret, ſicut de B. Petro legimus, quem negantē reſpexit Dominus, & ad pœnitentiā induxit. Ita Cēturio, & multi alij moriēte Domino ſalutari metu perculſi glorificauerunt Deum. Et multi prima B. Petri prædicatione cōpuncti corde ad Eccleſiam acceſſerunt. Lydiæ purpurariæ Dominus cor aperuit, vt intēderet his, quę à Paulo dicebātur Dionyſius quoq; Areopagita, & Damaris à Spiritu S. impulſi B. Paulo Athenis adhæſerūt. Hæc porrò gratia præueniens nō eſt illa gratia, quæ in anima hominis inhabitās iuſtū cōſtituit, & filiū Dei efficit; ſed impulſus tantū, & motio Spiritus S. adhuc foris degentis, qui ſtat ad oſtiū cordis pulſans, nondū admiſſus in eius domiciliū. Sicut enim Dæmon tentatione mentem noſtram praua cogitatione, & cōcupiſcentiæ motu tangit, ac pulſat, afficereq; conatur voluntatem, vt in peccatū conſentiat, nullo vitio noſtro, quādiu volūtas immota conſiſtit, quę ſua libertate, motiones has omnes, & admittere poteſt, & reijcere: Ita ſunt in nobis diuini quidā influxus aliquando quidem repentini, qui ſubitò ad inſtar coruſcationis effugiūt, niſi foueantur, aliquando verò cōſtantiores, qui cor noſtrū pulſant, relicta interim voluntati ſua libertate, qua fieri poteſt, vt vel ſuſcipiātur, vel repulsā patiantur, ſicut nō rarò repellūtur ab his, *qui Spiritui S. reſiſtūt*, & prudētes, ſcientesq; cōtra cōſcientiā nitūtur,

Lucæ 22. *Matth. 17.* *Lucæ 23.* *Actor. 2.* *Actor. 16.* *Actor. 17.* *Apocal. 3.* *Actor. 7.*

vel

vel auaritia irretiti, vt Balaam, vel ſuperbia inflati, vt Phariſæi, vel libidinibus victi, vel alio ſcelere impediti.

Gratiæ ſubſequens. At verò, qui hanc Dei gratiam præuenientem admittit, vel, vt loquitur Beatus Paulus in *2.Cor.6.* vacuum non accipit, afficitur primò his, quæ *2.Cor. 15.* proponuntur, tum eadem gratia adiutus, progreditur vlterius, vt credendo, ſperando, pœnitendo ad iuſtificationis gratiam ſe paret, & quem præuenerat gratia mouendo, & excitando, iam ſubſequitur, adiuuando, & cooperan-*Pſalm.22.* do, vt inquit Propheta: *Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.*

SIquidem hominis liberum arbitrium auxilio Dei necdum inhabitantis; ſed mouentis & adiuuantis ſe præparat ad iuſtificationem. non ſolũ patiendo, ſed etiam operando, & agendo. Ita enim loquitur Scriptura peccatoribus. Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: & iterũ: Conuertimini ad me in totō corde veſtro, in ieiunio & fletu, & planctu, cooperatur tamẽ ipſe Deus, quem ſic precãtur pecca-*Pſalm.84.* tores, *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter*, vt ſcilicet ſimul agãt Deus, atq; voluntas. Declaretur ſimilitudine. Sit quiſpiã lapſus in foueam te-*Simile.* nebricoſam, ex qua neq; cogitet egredi, neque poſsit ſolus exire; ſed in ea ſecur' obdormiat, accedat ad eum amicus, qui hominis miſertus de ſomno excitatũ ad egreſſum moneat, multiſque rationibus, vt aſſentiatur, inducat, tum ei manum, vel funem porrigat, & ſimul conã-

tem

tem educat in lumen: Sicut igitur homo iſte per ſe quidem eſt lapſus in foueam: ſed per ſe ſolũ euadere nequit, educitur autem ab alio non inuitus, nec patiendo tantùm, ſed cooperando. Nam admonitionem admittit, funem porrectum manu ſua apprehendit, & firmiter retinet, & quicquid in ſe eſt pro viribus præſtat, donec extractus in terram lumine ſolis illuſtratur: Ita liberum arbitrium, quod vitio ſuo in peccatum cecidit, vt de tenebricoſa fouea peccati educatur, non ſuſcipit tantùm, vel patitur, aut agitatur, ſed cooperatur gratiæ Dei, præparat ſe credendo, fidendo, pietatis officia aſſumendo, donec ad ſolem iuſtitiæ aſcendens diuino lumine gratię intus repleatur. Sicut Hieremias eductus de lacu, cooperatus eſt extrahentibus admotis ſub axillas panniculis & fune demiſſo, & D. Petrus excitatus ab angelo, calceans, & veſtiens ſe ſecutus ductorem, egreſſus eſt carcerem. Scripturæ quando monent, vt cõuertamur, & ſimul rogãt, vt nos Deus conuertat, videntur ſubindicare ſimilitudinẽ hominis languidi, qui ab igne, vel à lumine ſolis, facie auerſus, ſe ipſe ſolus non poteſt cõuertere, ſed ſi accedat amicus, qui iuuet, & languidus ipſe conatũ aliquem adhibeat, fit tandẽ, vt conuerſus calore ſolis, aut ignis fruatur. Rurſus dũ legimus: *Aperi os tuũ: & implebo illud*, & iterum, *Domine labia mea aperies*, videtur indicari ſimilitudo hominis, cuius

Hierem. 38. *Actor. 12.* *Ioelis 2.* *Pſalm. 79. 84.* *Simile.* *Pſalm. 80.* *Pſalm. 50.* *Simile.*

cuius os, & labia vel ſpaſmo, vel ſimili morbo concluſa ſunt, vt ea ſolus aperire nequeat; adiutus autem ab alio, & ſimiliter quod in ſe eſt, faciens, aperto tandem ore ſuſcipiat cibũ immiſſum. Deus namq; ad conuerſionem nos adiuuat, & nos operamur arbitrij noſtri viribus, ſed Deus nos primus monet, & mouet præueniente gratia, tum verò nos adiuti hac gratia, illud per liberum arbitrium aggredimur, & facimus, ad quod ſpiritus Dei hortatur: nempe vt ſperemus, peccata defleamus, ſacramenta ſuſcipiamus.

In iuſtificatione.

Poſtquam autem hac gratia, & diuini ſpiritus motione, arbitrijque ſui libertate homo ad iuſtificationem, prout oportet, diſpoſitus, atque ad peccatorum remiſsionem paratus eſt, & quaſi os ſuum ad accipiendum aperuit, vel manus extendit, tunc Deus menti, animoque ipſius per ſe gratiam, atque iuſtitiam, qua peccata omnia auferuntur, & homo ipſe conſtituitur amicus, & filius Dei, gratis infundit; homine nec operante, nec adiuuante, ſed tantùm hoc beneficium liberè ſuſcipiente, & admittente inſtar mendici, cui manus ad eleemoſynam porrigenti, ſi à diuite veſtis (vt ait D. Anſelmus) vel eleemoſyna oblata fuerit, gratum eſt munus, quod gratis donatur; quæ tamẽ eleemoſyna ita liberè ab eo ſuſcipitur, vt poſsit recuſari: pari modo volũtas, pro ſua libertate, oblatã à Deo gratiã iuſtificãtem ita admittere poteſt, vt poſſit etiã repudiare.

Lib. de correſpõdentia gratiæ, & liberi arbitrij.

IN

IN homine verò iuſtificato, qui iam à peccato liber ſpiritum S. in ſe præſentem, & per gratiam inhabitantem habet, maior eſt arbitrij libertas: vtpotè in quo gratia, quæ abſoluit hominem à ſeruitute peccati, & veram adfert cauſam libertatis, cum anima & libero arbitrio coniungitur. Illa enim illuſtrat intellectum, ne errore deceptus mala pro bonis proponat eligenda: frangit vim concupiſcentiæ, ne tanto impetu ad voluptatũ illecebras, prauaq; deſideria nos impellat, corroborat volũtatem, vt lenocinia, & blanditias cupiditatum ſperhat: cæterasque potentias confirmat virtutibus, vt ad id, quod rectum eſt, magis propendeant, deniq; claritate ſua, & eximia luce, qua mentem illuſtrat, Dęmonem ab anima procul vt ſol noctuam, fugat. Eſtque hæc gratia in arbitrio voluntatis, vt ea vti poſsit, & nõ vti: retinere, & abijcere. Quemadmodum baculus in manu conualeſcentis, cuius auxilio, ſi velit, vtetur, ſin minus, poterit eum remouere. Sequenti ſimilitudine, quæ ad parabolam accedit hominis, qui in latrones inciderat, res tota vtcunq, illuſtrari poſſe videtur. Sit homo læthalibus vulneribus prope cõfectus, qui media hyeme in tenebris noctis, omni deſtitutus auxilio, & frigore rigidus ferè deficiat. Accedat amicus cum lumine, qui hominẽ ſemimortuum, deſiderantem auxiliũ, & quãtum in ipſo eſt connitentem iumento imponat, in domum introducat, luculẽto igne refocillet, certiſ-

In homine iuſto qualis libertas voluntatis.

Gratia inhabitans.

Simile.

Lucæ 10.

certiſque medicamentis vulnera curet, curàtum vtcumque,ſed ex præcedenti morbo adhuc languentem,in calefacto cubiculo manere iubeat,atque vt incedat, ſcipionem porrigat,aliaque auxilia ad plenam, perfectamque
1. ſanitatem conſequendam præbeat.Hac ſimilitudine intelligim⁹ primò miſeriam hominis peccatoris,qui deſtitutus calore gratiȩ Dei totus alget, priuatus lumine diuino in denſiſſimis verſatur tenebris, multisque peccatis animam,omnesq; potentias grauiter ſauciatas habet,vt cuncta cogitatio eius prona ſit ad ma-
2. lum.Secundò modum, quo ex his calamitatibus educitur præueniente, & accedente Deo cum lumine quodam gratiæ, quo intellectus fœditatem peccatorum, & Dei benignitatem aſpiciens,illa deteſtari incipit, & ad hũc aſpirare : voluntas etiam adiuta modis omnibus cooperatur,vt tantis exoneretur malis,liberè tamen,quia non inuitus, ſed cooperans ſublatus eſt homo ille in iumentum. Adducto illo deinde in domum,apertis vulneribus infunditur ab amico oleum & vinũ, præſentiſſima quædã pharmaca,nẽpe gratia iuſtificationis, qua vulnera deſinãt,eſſe lethalia, ad cuius infuſionem nihil præterea agit homo ſaucius, quàm vt vulnera detegat,& vnguentum excipiat: quia remiſsionem peccatorum Deus ſolus in nobis operatur, nobis tantùm conſentientibus, & gratiam,atque iuſtitiam infuſam
3. excipientibus. Tertiò quid gratia in homine iuſti-

iuſtificato efficiat, nempè à periculo mortis æternæ liberat: intellectum lumine diuino illuſtrat: calore charitatis voluntatem accendit: liberum arbitrium, cæteraſque animæ potentias confirmat: totumque hominem prius iacentem, & externo ad reſurgendum auxilio indigentem, in pedes erigit, atq; ad ambulandum vires, auxiliumque ſubminiſtrat. Quartò diſcimus quonam modo præſtet hæc omnia gratia DEI in homine iuſtificato, nempè non cogendo, nec imponendo neceſſitatẽ, ſed ſuam ipſi relinquendo libertatem. Afficit quippe hominis mentem, vt bonum agnoſcat, & voluntatem, vt bonum ei placeat, ſuauiterque trahit, ſicut trahit ſua quemque voluptas: ſicut puer trahitur pomo (inquit D. Auguſtinus) & ſicut filius à parente munuſculis, & blandimentis ad literas diſcendas inducitur (vt eſt apud Methodium) liberum interim manet arbitriũ, vel vt ſequatur, vel non ſequatur ſuadentẽ, afficientem, trahentem: queritur enim ſapientia ſe frequenter repelli. *Extendi* (inquiens) *manum meam, & non fuit, qui aſpiceret*, hoc eſt, vocabam, monebam, trahebam, ſed reijciebar. Afficitur quippe homo nonnunquam pulchritudine virtutis, ſed quia magis mouetur delectationibus ſenſus, quas concupiſcentia proponit, neglecto tractu, & impulſu ſpiritus, ſequitur voluptates carnis. Quintò hac gratia Dei, *quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, admirabilem

[margin: 4. — Simile. — Prouerb. 1. — 5. — Rom. 5.]

O fieri

fieri quidem in homine mutationem, non tamen plenam reſtitui ſanitatem, & virium integritatem, ſimulatque peccator fuerit iuſtificatus. Sicut enim homo, qui ex graui infirmitate conualeſcit, membris eſt debilioribus, vt licet ſcipione nixus ambulet, non poſſit tamen vel iter diuturnum conficere, vel grauem ſubire laborem, niſi peculiari auxilio aliorum fulciatur, feratur, iuuetur: ita homo iuſtus, propter vitiorum habitus, quos ex peccatis contraxit, & concupiſcentiam necdum exſtinctam, præter gratiam inhabitantem, peculiari indiget diuino auxilio, quo & magna aliqua pro Chriſto ſuſcipiat, qualia ſunt irriſiones, iactura bonorum temporalium, tormenta, martyria, religionis ingreſſus, &cæt. & multo tempore reſiſtens tentationibus in pietate perſeueret; non quod ad malum voluntas cogatur, vel per Chriſti gratiam ad bonum neceſſitate trahatur; ſed quod auxilio indigeat, vt liberè relicto malo eligat, & perſequatur bonum. Hoc Dauid ſignificaſſe videtur his verbis: *Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me*, hoc eſt, in grauiſsimis meis tentationibus, atq; periculis, ſingulari auxilio tuo protexiſti me, atque vt à mandatis tuis non declinarem, iuuiſti. *Et, Dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo.* Proinde homini iá iuſtificato modis omnibus curandum eſt, primò; vt in actionibus omnibus diuinum auxilium

Simile.

Pſalm. 72.

Pſal. 117.

Homini iuſto neceſſaria.

um imploret, quod amicis ſuis nũquam deeſſe patitur Deus, iuxta illud: *Non te deſeram, neque derelinquam*. Ita Dauid, *Adiutor meus eſto, ne derelinquas me. Cuſtodi me à laqueo, quem abſconderunt mihi. Expugna impugnantes me*. Secundò, vt frequenti ſacramentorum vſu, quotidiana virtutum exercitatione, & paſsionum mortificatione vires concupiſcentiæ diminuat, & de virtute in virtutem eat. Talibus enim ſtudijs reſtituitur liberum arbitrium ſanitati, & concupiſcentia frangitur, impedimentaque bonarum actionum remouentur, & tunc voluntas verè eſt libera, quando ſublatis inpedimentis malorum deſideriorum cum voluptate eligit bona, *vt nos de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus Deo in ſanctitate, & iuſtitia*.

Hebr. 13. Pſalm. 26. Pſal. 140. Pſalm. 34. 2. Luca 1.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Controuerſia, quã de libero arbitrio mouerunt hæretici, non eſt in eo poſita, vt diſputetur, an voluntas hominis cogatur, cùm id omnes fateantur fieri non poſſe. Pugnant enim ſibi voluntarium, & coactum non aliter, quã naturale, & cõtra naturã. Sicut ergo fieri nequit, vt quod contra naturã fit, naturaliter fiat: ita fieri nõ poteſt, vt volũtariè fiat, quod fit coactè, hoc eſt contra voluntatem. neq; quæritur, an volũtas libera ſit à miſeria, & peccato,

Status quæſtionis. Aug. lib. 1. contra 2. epiſt. Pelag.

cùm eam libertatem conſtet per primum parentem amiſſam eſſe. Sed tota quæſtio eſt, an poſt peccatum Adami protoplaſti voluntas ſic à Deo moueatur, vt ſponte quidem hoc velit, quod proponitur, non tamen liberè, hoc eſt, non ita, vt poſſit nõ velle; ſed ad eum modum, quo volumus eſſe beati, & quemadmodum illi, qui in gloria cœleſti Dei vultum clarè intuentur, Deum amant, nec poſſunt non amare. Hæretici variant. Lutherus pro ingenij ſui vehementia ademit homini in omnibus actionibus libertatem, ſcripſitq́ue liberum arbitrium figmentum eſſe in rebus, ſeu titulum ſine re, omniaq́ue euenire neceſſitate abſoluta. Poſteriores in humanis actionibus libertatem aliquam hominibus concedunt, non tamen in negotio iuſtificationis, in quo docent voluntatem hominis moueri à Deo inſtar ſtipitis, vt patiatur tantùm, & nihil quicquam agat; nimirum peccatorem ita à Deo ad ſaniorem mentem conuerti, vt diuinam motionem neceſſariò ſequatur, nec poſſit non ſequi, ad eum ferè modum, quo ouis naturali inſtinctu ramuſculum viridem ſequitur, & canis fertur ad oſſa. Proinde Deum ſolum in nobis agere omnia, eſſeq́ue bonarum actionum ſolam cauſam, atque etiam peccatorum, quæ à nobis committuntur, quandoquidem non poſſumus non ſequi impellentem, & trahentem ſiue ad bonum, ſiue ad peccatum. Argumenta, quibus hæc populo perſuadere conantur ab hæreticis veteribus

D. Bernardus lib. de libero arbitrio.

ribus accepta, & à patribus, multis ab hinc ſeculis ſoluta ſunt iſta.

1. Deus omnia in nobis operatur; *omnia opera noſtra operatus es nobis*, inquit Iſaias, & D. Paulus, *qui operatur in nobis velle, & perficere:* ergo nihil agit voluntas noſtra. 1. *Eſaiæ 26.* *Philip. 2.*

Solutio. Neganda eſt conſequentia, quia ſic operatur Deus, vt voluntas ſimul operetur. Beatus Paulus plus omnibus laborauerat non ſolus; ſed gratia Dei (ait) mecum, & omnia poterat in eo, qui confortabat, hoc eſt, per Dei gratiam. Non eſt nouum eandem rem à duobus ſimul fieri. Quem ſocius ex foſſa manu attrahit omnibus viribus connitentem, ſimul cum ſocio eſt cauſa huius ſuæ liberationis. Deus tribus modis in homine operatur. primò; Communi auxilio, quo modo res omnes conſeruat & perficit, *quia ſine ipſo factum eſt nihil*, neq; vlla eſt cuiuſquam creaturæ operatio vel bona, vel mala, quam non faciat Deus. Ná quod in actionibus bonum eſt, hoc facit Deus, quod malum, hoc non Deus; ſed hominis liberum arbitrium facit. Quemadmodum in cæde, quam committit latro, Deus operatur cum latrone, hominemq́ue occidit, peccatum autem homicidij latro ſolus committit, non autem Deus. Peccatum enim eſt à recto deficere, quando nēpè in actione, quæ in ſe bona eſt, aliquid deeſt, quod adeſſe debuerat. In illa igitur occidendi *Deus tribus modis operatur.* 1. *Ioan. 1.* *Simile.*

actione, quam facit Deus, omnia recta ſunt, & iuſta;fecit enim Deus, quod ipſi licebat. In eadem verò ex parte latronis deerat iuſtitia:Non enim latroni hoc opus permiſſum erat. Secun-
2. dò ſpeciali auxilio,quomodo hominem ad bona opera mouet, primò quidem ſuadendo intellectui, vt bona iudicet, deinde verò afficiendo voluntatem,vt bona placeant,quo modo diximus ſpiritum ſanctum etiam necdum inhabitantem per gratiam operari in homine, & cooperari voluntati more ductoris, qui in tenebris præeunte lucerna debilem manu trahit; prætèrea confirmando hominis iuſti liberum arbitrium, vt bona ſuſcipiat, quæ confirmatio tunc maximè cernitur, quando res magnas,atque difficiles eſt aggreſſurus, ne difficultate terreatur. Tunc enim vel mulcet animum ſpirituali conſolatione, vt factum eſt martyribus,qui interno gaudio repleti minus ſentiebant tormentorum moleſtias: ſicut homo famelicus cibum ſumens, eumque dentibus terens, & maſticans cum voluptate potius, quàm cum moleſtia os & dentes terendo mouet, quod ſine magna difficultate non faceret,niſi ſuauitate cibi iuuaretur, vel internum addit robur voluntati, vt difficultates fortiter vincat, ſicut defatigati hauſtu vini ad labo-
3. randum recreantur. Tertiò; Cooperatur nobis Deus,per gratiam iuſtificantem, quæ idem eſt animæ, liberoque arbitrio, quod ſanitas cor pori

HIS

His tribus modis agit in nobis Deus, vt tamen neq; ſolus agat, neque agendo naturã impediat; ſed iuuet. Et primo quidem modo in omnibus rebus ita operatur, vt ſingulæ conuenienter, congruenterque naturæ ſuæ agant: ignis naturaliter calefaciat, homo liberè velit &c. ſecũdo modo, & tertio præbet auxilia bene agendi, quibus voluntas poſſit vti, ſi velit, vel non vti, ſi nolit: Illud enim, quo voluntas iuuatur, vt promptius, libentius, minoriq; moleſtia faciat, non adimit libertatem, ſicut ſanitas, qua homo robuſtior eſt ad agendum, vel delectatio ciborum, quæ laborem edendi minuit, vel vinum, quod debili vires addit, vel ſcipio, cui infirmus innixus ambulat, nullam neceſſitatem afferunt agendi; ſed facilitatem. Gratia quippe non tollit naturam, ſed perficit.

2. Scriptura docet nos eſſe in manu DEI non aliter, quàm lutum in manu figuli. Iſaiæ 64. *Nos lutum ſumus, tu fictor noſter*, & in Eccleſiaſtico, *Quaſi lutum figuli in manu ipſius*. Igitur ſicut figulus pro ſuo arbitratu vtitur luto, *& ex eadem maſſa*, vt inquit Apoſtolus, *facit aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam*, nihil cooperante luto, ſed tantùm patiente: Ita Deus agit nobiſcum, quia *ſicut lutum eſt in manu figuli, ita nos in manu Domini*, inquit Hieremias. *Eccleſ. 33.* *Rom. 9.* *Hiere. 18.*

1.Ioan.1. Solutio. Quia ſacræ literæ varijs locis affir-
1.Corin.3. mant nos eſſe cooperatores DEI, adiutores
Philip.1. Dei, collaboratores, vinitores, operarios,
2.Timot.1. &cæt. certum eſt nos non eſſe ſimiles per om-
Oſee 1. nia luto, quod patitur tantùm, & nihil coope-
Matth.20. ratur. Eſt igitur ſimilitudo in eo, primò; Quod
Similitudines figuli et Dei. ſicut figulus eſt luti Dominus, vt de eo, quic-
quid lubet, faciat: Ita Deus ſit dominus noſter,
1. qui nos totos ſicut de terra eduxit, ita plenè,
2. perfecteq; poſſidet. Secundò; ſicut totius maſſæ
luteæ nulla pars vel meretur, vt in vas hone-
ſtum componatur, cùm nulla ex ſe præclarum
quid habeat; ſed ſit lutum ſordidum, & fędum,
vel ſine præſtantis figuli opera in excellens, &
nobile poteſt vas aptari: Ita nemo mortalium
ex ſe mereri poteſt, aut viribus proprijs aſſe-
qui, vt in filium Dei adoptetur, cùm omnes
perinde naſcamur peccatores, & filij iræ diui-
3. næ. Tertiò: Quemadmodum figulus vniuerſam
maſſam neq; abijcit, neque in vaſa minus hone
ſta, (ſicut iure ſuo poſſet) conuertit, ſed pro ar-
bitratu ſuo quaſdam partes eligit, ex quibus
fingat vaſa præſtantiora, & honeſtis vſibus ac-
commodata: Ita Deus, tametſi vniuerſum ge-
nus humanum, à quo offenſus eſt (*omnes enim
peccauerunt, & egent gloria Dei*) abijcere po-
tuiſſet optimo iure, vt in peccatis ſuis progre-
derentur omnes, immorerenturque: Id tamen
noluit miſericordia motus, & ſingulis qui-
dem hominibus tam Ethnicis, quàm Chriſtia-
nis tantum dedit auxilij, tum per naturam, tũ

per

per gratiam peculiarem, quantum eis ſuffi-cere poſſet, ſi induſtriam ſuam, conatumque adhiberent ad Chriſti notitiam accipiendam, cuius deinde fide, & doctrina imbuti, adipi-ſcerentur ſuorum peccatorum per ſacramenta remiſſionem (quia & per orbem vniuerſum prædicatus eſt ab Apoſtolis Chriſtus, & cuique dictare poteſt recta ratio Gentilium, ac Iudæorum religionem neque peccata condonare, neque ſalutem conferre, aliamque inquirendam eſſe, quæ pacem det conſcientiæ) ſed quia per peccatum mens hominis occæcata rarò aduertit, quod rectum eſt, & à concupiſcentiæ vehementioribus motibus, illecebriſque permittit ſe ſuperari, fit vt præter hoc commune auxilium, alio adhuc maiori ſit opus, quod intellectum illuminet, & voluntatem ad bonum amandum afficiat: hoc auxilium nemini dare tenetur DEVS, non omnibus tamen negat: Sed confert aliquibus ex miſericordia ſua, nullis eorum meritis, alijs non confert ex iuſtitia ſua, quia ad iuſtitiam pertinet, vt peccator, qui peccatis DEVM offendit, à Deo abijciatur, abiectuſq; ſit vas ignominioſum, & ſordidum. Cæterùm in hac ſimilitudine eſt obſeruandum, quod ſicut lutum à figulo non aliter, quàm iuxta naturam ſuam tractatur, nempè cùm ſit corpus inanime, quod neque ſentiat, neque intelligat, neque agere poſſit, ſed tantummodo pati, ad nutum artificis formetur. Ita homo non debeat aliter à

Deo tractari, quàm conuenienter ad naturam ſuam. cùm ergo ſit ratione præditus, & libero arbitrio donatus, efficitur à Deo filius Dei, non ſolùm patiendo, ſed intelligendo, ratiocinando, volendo, eligendo, quia Deus naturam non deſtruit, ſed adiuuando perficit.

Pſal.104. *Exod. 10.* 3. Deus dicitur *conuertiſſe cor Aegyptiorum, vt odirent populum ſuum, induraſſe cor Pharaonis, cō-*
2.Reg.24. *mouiſſe Dauidem ad numerandum populum Iſraeliticum,* *Rom.1.* *tradidiſſe Gentiles in reprobum ſenſum, præcepiſſe Semei, vt malediceret Dauidi, deniq; ſic impu-*
2. Reg. 16. *liſſe ad venditionem Ioſephi fratres eius,* vt huic impulſui reſiſtere non potuerint. Ita enim de *Gen.50.* hac re loquens Ioſephus dicebat: *Num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* Ergo non eſt in homine arbitrij libertas, vt poſsit illud non agere, ad quod à Deo mouetur.

Solutio. Neganda eſt conſecutio. Si enim nulla iſtorum culpa hæc peccata accidiſſent, nulla meritò ſecuta eſſet punitio, non fuiſſet toties repetitum Pharaoni: Dimitte populum meum, cur nō vis dimittere populum? Deus dicitur conuertere, & indurare cor hominis, commouere ad peccatum, tradere in *Origenes lib.3. periarchon.* reprobum ſenſum, & præcipere, vt maledicat, & cæt. eo modo loquendi, quo dicitur inducere in tentationem, non impellendo in peccatum, aut præcipiendo peccatum, ſed hominem

ſub

ſublata gratia ſibi relinquendo. Siquidem homo ex natura ſua corrupta, vt ſæpius dictum eſt, mentem habet obcæcatam, & affectum ad inferiora depreſſum, qui terrenis potius, quàm cæleſtibus rebus delectatur, vt hunc autem ſurſum attollat, opus eſt auxilio diuino, cui innixa voluntas cæleſtia deſideret, quod auxilium quàm diu adeſt, ſuſtentatur liberum arbitrium, & eleuatur. Sin iuſto DEI iudicio ſubtrahatur, relabitur, nec iam amplius delectatur cæleſtibus, aut diuinis rebus; ſed peccatis, & vitijs. Sicque induratur, auertitur à Deo, atque ad peccata conuertitur. Proinde in Exodo non ſolùm dicitur Deus induraſſe cor Pharaonis: ſed de ipſo Pharaone ſic ſcribitur: *Indurauit Pharao cor ſuum*, ſeu aggrauauit. Nam hebręis eadem vox eſt. Deus itaque indurauit, hoc eſt, iuſtè illi gratiam ſuſtulit, Pharao indurauit, quia merito ſuo priuatus gratia, ipſe ſe ad mala conuertit, liberè tamen, quia gratiam retinere potuiſſet, ſi voluiſſet, aut recipere, ſi petijſſet, cùm Deus petenti non deſit. *Exod.8.*

Dicitur verò Deus præcepiſſe Semei, vt malediceret Dauidi, quod cùm vellet Dauidis adulterium & homicidium perſecutione, & maledictione puniri, vſus ſit ad hoc mala voluntate, & peccato Semei, non quidem iniungens illi peccatum, ſed cùm ille priuatus iuſtè gratia diuina libero arbitrio pec-

peccaturus eſſet,& Dauidi maledicturus, præcepit,hoc eſt ordinauit,vt ad expiandũ peccatum Dauidis hoc fieret. Ad eum modum, quo paterfamilias, ſi ebrium quempiam videat flagrare deſiderio aliquem percutiendi, neque ceſſaturum donec deſiderio ſatisfaciat, iuberet ab eo vapulare ſeruum ſuum, qui alioqui pœnas daturus erat ſceleris commiſſi. Quòd in Geneſi habet latina tranſlatio: Num DEI poſſumus reſiſtere voluntati? legunt Hebræa: An pro Deo ſum ego, quod verterunt 70.Nam & ego ſum Dei, & Chaldæus: Nam ego timeo à facie Dei, ſenſus igitur verus eſt: Nolite metuere,ego enim non ſum Deus, aut iudex veſter, ſed frater, Deum timeo, in cuius manu ſum, ſemperque fui, qui quod ſemel ſtatuerat, nempè me ad hanc dignitatem euehere, hoc effecit, cuius ordinatione, quam veſtro peccato impedire voluiſtis, potius promouiſtis. Igitur quod dicit noſter interpres: Num DEI poſſumus reſiſtere voluntati? non ad peccatum fratrum referendum eſt; ſed ad dignitatem, & gloriam Ioſephi, quam ipſi Deus decreuerat: Ideoque ſubiungitur, vos cogitaſtis de me malum; ſed Deus vertit illud in bonum.

4. Si mouente Deo voluntatem noſtram,eſſet in poteſtate noſtra non moueri, aut ſequi, Dei motio non eſſet efficax: quod videtur *Eſaiæ 55.* repugnare ſcripturæ: *Verbum*, inquit, *quod egredietur de ore meo, non reuertetur in vacuum: ſed*

faciet

faciet quæcunque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud.

Solutio: Negatur propoſitio. Motio enim Dei ſemper eſt efficax, quia ſemper illuminat intellectum, & afficit volũtatem: nullam tamẽ neceſſitatem imponit; ſed relinquit libertatem, quia hoc verbum Dei non mittitur, niſi vt iuuet voluntatem; non vt neceſſariò impellat, ſicut manus porrigitur claudo, non vt inuitum trahat, ſed vt ad ambulandum excitet, ingredientem ſuſtentet, & iuuet.

5. Sacræ Scripturæ dicunt non eſſe in poteſtate noſtra dirigere vias noſtras. *Scio Domine,* inquit Hieremias, *quia non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos: & cor Regis in manu Domini, ſicut diuiſiones aquarum.* Ergo non eſt liberum arbitrium. *Hiere. 10.* *Prouer. 21.*

Solutio. Scripturæ nihil dicunt aliud, quàm homini neceſſarium eſſe diuinum auxilium, vt dirigat vias ſuàs, hoc eſt, vt rectè ad Dei præcepra inſtituat vitam ſuam. *Quia apud Dominum greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Homo enim ex ſe ſine gratia Dei vel non videt, quod rectum ſit, vel ſi videat, non afficitur ad bonum, iuxta illud: Meliora probo, deteriora ſequor: vel ſi quandoque afficiatur, & bona multa proponat, ob voluntatis inconſtantiam liberè à propoſito reſilit: vnde rectè dixit Sapiens: *Cor hominis diſponit viam ſuam; ſed Dei eſt dirigere greſſus eius.* *Pſalm. 36.* *Prouer. 16.*

Et

Et quidē cùm cæteri homines indigeant gra tia diuina ad rectè agendum, tū maximè ſuperiores & Reges, qui cæteris præſunt, partim quia grauius ſuſtinent onus, quod maiori auxilio eſt ſubleuandum, partim quia nō ſolum pro ſuis, ſed etiam pro populi meritis ſunt dirigendi. *Quia Deus regnare facit hypocritā propter*
Iob.34. *peccata populi.* Hæc tamen nihil impediunt arbitrij libertatē; ſed tantū ſignificant hominē, vt bene agat, & quidem liberè, egere Deo, cuius auxilio recedente ſoleat malū pręferre bono.

6. Scripturæ fatentur voluntatem hominis
Ioan.8. per peccatum amiſiſſe libertatem. Dicimur
Rom.6. *2. Pet. 2.* enim *ſerui peccati & corruptionis, atque iniuſti-*
2. Tim.1. *tiæ, & captiui teneri ad voluntatem Dæmonis.* D.
Ench.c.30. Auguſtinus fatetur: quod liberum arbitrium
De Spiritu perdiderit hominem, atq; ſeipſum. Ac proinde
& litera non poſſe non peccare. Ergo nulla eſt libertas
cap.4. in homine.

Solutio: Neganda eſt conſequentia. Tametſi quippe magna libertas amiſſa ſit per peccatum, non tamen omnis perijt. Perdidit quidem voluntas libertatem per ſe à peccatis reſurgendi, bona inchoandi, & perficiendi, multo tempore ſine nouis peccatis perſeuerandi: Dæmonis, concupiſcentiæque tentationibus reſiſtendi, quæ concupiſcentia nomine peccati, & corruptionis ſignificatur. Retinuit tamen libertatem, primò in rebus adiaphoris, & politicis: Secundò, vt gratiam à Deo oblatam recipi-

cipiat, vel reijciat. Tertiò, vt gratiæ admiſſæ cooperetur liberè. Sicut homo, qui in puteum incidit, caret quidẽ facultate in loco ſpacioſo ambulandi, neq; poteſt ſeipſe educere. Multa tamen poteſt, vt loqui, clamare, immiſſo fune ſe cingere, & ligare, vt extrahatur, cooperari. Igitur liberum arbitrium nõ perdidit naturam ſuam, quæ eſt in libertate poſita, ſed aliquam libertatem amiſit, natura ſeruata, diciturq; à D. Auguſtino perdidiſſe ſeipſum, non quidem ſe occidiſſe; ſed graue malum attuliſſe, eo loquendi modo, quo diuitem hominem dicimus perijſſe, qui in extremas calamitates, & ſeruitutẽ peruenit, etiamſi non ſit occiſus.

DE IVSTIFICATIONE.

CAPVT VI.

NOMEN iuſtificationis à profanis Scriptoribus non legimus vſurpatum, ſicut nec verba ipſa iuſtificare & iuſtificari: ſunt enim hæ voces Chriſtianorum propriæ, vtpotè qui ſoli iuſtificantur, & quid iuſtificatio ſibi velit ſoli cognoſcunt, & experiuntur. Vnde ab illis vera harum vocum ſignificatio petenda eſt & diſcenda. Itaque iuſtificatio propriè mutationem ſignificat ad iuſtitiam, iuſtificare, iuſtum facere, ſeu iuſtitiam dare: iuſtificari, iuſtum fieri, ſeu iuſtitiam accipere. Sicut calefactio eſt motus

Iuſtificatio eſt nomen Chriſtianorum.

tus ad calorem; calefacere, calidum facere, ſeu calorem dare: calefieri, calidum fieri, ſeu calorem recipere: ſimilis ratio eſt de frigefactione, dealbatione, ſimilibuſq; motibus vel mutationibus, quibus omnibus aliquid datur actione, & accipitur paſſione, habentq; nomen à termino ad quem tenditur, hoc eſt, à forma vel qualitate, quæ acquiritur. Calefactio à calore, deal batio ab albedine, iuſtificatio à iuſtitia, quod in omni motu & mutatione ſolẽne eſt, propterea quod termini à quibus (vt Phyſici loquũtur) hoc eſt formæ, ſeu qualitates, quæ deſeruntur, ſint varię; quia paries, qui albedine tingitur, potuit vel nigrum colorem, vel rubeum, vel viridem, vel vnum ex intermedijs prius habuiſſe: & aqua calefit, quæ frigida prius erat, aut tepida: quinimò prius calida, calefactione fit calidior. Ad eundem modum dici ſolet, duplicem eſſe iuſtificationem, à duplici termino, à quo:

Duplex iuſtificatio.

1. vnam quam Theologi primam vocant, quando ex iniuſto quis fit iuſtus, ex peccatore bonus, ex inimico Dei, Dei amicus & filius; de qua iuſtificatione ferè D. Apoſto. Paulus in epiſtolis ſuis contra Iudæos diſputare conſueuit: alte-
2. ram, quam iuſtificationem appellant ſecundã, quando iuſtus maiori iuſtitia & ſanctitate au-

Apoca. 22. getur, iuxta illud quod eſt in Apocal. *qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc, et sãctus sãctificetur adhuc.*

Cæterùm quia noſtri temporis hæretici, nullam agnoſcunt in iuſtificatione mutationem internam, cùm dicant, hominem peccatorem

rem tunc iuſtificari, non quãdo ſordes peccatorum eluuntur, hoc.n.nobis dare nolunt, ſed quãdo remanẽtes in hominis anima per Chriſti iuſtitiã, quæ illi per fidẽ imputatur, veluti conteguntur, vt homo ex eorum ſententia nũquam ſit reuera iuſtus aũt ſanctus, ſed propter velum iuſtitię Chriſti, à Deo iuſtus aut ſanctus tãtum habeatur, inſtar *ſepulchri dealbati, quod foris mundum apparet, intus verò plenum eſt oſsibus mortuorũ.* & ſicut res quæpiam, quę per vitrũ inſpecta rubrũ apparet rubra, cũ in ſe alio ſit colore imbuta. Explicãda erit conditio hominis peccatoris & hominis iuſti: cõſtat quippè ex Scripturis, ipſaq́; experiẽtia comprobatur, diuerſiſsimã eſſe vtriuſq; conſtitutionem. Homo enim peccator à Deo auerſus eſt, volũtate ad creaturã conuerſa, ex qua auerſione creantur in anima tenebrę quædã, & fœditas admiranda, non ſecus atq; in corpore omni lumine ſpecieq́; deſtituto: quæ deformitas in Scripturis à luminis priuatione nomine tenebrarum, nuditatis, turpitudinis appellari ſolet. *Es* (ait Chriſtus) *miſer & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* à fœditate etiam vocantur peccatores varijs beſtiarũ nominibus, *ſerpentes, genimina viperarum, lupi, canes, ſcorpiones, porci, ſues, &c.* nullum enim reuera monſtrum eſt tam horrendum, & tetrum atque deforme, vt anima peccato contaminata: accedit enim ad deformitatẽ Dæmonis, hoc ſolum, ſi excipias,

Matth. 23.

Conſtitutio peccatoris.

Fœditas animæ.

Apocal. 16.

Apocal 3.

Matth. 23. Actor. 20. Philip. 3. Ezech. 2. Matth. 7. 2. Petr. 2.

quod illa per pœnitentiam ablui poſsit, iſta tanquam iam in naturam verſa, & vt accidens inſeparabile abſtergi nunquam poſsit.

Vulnus animæ. Eſt prętereà in anima peccatoris lęſio & vulnus, iuxta illud, *qui in me peccauerit lædet animam ſuam*: ſiquidem per peccatum tollitur integritas viriũ internarũ, & debilitas quædam ingeneratur, qua fit vt homo ad bona cõplectenda animo langueat, ex qua læſione efficitur deinde internus quidam dolor, nẽpè conſcientiæ inquietudo, quia *non eſt pax impijs dicit Dominus*, & reatus atq; obligatio ad pœnã, quam mens ipſa homini dictare ſolet, quæ obligatio nomine *vermiculi, & coccini*, apud Iſaiam indicatur: & hæc quidẽ libenter concedũt aduerſarij, qui toti in eo ſunt, vt hominis conditionem deprimãt, miſeriamque extollant, ſed de ſtatu interno hominis iuſti non perinde nobiſcũ ſentiunt, aut loquũtur. Nolunt enim hominem per iuſtificatiõnẽ reuera in anima mutari, ſed tanquã aſſumpta veſte, foris tantũ apparere mundũ, ſanum & bonum, cũ intus ſit nõ minus fœdus, languidus & impius, quàm ante iuſtificationem fuerat.

Proverb. 8. *Lucæ 10.* *Inquietudo conſcientiæ. Eſaiæ 48.* *Eſaiæ 1.*

Conſtitutio hominis iuſti. Catholica certè fides ex ſcripturis nos docet, hominem iuſtum nõ amplius à Deo auerſum eſſe, ſed ad Deum conuerſum, voluntate illi intima & charitate adhærere. Ita Beatus Petrus, *ſed conuerſi eſtis*, inquit, *ad Paſtorem & Epiſcopum animarũ veſtrarum*: & D. Paulus: *Qui eratis longè, facti eſtis propè*. hinc toties in Prophetis:

1. Petri 2. *Epheſ. 2.*

phetis: *Cōuertimini ad me. Conuerte nos Deus ſalutaris noſter. Conuerte me Domine & conuertar.* (*Ioel. 2. Pſal 84. Hierem. 31.*) nempe quia peccator per iuſtificationem mutat volūtatem ſuam, Deumq; reſpicit, ad Deū accedit, intus mutatur, qua ex re ſequitur in anima inſignis quædam pulchritudo, non ſecus atque in Luna qua parte Solem aſpicit; (*Pulchritudo animæ.*) Deus enim eſt lux vera, quæ *illuminat omnem hominem*, ſine qua nemo illuminatur. (*Chryſ. hom. ad baptizandos, & ho. 10. ad Rom. Ioan. 1. Epheſ. 5.*) *Eratis aliquando tenebræ* (inquit Apoſtolus) *nunc autem lux in Domino*, hoc eſt, tanta claritas in anima hominis iuſti fulget, vt anima eius non ſolùm iam luce illuſtrata, ſed ipſa propè lux eſſe videatur: deponitur igitur ſimilitudo Dęmonis, ſuccedit ſimilitudo Dei & imago illa Dei, cui per peccatum magna labes aſperſa fuerat, iam abſterſis illis ſordibus, ad priſtinam redit pulchritudinem; (*Simile.*) ad eum ferè modum quo pulcherrima Regis ſtatua varijs picturis, multaque nigredine defœdata, & adiectis ad caput cornubus, productoque naſo, & manibus vngulatis deformata, ſi abluatur, & his additamētis liberetur, nitorem ſuum, ſplendoremque recuperare ſolet. Redit tunc pax conſcientiæ, (*Pax conſcientiæ.*) lætitia mentis, internum quoddam gaudium & ſerenitas, ſummaque quies, quam toties vtriusque teſtamenti ſcripturæ cōmendant: & ſi nullæ de ea Scripturæ loquerentur, mens & conſcientia illorum loqueretur, qui per Sacramenta Eccleſiæ cum Deo in gratiam redic-

redierunt. experiētia enim docet, quod hominis animus depoſita per pœnitentiæ Sacramētum peccatorũ ſarcina longè quietius lætiuſque ſe habeat, quàm paulò antè, cùm peccatorum ſarcinam ſecum ferret, nempè quia iam reconciliatus eſt Deo, & à peccatis liberatus.

Gratia Dei. Siquidem in hominis peccatoris iuſtificatione, immittit Deus pro ſua miſericordia in animam diuinum & admirabile quoddā Spiritus S. donum, videlicet gratiam, quæ eſt qualitas quædam diuinitùs infuſa animæ, qua nō aliter fugantur peccata, quàm tenebræ aduentu luminis, per hanc accipit anima nitorem, diuinamque pulchritudinem, qua non modò iam dicatur, ſed reuera ſit grata Deo, & homo gratia præditus iam nominetur, vt ſit amicus, imò filius Dei. *Nihil* (inquit Apoſtolus) *nunc* *Rom. 8.* *dānationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu*, hoc eſt, nullum peccatum quod damnationem mere- *2. Ioan. 3.* atur, ſed *hanc charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & ſimus*, nempè per Spiritus *Rom. 8.* ſancti donum & gratiam, qua *Spiritus S. teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei.* Deus ſanè fœditatem non amat, neque pecca- *Sapien. 14.* tum, *quia odio ſunt Deo impius & impietas eius*, vt ergo nos amet, & pro filijs habeat, reddit nos amabiles immiſſo in nos cæleſti dono.

Varia nomina gratiæ. Quod donum propter ſuam excellentiam illuſtriaq; officia ſortitur in Scripturis varia *Gratia.* nomina: dicitur enim primò gratia: *iuſtificatigra-*

ti gratis per gratiam ipſius, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit: vbi abundauit delictum, ſuperabundabit & gratia, alijsq; innumeris locis: vocaturq; hoc nomine duabus de cauſis: altera, quia gratis datur, quomodo etiam alia Spiritus S. dona, hoc ſibi nomen vẽdicârunt, gratia ſanitatum, miraculorum, linguarum, prophetię, &c. altera quia gratos nos efficit Deo: *In laudem gloria gratiæ ſua, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo*. Non enim Deus eſt inſtar hominum, qui indignos amare ſolent, vel quod ipſi vitioſi ſint, vel quod iudicio & æſtimatione fallantur, Deus ipſa bonitas non poteſt malos diligere, quia *abominabile eſt Domino cor prauum*: & ipſa Sapientia non poteſt quicquam ignorare, quia *ſcrutatur & intuetur renes & corda omnium*. ergo vt aliquẽ Deus diligat, efficit eum ipſe amore ſuo dignum, hoc dono gratiæ, quod animum hominis prorſus immutat, prius immiſſo.

Rom. 3. *Rom. 5.* *Rom. 12.* *1. Cor. 12.* *Epheſ. 4.* *Epheſ. 1.* *Prouerb. 11.* *Apoca. 2.*

Secundum nomen eſt Spiritus ſanctus. *Miſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem, Abba pater*: &, *Spiritus ſanctus quẽ mittet pater in nomine meo, &c.* & *repleti ſunt omnes Spiritu ſancto*: ob hanc potiſsimum cauſam, quod efficiat filios Dei, iuxta illud: *quicunque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei: Accepiſtis Spiritũ adoptionis filiorũ, in quo clamamus, Abba pater*: &,

Spiritus S. *Galat. 4.* *Rom. 8.* *Ioan. 14.* *Actor. 2.* *Rom. 8.* *Galat. 4.*

Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei. Quẽadmodum enim filius hominis dici nequit, qui hominis animam aut ſpiritum non habet, ita neque filius Dei eſſe
Rom. 8. poteſt, in quo nõ eſt Spiritus Dei: quia, *Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius:* & quia homo iuſtus non ſolùm dicitur, ſed reuera eſt filius Dei: *Dedit enim Deus poteſtatem filios Dei*
Ioan. 1. *fieri his, qui credũt in nomine eius*, neceſſum eſt, vt Spiritum S. in ſe habeat, reuera per hoc diuinum donum inhabitantem.

Pignus hæreditatis. Ephеſ. 1. Tertio vocatur Arrha ſeu Pignus hæreditatis: ſignati enim ſumus Spiritu promiſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, quia confert homini ius ad vitam æternam. *Si enim filij ſumus, vtiq; & hæredes, hæredes quidem*
Rom. 8. Galat. 4. *Dei, cohæredes autem Chriſti.*

Itaq; qui hoc donum à morte ſua ſecum feret ad tribunal Dei, non minus iuris & dignitatis habebit ad æternam gloriam adeundam, quàm ad mercedem plenam & ſolutionem habet is, qui poſt officium præſtitum arrham exhibet. Non id quidem propter vim & dignitatem ſuorum meritorum, ſed propter hoc cœ-
Simile. leſte donum, quod ei gratis eſt à Deo communicatum; ſicut pauperculus quiſpiam è vulgo mẽdicorum, cui Magiſtratus Colonienſis ſignum Senatorium dedit, ius habet ad petendũ vinum Senatorium, nõ vi opum ſuarum, quas nullas habet, ſed vi ſigni ſibi gratis & liberaliter à Magiſtratu conceſsi.

QVARTO appellatur Lux. *Deus*(inquit Apoſt.)*qui dixit de tenebris lucē ſplēdeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris*: hinc appellamur *lux & filij lucis*, nimirum quia donum hoc mirandum in modum illuminat mentem, vnde ſicut aduentu lucis pelluntur tenebræ, & picturæ, quæ prius his tectæ tenebris non videbantur, fiunt cōſpicuæ, ita ſimulatq; hoc donum in animam immittitur, profligantur peccata omnia, illuſtraturq; anim⁹ hominis, adeò vt mēs, quæ prius excœcata erat, iam videat, & quę in ipſo peccati ſtatu obſcurata fuerant, nulliuſq; apud Deum meriti, illa iam priſtinum recipiant ſplendorem, ſic vt à Deo videantur, & probentur; qualia ſunt opera bona ante peccatū facta, habituſq; virtutū. Nam fides in homine peccatore eſt quidē, ſed tenebris oppleta, mortua, nihilq; ad ſalutē peccatori vtilis: accedēte verò hoc dono & gratia, illuſtratur, vitā accipit, & nomē virtutis induit, quod cæteris virtutibus etiā vſu venit. qua ex re intelligimus, primò quidē, quod prius natura intret in animā hominis gratia Dei, qua peccata excludantur, quę non niſi ipſius aduentu fugantur: ſicut tenebræ nō diſcutiūtur niſi irradiatione luminis. 2. quòd nihil omninò ſit in homine ad ęternam vitā acceptū Deo, niſi adſit hęc gratia(vt de charitate, quæ indiuidua comes, eſt gratiæ probat D. Paulus) quemadmodum nihil videri niſi in lumine poteſt. Tertiò, quod ſicut diſcuſsis nubibus ardore Solis redit ſerenitas; ita

Lux. *2 Cor. 4.* *Matth. 5.* *Epheſ. 5.* *1. Theſſ. 5.* *Simile.* *Iacob. 2.* *1. Cor. 13.* *1. Cor. 13*

ita aduentu gratiæ reſtituitur homini conſci‑entiæ tranquillitas, animæ lætitia, gaudium, quies & abundantia pacis.

Gloria. Rom.3. QVINTO vocatur Gloria: *Omnes* (ait Apoſtolus) *peccauerunt, & egent gloria Dei,* hoc eſt, gratia Dei, quæ illuſtrẽ facit & glorioſam animam, terribilem dæmonibus, admirabilẽ angelis, qui tantũ theſaurũ admirantur, in vaſis tã fictilibus, quales ſunt mortales & caduci homines. vnde B. Paulus appellat gloriã gratiæ, quod Hebraica phraſi idem eſt, atq; glorioſa gratia: reddit enim hominẽ cœleſtem, diuinum, diuinę cõſortem naturę, & prorſus nouã creaturam, in qua Deus Pater iam nõ amplius hominem intueatur, ſed Chriſtũ, quo induti ſumus, cuius virtute & dono homo intus planè mutatus, nõ qualis pri⁹ erat, diuinis oculis ſe obijciat, ſed factus nouus prorſus homo, & noua creatura, Dei in ſe oculos conuertat.

2.Cor.4. Epheſ.1. 2.Pet.1. 2.Cor.5. Gal.3. Epheſ.3. Galat.6.

Sanctitas. Epheſ.4. Luce.1. 1.Cor.6. SEXTO appellatur Sanctitas: *Induite nouũ hominem, qui ſecundũ Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis:* &, *vt ſine timore de manu inimicorũ noſtrorũ liberati ſeruiamus illi, in ſanctitate & iuſtitia corã ipſo:* &, *abluti eſtis, ſanctificati eſtis,* vnde etiã Chriſtiani homines ſancti appellamur, nẽpè quod per hoc donũ conſecremur Deo, deſinamus eſſe profani, & ad naturam cœlitũ proximè accedamus, pleni iã Deo.

Vita. 1.Ioan.3. Rom.8. SEPTIMO dicitur Vita, *translati enim ſumus de morte ad vitã,* &, *Spiritus viuit propter iuſtificatio‑*

ſtificationem, vel vt Græcis eſt, *propter iuſtitiã.* *2. Cor. 3.*
Nam Spiritus S. viuificat, *& conuiuificati ſu-* *Epheſ. 2.*
mus Chriſto, à morte animæ reuocati ad vitam gra *Coloſ. 1.*
tiæ, ſine hoc enim Spiritus S. dono, mortuus
eſt etiam is, qui corpore viuit, cùm hoc ſit gra *1. Tim. 5.*
tia Dei animæ, quod anima ipſa eſt corpori.

Multa quidem ſunt alia huius admirabilis
doni nomina, *ſemen Dei, fons aquæ ſalientis in vi* *1. Ioan. 3.*
tam æternam, veſtis nuptialis, ſtola prima, &c. qui *Ioan. 4.* *Matth. 22.*
bus non obſcurè explicatur, quàm ſit internũ *Lucæ. 15.*
homini, quantã in eo mutationẽ efficiat, quàm
inſigni gloria animã illuſtret, quã gratũ Deo
hominem reddat, ſed illis omiſſis explicandũ
eſt nomen iuſtitię, quod toties in Scripturis v-
ſurpatur, quãdo iuſtificari dicimur, iuſtificati
eſſe, iuſti eſſe apud Deum, *iuſtitiam Dei eſſe in*
nobis, fidem nobis imputari ad iuſtitiam, &c. *Rom. 3.*

Itaq; hoc donum diuinũ, ſeu gratia Dei vo- *Gratiæ donũ*
catur iuſtitia duabus de cauſis, quarum prior *vocatur iuſti*
eſt, quia per eã reddit homo cuiq; quod ſuum *tia duabus*
eſt, Deo reuerentiam, cultũ, obedientiã, plenã *de cauſis.*
ſui ſubiectionẽ, proximis amorẽ, ſibi vitiorũ *1.*
excluſionem, & virtutũ incremẽta. Iuſti. n. eſt
nullum officium ſuũ prætermittere, nihil cui
quam ſubtrahere, cuiq; ſuum tribuere, Dei le-
gem obſeruare, cũ omnibus deniq; ſine quere
la conuerſari, quod parentes B. Ioannis Bapti-
ſtæ feciſſe teſtis eſt Euangeliſta. Quocirca non *Lucæ 1.*
ſola venit in animam gratia, ſed multis ſtipa-
ta comitibus, nẽpè virtutibus omnibus, quas

 ſingu-

ſingulas ſuis potētijs ipſa diſtribuit: vt homo iuſtus his probè inſtructus, nihil prętermittat
2. quod æquum ſit & rectum: Altera eſt, quia per eam reſtituitur animæ ſimilitudo Dei, efficiturq́; vt anima ſuo Creatori reſpondeat: ſicut
Simil. 2. enim menſura aut pondus, verbi gratia, vlna, vel libra iuſta dicitur, ſi publicę menſuræ, ponderiúe reſpondeat, & contra iniuſta ſi vel excedat, vel minus quid habeat, ita iniuſta eſt anima, quæ Dei in ſe ſimilitudinem nō exprimit, neque talis eſt, qualis coram Deo eſſe debet: iuſta autem erit, ſi hanc ſimilitudinem & formam præ ſe tulerit.

Iuſtitia Dei.

D. Aug. de ſpiritu & litera, c. 11. Hæc iuſtitia vocatur iuſtitia Dei, aut quæ ex Deo eſt iuſtitia, quod viribus humanis non cōparetur, ſed ſola Dei miſericordia inſtilletur: ſolus enim Deus iuſtitiā in nobis facit, hominibuſq́; donat, & infundit, & quidē gratis ſine vllis meritis noſtris. Dicitur tamen iuſtitia noſtra, quia in nobis eſt: ſedē enim ſuam & domicilium in anima iuſti collocat. appellatur quoq; iuſtitia fidei, quod ad eam adducamur, non naturali vlla cognitione, vel ſcientia legis Iudaicæ, ſed fide Chriſti, quæ nobis & Chriſtū proponit, qui hanc iuſtitiam nobis eſt ſua paſsione promerit9, & oſtendit modū quo ad eam Deo duce peruenire valeamus.

Iuſtitia noſtra. Ezech. 3. & 14.

Iuſtitia fidei.

Ex his manifeſtè patet, hominem in iuſtificatione mutari, atq; in animam eius aliquod donum, hoc eſt, internam gratiā infundi, qua reuera conuertatur ad Deū, eiq́; gratus fiat & acceptus

acceptus:fieri.n.non poteſt,imò neq; mẽte co gitari poteſt,hominẽ ſine ſui mutatione,cũ auerſus eſſet à Deo,prius,ad Deũ rurſum cõuerti,aut à Deo illum diligi,vel pro iuſto haberi, qui reuera ſit iniuſtus,odioq; dignus: imò nec hoc intelligi poteſt,quomodo ſine gratia Dei interna ex peccatore & improbo fiat homo iuſtus & bonus, vt nec qua ratione, ſine lumine illuminetur aer diſcuſsis tenebris.Proinde cũ Eccleſia Catholica credendũ nobis eſt,Deũ in peccatoris iuſtificatione nõ prætendere externam iuſtitiã,aut ſordes internas externo velo tegere:aut per Chriſti iuſtitiã tanquã per perſpicillũ alieno colore infectũ hominẽ aliter, quã in ſeipſo verè ſit, intueri, ſed reuera gratiã,iuſtitiam, & charitatẽ in animam infundere:qua homo ſit verè iuſtus, ſanctus & bonus, &in ſeipſo,& coram Deo,cuius peccata remanentia non tegantur,neq; radantur,neque occultentur:ſed re ipſa prorſus tollantur,abluantur,&deleantur,quia *nihil dãnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu.* hoc eſt,quod ꝑ Prophetas dicitur: *Si fuerint peccata veſtra vt coccinũ, quaſi nix dealbabũtur:* & *ſi fuerint rubra ſicut vermiculus,velut lana alba erunt:quantũ diſtat Ortus ab Occidẽte longè fecit à nobis iniquitates noſtras. Laua me ab iniquitate mea,& à peccato meo mũda me:lauabis me,& ſuper niuẽ dealbabor : dabo vobis cor nouũ,et ſpiritũ nouũ ponã in medio veſtri.* & Apoſt. dicit: *abluti eſtis,ſanctificati eſtis,iuſtificati eſtis:* Rom.8. Eſaiæ 1. Pſalm.102. Pſalm.50. Ezech.36. 1.Cor.6.

Ezech. 16. Eccl. 38. Iacob. 4. Actor. 15. Rom. 5. *eſtis:* toties Scripturæ loquuntur, *corda noſtra mundari & purificari*, quæ ſordes hac purificatione tolluntur, ſi peccata non tolluntur? Beatus Paulus multis diſputat ad Romanos lōgè amplius nobis per Chriſtum donatum eſſe boni, quàm per parentem primum Adam ſit illatum mali: hoc ſanè verum non erit, ſi nec hoc quidem peccatum, quod attulit Adam poſsit deleri gratia Chriſti. igitur fateamur, q̄d ſicut omnes filij, qui ab Adamo naſcuntur, internū habent peccatum, & nullam iuſtitiam: ita qui renaſcuntur in Chriſto, internam accipiāt iuſtitiam, & nullum retineant peccatum, vt ſicut peccator portat imaginem terreni parētis, ita iuſtus portet imaginem cœleſtis: & ſicut peccator interna iniuſtitia reuera peccator eſt, ita iuſtus interna iuſtitia, reuera ſit iuſtus, & *ſicut abundauit delictū, ſuperabundet et gratia*, quæ gratia peccatum tollat & deleat: quia impoſsibile eſt peccatū ſimul in anima cū gratia reſidere, ſicut lumen & tenebræ, albedo & nigredo, eidem ſubiecto nequeunt inhęrere: atque hoc eſt, quod B. Ioannes ait, *qui natus eſt ex Deo peccatū non facit, quoniam ſeme ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniā ex Deo natus eſt*. Si peccare nō poteſt propter hoc ſemē, id eſt, gratiā Dei, ergo peccatū nō habet, alioqui non aderit ſemen: vt enim pugnant vita & mors, ita gratia & peccatum: vnde ſicut fieri nequit, vt idem viuat, & ſit mortuus, hoc eſt, vita priuatus, ita fieri nō poteſt, imò nec cogitari

2. Cor. 15. — Rom. 5. — Simile. — 2. Ioan. 3.

tari quidē poteſt, vt idem ſit iuſtus atque peccator: iuſtus enim idem valet quod viuens, & qui natus eſt ex Deo, peccator idem quod mortuus quia *ſpiritus noſter* (inquit Apoſtolus) *viuit propter iuſtitiam.* Rom. 8.

OBIECTIONES hæreticorum.

CVR dæmones dæmonumque miniſtri hāc impiam de externa iuſtitia, continuiſque in hominis anima ſordibus peccatorum doctrinam in hunc orbem inuexerint, non alia cauſa eſt, quàm vt homines vitio ſuo ad malū ſatis ex ſe propenſi virtutibus operam non darent, neque multum ſolliciti eſſent de purgandis animis à peccatis, quandoquidem nec ipſe Chriſtus hoc efficere potuerit, vt anima mundaretur, ſed ſibi perſuadeant parum referre, qualiacunq; peccata habeant, modò Chriſti iuſtitiam fide appræhenſam ſibi prætendant, & quaſi altero velo peccata ſua tegant. huc referuntur omnia eorum argumenta & obiectiones, quibus Catholicā & orthodoxam fidem euertere, ſuamque nouā & à condito orbe inauditam inuentionem conſtabilire nituntur.

Prima: in homine iuſto ſemper eſt peccatū repugnans diuinę legi, non eſt igitur in eo interna iſta iuſtitia & gratia, quæ expellat omne peccatum. Antecedens ex D. Paulo eſt manifeſtum, qui fatetur *in mēbris ſuis*, hoc eſt, hominis iuſti *eſſe legem repugnātem, legi mentis ſuæ, &* Rom. 7.

cap-

captiuantem eum in lege peccati: eſt enim concupiſcentia proprij nominis peccatum, repugnans Deo,& reum conſtituens hominem irę Dei, dignumq́ue morte æterna.

Solutio. Negatur antecedens: atque ad eius confirmationẽ ex B. Paulo reſpondendum eſt,
Rom. 7. non omne id eſſe peccatũ quod repugnat legi Dei, alioqui & dæmõ erit peccatũ,& mala hominis volũtas, adeoq́; homo ipſe peccator, qui legi diuinæ vſqueadeo nonnunquã repugnat, vt Deum ipſum peccatorũ ſeuerũ vindicẽ optet nõ eſſe. *Antichriſtus extollet ſe ſupra omne, q̃ dicitur Deus, & q̃ colitur*; cum ſuisq; exibit in
1. Theſ. 2. *Apoc. 19.* pręliũ impugnaturus Deũ. Peccatũ non eſt res aliqua, ſed priuatio rei: quãobrẽ concupiſcentia, hoc eſt, pronitas illa noſtra ad malũ, metaphoricè dicitur peccatũ, eodẽ modo, quo res quæpiam illius qualitatis nomẽ vſurpat cum qua magnã habet affinitatẽ, vel coniunctionẽ. ſic homo inſigniter ſceleſtus, ſcel' dicitur ita alimẽtum quod valdè cõmodat ſanitati conſueuimus ſanitatem noſtram vocare. Antichriſtus appellatur ab Apoſt. homo peccati, hoc eſt, inſigniter improbus & peccator: & Chri-
Aug. lib. 1. de nuptijs & concupiſ. ca. 22. & lib. 1. contra 2. ep. Pelag. c. 12. & lib. 3. de libero arbitrio c. 19. ſtus factus eſt pro nobis peccatũ, nẽpè hoſtia tollens peccata noſtra, ſuſcipiẽs in ſe vno peccatorũ omniũ perſonã, vt omniũ peccata expiaret: Ita concupiſcẽtia dicitur peccatũ, tum quia à peccato nata, ſicut effect' accipit nomẽ cauſæ. Scriptura vocatur manus, ſermo lingua, oratio ſtylus, tum quia in homine peccati

omnis

omnis eſt cauſa, tanquã inſigniter peccãs, vel vt loquitur B.Pau. *ſupra modũ peccãs peccatũ*: conſtat peccatũ proprij nominis nõ peccare, ſed à peccante fieri,atq; cõmitti.Igitur peccatum nõ eſt concupiſcentia, neq; motus ille cõ cupiſcentiæ,ſed auerſio voluntatis à Deo,illa peccatũ eſt,& quicquid ex eiuſmodi diſtorta volũtate proficiſcitur,diuina lege prohibitũ, vt fornicationes,furta,homicidia, & ſicut loquitur Chriſtus,quod exit ab homine,hoc co inquinat hominẽ, nẽpè ea omnia ad quæ perpetrãda contra Dei legẽ homo iniquè conſen ſum præbet, concupiſcẽtiæ ſuæ morẽ gerens. *Rom.7.* *Matth. 15.*

Secunda: concupiſcẽtia eſt diuina lege prohibita, non concupiſces, ergo eſt proprij nominis peccatum.

Solutio. Antecedens negatur,non enim cauetur diuina lege, ne concupiſcẽtia ſit in mẽbris noſtris, ſed *nõ cõcupiſces*,hoc eſt,eius motibus & deſiderijs nõ conſenties,*ne regnet peccatum in mortali corpore noſtro*, nã motus ipſos concupiſcentiæ nõ operatur homo, ſed ſpõte inſurgẽtes patitur. *Iam* (inquit Apoſt.) *non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Quẽadmodũ igitur ſi quis inuitus audiat obſcęna pronunciantẽ,adeò nõ peccat,vt mereatur etiã apud Deũ,ſi cum dolore animi ſui audiat;Ita nihil peccati eſt in ſenſu & motu primo concupiſcẽtiæ,ſi volũtas conſenſu vel delectatione nõ acceſſerit,quia *concupiſcẽtia poſt quã conceperit,tũ demũ parit peccatũ in voluntate.* *Chryſ. hom. 12.& 52. operis imperfecti.* *Rom.6.* *Rom.7.* *Simile.* *Iacob.1.*

Ter-

Tertia. Mandata Dei ab homine impleri nõ poſſunt: non enim poteſt diligi Deus ex toto corde, & tota anima, & ex omni mente, atque ex omnibus viribus, vt fatetur D. Auguſtinus: ſemper igitur eſt homo obnoxius iræ Dei, & reus gehennæ.

Libr. de perfect. Iuſtitiæ.

Solutio. Antecedens non falſum eſt modò, ſed cum graui in Deum blaſphemia coniunctum, quem dicit impoſſibilia mandaſſe, cùm Apoſtolus contra dicat, nõ ſolùm non impoſſibilia eſſe mandata, ſed etiam *grauia non eſſe*: & Chriſtus, *iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Quare B. Auguſtinus; *execramur*, inquit, *blaſphemiam eorum, qui dicunt impoßibile aliquid homini à Deo eſſe præceptum, & mandata Dei non à ſingulis, ſed ab omnibus in commune poſſe ſeruari.* Poſſumus itaque diligere Deum in toto corde, ſicut de ſe fatetur Dauid Propheta: *in toto corde meo exquiſiui te.* Et de eodẽ dixit Dominus, *Dauid cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu meo.* De Ioſia Rege Iuda ſic dicit ſcriptura, *ſimilis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua*; de filijs Iſrael ſub Rege Aſa fatetur ſcriptura, *quod in toto corde ſuo iurauerint Deo, & in tota voluntate quæſierint eum & inuenerint.*

1. Ioann. 5. *Matth. 11.* *Serm. 191. de tempore.* *Chryſ. ho. 8. 29. 37. ad pop. Antioc.* *Pſalm. 118.* *3. Reg. 14.* *4. Reg. 23.* *2. Paral. 15.*

Toto enim corde Deum quærere, ſeu diligere,

gere, eſt ſincerè non ſimulatè diligere, quod aliâs appellat ſcriptura corde recto, corde ꝑfecto, & Samuel: *Seruite*, inquit, *Domino in veritate & ex toto corde veſtro.* Atque vt noſcent quid hoc ſit dicit alibi: *Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio veſtri.* Itaq; toto corde ſeruire Deo, eſt Deos alienos nullos cũ Deo admittere, ſeu, vt loquebatur Helias, *non claudicare in duas partes,* hoc eſt, deponere omne peccatũ, propoſitumq́; peccandi, nihilq́; in corde, mente, volũtate aut bonis admittere q̄ Deo aduerſetur. Quid ni aũt hoc liceat facere Deo, quod populus Iſrael fecit Abſoloni? *Toto corde*, inquit ſcriptura, *vniuerſus Iſrael ſequitur Abſolonem.* 1.Reg.12. 1.Reg. 7. 3.Reg.18. 2.Reg.15.

Quod B. Auguſtinus dicat hoc mandatum in hac vita impleri non poſſe, non ita intelligendum eſt, atqui ſi omnes omninò homines ſint huius mandati tranſgreſſores, nec à quoq̃ eo modo ſeruari poſsit, quo Deus illud in hoc mundo ſeruandum præcepit, ſed quod in hac vita nequaquam ita plenè perfecteque ab homine vllo poſsit impleri, atque eius dignitas poſtulat: ſi enim perfectiſsimũ ſenſum huius mandati, Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, &c. intueamur; ille demũ perfectè Deum diligit qui perpetuò in Deum intentus, nihil præter Deum cogitat, continẽter in eum amore fertur, nunquam alibi quàm in Dei contemplatione mentem figit: quod vitæ *Perfectio mandati non præcipitur.*

mortalis cõditio nõ permittit, quæ cogitationes à Deo ad neceſſaria negotia auertit: cibus enim ſumẽdus eſt, ſomno indulgẽdum, laboribus mentis aliquãdo ſuperſedendũ, &c. ſufficit Deo, vt pro modulo noſtro eum ex toto corde diligamus; nullaq; ſimul cum ipſo peccata in animos noſtros admittamus: ſubinde quàm procul adhuc ab illa perfectione caritatis ſimus nobiſcũ cogitemus: quotidie maiores in amore Dei progreſſus faciamus. Ad præceptorũ obſeruationem obligamur, non ad eorum perfectionẽ: ſatis enim eſt, ſi ex caritate rem ipſam præſtemus, quæ mãdatur, tametſi perfectius ea præſtari poſsit. Iubemur vigilare & orare, *imo*, vt ait Chriſtus, *oportet ſemper orare, &* D. Paul. *ſine intermiſsione orate*: ſatisfacimus huic mãdato ſi ſtatis ad orandũ tẽporibus hoc agamus, tametſi longè melius perfectiusque hoc mandatũ ab illis impleatur, qui totas noctes in oratione ponunt: ita in Deũ intenti, vt vix vllã mentis euagationẽ patiantur: Perfectiſsimè tamen oratur in cœlo, ſine intermiſſione; in perpetuis dulciſſimisq; vigilijs. Mandatur nobis ieiuniũ, cui ſatisfacimus, ſi præſcriptis ab Eccleſia diebus à carnibus abſtinẽtes, vna circa meridiem refectione contenti ſimus. At longè perfectius ieiunant, qui pane ſolo & aqua victitãt, aut qui totos dies ſine cibo potuq; tranſigunt, ſicut totã quadrageſimã quotannis à B. Simeone Stylite ieiunio traductam fuiſſe, auctor eſt Theodoretus. Præterea iubemur non concupiſcere, cui mãdato ſatiſfacimus,

Simile.
Matth. 26.
Lucæ 18.
1. Theſſ. 5.

In Philotheo.

facimus, ſi prauis concupiſcétiæ motibus, nec conſentiamus, nec delectemur: ſed perfectius nõ concupiſcunt, qui rariores eius motus ſentiũt. Perfectiſsimè autem illi, in quibus nulli motus exiſtunt, quod demum in cœlo pleniſſimè conſequemur. Pari modo ſatisfacimus mãdato de dilectione Dei, ex toto corde, ſi ſincerè, non fictè, non verbo tantùm, aut lingua, ſed opere, & veritate diligamus: tametſi perfectius diligãt, qui Dei amore, nõ ſola Decalogi præcepta ſeruant, ſed vt purius ei obſequiũ præſtent, peccãdi pericula vitent, & per diuinas meditationes Deo perfruantur; eius quoq; ſectantur conſilia, omnibusque relictis paupertatem amplexantur, per caſtitatẽ carnem ſuã Deo conſecrant, & alterius arbitrio ſe in via Dei dirigẽdos per obedientiam tradunt. perfectiſſimè aũt diligitur à beatis in cœlo, q. nihil præter Deũ vel amant, vel vnq̃ cogitant. Chriſtus ipſe nõ obſcurè hęc indicare voluiſſe videtur, cũ rogatus aliquoties quid ad ſalutem eſſet neceſſariũ, nunq̃ reſpondit, Diliges Dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo, &c. ne cui ſcrupulus ex mãdati illius perfectione fortè oriretur; ſed hoc tantũ: *non homicidiũ facies, nõ adulterabis, nõ facies furtũ, non falſum teſtimoniũ dices: honora patrem tuũ et matrẽ tuã: diliges proximum tuũ ſicut teipſum*, apertè ſignificãs, nos tunc nobiliſſimo illi, primoq; mandato ſatiſfacere, quãdo Decalogum obſeruamus, mortalia peccata fugimus, Deo nihil anteferimus.

Quarta. Quò perſona offenſa, vel læſa dignior eſt, eò eſt & ipſa offenſio læſione grauior. Atqui Deus eſt infinitę maieſtatis, & dignitatis: omnis igitur qui offendit Deum, pœnam meretur infinitam. Sed non eſt in iuſtis quiſquã expers peccati, cùm in oratione dominica *non ſolùm humiliter* inquit D. Auguſt. *ſed etiam veraciter ab omnibus dicatur, dimitte nobis debita*
1.Ioan.1. *noſtra: & ſi dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Omnis igitur iuſtus eſt reus gehennæ.

Solutio. Verum eſt omnem Dei læſionem mereri ſupplicium ſempiternũ: ſed negatur id quod ſubſumendum erat, omne peccatum eſſe Dei læſionem. Deus enim non ſemper, ſed tunc ſolùm lædi dicitur, quando quid admit-
1.Ioan.4. titur, repugnans caritati, *quia Deus caritas eſt*: quædam autem peccata, propterea ſunt peccata, nõ quia caritatem extinguunt, vel caritati aduerſantur; quod in illa ſolũ cadit, quæ mortalia appellãtur, ſed quia minuunt feruorem caritatis, atque illa à Theologis venialia dicũ
Simile. tur, tanquam venia digna. Quemadmodum filius regis non incurrit capitale crimen, ſi parentem conueniat indutus calceis ſua incuria luto defœdatis, eumve moribus minus cõpoſitis alloquatur: merebitur quidem reprehenſionem, nõ tamen mortem: ita iuſtus cũ ſit Dei filius, ſi peccet leuiter, gehennam ſtatim non
1.Petr.4. meretur; q̃a caritas operit multitudinẽ eiuſ-

modi

modi leuium peccatorum. Rurſum vt ille qui contrariam omnino viam ingreditur nunquã eo quo tendebat peruenturus eſt, ſed qui in recto itinere manẽs ambagibus ſubinde vtitur, veniet aliquando ad locũ conſtitutũ licet ſerius: Ita qui mortalibus peccatis Deũ offendit, quia tota aberrat via, excidet à ſalute; ſed qui leuioribus ſe contaminat, ſaluabitur ille quidẽ, ſed tardius, & non niſi bene perpurgatus, vel in hoc ſæculo, vel in futuro. *Simile.*

Quinta. Opera omnia noſtra immũda ſunt, multis ſordibus infecta, & ſicut Iſaias loquitur: *facti ſumus immundi omnes nos, & quaſi pãnus menſtruatæ oẽs iuſtitiæ noſtræ.* Igitur in homine iuſto nulla eſt interna iuſtitia, q̃ Deo placeat. *Eſa.64.*

Solutio. Et antecedens falsũ eſt, & mala eſt conſequentia; non.n. omnia piorũ opera ſunt immũda, labores B. Pauli, paſsiones martyrũ, ieiunia, & orationes ſanctorũ grata fuerunt Deo. Noe vir iuſtus, atq; perfectus cũ Deo ambulauit, hoc eſt, ad Dei volũtatẽ inſtituit vitã ſuam. Ezechias rex audebat Deo dicere: *Obſecro Domine memento quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te fecerim.* Parentes B. Ioannis Baptiſtæ incedebant in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela. Iſaias igitur non de iuſtis, ſed de impijs ſui temporis loquebatur, de quibus ſubiunxit eodem capite: *Non eſt qui inuocet* *Geneſ.6.* *4.Reg.10.* *Luc.1.*

nomen tuum,qui conſurgat, & teneat. illorum enim ieiunia,ſacrificia, eleemoſynæ, cæteraq; externa diuini cultus officia rapinis,multaque iniquitate infecta erant. *Ecce,*inquit Dominus,*in die ieiunij veſtri,inuenitur voluntas veſtra.* Fatendum quidé eſt nonnulla iuſtorũ opera, ſubinde non ea puritate eniteſcere, quin leues ſaltem maculas contrahãt, aut puluere venialiũ peccatorũ aſpergantur. Diſtrahimur enim in orationibus,irrepit inanis gloria cõferenti eleemoſynã,negligẽter,obiterq;multa perficimus. At hinc nõ efficitur,in homine nõ ineſſe verã iuſtitiã,qua bene operetur: Sed hoc poti⁹ ſequitur,in homine non eſſe iuſtitiã ſolã, ſed aliquã præterea labem,qua fit vt bonis adiungat mala. Siquidem homo iuſtus per iuſtitiam eſt filius Dei,ſed eſt prẹterea per innatã concupiſcentiã vitiumq; naturæ filius Adæ. Itaq; vt filius Dei opera ſancta facit,vt fili⁹ Adæ operibus bonis admiſcet pulueres & imperfectiones. Proinde nõ ſequitur iuſtitiã internam nõ eſſe mundã,Deoq; gratam,eò quod opera non ſunt mundiſsima,ſiquidem munditiem & bonitatem ſuam opera bona ab interna iuſtitia hauriunt;impuritatem à concupiſcentia. Itaq; vt pictor ſuæ artis imperitus eſſe iudicari non debet,ſi rem aliquam, ab alio impeditus min⁹ eleganter pinxerit:Ita nec ex operibus minus perfectis,internẹ iuſtitiæ perfectio ponderari debet,cùm imperfectionis cauſa,non ſit iuſtitia,ſed innata concupiſcentia.

Eſaiæ 58.

D. Aug. lib. 3. cõtra epiſt. Pelag. ca. 5.

Simile.

Pſal. 31.

Sex-

Sexta. Peccata iuſtorũ dicuntur tegi, hoc aũt ꝙ operculo tegitur, manet: ſuperſunt igitur in iuſtis peccata etiam poſtquam remiſſa fuerint. Solutio. Negãda eſt aſſumptio, quia nõ omnia quæ tegũtur, manẽt velut ſub integumẽtis occultata, ſed quædã ita tegũtur, vt omninò pereant: ſicut externa chartæ vel parietis albedo, *Simile.* ſi atramento, vel nigro colore tegatur: ita ſuperueniente in animã hominis gratia, atq; iuſtitia, ſic teguntur ſordes peccatorũ, vt penitus *Cur peccata* deleãtur. Cæterùm cur ſcriptura hac phraſi v- *dicantur te-* tatur, vt peccata remiſſa dicat tegi, duplex vi- *gi duplex ra-* detur ratio reddi poſſe. Altera, vt intelligam[9] *tio.* in die iudicij, quando ſingulorum hominũ[9] o- 1. mnia opera, ſiue bona, ſiue mala, ſingulis manifeſta erũt, tunc bonorũ, atq; iuſtorum etiam *Baſil. lib. de* peccata agnoſcendã eſſe quidem, ſed tanquã *Virginitate.* remiſſa & per miſericordiam iuſtitiamq; Dei iam exterſa atque deleta. Altera quia ſublata 2. per iuſtificationem culpa, remanet interdum pœnæ reatus, qui per ſancta opera pœnitentiæ tegẽdus eſt & velandus, *quia*, vt ait D. Chryſoſtomus, *niſi bona opera non ſolùm æquent, ſed et-* *hom. 80. ad* *iam ſuperent peccata commiſſa (id enim quod tegit* *Populum.* *longius eſſe debet eo, quod tegitur) non erimus poſt* *Simile.* *hanc vitam immunes à pœna.*

Septima. Videtur non carere graui blaſphemia, ſi dicamus hominem mortalem eſſe dignum Deo, aut dignum, qui à Deo diligatur. *Prou. 20.* *Quis enim poteſt dicere mundũ eſt cor meum; purus*

ſum à peccato? Nunquid iuſtificari poteſt homo cōparatus Deo? aut apparere mūdus natus de muliere? Nō eſt ergo in homine interna iſta iuſtitia, quæ talem in eo dignitatem ponat.

Iob. 25.

Solutio. Nulla eſt blaſphemia in eiuſmodi verbis, quia ſcriptura nos appellat filios Dei ſanctos, dilectos. B. Paulus fatetur *Abrahā habuiſſe gloriam etiā apud Deū,* hoc eſt, verè iuſtū fuiſſe, & ſanctū in conſpectu Dei. Nō enim hic aliqd noſtris meritis tribuim⁹, ſed bonitati & miſericordiæ Dei totum deferimus, qui gratia ſua & iuſtitia nobis cōmunicata, dignitatē hāc nobis munificētiſsimè cōtulit. *Qui dignos nos fecit*, ait Apoſt. *in partem ſortis ſanctorū.* Iniuriam faceret regi mendicus, qui ſe filium regis iactitaret. At nulla erit iniuria ſi benignitate regis in filium adoptatus, agnoſcat in ſe regis liberalitatem. Ideo enim hoc internū iuſtitiæ donum, appellatur gratia Dei, & iuſtitia Dei, & ſpirit⁹ Dei, vt totū Deo tribuam⁹, noſtris meritis in eius prima infuſiōe nihil adſcribam⁹.

Rom. 4. Coloſſ. 1. Simile.

2. Cor. 1.

Octava. *Chriſtus eſt iuſtitia noſtra.* Nulla eſt ergo alia iuſtitia in nobis.

1. Cor. 1. Coloſſ. 1. 2. Tim. 1. *Chriſt⁹ quo modo ſit iuſtitia noſtra.*

Solutio. Neganda eſt cōſequutio. Quia *Chriſtus eſt etiā ſapientia noſtra & ſanctificatio, & ſpes noſtra*, eſt tamē nihilominus in nobis alia ſapiētia, & ſanctitas, & ſpei donū: dicitur ergo Chriſtus iuſtitia noſtra, tū qa ſua paſsione nobis iuſtitiā, ꝓmeritus eſt, tum qa iuſtitiam ipſe nobis donat, & cōſeruat, tū quia quidquid in ope

ribus noſtris eſt iuſtitię vel bonitatis, hoc non ex virtute operũ, vt noſtra ſunt, eis confertur, ſed ex coniunctione cum meritis Chriſti.

Nona. Per Chriſti iuſtitiam, quæ nobis imputatur, iuſti ſumus: illa autem non eſt in nobis: caremus ergo hac inhærente iuſtitia.

Solutio. Negatur Propoſitio: nuſquam enim in ſcripturis legimus iuſtos per Chriſti iuſtitiam ipſis imputatam eſſe iuſtos; ſed legimus frequenter fidem, vel fidei operationem, quæ eſt credere, imputari ad iuſtitiam. Reputata eſt.n. Abrahæ fides ad iuſtitiam, & credidit Abrahã Deo, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiã. hoc autẽ, quod dicitur fidẽ, vel credere ipſum ad iuſtitiam reputari, duobus modis intelligi poteſt. vno modo vt idem valeat quod fidẽ à Deo pro iuſtitia haberi, & (quia Deus iudicio, atq; exiſtimatione ſua falli nõ poteſt) fidẽ eſſe iuſtitiam ipſam: hoc enim ſignificat vocula reputare, aut putare, nẽpe æſtimare, habere: ſicut aliquem reputare virum probum, eſt, eũ pro viro probo habere, & talẽ iudicare. Hoc modo B. Paulus in eodẽ iſto quarto capite ad Romanos, vbi toties hanc vocem reputationis vſurpat, dixit, operanti mercedem, non reputari, ſeu imputari (eadem enim eſt vox Græcis λογίζεται) ſecundũ gratiã, ſed ſecundum debitum: hoc eſt mercenario mercedem nõ eſſe donum gratuitum, ſed rem laboribus debitã. Quo ſenſu ſcriptura dicere vult, fidem ipſam, qua homo iuſtificatur, eſſe reuera hominis iu-

Rom. 4.

Fides duob⁹ modis ad iuſtitiam imputatur.

ſtitiā,non externā,ſed inhærentē: ſiquidē non externa,ſed interna fide credimus, fidē inquā non nudā,quam ſine caritate nihil prodeſſe,imò mortuā eſſe fatentur Apoſtoli, ſed qualem in Abrahamo fuiſſe teſtantur ijdē, nempè obedientē, & per caritatē operantē, cæteriſq; virtutibus inſtructam, quib⁹ Christiani hominis perfectio continetur. Alio modo intelligitur, *credidit Abrahā Deo,& reputatū eſt ei ad iuſtitiā*; vt ſignificetur iuſtitiā,qua peccator iuſtificatur, non acquiri operibus humanis, aut meritis cōparari,ſed mera Chriſti gratia effici, ad eam tamen accipiendā neceſſariam eſſe fidem, non nudā illam,in intellectu conſiſtentē perſuaſionem: ſed paratam obedire, eaque quæ à Deo præſcripta ſunt obſeruare. Nō enim alia fides prçceſsit in iuſtificatione Abrahæ. Talis igitur fides ſi adſit,cōcedetur iuſtificatio,aliaq́ue multa prçcedentia merita exigētur à Deo, prout ferebat opinio Iudæorum:quia per miſericordiam Dei,propter merita Chriſti reputabitur fides illa ſufficere,ad iuſtitiæ & gratię infuſionem, & peccatorum remiſsionem, Baptiſsimi, pænitentiæq́; ſacramento conferendam. Atque hoc ſenſu poterit etiam admitti, quod homini peccatori in iuſtificatione imputetur iuſtitia Chriſti, tametſi hæc propoſitio in vniuerſa ſcriptura non reperiatur. Sed tunc obſeruandum eſt nomen iuſtitiæ duobus modis in ſcripturis intelligi: vno modo pro interna illa gratia & iuſtitia, de qua hacte-

1. Cor. 13. Iacob. 1. Gala. 3.

Iuſtitia eſt duplex. 1.

ctenus loquuti ſumus. Alio modo pro operibus iuſtis. Ita enim loquitur Chriſtus: *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis.* & B. Ioannes, *qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.* vocantur autem bona, aut iuſta opera hoc nomine iuſtitiæ, tum quia legi Dei & regulæ diuinæ voluntatis reſpondent, tum quia ab interna iuſtitia perficiũtur, tum quia iuſtitiam augent, ſicut ſcriptum eſt, *Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt. ſicut & ipſe iuſtus eſt.* Vnde etiam mandata Dei appellantur *iuſtificationes*, quia iuſtos faciant iuſtiores. Interna Chriſti iuſtitia non poteſt homini imputari; ſed iuſtitia operum, hoc eſt opera eius iuſta, hoc modo imputantur, vt cùm nullæ vires humanæ, nulla mortalium opera, nullæ perpeſsiones, aut pœnitentiæ: denique nihil quod in homine eſt, poſsit mereri remiſsionem peccatorum, aut par eſſe iuſtificationi impetrandæ: diuina tamẽ iuſtitia neceſſariò exigat opera, & ſatisfactionem pro peccatis ab hominibus commiſsis: Chriſtus ſuam paſsionem, ſua iuſta opera, ſua merita Deo Patri in ſatisfactionem pro peccatis noſtris obtulerit, quæ à Patre pro nobis accepta nobis imputentur, nobisq́ue applicentur, atqui ſi ea ipſi edidiſſemus. Valet enim ſolutio amici pro amico, & maximè amici talis, ac tantæ dignitatis, præſertim apud *Patrem miſericordiarum, & Deum totius conſolationis, qui non vult mortem pec-*

2. Matth. 6. 1. Ioan. 2. 1. Ioan. 3. Pſal. 118. 2. Cor. 1. Ezech. 33.

peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat.

Decima. Deus dicitur in ſcripturis ab ho-
Pſal.50. minib⁹iuſtificari, *vt iuſtificeris in ſermonib⁹ tuis*, &ſimiliter homo ab hominib⁹, etiã impius ab impijs. *Qui iuſtificat impiũ, & qui condemnat iu-*
Prou.17. *ſtum, abominabilis eſt vterq; apud Deũ*. In his ſimilibuſq́; ſentẽtijs nomẽ iuſtificationis nõ ſignificat iuſtũ facere, aut iuſtitiã dare, vel accipere, ſed tantum iuſtũ pronunciare. Ergo neq; in iuſtificatione impij aliud ſignificat.

Solutio. Duob⁹ modis reſpõderi poteſt, vno vt admittatur argumentum. Nihil enim in Iuſtificatione impij fit aliud, quàm vt is, qui hactenus peccator fuerat, pronũtietur iuſtus, ſed à Deo, cuius pronũtiare &dicere, facere eſt, & creare. *Ipſe enim dixit & facta ſunt, ipſe mãdauit*
Pſal.32. *& creata ſunt*. Nõ enim Dei ſermo ideo verus eſt, quia res prius vera fuit (quod in nobis locũ habet, quorũ affirmare, vel negare nihil mutat in re) ſed ideo res verę sũt, quia Dei ſermone veræ efficiuntur, qui nõ accipit à rebus veritatem, ſed dat ipſis veritatẽ. Itaq; ſicut verbum Chriſti, *hoc eſt corpus meũ*, efficit veritatem in reipſa, vt illa res ſit Chriſti corp⁹, quæ prius corpus Chriſti non erat: Ita verbũ, quo Deus iuſtum pronuntiat peccatorem, verbum eſt operatorium, iuſtitiam in homine peccato re creans. Alio modo reſponderi poteſt, voces quæ Deo ſimul & hominibus conueniũt, non eadẽ ratione de vtriſque dici. Deus bonus
eſt,

eſt,ſed natura; homo bonus, ſed participatione bonitatis: Deus facit, ſed nullius ope, nullaque materia indigẽs, homo facit quoque aliquid, ſed non ſine ope Dei. homo hominem producit, & Deus: ſed homo ſolũ corpus donat, Deus etiam animam infundit. Ita Deus iuſtificat & homo: ſed Deus iuſtitiam dando, vereque mentem hominis immutãdo: homo qui tã ſublime opus præſtare ſuis viribus nequit, id ſaltem faciendo, quod eius vires ferunt, nempè apud alios iuſtum pronũciando: homo enim alterius cor attingere non poteſt, ſed tantùm externam famam, nomenque purgare. Deus etiam corda noſtra purificat, intimosque animi noſtri receſſus peruadit.

DE CAVSIS ET MODIS *Iuſtificationis.*

QVod in actionibus naturalibus fit, vt omnes habeãt cauſas ſuas à quibus producantur, aliqua antecedant, aliqua conſequãtur, & aliqua comitẽtur, id quoque in iuſtificatione locum habet. Deus ſolus efficiens cauſa eſt iuſtificationis, cuius ſolius eſt dare gratiam: iuxta illud, *gratiam & gloriam dabit Dominus*. Siquidem peccatoris iuſtificatio eſt operũ omnium maximũ, in quo Dei inimicus efficitur filius Dei. Voluntas à Deo auerſa ſuauiter nõ inuita conuertitur, & hoſtis diabolus fortis armatus de poſſeſsione ſua deijcitur, vt rectè dixerit D. Auguſtinus: *Maius eſſe impiũ iuſtificare*,

Cauſa efficiens.

Pſalm. 23.

Tractat. in Ioann.

care, quàm cœlum & terram creare. Vtitur porrò Deus inſtrumẽtis quæ ad efficientẽ cauſam aliquomodo reuocantur, ſicut etiã merita, quibus vt aliquid concedatur, vel fiat promeremur. Duplicia aũt ſunt inſtrumẽta, nempè coniuncta, quomodo manus hominis actionũ humanarũ vocatur generale inſtrumentũ, & externa, vt calamus quo ſcribimus, ſecuris qua findimus, &c. coniũctum igitur Deo iuſtificationis inſtrumentũ eſt Chriſti Domini humana natura, per quã nobis diuinitas Chriſti, omnia bona & pręcipuè gratiã atq; iuſtitiã largitur; externum aũt, & à Chriſti perſona ſeparatũ inſtrumentum eſt Sacramentum, præſertim Baptiſmi & Pœnitentiæ, ſicut Apoſtolus loquitur: *Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis: conſepulti ſumus cum illo per Baptiſmũ in mortem*, & B. Petrus, *ſaluos nos fecit Baptiſma.* eſt *enim ex inſtitutione Chriſti tanta vis aquæ*, (ſicut ait B. Aug.) *vt corpus tangat, & cor abluat, & tam eſt neceſſaria hæc ablutio, vt quantumcunq; profecerit catechumenus*, ait idem, *adhuc tamen ſarcinã iniquitatis portet, nec ei peccata remittantur, niſi venerit ad Baptiſmũ.* Cauſa verò meritoria iuſtificationis impij, nulla prorſus eſt, vel in ipſo impio, vel in vllis alijs, ſeu viuentibus hominibus, ſeu ſanctis in cœlo cũ Chriſto regnantibus: quia nulla omninò creaturę opera, nullę pœnitẽtiæ, nulla martyria, nullę pœnæ, nulla virtus poteſt mereri cuiq̃ peccatori remiſſionem peccatorum ſuorũ: peccatũ enim quod

Duplicia inſtrumenta.

Coniũctum.

Externum.

Tit. 3.

Rom. 6.

1. Petr. 3.

Tract. 80. in Ioann.

Tract. 31. in Ioann.

quod ex infinita maieſtate offenſi Dei infinitã malitiã cõtraxit, nõ niſi per infinitũ meritum poteſt deleri, quod infinitũ meritum in ſolis Chriſti operibus & perpeſsionibus, ob infinitã diuinæ perſonæ dignitatẽ cernitur, non aũt in vlla actione aut merito creaturæ. Itaq; quid quid ante peccatorũ remiſsionẽ, peccator vel agit, vel ſuſtinet, quidquid pro impij conuerſione faciũt alij, etiãſi vniuerſus terrarũ orbis pro vnius peccatoris recõciliatione, qui vnico ſaltẽ mortali peccato Dei maieſtatẽ offendiſſet, grauia ſupplicia adeoq; mortẽ ipsã ſuſtineret, nihil præſtaretur dignũ vnius illius peccati remiſſione. Hacten' de efficiẽte cauſa.

Finis, ſeu cauſa Finalis poſtrema, eſt Dei gloria, quia *vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*. Proxima ſalus hominum, quia *Deus omnes homines vult ſaluos fieri*. Itaq; Deus iuſtificat peccatorem, vt per ipſius iuſtitiam atque ſalutem gloria ſua reddatur illuſtrior. *Cauſa finalis.* *Prouer.16.* *1.Tim.2.*

Forma, ſeu cauſa formalis, eſt qualitas quæ iuſtificatione accipitur, nempè iuſtitia ipſa, & gratia: ſic enim per iuſtitiã internã homo eſt iuſtus, ſicut per ſapientiã ſapiẽs, per albedinẽ albus, per calorẽ calidus, ꝑ mundiciã mũdus. *Cauſa formalis.*

In mutationib' naturalib' antecedũt quædã, quæ ſubiectũ præparant ad formã, quæ in ducenda eſt, ſuſcipiendã. ſic tabula priuſq̃ albedine coloretur poliri ſolet, atq; aptari, certoque loco ad pictoris manũ cõſtitui. Aqua quæ calefaciẽda eſt ex flumine hauritur, cacabo in fundi- *De præparationibus.*

funditur, igni admouetur. Pari modo ante hominis iuſtificationẽ præcedũt nonnulla, partim internæ mentis operationes, partim externa opera, quæ tametſi iuſtificationem, neque efficiant, neque mereantur, aptant tamen hominis animum ad iuſtitiæ infuſionẽ. Iſtorum verò operum duo ſunt genera: nam quædam à ſolo Deo pręſtantur ſine nobis; alia à Deo, & nobis. Ad primum genus pertinẽt, primò quidem externæ cõuerſionis occaſiones, quas nobis nihil minus opinantibus Deus immittit. B. Paulus cœleſti fulmine proſtratus ad credendum inducebatur. Nicodemus, & pleriq; alij per Chriſti miracula commouebantur. *Nemo*, inquit, *poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo*. B. Antonius ingreſſus in templum, vt præter opinionẽ legi audiuit: *Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me*, relictis omnibus, ſolitudinẽ petijt. Innumeri ſunt ſimiles modi, quos hominibus ad conuerſionem pro ſua miſericordia obijcit Deus, per cõcionatores, per proſpera, per aduerſa, per varios caſus humanos, &c. Secundò verò eodem referẽda eſt interna vocatio, nempe admonitio & illuminatio mentis, bonaque affectio voluntatis, quam Deus plerũque cum externis illis occaſionibus vocando, adiungit; atque etiam ſubinde ſine illis immittit. Pauli cor proſternendo tetigit, Petrum autem in domo Pontificis ſolo interno aſpectu ad pœnitẽtiam commouit

Duo genera præparationum.

1.

Externa media conuerſionis.

Actor. 9.

Ioan. 3.

Interna vocatio.

Lucæ 12.

uit: hanc appellamus gratiam præuenientem, de qua plura, quando de libero arbitrio diſſeruimus.

Alterius generis opera ſunt, quæ poſt hos primos inſtinctos à nobis cum diuino auxilio perficiuntur, quia nõ eſt ſatis, vt Deus externa media conuerſionis obtulerit, animũque interno motu pulſauerit: ſed nobis quoq; agenda ſunt aliqua, & præparatio quædam eſt ad iuſtificationem facienda, *quia hominis eſt animam præparare*, inquit Sapiens. & toties in Scripturis monemur: *Præparate corda veſtra Domino: Parate viam Domino, rectas facite ſemitas eius*. Veriſsima eſt quippè vulgata illa B. Auguſtini ſententia: *Qui fecit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te*. 2. Prouer. 16. 1. Reg. 2. Matth. 3. Iſaiæ 20. De verbis Domini ſermone 15.

In his autem præparationibus primum locum ſibi vendicat Fides, eiusq; operatio, quæ eſt credere. Nam *accedentem ad Deum oportet credere*. Primò quidem, quia eſt; & quod inquirentibus ſe remunerator ſit: tum, vnũ eſſe Redemptorem & Saluatorem Ieſum, qui ſanguine ſuo pro peccatis noſtris preciũ ſoluit. Præterea Chriſtum Dominum, nõ generatim tantùm pro vniuerſis hominibus, ſed pro ſingulis quoque in mũdum veniſſe, paſſum eſſe, ſanguinem ſparſiſſe, mortẽ obijſſe, à mortuis reſurrexiſſe atque ad Patrẽ in cœlos redijſſe: vt firma fide cum Beato Paulo de Chriſto dicat, *qui dilexit me; & tradidit ſemetipſum pro me*. Fides. Hebr. 11. Galat. 2.

demum conſequutus eſt, quādo loquēte Petro de remiſſione peccatorum, cecidit Spiritus S. ſicut I Apoſtolos ceciderat ab initio. Magdalena, nec ſine fide, nec ſine ſpe ingreſſa in domū Phariſæi, lachrymis lauit pedes ſui redemptoris, non tamē prius fuit iuſtificata, vel fide, vel ſpe, q̄ à Chriſto diceretur, *remittuntur tibi peccata tua.* Alioquin enim dicere debuiſſet, remiſſa ſunt tibi peccata tua, vel ſicut paulo poſt iam data peccatorū remiſsione, *fides tua te ſaluā fecit.* Paralyticus, magna fide & ſpe periculū ſubijt in domum ingrediendi per tectū, poſtea tamen audiuit, *confide fili remittūtur tibi peccata tua.* Quaſi diceret, bono animo eſto, nūc tibi peccata remitto, iam etiā corporis morbū curaturus. Latro de cruce, nec ſine fide corripuit ſocium blaſphemantem, nec ſine ſpe orauit. *Domine memēto mei dū veneris in regnū tuū*, cū tamē tunc Chriſtus à peccatis liberauit, quādo Paradiſum ad dixit, *Amen dico tibi, hodie mecū eris in Paradiſo.*

Actor. 4. *Lucæ 7.* *Lucæ 5.* *Matth. 9.* *Lucæ 23.*

Tertium porrò in hac præparatione eſt pœnitentia, hoc eſt, dolor de peccatis cōmiſſis, & propoſitū vitæ in melius cōmutandæ, eaq; faciendi omnia deſiderium, quę ad peccatorum condonationem conſequendā futura ſunt neceſſaria. Vberes lachrymæ, ſparſi crines, liber ingreſſus, ſacrorum pedū oſcula, pœnitētiam Magdalenę indicāt. Triduanū Pauli ieiuniū teſtis eſt doloris, verba latronis ſatis præ ſe ferunt, quę fuerit in eo vitæ anteactæ deteſtatio. *Nos*, inquit, *digna factis recipimus*, quaſi dicat, meritò dolere debemus, nos talia cōmiſiſſe, quę tantis *Pœnitentia.*

ſariũ enim eſt, primò vt peccata, quæ per Chriſti paſſionem remitti cupit, ſperet ſibi remittenda: nemo quippè hoc cupit & quærit, quod ſe aſſequuturum non ſperat: deinde vt peccata illa diſpliceant, quibus deſiderat liberari: hęc enim ſola abeſſe volumus, quæ grauia moleſtaq; ſint nobis. Porro ſi peccata deteſtatur, & ab ijs liberari cupit, neceſſum eſt, vt ad eadem non velit reuerti, quia nemo dicitur ea velle deſerere, quæ ſtatuit repetere. Igitur pręter fidem neceſſaria eſt etiam ante peccatorũ condonationem ſpes & deteſtatio peccatorũ, ſeu pœnitentia, & dolor de peccatis cum propoſito melioris vitæ.

Et quidem fides in his prima eſt, dolor autẽ de peccatis eſt, peccatorum remiſſioni proxima. Sicut enim fides docet ſpem orare, & per orationem impetrare, ita docet volũtatem de peccatis dolere, taliq; dolore ad peccatorum remiſſionem quã proximè diſponi. Fides nãque eſt habitus quidam intellectus, nõ minus atq; ſcientia, cuius propria operatio eſt credere, hoc eſt, intellectu aſſentiri veritati illi, quã Deus proponit: perinde vt officium ſcientiæ eſt ſcire, hoc eſt, intellectu aſsẽtiri veritati humanæ, quę ex ſuis rationibus & cauſis eſt deducta. quemadmodũ igitur, ſi in ſolo ſcire cõqui eſcas, hoc eſt, in veritatis contẽplatione & aſſenſu, neq; ad aliquod opus efficiendũ progrediaris, nihilo vel ditior vel melior es euaſurus: ita nihil gratiæ vel bonitatis, vel remiſsionis

Pœnitentia eſt proxima remiſsioni peccatorum.

Simile.

onis conſequeris, ſi ſolo credere contentus, nihil aliud tibi faciendum exiſtimaueris, quã vt apprehendas, Chriſtum pro te eſſe paſſum. In homine principem locum voluntas tenet, non intellectus, ac proinde voluntatis eſt ad Chriſti ſe paſsionem conuertere, cum ſpe firma, & dolore peccatorum, ſi homo verè conuerſus dici debeat. *Simile.* Sicut enim non cenſetur legitimè in regno aliquid fieri, quod ſine approbatione regis conſiliarius facit: Ita non eſt plena ad Deum conuerſio, ſi ſolus intellectus (is enim eſt veluti à conſilijs voluntati) veritati conſentiat, & voluntas veritate reiecta mendacium præferat & vanitatem, ſed tunc demum plena hominis conuerſio futura eſt, ſuisq; numeris abſoluta, ſi quod per fidem intellectus approbat, hoc voluntas liberè complectatur. V.g. fides dictat, peccatum cõmiſſum eſſe rem peſsimam, peccatum igitur vt rẽ peſſimam voluntas deteſtetur, doleat quàm poteſt maximè, emendationem proponat, & quiduis potiùs ferre conſtituat, quàm relicto Deo ad peccata reuerti, ijſque in ſe iterum Dei Opt. Max. iram accerſere.

Iuſtificatio in Sacramento. His præparationibus, ſine quibus peccata adultis hominibus nõ dimittuntur, peccator emollitus, adit Sacramentum, vel Baptiſmi ſi ſit infidelis, vel Pœnitentiæ, ſi fuerit Chriſtianus. *Verba Sacramentorum ſunt operatoria.* vbi per os Sacerdotis Chriſtus ipſe verba Sacramẽti proferens, hoc ipſum in anima verbo efficit, quod verbo ſignificatur. Nam ſicut *ver-*

ut *verbo Domini cœli firmati ſunt*, ſicut *lux fa-* *Pſam.32.*
cta eſt, cùm diceret Deus: *Fiat lux*, ſicut mun- *Geneſ.1.*
datus eſt leproſus ad hoc Chriſti verbũ, *mun* *Matth.8.*
dare: Sicut Lazarus reuixit ad imperium *Ioan.11.*
Chriſti, *Lazare veni foras*: ita verbum Chriſti
in Sacramento efficaciter peccata tollit, infun
dit iuſtitiam, & gratiam, atq; ex peccatore red
dit iuſtum, & filium Dei, nõ quia auditur, vel
intelligitur, ſed quia à Chriſto per Sacerdotis
miniſterium pronunciatur.

Duplicia enim ſunt verba Dei, quæ duo- *Duplicia verba Dei.*
bus modis operantur, quædam audita, intel-
lecta, & credita mentem afficiunt, quo modo 1.
Euangelium pro concione propoſitum, au-
dientium corda mouere ſolet: de quo Bea-
tus Apoſtolus ait, *Euangelium eſt virtus Dei,* *Rom.1.*
in ſalutem omni credenti. Alia non quia au- 2.
diuntur, aut intelliguntur, ſed quia ex diui-
na inſtitutione vim habent operandi. Tale
verbum erat quod dixit Ioſue: *Sol contra* *Ioſue 10.*
Gabaon non mouearis, & Luna contra vallem Aia-
lon: effecit enim hoc verbum, vt Solis & Lu-
næ curſus interrumperetur, cœlique motus
ad aliquot horas conquieſceret. Tale eſt ver-
bum conſecrationis, *Hoc eſt corpus meum,*
hic eſt ſanguis meus, quod à pane & vino, nec
intellectum, nec auditum, naturas eorum in
corpus, ſanguinemque Domini mutat. Tale
ſimiliter eſt verbum in Baptiſmo paruulo-
rum: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij,

& Spiritus ſancti, quod licet nec intelligatur, nec audiatur ab infante, reuera tamẽ cor eius mundat à peccatis: adeoq́ue ex peccatore reddit filium Dei. Tale eſt etiam verbum in Sacramento Pœnitentiæ: Ego te abſoluo, quod ab idiota pœnitente, qui Latinè neſcit, non intellectum, & fortè non auditum, peccata condonat, & iuſtitiam confert. Vt enim anxij perpetuò non hæreremus, & dubij de peccatorũ noſtrorum condonatione maneremus, voluit Chriſtus Sacramentorum verba eſſe operatoria, & hoc ipſum efficere, quod ſignificant, dareq́; certiſsimò illis remiſsionem atque gratiam, qui animis ritè comparati Sacramenta pro dignitate ſuſciperent.

Iuſtificatio igitur ordinariè hoc modo perficitur, vt in animam hominis peccatoris iam dictis rationibus præparatam, Deus ipſe per Sacramenta infundat iuſtitiam, & cum ea virtutes quoque reliquas, vt vitijs abſterſis, nouoq́ue circumfuſa cultu, per omnes animi facultates, tota pulchra ſit amica Dei. Atqui hinc eſt, quod in Scripturis non ſoli fidei, ſed alijs etiam virtutibus peccatorum remiſsio adſcribatur. Quia *charitas operit multitudinem peccatorum*; & *dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. *Timor Dei expellit peccatum: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, & ſperantem in Domino miſericordia circundabit.*

Iuſtificatio etiam aſſcribitur alijs virtutibus.

1. Petr. 4. Lucæ. 7. Eccl. 1. Iacob. 4. Pſalm. 31.

Por-

Porrò ipſe homo, qui iuſtitiam accipit, nihil ad hãc iuſtitiæ infuſionem cooperatur, aut agit, ſed oſtium cordis ſui tantummodo aperit, gratiamq́; dum infunditur excipit, infuſamq́; libero voluntatis arbitrio retinet, iuxta illud: *dilata os tuum & adimplebo illud.* & *ſi quis aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* Adiuuat tamen hominis arbitrium Deus. Sicut ſcriptum eſt, *cùm loquutus fuero tibi, aperiam os tuum.*

Homo iuſtitiam accipit liberè.

Pſal. 80.

Apocal. 3.

Ezech. 3.

Conſueuit autem Dominus nonnunquam præuenire Sacramentum remiſsione peccatorum, ſicut de Valentiniano ſcripſit B. Ambroſ, non quod per ſolam fidem, aut appræhenſionem iuſtitiæ Chriſti peccata dimittat, ſed per inſignem dolorem de peccatis, cui coniunctũ eſt ardens deſiderium vſurpandi Sacramenti, vt hac ratione Sacramentum voto ſuſceptum (vt loquuntur Theologi) hoc eſt, à pœnitente deſideratũ, cùm reipſa illud percipere non eſſet integrum, abſoluat à peccatis.

Aliquando iuſtificatur homo ante Sacramẽta.

D. Aug. lib. 4. con. Donatiſtas ca. 22. & Serm. 116. de tẽpore.

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Prima: B. Apoſtolus Paulus frequenter in epiſtolis ſuis inculcat, peccatorem non ex operibus iuſtificari, ſed per fidem; idem docent veteres omnes. Ergo nulla eſt opus alia præparatione ad iuſtificationem, quàm vt firmiter credas.

Solutio. Neganda eſt conſequentia, quia

(vt in cap. de Fide latius expoſitum eſt) pręparationes, quæ iuſtificationem antecedunt, vt ſunt credere, ſperare, orare, dolere, peccata deflere, eleemoſynas cõferre, &c. ſub fide continentur, cuius ipſa ſunt opera. Nõ enim voluit Apoſtolus iuſtificari peccatorem, ſimulatque ſolo intellectu credit in Chriſtum eiusque beneficia ſola credulitate arripit: ſed per ſolam fidẽ voluit opera excludere à fide aliena. qualia erant opera legis Moſaicæ, & legis naturę, quibus Iudæi, & Gentiles arbitrabantur ſe iuſtitiam aſſequutos. Hoc exponit Beatus Apoſtolus Iacobus, qui interpretatur tunc Abrahamum per fidem iuſtificatum eſſe, quando ex fide Heroicum illud opus aggreſſus eſt, vt filium immolaret, quia tunc, ait, impletam Scripturam, quæ dicit, *credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam*. Eodem modo ſe intellexiſſe ſolam fidem clarè affirmat Beatus Apoſtolus Paulus, *quando*, inquit, *neque circuncißionem aliquid valere, neq; præputium*, hoc eſt, neque Iudæorum, ſeu à lege præſcripta opera, neq; Gentilium, quæ ex ratione edebant, virtutum officia, *ſed fidem quæ per charitatẽ operatur*, hoc eſt, opera fidei, qualia fuerunt obedientia Abrahæ in egreſſu de ſolo patrio, & immolatione filij: conſtantia Moyſis eligentis affligi cum populo Dei magis, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: hoſpitalitas Raab, & quæcunque veteris in-

Quid ſit ſola fides.

Iacob. 2.

Galat. 5.

ris inſtrumenti Patres ex fide vel egiſſe, vel ſuſtinuiſſe notauit Apoſtolus Paulus ad Hebræos. *Hebr. 11.*

Secunda. *Corde creditur ad iuſtitiam,* inquit Apoſtolus, ergo ſola illa fidei operatio, qua in Chriſtum creditur, iuſtificat impium. *Rom. 10.*

Solutio. Neganda eſt conſequutio. Non enim ſic dixit Apoſtolus, ſolo corde credendo iuſtificatur peccator, vel ſola cordis credulitas iuſtificat, ſed *corde creditur ad iuſtitiam, hoc* eſt propterea corde credimꝰ vt iuſtificemur, non ſola credulitate cordis, ſed alijs quoq; operibus, quæ ex ea credulitate procedunt.

At inquis: Nihil hic ad iuſtificationem & ſalutem requirit Apoſtolus aliud, quā vt corde credamus, & ore confiteamur, quia *ſi confitearis,* ait, *in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quod Deus illū ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.*

Reſpondeo. Non parum hîc requiri ad iuſtificationem, & ſalutem ab Apoſtolo, præſertim ſuis illis temporibus, quando nomen Ieſu Chriſti exoſum fuit Iudęis atq; Gentilibus: tunc enim corde credere, & ore confiteri, non erat priuatim in cubiculo, vel in cœtu Chriſtianorum Dominum Ieſum pro Meſsia agnoſcere, & inuocare, ſed erat palam reiectis idolis, nullo tyrannorum, & ſuppliciorum metu Chriſti fidem confiteri. hoc ſanè qui faciebat præclarum opus edebat fidei, quó nullum

eſt

eſt maius in vita Chriſtiana, vel præſtantius.

Tertia. Si præparationes dicamus ante iuſtificationem neceſſarias, ſequetur nos tribuerè iuſtificationem operibus noſtris, quod eſt derogare gloriæ Chriſti. Nihi igitur requiritur præter fidem.

Solutio. Falſum eſt illud ex iſta re ſequi. Non enim omnia, quæ beneficium antecedunt, merentur beneficium, ſed illa ſola merentur, quibus beneficium datur in mercedem. Mendicus ex caſa ſua proreptans ad ædes diuitis, ad ianuam eius clamitans, multis precibus eleemoſynam petens, vulnera ad commiſerationem excitandam aperiens, manumq́ue ad accipiendum munus tendens, multa quidem facit & patitur: ſed hiſce laboribus ſuis omnibus nullum acquirit ius ad exigendam eleemoſynam, nihilq́ue lege promeretur. Pari ratione qui credendo, ſperando, orando, pœnitendo, ad iuſtificationem ſe parat ſuis meritis & præparationibus attribuere gratiam Dei non debet, ſed ſoli miſericordiæ Dei accepta referre omnia; qui homini præparato, atque diſpoſito iuſtitiam gratis impertitur.

Simile.

Quarta. Sapient. 15. *Noſſe Deum eſt conſummata iuſtitia*: ergo præter fidem nihil aliud eſt ad ſalutem neceſſarium.

SOLVTIO. Negatur conſequentia, quia multum intereſt, inter noſſe Deum, & credere. Credere eſt fide apprehendere, noſſe ve-

rò

rò Deum, eſt vel clarè Dei vultum in cælis intueri, iuxta illud: *hac eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, vel in hac vita dono ſapientiæ guſtare, & videre quàm ſuauis ſit Dominus, quę notitia non ſola fide, ſed *bona conuerſatione, timoreq́ & dilectione*, vt eſt apud Chryſoſtomum, *à pijs hominibus accipitur.* *Quid ſit noſſe Deum.* *Ioann.17.* *Hom. 29. operis imperfecti.*

Quinta. B. Cyprianus ad Quirinum, *fides*, inquit, *tantum prodeſt, & quantum credimus, tantum poſſumus*. ergo non eſt opus vllis præparationibus. *Cap.42.*

Solutio. Neganda eſt conſequentia, quia fides includit opera fidei, quæ fides ſi magna ſit, edet opera magna, cum muliere Cananæa, quæ oratione, perſeuerantia, patientia, humilitate, flexit miſericordiam Chriſti, & cũ Centuriõe, qui pręſentia Domini ſe iudicabat indignum. Talis fides omnia poteſt, ſicut affirmauit ſaluator, *Omnia poſſibilia ſunt credenti.* *Matth.15.* *Matth.8.* *Marc.9.*

Sexta. B. Auguſtinus cap.14. de fide & operibus, affirmat opera non præcedere iuſtificationem, ſed ſequi iuſtificatum: nullis igitur operibus præparamur ad iuſtificationem.

Solutio. Mala eſt conſequutio. Quia B. Auguſtinus non de omnibus operibus loquitur, ſed de illis tantùm, quæ apud Deum vim merendi habent. Putabant enim Iudæi operibus ſe gratiam iuſtificationis promeruiſſe, quibus reſpõdet Beatus Auguſtinus, id fieri nõ poſſe,

quod

quod opera illa, quæ meritum habent, non præcedant iuſtificationem, ſed ſequantur, nemo quippe apud Deum, vel gratiam promeretur, vel gloriam, niſi homo iuſtus, qui filius Dei iam ſit. porrò præuijs illis operibus iuſtitiam non meremur, ſed aptamur tantùm, & præparamur ad iuſtificationem, quam gratis in nobis DEVS pro ſua bonitate operatur.

Septima. Infidelium omnium opera ſunt mala: igitur quæ iuſtificationem præcedunt, non diſponunt ad iuſtificationem.

Solutio. Omni ex parte eſt vitioſa argumentatio. Nam & antecedens eſt à veritate alienum, & mala eſt collectio. Infidelium enim opera ſunt duplicia, quædam ex ipſa infidelitate facta ſeu elicita, cuiuſmodi ſunt ea omnia, quæ falſorum Deorum cultu continentur, de quo genere operum loquitur Origenes, cùm in librum Iob ſcribens, ait, *omnem ſanctitatem, & iuſtitiam quam facit aliquis extra fidem, eam gratis & in perditionem ſuam facere: qui namque arbitratur ſe cultu idolorum iuſtificari, magis eo cultu offendit.* alia infidelium opera non ex infidelitate oriuntur, ſed aliunde, velut ex naturali inſtinctu, & rectæ rationis iudicio. Et hæc nemo dixerit eſſe peccata. non enim peccauit Aeneas pietate in parentem, non peccant infideles, qui naturali commiſeratione ducti pauperibus eleemoſynas con-

Opera Infidelium duplicia.

1.

Libr. 1. in Iob.

2.

conferunt,nec peccarunt Philoſophi & Gentiles, quando virtutibus moralibus operam nauauerunt,quandiu conatus ſuos ad inanem gloriam non retulerunt, ſed oculos defigentes in virtutum pulchritudinem,earum amore capti ſunt.

Conſequentia etiam vitioſa eſt, quia præparationes illæ, de quibus loquuti ſumus hactenus, non infidelium, ſed fidelium opera ſunt, nimirum à fide ipſa profecta, atque dictata. Catechumenus ſanè non eſt infidelis,vt nec peccator Chriſtianus, ſiue Catholicus. Quia ſine fide in Chriſtum,neque Catechumenus, neque peccator Chriſtianus, iudicium Chriſti metuit, in Chriſtum ſperat, de offenſo Chriſto dolet, Chriſtum orat, ſacramenta Chriſti vſurpat.

DE MERITIS BONOrum operum.

Caput VII.

DIximus in mutationibus quædam antecedere, quæ materiã præparent:quædam comitari, quæ ſimul cum mutatione eueniunt : quædam verò conſequi, propter quæ nimirum mutatio fuit inſtituta. Velut aqua priuſquam calefiat hauritur, vaſi infunditur, ignis inſtruitur, inſtructo igni admouetur. Dum verò *Simile.* cale-

calefit,frigus pellitur, calor inducitur, & eæ qualitates, quæ ſunt cum calore coniunctæ. Nam aqua rareſcit,emittit vapores; & ſi ante in glaciem concreta fuerat,diſſoluitur,redditurque clara & limpida. Vbi porrò quantum ſatis eſt caloris accepit, non conquieſcit, ſed eò tendit operando ad quod calefacta fuerat. Itaque coquit,purgat,macerat,calefacit,&c.

Eadem in iuſtificatione locum habent, quā vtique præcedunt illa,quæ peccatorem ad iuſtitiam ſuſcipiendam accōmodant, & diſponunt:Comitantur depulſio peccatorum, ornatus animæ,dignitas filiorum Dei, ſumma pax & tranquillitas conſcientiæ, cæteraq; de quibus præcedenti capite vberius eſt actum. Iam verò homo iuſtificatus & adoptatus in filium Dei, per gratiam eius atque iuſtitiam, & vtiliter operatur, & pariter operando meretur, tum iuſtitiæ incrementum,tum vitam ſempiternam; Iuxta illud Apoſtoli: *ſi filij & hæredes, hæredes quidem Dei,cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur*, nam ſi ſuſtinemus & conregnabimus.

Rom.8.

2.Tim.4.

Hæretici,qui liberum arbitrium ex hominibus ſuſtulerunt, Deoque omnes humanas actiones aſſcripſerunt, nec vllam iuſtitiam, internamúe gratiam, ſed ſolum peccatum in homine quantumuis ſanctiſsimo, quo perpetuò reus ſit ignis gehennæ incendij, poſuerūt; neceſſaria ratione omne meritum bonorum operum hoc ipſo negare coguntur. Vbi enim non

non eſt libertas in agendo, nullum eſſe meritum poteſt. Deinde vt vel maximè libertas foret, nihil tamen apud inimicum meretur inimicus, neque apud Deum peccator.

Catholici meritum hoc modo deſcribunt, vt ſit, Actio libera, cui merces debetur ex iuſtitia. Cuius definitionis quinque partes explicandæ veniunt. *Deſcriptiò meriti. Quinque partes.*

Prima eſt Actio, quo nomine nō ſolùm externa, ſed interior quoque actio comprehenditur; vt diligere, ſperare, orare, credere, *hoc enim eſt opus Dei* (inquit Chriſtus) *vt credatis in eum quem miſit ille.* *Ioan. 6.* Deinde ſub voce actionis perpeſſio etiā & omiſſio continentur: nam & martyres acerbos cruciatus perferēdo; & Rechabitæ abſtinendo à potione vini promerebantur; & nos item quoties ab actione vacamus ex obedientia, voluntateque maiorum, non dubium quin mereamur.

Secunda eſt libera. Quippè meritoria omnis actio debet ab homine ita præſtari, vt poſſit omitti; iuxta illud, *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus*, & illud Apoſtoli, *Si volens hoc ago, mercedem habeo*. Sicut enim nulla eſt actio, vel bona vel mala, laude vel vituperio digna, quæ non à libera voluntate promanat: ita nihil mereri poteſt homo, niſi actione liberi arbitrij ſui. Nam & in morbis, alijſque moleſtijs, & incommodis perferēdis, quæ declinare minimè poſſumus, cernitur libertas *2. Eccle. 31. 1. Cor. 9.*

in patientia conſtantiaque animi; non enim ipſum ſuſtinere, ſed patienter ſuſtinere, & liberum eſt, & meritum annexum habet.

3. *Merces quid* Tertia eſt Merces. Nam omne meritum refertur ad mercedem. quiſquis enim meretur, non meretur nihil, ſed aliquid. Et hoc ipſum quod meretur, appellatur merces. Eſt igitur merces compenſatio operis præſtiti, nempe, vt non minus detur, quàm mereatur opus, ſitque dignitas quædã operis ad mercedem. *Dignitas duplex.* Dignitas porrò duabus ex cauſis cernitur; Vna

1. eſt, ſi opus ipſum magnitudine æquet mercedem, quo modo ſuis laboribus mercenarij di-

2. urnam mercedem merentur. Alia eſt non quidem ex magnitudine operis, ſed ab æſtimatione vel eius, qui operatur, vel eius, qui mercedem tribuit. Aliquando enim conditio perſonæ addit paruo operi magnam dignitatem; velut Doctor medicus dum ægrotum inuiſit, multo maiorem mercedem in eo quod vel ſemel ad ægrotũ venerit, ſibi deberi exiſtimat, quàm operatio, qui totum diem in maximis & aſſiduis laboribus perferendis conſumit. Aliquando penuria operariorum mercedem auget; Aliquando præſtantia artis; Aliquando ex amore rei æſtimatur labor, ſicut Iacobo *Geneſ.29.* ſeptem anni, quibus ſe in ſeruitium Laban auũculo ſuo dedit, pauci præ amore Rachaelis videbantur.

4. Quarta eſt Debita. Siquidem quiſquis meretur mercedem, ab aliquo mereatur neceſſe

eſt; &

éſt, & hunc appellamus debitorem; quia mercedem debet; manetq́ue obligatio apud debitorem ad ſoluendum debitum. Intelligẽdum porrò eſt, duplex eſſe debitum: purum ſeu exactum, & non purum. Purum eſt, quando re vera, & non ex gratia vlla, ſed ex æquitate laboris, aut operis, merces debetur. Ad quem modũ mercenarijs & operarijs debitores efficimur. Non purum eſt, vbi non ſolius æqualitatis, ſed etiã alicuius gratiæ ratio habetur. *Duplex debitum.* *Purum.* *Non purum.*

1. Cuiuſmodi oriri ſolet primò ex liberali promiſſione; Veluti ſi Princeps, qui nulli quicquã debet, præmium proponat eximium certanti, vel leue aliquid facienti; Promiſſio enim tametſi gratuita, inducit obligationem. ſecundò,

2. ex gratuita & liberali conuentione, vt quando quis conuenit & paciſcitur cum eo, cui alia ratione non poteſt eſſe debitor, qualis eſt ratio inter patrẽ & filium. Cùm enim filius quicquid eſt, parenti debeat, à quo eſſe ipſum, & naturã acceperit, re vera nihil poteſt parẽs debere filio, niſi ex conuẽtione, & pacto. ſimilis eſt ratio inter Dñm & ſeruum: quia ſeruus eſt Domini, in cuius commodum actiones & officia ſua omnia cõferre tenetur: Sin aũt, vel pater cum filio, vel Dñs cũ ſeruo paciſci velit de mercede alicui eius officio conſtituenda, vera naſcetur obligatio, & tenebitur ad mercedem reddendã ex pacto & cõuentione. Ter-

3. tiò ex ſubſidio vel auxilio, quod operanti à conductore impẽditur, velut ſi quis mercena

rium ad colendam vineam conductum, ſic o-
pera ſua & charitate iuuet, vt & maiorē par-
tem operis ipſe curandam per ſe ſuſcipiat, &
infirmum mercenarium, ne nihil facere vi-
deretur, ſuis manibus & officijs ſuſtentet.

Duplex æqualitas.

Quinta eſt, Ex iuſtitia, quia meritum omne innititur iuſtitiæ, propter æqualitatem, quæ inter mercedem eſſe debet & meritū. Aequalitas autem iſta duplex eſt: Vna mercedis ad opus, quam vocant iuſtitiam commutatiuam, qualis eſt in emptionibus, locationibus, permutationibus, quando nimirum merces operi æquatur, vel precium rei venditæ aut locatæ. Altera mercedis aut præmij ad perſonam, quæ dicitur Iuſtitia Diſtributiua, quādo non tantum laboris, ſed potiſsimum perſonæ, habetur æſtimatio; qualis cernitur, in diſtributionibus, vt digniori plus deferatur honoris, & amplius in republica tribuatur. In actibus Academicis & celebriore conuentu ſcholarum honoratiori loco reſident, & ſi diſtribuendū aliquid venit, amplius accipiunt Doctores, minus Licētiati, minus adhuc qui ſunt inferiore loco, pro cuiuſque dignitate. In omni igitur merito neceſſaria eſt altera æqualitas, vt ſit vel commutatiua iuſtitia, ſicut in mercenarij diurnis laboribus; Vel Diſtributiua ſicut in deſignationibus honorum atque locorum pro perſonarum dignitate.

Iuſtitia commutatiua.

Iuſtitia diſtributiua.

Hac definitione ſic explicata, ratio meriti humani ad Deum his propoſitionibus explicari

cari poterit, quarum prima ſit: Nulla opera noſtra quantumuis optima, ſi ex ſe conſiderẽtur, mereri poſſunt vitam æternã. Tanta quippe eſt magnitudo bonorum cœleſtium, vt quantumcunque magna & ardua vel facias vel patiaris, nihil dignum illis æſtimari debeat. Vnde B. Apoſtolus; *non ſunt* (ait) *condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Et D. Chryſoſtomus; *Et ſi millies* (inquit) *moriamur, etſi omnes virtutes animæ expleamus, nihil dignum gerimus ad ea, quæ ipſi à Deo percepimus.*

1. Propoſitio. *Rom. 8.* *Lib. de compunctione cordis.*

Secunda. Opera hominis peccatoris diuina charitate deſtituti, quamuis præclara atque ex ſe perfectiſsima videantur, nihil prorſus ad vitam æternam promerendam conferunt: non enim reſpexit Deus ad Cain, aut ad munera eius, neque ſuſcepit ſacrificium Saulis. Cur ita? Quia ſine gratia, & charitate nihil acceptum eſt Deo: & B. Paulus hoc clarè affirmat: *Si diſtribuero,* inquit, *in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.*

2. Propoſitio. *Geneſ. 4.* *1. Reg. 15.* *1. Cor. 13.*

Tertia. Inter Deum & homines non poteſt exacta, qualis eſt inter homines, iuſtitia intercedere. Non enim poteſt Deus ad eum modum debere nobis, vt miſericordi gratia ſua ſepoſita, ex re aliqua nobis remaneat obligatus. Primò, quia factura eius ſumus, qui omni

3. Propoſitio. Cur Deus nequeat eſſe debitor propriè. 1.

ex parte nos fecit & poſſidet, & cuius ſunt o-
2. mnia noſtra. ſecundò, quia cùm alijs innumeris beneficijs nos ſibi obſtrinxerit, tum precio ſanguinis, vitæque ſuæ nos emit. Vnde ſi pater filio ob beneficium ortus ſui, & Dominus ſeruo, vel equo quem precio & pecunia ſibi comparauit, nullo iure quicquam debeat, multo minus debitor effici, vel obligatus manere poteſt homini Deus creator & redem-
3. ptor noſter. tertiò, quia pecunia Dei eſt, qua quippiam ab ipſo mercamur, hoc eſt gratia Dei, in qua tota meriti noſtri ad Deum ratio
Simile. conſiſtit. Quam ob rem ſicut nõ eſt perfectam iuſtitiam ſtatuere inter mendicum à diuite viro quopiam ementem domum, & diuitem ipſum, qui mendico quidem vẽdit ædes iuſto precio, ſed pecuniam interim gratis donat, qua mercetur eam, ita nec inter Deum & nos, qui & gratiam qua operemur, & opera ipſa, quibus cœlum mercari ac mereri datur, acci-
Philip.2. pimus à Deo, qui operatur in nobis velle, &
Eſaiæ 26. perficere pro ſua bona voluntate; iuxta illud; *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine.*

4. Propoſitio Quarta. Deus tametſi liberrimus ſit, nullique obligetur, neque verò cuiquam poſſit obligari, poteſt tamen hominibus ſeipſum obſtringere promiſsione, vel pacto, & conuẽtione ſponte facta. Promiſsione confirmata iureiurando pollicitus eſt nobis Meſſiam, *vt per*
Hebr. 6. *duas res immobiles* (inquit B. Apoſtolus) *quibus*

bus impoſsibile eſt mentiri Deum, fortiſsimum ſolatium habeamus. Pacta multa, fœderaque frequentia ſanxit Dominus cum filijs Iſrael. At verò potiſsimum cum populo Chriſtiano ſingularem inijt conuentionem, qua mercedem vitæ æternæ ei addixit, ſi diuina mandata ſeruaret. hinc toties nomen mercedis in ſcripturis; *Eſt merces operi tuo,* ait Dominus. *Iuſti in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum.* Hier. 31. *Reddet Deus iuſtis mercedem laborum ſuorum.* Sapien. 10. *Gaudete & exultate quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* Matth. 5. *Quicunq; potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam,* Matt. 10. *quia vnuſquiſque mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem.* 1. Cor. 5.

Ita enim agit miſericordia ſua nobiſcum patientiſſimus Deus, quo modo nos cum operarijs ſolemus. Primùm enim de precio conuenimus: mercedeque conſtituta, quo res ſit cautior, Arrham damus. *Simile,*

Poſtea opus iam effectum inſpicimus & exploramus. Denique ſi ex ratione conuentionis perfectum opus eſt, mercedem tribuimus. Ad eundẽ modum Deus, primò quidem 1. cum humano genere, ac præſertim cum Chriſtianis conuenit, ſicut in parabola patrisfamilias explicatur, *qui conuentione facta cum operarijs de denario diurno, miſit illos in vineam ſuam.* Matth. 20. Deus enim Abrahæ dicebat, *Ego ero merces*

Geneſ.17. *tua magna nimis*. Et Chriſtus, *Si vis ad vitā ingre*
Matth.19. *di, ſerua mādata*: ſecundò, certos nos facit de
2. mercede, dato Arrhabone, nempè Spiritu ſuo
ſancto, quem infundit in corda noſtra. Sicut
Epheſ.1. Beatus Apoſtolus teſtatur; *ſignati eſtis ſpiritu*
promiſsionis ſancto, qui eſt pignus (græcè ἀρραβῶν)
3. *hæreditatis noſtræ*. tertiò, peractis laboribus
omnibus poſt emenſum huius vitæ curricu-
1.Cor.3. lum, *vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis diuini iu-*
dicij accuratè probabit, vt cuius opus manſerit, mer
2. Ioan.1. *cedem accipiat*, & ſi omnibus numeris fuerit
abſolutum atque perfectum, mercedem ple-
4. nam accipiat. quartò, datur merces, *Quia*
ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & mer-
Eſaiæ 40. *ces eius cum eo. Ecce* (inquit Chriſtus) *venio ci-*
Apocal. 22. *tò, & merces mea mecum reddere vnicuique ſe-*
cundum opera ſua.

Ex his ſcripturis manifeſtum euadit, iuſtorum opera apud Deum mereri, ijsque mercedem æternæ vitæ deberi, & Deum ipſum miſericordi ſua bonitate iuſtis debitorem eſſe, qui ſe gratuita conuētione ad mercedem reddendam obligauit. Hinc toties in ſacris litte-
Rom.2. ris nomen occurrit reddēdi, Et, *reddere vni-*
2. Cor.3. *cuique ſecundum opera ſua*, Vox quoque retri-
2. Cor.5. buendi tanquam prius aliquid datum, vel ob-
Galat. 6. latum ſit, ab illo, cui redditur aut retribuitur,
2.Tim. 4. hoc eſt rurſus datur aut tribuitur. *Retribuet*
Pſalm.17. *mihi Dominus ſecūdum iuſtitiam meam. A Domino*
Coloſſ.3. *accipie-*

accipietis retributionem: iuſtũ eſt retribuere: & retribuetur tibi in reſurrectione iuſtorum, quia in cuſtodiendis mandatis, ſeu iuſtitijs, *Domini, eſt retributio multa.* Ephe. 6. 2. Theſſ. 1. Luc. 14. Pſal. 18.

Obſeruandum verò eſt, ſcripturam quandò de retributione loquitur, eadem verborum formula vti, cùm agit de iuſto reddendis præmijs, qua vtitur cùm improbis ſupplicia denunciat, vt clarè perſpiciatur non minus nos bonis actionibus æternam fælicitatem, quàm malis & flagitioſis promereri æterna ſupplicia. Ita D. Paulus: *ſecundum duritiam tuam* (inquit) *& impœnitens cor theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; ſecundum opera eius, ijs quidem qui ſecundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam; ijs quidẽ, qui ſunt ex contentione, & non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.* Et alibi: *omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum.* Item: *Iuſtum eſt, apud Deum tribuere tribulationem, his qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini requiem nobiſcum.* In extremo iudicio ſimili prorſus modo adijcietur cauſa ſententiæ iuſtorum, atque damnationi impiorum. Sicut enim his dicetur: *Ite maledicti in ignem æternum, quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare:* hoc eſt, quia peccatis ge- Rom. 2. 2. Cor. 5. 2. Theſſ. 1. Matt. 25.

hennam eſtis commeriti: Ita dicetur iuſtis: *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum, quia eſuriui & dediſtis mihi manducare*; hoc eſt, quia bonis operibus æternam vitam commeruiſtis.

5. propoſitio. Quinta. Opera iuſtorum non ſolùm ex pacto accepta ſunt Deo, & æternam beatitudinem promerentur, ſed propter inhabitantem quoque in ipſis diuinam gratiam, quæ quidem hominem gratum & acceptũ efficit, dignumque Deo: *Inuenit illos dignos ſe*, ait Sapiens, *dignique ſunt regno Dei, & opera eius dignitatem quandam conſequuntur ad ſempiternam cælorum gloriam.* Siquidem primò gratia illa Dei conſtituit hominẽ amicum & filium Dei, ſponſamque Christi, & cæleſtem quandã naturam planeq; diuinam attribuit. Amicus iure amicitiæ ab amico meretur; filio parentibus obſequẽti debetur hæreditas; ſponſæ fidem ſeruanti ſunt communia ſponſi bona. Et res ſupernaturalis atque cæleſtis ſupernaturale etiam præmium & cęleſte diuinis ſuis operib[9] meretur, vt prę-mium operanti reſpõdeat. Secundò eadem illa gratia admirabili modo connectit hominẽ Chriſto vt membrũ capiti: ſicut enim caput per omnia mẽbra operatur, illiſque vim quandam agendi & ſentiẽdi attribuit; ita Chriſtus in nobis operari dicitur, iuxta illud: *Viuit in me Chriſtus, loquitur in me Chriſtus*: Nam *de plenitudine eius nos omnes accepimus*, & ſicut palmites

Sap. 3. 2. Theſſ. 1. Apoc. 3. Iacob. 2. Rom. 8. 2. Ioan. 3. Ioan. 1. Oſee. 2. Ephe. 5.

Simile.

Gal. 2. 2. Cor. 13.

à vite,

à vite, ita nos ab ipſo ſuccum attrahimus. Tertiò, per gratiã inhabitat ſpiritus ſanctus in homine, perficitque illa opera, quæ merentur æternam gloriam; *Qui enim manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*; Spiritus ſanctus loquitur in iuſtis, clamat in nobis, *orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus; & filij Dei aguntur ſpiritu Dei.* Sicut igitur ſi ruſticus quiſpiã, characteres formans manu Regis ſcribendo moueretur, ſcriptura illa qua ex parte à ruſtico conficitur, nullius eſt ponderis: ſed quia Rex ſcriptoris manum in ſcribendo & delineando cõformauit, magnã habet dignitatẽ: Ita opera noſtra propter Chriſtũ, qui nobis, ceu mẽbris vtitur, & ſpiritum ſanctum inhabitantem, & per nos operantem, digna ſunt cęleſti pręmio.

Ioan. 1. *Ioan. 15.* *1. Ioan. 2.* *Galat. 4.* *Rom. 8.* *Simile.*

Gratia eſt fons meriti. 1.

Ex his facilè eſt intelligere: primò, gratiam iſtam Dei, qua ad ſublimem hanc dignitatem homo iuſtus attollitur, & per quam Chriſto capiti arctiſsimo vinculo copulatur, ſanctoque Spiritui in ipſo agenti inſtrumentum aptatur, fontem eſſe & rationem omnis meriti noſtri. de qua Chriſtus dicebat: *Aqua quã ego dabo* (gratia inquam Spiritus ſancti) *fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sicut enim à libero arbitrio omne peccatum ſic proficiſcitur, vt ſi liberras non ſit, non poſsit vllum eſſe peccatum: ita ad omne meritum neceſſaria eſt gratia, vt ea quę deſtitutus fuerit, nihil quicquã quid ad ſalutem æternã aſſequendam faciat, poſsit apud Deum mereri. Quia nemini licet de hæ-

Ioan. 4.

reditate

reditate adeunda vel promerenda cogitare, niſi filio: ſecundò intelligimus ex dictis rationem hanc iuſtitiæ, qua Deus æternam vitam iuſtis in mercedem operum donat, ad vtramque quidem iuſtitiæ partem aliquo modo pertinere. In ea tamen magis elucere diſtributiuam, quæ perſonarum dignitatem intuetur, quàm commutatiuam, quæ operum æqualitatem conſiderat. Namque vt merces detur pro-
Eccl. 16. pter opera (*ſiquidem miſericordia faciet vnicuiq; locum ſecundum meritum operũ ſuorum*) Hæc tamen opera nõ ex ſe, ſed ex dignitate perſonæ, quæ per gratiam Chriſti effecta eſt filius Dei, vel æqualia ſunt præmio, vel promiſsionem Dei habent ad præmium conſequendum. *Quod*
2. Cor. 4. *enim in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ põdus operatur in nobis, propter eum, qui intus eſt, hominem, qui renouatur de die in diem.* In peccatorũ pœnis & iuſta condemnatione res aliter cernitur, vbi quod pœnæ magnitudo
1. Cor. 9. ad grauitatem peccati referatur, potiorem lo-
2. Tim. 4. cum habet cõmutatiua Iuſtitia. Hinc eſt quod
Apo. 2. 3. 21. æterna vita nomine coronæ & brauij, quod certantibus diſtribuitur, in ſcripturis appel-
Apoc. 18. lari ſoleat. De pœnis verò dicatur, *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantũ date illi tor-*
3. *mentorum*. Tertiò diſcimus tametſi gratia fons ſit & origo meriti, operibus tamen ipſis
Rom. 2. ex gratia, quæ per charitatem operatur edi-

tis,potius quàm gratię mercedem donari. Ita enim loquitur ſcriptura: *Reddet vnicuique ſecundum opera eius,& vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborē.* Quocirca qui diuino amore incenſus vel plura aggreditur,vel maiora & prędtātiora efficit,amplius apud Deum meretur.Præſtātiora ſunt, tum quæ ex ſe maiorem dignitatem habent, vt virginitas, in egenos afflictosque miſericordia, iuxtā Apoſtolum; tum quę ex natura ſua difficilius perficiuntur. 1.Cor. 3. 1.Cor. 7. 2.Cor. 9.

Sexta.Homo iuſtus non ſolùm vitam æternam meretur operibus bonis,ſed ampliorem etiam gratiam Dei,atque iuſtitiam in hac vita,ſicut filius,fauorem & amorem parentum erga ſe officijs auget.Sic *Abraham ex operibus iuſtificatus eſt,offerens Iſaac filiū,ſuper altare,*hoc eſt, copioſiore iuſtitia donatus;q̄a multo antè iuſtificatus per fidem, *egreſſus fuerat de terra ſua,& de domo patris ſui, obedieratq́; in locū exire,quē accepturus erat,neſciens quò iret;& contra ſpem,in ſpem crediderat;*ſiquidem de ipſo prius dictum fuerat: *Credidit Abraham Deo,& reputatum eſt ei ad iuſtitiam:*Ideò monet Chriſtus; *qui iuſtus eſt,iuſtificetur adhuc; & ſanctus, ſanctificetur adhuc*. Sapiens quoque: *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum.*Et B.Paulus: *Exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem*, hoc eſt, vt vobis augeatur ſanctitas atq; iuſtitia. 6.Propoſitio Iacob.2. Geneſ.18. Hebr.11. Rom. 4. Gene.15. Apoc. 22. Eccle.14. Rom.6.

OBIECTIO-

OBIECTIONES HAERETICORVM.

Prima. Nomen meriti nullo loco extat in diuinis literis: Nullum eſt ergo meritum.

Solutiō. Primò negatur ex eo hoc effici: quia ſatis eſt rem inueniri, quæ nomine meriti ſignificatur. Alioqui pari ratione repudianda & abijcienda foret ſanctiſsima Trinitas, & cum Arianis negandum, quod patri ſit conſubſtantialis filius; quod nomina hæc in Scripturis nõ reperiantur. Rem autem ipſam meriti in literis ſacris declarari, ſatis docuimus. Sacundò, Antiquiſsima Latina verſio in Eccleſiaſtico

Eccle. 16. nomẽ meriti vſurpat: *Miſericordia faciet vnicuique locum ſecundũ meritum operum ſuorum*. Et

Hebr. 13. in epiſt. ad Hebręos: *Beneficentiæ & communicationis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus*. Neque repugnant Græca ipſa, quæ eundem ſenſum admittunt.

Secunda. B. Paulus Roman. 6. *Stipendia peccati mors; gratia autem Dei vita æterna*, apertum oſtendit diſcrimẽ vitæ æternę & mortis: quod hæc in ſtipendium detur, tanquã merces peccati: illa gratis, ſola Dei clementia & bonitate ſine meritis vllis.

Epiſt. 105. ad Sixtum, lib. de gratia & libero arbitrio, ca. 7. 8. Solutiō B. Auguſt. cõfitetur Apoſtolũ potuiſſe dicere, ſtipendia iuſtitiæ vita ęterna nõ minus, quã ſtipendia peccati mors: cùm verè red datur meritis iuſtitię, bonorũq; operũ: Voluiſſe tamen mutare loquẽdi modũ, & dicere, gra

tia

tia Dei vita æterna, quod meriti ratio potius ortũ habeat à gratia Dei, tanq̃ à ſuo fonte, quã à viribus noſtris, aut arbitrij noſtri; gratis .n. Deus nobis promittit, & nobiſcũ paciſcitur, ſeſeq́; ad perſoluendũ præmiũ obſtringit:gratis etiam largitur internã gratiam, quæ & dignitatem addit nobis, noſtriſq́; actionibus, & auxiliũ præbet rectè agendi. Sicut igitur ſi quis vir diues, cuipiã pauperi exiguo precio inſignẽ & amplam domum vendat, eidemq́; ad ſolutionem donet gratis pecuniam, verè dici poteſt domũ donaſſe, cuius preciũ dedit, atq; etiã vẽdidiſſe, quia propter preciũ dedit: Ita Deus vitã æternam,& reddit in mercedem bonorum operum, quia dat propter opera:& donat gratis, quia dat ipſa bona opera. *Simile.*

Tertia. Deus non poteſt eſſe debitor homini,quia hoc arguit eſſe imperfectum:Ergo homo nihil meretur.

Solutio duplex. Primò, Deũ non tam eſſe debitorem homini, quàm ſuæ legi, qua ſanctè ſtatuit,vt pacta & promiſſa ſeruentur. 2. Non propter ea minus perfectum videri, ſi quis ſpõte debitorem ſe conſtituat,imò potius perfectum,cũ ea res ad miſericordiam pertineat. B. Aug. fatetur *fore iniuſtum Deũ,ſi iuxta pacta mercedem non reddat.* *Hom. 16. de verbis Apoſtoli li. 4. contra Iulianum,cap. 3.*

Quarta. Vbi non eſt ęqualitas, ibi non poteſt eſſe iuſtitia neq; meritũ; Atqui *non ſunt condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam*; Ergo opera noſtra nõ merentur futurã gloriam. *Rom. 8.*

Solutio. Negandũ eſt id quod ſubſumendũ erat; Atqui inter opera iuſtorum & pręmium vitę æternæ nulla eſt æqualitas: hoc enim nuſquam affirmat Apoſtolus. Opera igitur iuſtorum multis modis cõſiderari poſſunt. Primò, Vt ex ſe ſunt moleſta & difficilia: quo modo ea conſiderauit Apoſtolus, loco iam ex epiſtola ad Romanos allato, quo ſanè nulla eſt inter ipſa & præmium vitę æternę ratio atq; conueniẽtia, ſiue magnitudo, ſiue diuturnitas ſpecte tur; Ad quem etiam modum neq; Chriſti paſſio condigna fuit gloriæ ſuæ, neq; mala opera peccatorum condigna ſunt ſupplicijs gehennæ æternis. Omnia enim præsẽtia ſunt exigua & momentanea, futura verò maxima & perpetua; *& quod momentaneum & leue eſt tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Secundò conſiderantur, vt à voluntate noſtra dimanant. Et hoc modo quidem peccata impiorum merentur æternis ſupplicijs vindicari, *quia perditio noſtra ex nobis eſt:* opera verò noſtra non merentur æternam gloriam, quod meritum omne noſtrum diuinæ gratiæ nitatur. Tertiò, Conſiderantur vt effecta à filio Dei, atque ab inhabitante Spiritu ſancto: qua conſideratione æqualitas inuenitur inter opera, & præmium, verumq; meritum atque iuſtitia. Quartò, Conſiderari poſſunt, vt coniunctam habent diuinã promiſsionem mercedis æternę; & hac ratione digna ſunt pręmio, non quidẽ ex ſe, natura que

Multiplex conſideratio operum. 1. — *2. Cor. 4.* — 2. — *Oſee. 13.* — 3. — 4.

que ſua, ſed ex pacto & conuentione diuina, vt quibus à Deo hæc merces eſt propoſita & conſtituta. Diues ſanè vir, qui liberalitate ſua cum operario conueniſſet de diurna mercede centum coronatorum, nihil amplius iuſtè ab operario exigere debet, quàm diurnum laborem, quem exiſtimauit conuentione ſua dignum tanta mercede. *Simile.*

Quinta, Chriſtus cohortatur nos; *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus:* Ergo opera nihil merentur. *Lucæ 17.*

Solutio. Neganda eſt conſequentia. Primò quidem, quia non dicit Chriſtus ſerui inutiles eſtis: ſed dicite, quia ſerui inutiles ſumus. Iubet enim ne ob præcepta Dei à nobis conſeruata, magnam de nobis ipſis opinionem concipiamus, ſed vera animi ſubmiſsione humiliter iudicemus; Ipſe autem ad nos orationem conuertens, dicturus eſt nobis, non ſerue inutilis, ſed *ſerue bone & fidelis: & iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos.* Secundò verò, quia de his tantùm operibus loquitur Chriſtus, ad quæ homo lege & mandatis Dei obligatur. Qui enim hæc ſola agit, & nihil molitur amplius: non eſt quod magnopere glorietur de præclaris ſuis erga Deum officijs, cùm quidquid egerit, potius malorum & ſuppliciorum fugiendorum, quàm diuini honoris ſtudio incenſus feciſſe videatur. 1. *Matth. 25.* *Ioann. 15.* 2.

T Sexta.

Sexta. Officijs illis nemo meretur ad quæ iure eſt obligatus: Atqui nullũ eſt tam excellens opus atque difficile, quod non omni ſtudio, conatuq; diuini honoris gratia aggredi debeamus; nullis igitur operibus meremur.

Solutio. Omnis hęc ratiocinatio inepta eſt, & vitioſa: primò namque Propoſitiò eſt falſa; quia officia, ad quæ tenemur, mercedē poſſunt

Simile. mereri ex conuētione. Obligamur parentes non offendere, ebrietatē vitare, cæteraque peccata declinare: ſi quis tamen cũ homine ebrioſo cõueniat de certa pecunia, quam, ſi in vitiũ ebrietatis incurrerit, exoluat: & ſi temperans fuerit, accipiat: vera erit iuſtitia, & meritum, ex re alioqui ad ſalutem neceſſaria. Deus duplici ex cauſa mercedē exoluit officijs huiuſmodi debitis. Vna eſt, vt miſericordi ſua liberalitate ad ea nos impellat, quæ alioqui natura duce ſequi debemus. Altera eſt, quòd cùm ſit auctor naturæ ſui muneris eſſe ducat, nullũ virtutis opus, quod non mercede ſua aut præmio compēſet, prætermittere. Nam etſi ex illo nihil vtilitatis aut cõmodi Deo accedat, in Ec

Pſalm. 15. cleſiæ tamen vtilitatem redundat: cuius caput & ſponſus eſt Chriſtus. Secundò, Aſſumptio duplicē ſenſum admittit: priorē falſum, ad ea omnia nos obligari, quæ diuini honoris ſtudio incitati aggredimur: multa enim efficiuntur à nobis, quæ quod præcepta nulla lege di-

Matth. 16. uina ſint, ſine ſcelere prætermitti poſſunt: quo

1. Cor. 7. in genere ſunt virginitas, frequens ieiunium,

corpo-

corporisq́; caſtigatio, & id genus innumera. Alterum verũ, nempè nullũ eſſe tam præſtans opus, quod æquare poſsit beneficia Dei: aut nihil eſſe ita difficile & arduum, quod nõ omni contentione efficere, Deo id præcipiente, debeamus. Ex quo tamen non fit conſequẽs hoc ipſum arduum, quod aggredimur, nihil apud Deũ mereri. Quia qui quod operoſum, & difficile factu lege præcipit, etiã maxima & ampliſſima præmia conſtituit. Martyres in eũ caſum deducti ſunt, vt grauia & acerba ſubire & perpeti debuerint, ne Chriſtianam fidem proderent: tamen coronam gloriæ receperũt.

Septima. Si ob mercedem propoſitam operemur: mercenariorum loco, & non in filijs Dei numerabimur.

Solutio. Mercenarius & nõ filius is dicitur, ad quem non deuoluitur hæreditas, ſed aliena merces rependitur. Cui verò datur in mercedem hæreditas, eſt mercenarius & filius.

Octaua. Hæc doctrina facit homines in operibus ſuis confidentes: contra inſtitutionem B. Pauli, qui nos vult *in ſolo Deo gloriari.* 2. Cor. 10.

Solutio. Propoſitio falſa eſt, tum quia opera bona merentur, nõn tam vt noſtra ſunt, quàm vt ſunt Spiritus S. tum quia homo iuſtus ignorat ſuorum operum meritum & virtutẽ: quod enim ad officia virtutũ & merita multis opus ſit circumſtantijs, non poteſt nouiſſe homo an eas omnes adhibuerit. Nihilò minus viri iuſti innocentia ſua, & bonis operibus tueri ſe ſo-

4.Reg.2. lent. *Memento Domine* (ait Ezechias Rex) *quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto & quod placitum eſt, coram te fecerim.*
Pſal.131. Et Dauid de ſeipſo: *Memento Domine Dauid,*
2.Tim.4. *& omnis manſuetudinis eius.* Beatus Paulus: *Bonum,* inquit, *certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Idem gloriabatur in tribulationi-
Rom.5. bus. *Nam tribulatio operatur patiētiam, patientia*
2. Cor.11. *probationem, probatio ſpem, quæ non confundit.* hęc
Bern. Serm. tamen confidentia ſemper cum timore debet
61. in Cant. eſſe coniuncta.

Nona. Merita noſtra infirmāt merita Chriſti, tanquam ſi mors eius acerba, haud ſatis magnam vim habitura ſit, vt meritis noſtris indigere videatur.

Solutio. Doctrina Catholicorum, & merita noſtra adeò non extenuant, vt augeant etiam Chriſti gloriam; & paſsionis eius merita illuſtriora reddāt. Non enim docemus Chriſti paſsionem egere noſtris meritis, vt ea perficiat, ad quæ fuit ſuſcepta: cùm abūdè cumulateq́; omnia confecerit, infinitaq́; nobis merita communicauerit. Nam morte ſua Dominus pretium peccatorum noſtrorum Deo Patri exoluit, nobiſq́ue ad curandos animi morbos & vulnera, præſtantiſsima, & oportuniſsima pharmaca reliquit: & illud pręterea effecit, vt non ſolùm à morte peccati, ad vitam reuocaremur:

remur: ſed vt fortiores etiam & valentiores eſſemus ad labores ſubeundos. Et dignitatem denique operibus noſtris attribuit merendi vitam æternam,ad quam nemo mortalium viribus ſuis confiſus, vnquam aſpirare auderet. Sicut igitur magnæ laudi daretur medico, ſi hominem graui morbo afflictum,ac deſperatum paucis diebus ita curaret, vt omni moleſtia ac morbo liberatus, non ſolùm loqui, de lecto exilire, obambulare, & alia eiuſmodi, ſed etiam operoſa & ardua, quæ & vires corporis, & maiorem contentionem requirunt, aggredi poſſet, quibus ſtipendium diurnum, ad ſuam familiæque ſuſtentationẽ mereatur: Ita maiorẽ vim & gloriam meritis & morti Chriſti tribuunt, qui docent, illis non ſolùm peccata hominibus condonari,hoc eſt,homines à morte animæ,ad vitam reuocari: ſed eis quoq; vires reſtitui, dignitatemque conferri, promerendi operibus non exiguum huius mundi,ſed immenſum atque æternum futuræ vitæ ſtipendium. Merita enim noſtra ex meritis Chriſti vim habent,qui tantum diuitiarum ſibi, nobiſque comparauit, vt noluerit nobis à Patre gratis dari præmium cœleſte, ſed meritis noſtris, quibus ceu ſpirituali pecunia à Chriſto accepta, cœlum nobis emamus. *Simile.*

Decima. Si ob eam cauſam operibus noſtris datur in mercedem vita æterna, quia Deus id pacto quodam & promiſsione firmauit: pari ratione cenſebimur mereri peccatorum con-

donationem & iuſtificationẽ:quia Deus promiſit & pactus eſt, quoties ingemuerit peccator, omnium peccatorum eius non recordabor. *Lauamini*,ait,*mundi eſtote, & ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Venite & arguite me,dicit Dominus*;hoc eſt, tale pactum vobiſcum ineo, vt ſi iſta præſtiteritis, ego omni ex parte deleturus ſim,& abluturus peccata veſtra. Atqui cum mortalium nemo vnquam dixerit, nos mereri peccatorum remiſsionem:efficitur, neque nos etiam mereri gloriam vitæ æternæ,cùm in vtroque idem pactum anteceſſerit.

Iſaiæ 1.

Solutio. Non omnis promiſsio conſtituit, vel meriti, vel mercedis rationem: quædã enim liberalitate & miſericordia cõmoti promittimus: quemadmodum egenti & afflicto quotidianam eleemoſynam pollicemur,ſi ad ianuam noſtram ſupplex miſericordiam noſtram implorârit, qui tamẽ neque ad domum noſtrã adeundo, neque mendicando eleemoſynam mereri dicẽdus eſt: illa ſola promiſsio inducit meritum, quæ ex conuentione facta eſt,in qua propterea damus,quia alter vel dedit,vel fecit.Deus igitur ſine conuentione vlla,ſed ſingulari ſua benignitate & miſericordia promiſit, gratis peccatorum condonationem his,qui ad illum ſupplices adierint,conuerſique pœnitentiam egerint. Vitam æternam autem promiſit mercedis loco operibus, *facta cum operarijs conuentione ex denario diurno.*

Simile.

*Matth.*10.

Secun-

Secundò, Non ob ſolam conuentionem aut pactum, ſed propter internam etiam dignitatem à Deo beatitudinem æternam promeremur. In homine autem iniuſto nulla exiſtit dignitas, qua iuſtitiam aut peccatorum remiſsionem mereri poſſit. Siquidem inimicus Dei à Deo non meretur, ſed ſola Dei clementia, & miſericordia cũ ipſo redit in gratiam.

Vndecima. Nemo mereri poteſt primam gratiam, qua adoptatur in filium Dei: hoc ipſo autem, quo quis eſt filius Dei, ius habet ad hæreditatem æternam, iuxta illud: *ſi filius, & hæres*; nemo igitur meretur operibus vitam æternam, ad quã gratis illi eſt datum ius, quando gratis adoptabatur in filium Dei. *Rom. 8.*

Solutio. Negãda eſt aſſumptio: Quia B. Paulus adiunxit, *ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Habet igitur filius ius hæreditatis adeundæ ſuo tempore, ſi modò præſtiterit, ad quæ ex adoptionis lege & conuentione obligatur. Nos enim non natura filij ſumus, ſed adoptione, in qua includitur obligatio ad operandum: ſicut igitur ſi diues homo pauperem in filium adoptaret, eumque bonorũ ſuorum hæredem inſtitueret, dummodò quo tempore pater, qui eum adoptauit viueret, certum exhiberet ei officiũ, quale eſt comitari quotidie exeuntem ad templum, vel quid aliud eiuſmodi. Et quidem quò frequentius, prom- *Rom. 8.* *Simile.*

ptioreq́; voluntate præſtaret, eò amplior illi accreſceret hæreditas: ſin verò negligeret, nõ ſolùm hæreditate excluderetur, ſed adoptionis quoq; beneficio priuaretur. Filius iſte meritò dicere poſſet, ſe ſuis officijs hæreditatem aſſequi & mereri, non ex officiorũ natura, ſed quia à filio cum promiſsione & conuentione hæreditatis ad eum deuoluendæ ſunt præſtita. Quòd ſi verò pater nullo ei officio à filio præſtito, ex hac vita excedere, filius omni obligatione liberatus, ad hæreditatem adeundã admittẽdus eſſet, quia filius, qui patri morem geſſerit, & pacta conuenta nullo ſcelere violârit. Ita nobiſcũ vſu venit, quos Deus in filios adoptauit, hac tamen lege & conditione, vt ſi hæreditatem adire velimus, omni vita noſtra, diuina præcepta conſeruemus. *Si vis* (inquit
Matth. 19. Chriſtus) *ad vitam ingredi, ſerua mandata*. Si verò quiſpiam ante aliquod exhibitum opus bonum emigret ex hac vita (ſicut infantes; qui ante rationis vſum moriuntur) is adit hæreditatem cœleſtem: quia filius, qui imperium patris non detrectauit, quamuis ita fors tulerit, vt morte præuẽtus, mandatis eius nequiuerit obtemperare. hac igitur ſimilitudinẽ in-
1. telligimus primò, ipſum etiam aditum in cœlum noſtris meritis parari, nõ quia opera ſunt huiuſmodi, ſed quia opera ſunt filiorum, &
2. propter conuentionem factam. Secundò, Ius merẽdi hæreditatẽ nos gratis adoptione con-
3. ſequi. Tertiò, Si inopinata morte è medio ſub-

latis

latis operari non liceat, ad adeundam hære-
ditatem ſufficere, quod filij ſimus non immo-
rigeri Deo patri adoptanti. Quartò, Quò 4.
plura officia in patris honorem præſtiterimꝰ,
eò maiorem & ampliorem hæreditatis partẽ
adituros. Sicut Ioſepho donatum eſt à parente *Geneſ.48.*
Iacob oppidum Sichem, & duplo maior hære
ditas, quàm cæteris fratribus, (vterq; enim e-
ius filius Manaſſes, & Effraim, æqualem hære-
ditatis partem, pro rata, cum alijs adierunt)
tanquam magis quàm cæteri, bene merito de
patre atque familia.

DE SANCTISSIMO EVCHARISTIAE Sacramento.

Caput VIII.

ECcleſia Catholica ab Apoſtolo-
rũ temporibus, per vniuerſum
orbẽ ſemper firmiſſima fide cre
didit in ſanctiſsimo Euchariſtię
Sacramento contineri verum &
integrum Chriſti corpus & ſanguinem, idq́;
propter manifeſta ipſius Chriſti verba, quę in
vltima cœna dixit: *Accipite & manducate: hoc* *Matth.26.*
eſt corpus meũ, &, accipite & bibite, hic eſt ſanguis *Marc. 14.* *Lucæ.22.*
meus. Quæ verba ita ſunt clara, vt neq; meta- *1.Cor.11.*
phoræ, neq; metonomiæ, neq; alteri vlli figu- *Rationes.*
ræ locum relinquant. Primò, Sicut enim, ſi 1.
Chriſtus dixiſſet, hic eſt panis triticeus, aut *Hilarius lib.*
hoc *8. de Trini*

Chryſoſt.homil.60.ad popu. hoc eſt vinum Rhenanum, quod vobis ſumendum porrigo, nihil fuiſſet obſcuritatis: ita, nemo dubitare debet, quin verum corpus & ſanguinem ſuum dederit, cùm dixit, *accipite & manducate, hoc eſt corpus meum: accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus.*

2. Secundò: Similis eſt oratio illi Dei Patris, Matth. 3. & 17. *Hic eſt filius meus dilectus*; in quo, ſi impiũ eſt figuram ponere, & de vero Dei filio dubitationem mouere, impium etiam erit in his verbis figuram cõſtituere, *Hoc eſt corpus meum.*

3. Tertiò. Nulla verba antecedentia, vel conſequentia declarant, figuratam locutionem, quemadmodum in parabolis & ſimilitudinibus fieri conſueuit, veluti apud Matthæum, *Semen eſt verbum Dei*, & ad Corinthios, *Petra erat Chriſtus.* *Matth.23. 2.Cor.10.* Atque ita in reliquis: parabolæ & ſimilitudines antecedentes, indicant illud (*eſt*) idem valere, quod ſignificat: hîc autem nihil apparet eiuſmodi, cùm ex abrupto, accepto pane dixerit Chriſtus: *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum: Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus,* quaſi dicat: Hoc ipſum quod vobis trado edẽdum & bibendum, eſt corpus meũ, & ſanguis meus. Eſtque meritò obſeruandus textus Lucæ 22. vbi græcè pro eo, quod nos habemus, *pro vobis effundetur: legitur participium:* ἐκχυνόμενον, hoc modo: *Hic eſt calix nouum teſtamentũ in meo ſanguine, pro vobis effundendus:* apertè nam-

tè namq; ſignificatur calix pro vobis effunden dus, id eſt, potus ille, qui erat in calice: vt intelligas eundem illum ſanguinem, qui calice bibendus dabatur, in cruce pro nobis poſtridie effuſum. Quartò, Doctrina, quam tot ſæculis retinuit Eccleſia, apertorumq́ue verborum Chriſti expoſitio, neque omnipotentię Dei ad uerſatur: *apud quem non eſt impoſsibile omne verbum*: neque charitati, *quia dilexit nos, & ſemetipſum pro nobis tradidit*. Nulla ſubeſt igitur ratio, cur ad nouas metonomias & tropos, hactenus iſti loco ignotos, debeamus confugere, & non potius clara verba ad eum, quem præ ſe ferunt ſenſum exponere, nulliſq́ue, nouis, atque non neceſſarijs obſcuritatibus inuoluere. 4. *Lucæ 1.* *Galat. 2.*

Quinto, Leges omnes à prudentibus legiſlatoribus latę, ſimpliciter, propriè, perſpicuè, nō figuratè, non obſcurè, non perplexè efferri debēt: ne quis ignorantiā prætexens, & verborū ambiguitatē, legem violet: Iam verò Chriſtus hoc Sacramentum inſtituens, ſimul etiam pręcepit, legemq́; tulit, vt idem à Sacerdotibus in Eccleſia conficeretur: *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationē*: Claris igitur verbis eſt vſus, quæ ſine tropo id valent, quod ſonant. 5. *Luc. 22.*

Sextò: Verba teſtamentorum nullum figuratum debent habere ſermonem, ſed eſſe clara atque perſpicua, ad omnes lites & difficultates ab hæredibus tollendas: Conſtat atuem à Chriſto nobis in vltima cœna prædictis verbis 6.

bis teſtamentum relictum: ſic enim aiebat Lucæ 22. *Hic eſt calix nouum teſtamentum in meo*
Simile. *ſanguine*: ſicut igitur, ſi cui parens teſtamẽto reliquiſſet domum cum vinetis, & hortis; non de tabella, quæ fortè in ſupellectili paterna reperiretur, pictæ domus, horti, vineæ, verba teſtamenti intelligeret: ſed de vera domo, vinea & horto: Ita verba teſtamenti noſtri Saluatoris non de ſimilitudinè corporis, ſed de ipſo vero corpore accipienda ſunt.

Septimo: Rex quiſquam alicui Reipublicæ
7. ſeriò promittens, vel certam pecuniȩ vim, vel aliud eximium donum, indignam ſe rem face ret, atq; ridiculam, ſi pictam pecuniam vel imaginem illius doni mitteret. Chriſtus igitur, qui Ioannis 6. cap. tam multis verbis, tamque ſeriò ſpopondit Eccleſiæ ſuæ daturum ſe corpus & ſanguinem ſuum in cibum & potũ: *Panis*, inquiens, *quem ego dabo, caro mea eſt, quã ego dabo*: (Hoc enim in Græco codice additur) *pro mundi vita*: &, *Qui manducat hunc panẽ viuet in æternum*, *&c*. certè illuſiſſet Eccleſiæ ſuæ, ſi præter fruſtum panis, quo corpus illud ſignificaretur, nihil reliquiſſet.

8. Octauo: Chriſtus hoc Sacramentum Eucha
Ioan. 6. riſtiæ veteri manna præponit, quod deſcendit de cœlo: At verò ſi ſolus in eo eſſet panis, quo Chriſti corpus ſignificaretur, præſtantiùs multò fuiſſet manna, angelorum manibus pa
Pſalm. 77. ratum (*panem enim angelorum mãducauit homo*)

de cœ-

de cœlo deſcendens, & in ſe habens *omnem ſaporis ſuauitatem*; cùm noſter hic panis à ſolo *Sap.16.*
piſtore in furno coctus, nihil excellens pręter ſignificationem, præberet, quæ tamen ei cum manna communis eſt.

Nono: Beatus Apoſtolus, *reum facit corporis & ſanguinis Domini, ſibiqúe iudicium affirmat* 9. 1.Cor.12.
manducare & bibere, qui indignè ſumit. Euchariſtiæ ſacramentum, multosq́ue indigna communione tum infirmari, tum imbecilles eſſe, tum ex hac vita migrare: Hoc autem ex ſolius figuræ eſu, non magis eueniret Chriſtianis, quàm quondam Iudæis, quibus ſimilis figura fuit in manna (vt Apoſtolus indicat) & agno 1.Cor.10.
paſchali: quorum ſanè neminē ex eo vel mortuum fuiſſe legimus, vel peccatum nouum cō miſiſſe, quia indignè, hoc eſt, cū peccato mortali de manna vel agno ſumpſiſſet.

Decima: Si in Sacramento Euchariſtiæ verum Chriſti corpus non continetur, indignè 10.
egit Chriſtus cum Eccleſia ſua, quam per vniuerſum orbem totis 1500. annis in tali errore atque idololatria, occaſione ſuorum verborum reliquit, qualis in orbe terrarum nunquam, vel viſus, vel auditus fuit. Tolerabilior eſt enim error eorum, qui pro Deo colunt ſtatuam auream, aut argenteam, aut alterius materiæ imaginem, quo modo gentiles Deos ſuos venerabātur: Vel pannum rubrum in haſtam eleuatum, quod narratur de Lappis: vel

viua

viua animalia, vt quondam Aegyptij: quàm eorum, qui fruſtũ panis, quod hactenus per vniuerſum orbem tot annis fecêre. Chriſtiani. Neque hic excuſat ſimplicitas maiorum, tũ quod ſapientiſsimi fuerint doctores, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Hieronymus: tum quod longè potiori ratione excuſandi eſſent infideles idololatræ, qui ſtatuas adorauerunt.

Vndecima: Totis octingentis annis poſt Chriſtum natum, tanta fuit in hac veritate veterum omnium conſenſio, vt non modò nemo hominum de hac redubitauerit, ſed etiã pleroſq; alios fidei articulos ex hoc ſacramẽto multi tũ declarauerint, tum confirmauerint. Sanctus *a* Irenæus, *b* Gregorius Niſſenus, & *c* Cyrillus Alexandrinus corporũ noſtrorum reſurrectionem ſic cõprobant, vt dicant fieri non poſſe, vt ea caro, quæ Chriſti iam immortalis corpore nutrita ſit, morte ſempiterna deleatur. *d* Epheſina Synodus & *e* Theodoretus, ex B. *f* Ignatio & Amphilochio, docent Saluatorem noſtrum Chriſtum non ſpiritualem, ſed veram carnem aſſumpſiſſe, vereq; eſſe filium Dei incarnatum, quòd in Euchariſtia non alterius hominis, ſed filij Dei veram carnem manducemus. Simile quid ſcripſerat multò ante Beatus *g* Iuſtinus Philoſophus Martyr. Beatus *h* Hilarius, & D. *i* Cyrillus Alexandrinus, ex eo probant filium Dei cũ Deo patre non ſola voluntate, ſed natura quoque atque ſubſtantia vnum eſſe, quod per naturæ, & corporis ſui veritatẽ, non ſolo fauo-

a Lib. 4. ca. 35. & lib. 5.
b ſer. de corpore Chriſti.
c in Ioannem l. 4. ca. 14. 15. 18 l. 10. c. 13.
d Epiſtola ad Neſtoriũ.
e dial. 2. & 3.
f Epiſtola ad Smirnenſes.
g Apologia 2. ad Anton.
h l. 8. de Trin. l. 10.
i in Ioã. c. 13. & l. 11. ca. 26.

fauore aut voluntate nobis adſit, nobiſq; miſceatur ſacra Euchariſtia: hoc enim aiunt ſignificari Chriſti verbis, *vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint.* Patres multi *a* Chryſoſtomus, *b* Cyrillus Alexandrinus, *c* Cyrillus Hieroſolymitanus, *d* Gregorius Nyſſenus, *e* Leo Pōtifex, *f* Damaſcenus, *g* Haimo, &c. agnoſcunt in nobis veram cum Chriſti naturali corpore vnionē, quod re ipſa ſuſcipimus, & quo reuera, ſine tropo vllo vel ſimilitudine, Eccleſia ſpōſa cum ſponſo Chriſto, corporaliter cōiungitur. B. Chryſ. multus eſt in commendanda Chriſti, præ matribus in filios, charitate. Cùm enim matres vel nutricibus infantes committant, vel lacte ſuo nutriant, Chriſtus non alieno cibo, non lacte ſuo, ſed proprio corpore nos & ſanguine paſcit. Similiter (inquit) *Helias diſcipulo melonē reliquit, filius autem Dei aſcendēs ſuam nobis carnem dimiſit; ſed Helias quidem exutus, Chriſtus autem & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit.* *h* B. Auguſtinus, & B. *i* Proſper, Aquitanicus fatentur Chriſtum in vltima cœna ſic à ſemet ipſo geſtatum manibus ſuis, quomodo non poteſt ſeipſum quiſpiam geſtare; nempè veritate corporis ſui, non ſimilitudine vel figura, cùm facilè ſit cuilibet imaginem ſuam manibus tenere. Deniq; fuit veteribus ita in confeſſo hęc catholica fides, vt tametſi maximè vellent celatum gentiles hoc myſterium (vnde toties in concio-

Ioan.71.
a *Hom.83.in Matth.60. & 61.ad popul. 45. In Ioan.*
b *In Ioā.l.4. c.15. & 17. & ad Caloſirium.*
Catecheſi. 4.
d *ſermone de corpore Chriſti.*
e *ſerm.14. de paſ. Do.*
f *l.4.ca.14.*
g *1.Cor.10. Hom.2. ad popul. Anti.*
h *Concio.1. in Pſal.33.*
i *parte 2. de prædictionibus & promiſſis ca.25*

concionibus & libris Patrum, *norunt fideles, nouit qui myſterijs imbutus eſt*) non potuerit tamen caueri, quin ex communi fide aliquid in vulgus emanaret, licet obſcurè, ex quo criminarentur Chriſtianos tanquam qui homines vorarent, vt ait c Euſebius; vel qui infantes necarent, & crudas carnes guſtarent, vt eſt apud d Tertullianum; vel qui ſanguinem libarent, vt refert e Prudentius; vel qui in abditis Deū viderent, ſicut B. Auguſt. obiecit f Maximus Maudarenſis Ethnicus.

c l.3. Eccl. hiſt. ca.1.
d in apologe. aduerſus gentes.
e in Hymno de S. Laur.
f epiſt.43. inter epiſtolas D. Auguſt.

12. Duodecima: Cùm octo & amplius ſæculis, per orbem totum hanc doctrinam de Euchariſtia magno conſenſu coluiſſet Eccleſia, primus Bertramus quidam obſcurus homo, circa annum Domini 830. aduerſus Paſchaſium Radbertum ſcribere eſt auſus, quod Chriſti carnem in Euchariſtia eandē eſſe dixiſſet, quæ nata eſſet ex virgine Maria. Sed hoc repreſſo; ſub annum Domini 1050. prodijt Berengarius quidam homo indoctus (vt author eſt Guitmūdus) qui ad nominis ſui gloriam, ſepultum errorem reuocauit. Sed is varijs Concilijs Romano, Vercellenſi, Turonenſi, & altero Romano damnatus, tertiò vel quartò relapſus eſt, & reſipuit. Sub finem quidem vitæ relapſus (ait Guilhelmus Malmesberienſis) tandem ipſo Epiphaniæ Dominicæ (vt refert Ioannes Gerſon) ſeriò de errore dolens, in hanc ſententiā locut⁹ eſt: *Hodie apparebit mihi Dominus ad meā ſalutem, vt ſpero, propter pœnitentiam; aut ad damnatio-*

Lib.3. de geſtis Anglorū.
Serm. in cœna Domini & parte 4. alphab. t. 69 lit. Q.

nationem vt timeo, propter eos, quos mea praua doctrina decepi. Cùm itaque primi huius erroris authores & noti ſint, & multis ſæculis recentiores veteribus, & ſtatim vt peſtes Eccleſiæ extincti, nõ eſt cur nouis authoribus damnatas hæreſes reſuſcitemus vel ſuſcitatas recipiamus.

Decimatertia: Innumera miracula ad huius fidei Catholicæ confirmationem, tum veterum temporibus, tum noſtra ætate plurimis locis edita, manifeſtè conuincunt non eſſe hic figuram corporis Dominici, ſed veritatem. Refert beatus Amphilochius celebrante beato Baſilio viſam carnem & verum ſanguinem in altari. Simile habent Metaphraſtes in Arſenio, & Clemente Ancyrano: Beatus Petrus Damianus ad Deſiderium, & *a* Ioannes Diaconus in hiſtoria beati Gregorij. Alia extãt præclara apud diuum *b* Cyprianum, & D. *c* Auguſtinum. *d* Optatus Mileuitanus author eſt Donatiſtas, qui Chriſti carnem obiecerant canibus, à ſuis ipſorum canibus laceratos. Beatus *e* Bernardus, *f* Petrus Cluniacenſis, *g* S. Bonauẽtura, *h* S. Antoninus, *i* Sophronius in Limonario, vel potius condiſcipulus eius Ioannes Moſcus Euiratus, k Rupertus Tuitienſis, *l* Nicephorus Caliſtus, ante multas ætates admiranda de ſacramento hoc ſcripta reliquerunt: ſicut etiam recentiores *m* Thomas Vualdenſis de hæretico in S. Euchariſtiã blaſphemo, quẽ mirabili modo in Anglia Araneus puniuit: 13.

a *Li.2.c.41.*
b *Serm.5.de lapſis.*
c *l.22. de ciuit.c.8.*
d *l.2. contra Donat.*
e *in vita S. Malachiæ.*
f *l 1. Miraculorũ c.1.2.3.*
g *in vita S. Franciſci.*
h *ſummæ hiſtorialis parte 3.c.6.§.8.*
i *cap.30.*
k *de incẽdio Tuitienſi.*
l *l.17.ca.25.*
m *l.con. Ioannem Vicleff.*

a *l.3. annal. Flandriæ.* b *in Metropoli l.1.c.9.* c *parte 4.*

a Iacobus Meijerus de ſacra Hoſtia à Iudæis puncta, quæ ad noſtra vſque tempora Bruxellis Brabantiæ, ſumma religione ſeruata fuit: b Albertus Krantſius de VVedekindo Saxonum principe Ethnico, qui communicantibus in paſchate Chriſtianis vidit ſingulis à ſacerdote in os porrigi infantē: c Alexander de Hales author vetuſtus, & doctiſsimus refert ſuo tempore ex hoſtia, dum à ſacerdote pro more in tres partes frangeretur, viſum emanare ſanguinem, qui patenam tegeret. Hæc; atq; id genus alia miracula per vniuerſum orbem terrarum tot ſæculis facta, meritò perſuadere Chriſtiano homini poſſunt, Chriſtum, qui in ſalutem Eccleſiæ ſuæ vniuerſum ſanguinem, & vitam profudit, electam ſponſam non eò demētiæ atque abominationis abripi paſſum eſſe, vt (quod nulla barbaries admiſit) fruſtum panis prò Deò coleret, adoraret, ſumeret. Dici namque meritò, & Chriſto obijci à nobis poſſet: Domine impoſuiſti nobis: miracula edidiſti: Eccleſiam, quæ per orbē terrarum ita docuit, audiri iuſſiſti: totis 1500. annis fides hæc ſeruata eſt, & qui ſecus docere tentarunt anathemate percuſſi: nihil vidimus omnipotentia tua maius, nihil charitate tua indignū.

OBIECTIONES.

Prima: In oratione Dominica ſic dicimus, *Pater noſter qui es in cœlis*, ſi ergo in cœlis eſt, non erit in terris.

Solu-

Solutio: In Symbolo Apoſtolorum ſimiliter dicimus: *Credo in Deum patrem omnipotentem.* Si ergo omnipotens eſt, non erit Deo impoſsibile, vt idem corpus Chriſti in cœlis conſtituat & in terris. *Demus* (inquit D. Auguſt.) *Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe: in talibus enim omnis ratio facti omnipotentia facientis eſt.* Et D. Paulus: *Deus potens eſt omnia facere ſuperabũdanter, quàm petimus aut intelligimus.* *Epiſt. 3. ad Voluſianũ.* *Epheſ. 5.*

Secunda: Repugnat naturæ corporis, vt idẽ ſit in diuerſis locis; ergo Chriſti corpus, quod nunc in cœlis à nobis procul abeſt, non poteſt adeſſe re ipſa præsẽs in templis: ſicut fieri nequit, vt homo ſit expers rationis, aut brutum animal rationis capax. 2.

Solutio: Varijs modis dicuntur res eſſe naturales, aut ad naturã pertinere: vno quidem, vt partes rei, ſine quibus non poteſt res ipſa cõſiſtere: ſic anima ratione prædita & corpus, ſunt hominis naturales partes, & iuxta Logicos genus animal, & differẽtia rationale, partes eſſentiales; quibus partibus, cùm natura rei conſtet, nulla vi ſeparari poſſunt, ne quidem cogitatione ipſa: ſicut mẽte nemo poteſt concipere hominẽ aut aliud animal ſine anima, vel ſine corpore: Alio verò modo, quod naturæ quidem non eſt internum, ſed à natura tamen proficiſcitur, cuiuſmodi ſunt accidentia naturalia. Priori itaq; modo, ad corporis *Naturale duobus modis.* 1. 2.

naturam pertinet habere partes ordine inter ſe diſtinctas, quo pacto in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento, corpus Chriſti adeſt integrum, non confuſis inter ſe, ſed naturali ordine, non aliter atque in cœlo, diſtinctis membris, vt caput, manus, & pedes ſuum ordinem teneant. Poſteriori verò modò eſt naturæ corporis reſpicere locum: quod cùm nō ſit naturæ internum, poteſt diuina virtute à corpore ſeparari. Quemadmodum igitur Deus omnipotentia ſua extra omnem locum poteſt corpus conſtituere: & ſicut duo corpora eodē loco poſuit, ingreſſus ad Apoſtolos ianuis clauſis, egreſſus vterum integerrimæ virginis, & ſepulchrum exiens immoto permanēte lapide; Ita corpus vnum diuina virtute in diuerſis eſt locis. Pulchrè B. Chryſoſtomus, *O Dei benignitatem; qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur. Chriſtus carnem ſuā & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Et Hugo Victorinus, *Hic eſt, ibi eſt, & totum vtrobique eſt, & in multis locis ſimiliter. Noli mirari, qui locum fecit, corpus fecit, et locum in corpore, & corpus in loco: & qui fecit, vt corpus vnum in vno loco eſſet, fecit ſicut voluit, & ſi voluiſſet, aliter facere potuiſſet.*

Lib.3. de ſacerdotio.

Hom.2. ad pop.

lib.2. de ſacramentis parte 9. cap. 21.

Tertia: Veteres Iudæi non niſi in figurà Chriſti corpus comederunt, & ſanguinem biberūt: Ergo neque nos aliter iſta ſumimus: ſiquidem beatus Apoſtolus illos cōfert nobiſ

cum

cum: *Patres,* inquit, *noſtri omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.* 1. Cor. 10.

Solutio: Fatendum quidem iuxta B. Auguſtini expoſitionẽ, & Iudæos illos priſcos, viros ſanctos, & Chriſtianos, ſicut ad Chriſtum omnes pertinuerunt, ita, quod ad rem ſignificatam attinet, iiſdem vſos ſacramentis. Cæterùm modus diuerſus fuit; *Illis in figuris contingebant omnia,* nobis data eſt veritas: Illi Chriſtum fide & ſpiritu manducabant, eiuſque ſanguinem bibebant, cœleſti manna & aqua de petra fluente ſignificatum: nos veram carnem & ſanguinem ſumimus aliena ſpecie velatũ. Hoc igitur inter nos & illos intereſt, quod inter eum qui Regem in ſua imagine, & eum, qui præſentem veneratur: Vterque regem eundem colit, ſed diſpari ratione. *Tractat. 26. & 45. in Ioann.* *1. Cor. 10.*

Quarta: Ioan. 6. *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam; verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.*

Solutio: Reſpondet his verbis Chryſoſtomus: *Quid eſt, caro non prodeſt quicquam? Non de ipſa carne dicit. Abſit; ſed de his, qui carnaliter accipiunt, quæ dicuntur & de carnali auditu.* Exiſtimabant dilaniandam ad inſtar animalium, Chriſti carnem, dentibuſque vorandam: quæ ſic comeſta non magis prodeſt quàm Chriſti ſanguis, quẽ carnifex fortè manibus vel cruci adhærentem lambiſſet. Spiritus igitur viuifi- *Hom. 46. in Ioannem.* *D. Auguſt. tract. 27. in Ioannem.*

cat, & verba ſunt ſpiritus & vita, ſpirituali modo accipienda: vt verum corpus adeſſe credamus, ſed inuiſibili ſupernaturaliq; modo, illudq; non dentibus ſolùm, & ore ſumendũ, ſed interno ſpiritus affectu: *vt ſeipſum probet homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.*

1. Cor. 11.

Quinta: Matth. 15. *Non quod intrat in os coinquinat hominem.*

Solutio. Nihil per ſe coinquinat, ſed ſanctificat hominem: nõ enim Chriſti corpus indignè ſumptũ coinquinat, ſed mala conſcientia.

Sexta: Matth. 24. *Si quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus aut illic, nolite credere.* Ergo non adeſt in altari.

Solutio. Neganda conſequentia, quia non de Sacramẽto, ſed de hominibus hoc cauetur, qui venturi erant ſub Chriſti nomine.

Septima: In his verbis; *Petra erat Chriſtus: & ſemen eſt verbum Dei:* vocula (*eſt*) idem valet, quod (*ſignificat.*) Ergo pari ratione etiam illic, *hoc eſt corpus meum.*

Solutio. Non eſt ſimilis ratio. 1. quidẽ, quia in illis parabola aut figura præceſsit, quæ maniſeſtè indicat ſequẽtia eſſe ſimilitudinis explicationem: deindè verò, quod nullum ibi ponatur pronomen demonſtratiuum, quale ponitur in verbis, *hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*, eodem planè modo, quo dixit cœleſtis pater: *hic eſt filius meus dilectus.*

Octaua:

Octaua: Indignum eſt Chriſti corpus manibus impurorum hominum tractari. Ergo, &c.

Solutio. Dignum eſt charitate Dei, qua ſuos diligit, vt etiam per impios miniſtros ad ſuos dilectos veniat: ſicut indicium eſt amoris, ſi princeps vir per lutum & loca montoſa infirmum amicum conſolaturus accedat. *Simile.*

Nona: Abſurdum videri poſſet, ſi Chriſtiani dicantur, Deum ſuum comedere.

Solutio. Nulla eſt indignitas Chriſti, ſed magna dignitas, *quod nulla gens habeat Deos ſuos appropinquantes ſibi ſicut nobis adeſt Deus noſter*, cuius *deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum.* *Deut. 4.* *Prouer. 8.*

Decima: Matth. *15. Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur.* Idem igitur corpori Chriſti euenit, (quod abſit) ſi verum Chriſti corpus ſumitur ab homine.

Solutio: Non idem illud, quod ſumitur iuxta ſpeciem ſuam emittitur: non enim eijcit homo panem, vel carnes, ſed quæ ex partibus eorum impurioribus generantur excrementa: Ita non egerit corpus Chriſti; ſed illud, in quod tranſierunt ſpecies panis & vini. Quemadmodum enim cibi ſumpti purior pars in homine remanet, eiusque proprietates humanum corpus afficiunt (calefit enim à calido, frigefit à frigido) ita conditiones Chriſti immutant affectus humanos, adeoque hominem ipſum quodammodo diuinum efficiunt,

2. Petr. 1. ficiunt, *diuinæqúe naturæ conſortem reddunt*, vt D. Petri verbis loquitur beatus Cyrillus Hi-
Catecheſ. 4. eroſolymitanus: tranſeunt interim ſpecies, & in aliam rem conuerſæ ſine iniuria Chriſti e-
Ser. de corpore Dom. geruntur. B. Gregorius Niſſenus ait, ſic hominem affici communione, ſicut corpus humanum medicina: vel vt maſſa fermento. D.
Libr. 10. in Ioan. ca. 13. Cyrillus Alexandrinus, *Quemadmodum*, inquit, *ſi quis igne liquefactam ceram aliæ ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſque factum videatur: ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti, ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo*, vt intelligas virtutem manere, etiamſi ſpecies tranſeant.

Vndecima: Senſus noſtri nihil præter panẽ & vinum aſpiciunt: atqui illi non falluntur: non adeſt igitur corpus Chriſti.

a oratione 4. de Paſch. b hom. 45. in Ioan. 60. ad popul. 83. in Matth. 2. in poſt. ad Timot. c in ancora. d hom. 5. de Paſch. e catech. 4. f l. 4. in Ioã. cap. 13. 14. 17. 19. g l. 4. ca. 14.

Solutio. Sẽſuum externorũ obiectum nõ eſt ſubſtãtia, vel corpus, ſed qualitas corporis externa, color, ſonus, ſapor, odor, &c. quas qualitates, dum ſenſus percipit, nequaq̃ fallitur. Eſt autem ſub his alienis qualitatibus velatũ corpus Dominicũ, admirabili modo, ſola fide credendum, nõ oculis aſpiciendũ, vel ratione comprehendẽdum: vnde veteres ſancti *a* Gregorius Naziãzenus, *b* Chryſoſtomus, *c* Epiphanius, *d* Euſebius Emiſſenus, *e* Cyrillus Hieroſolymitanus, *f* Cyrillus Alexandrinus, *g* Damaſcenus, &c. docent hic fidẽ maximè neceſſariam, maximeq; operari, in ea nimirum re,

quæ à ſola omnipotentia Dei præſtari poteſt.

Duodecima: nonnulli veteres, vt *a* Tertullianus, & *b* Auguſt. fatentur, in hoc ſacramēto eſſe ſignum & figuram corporis Chriſti: Ergo non eſt verum corpus Chriſti.

a lib. 4. cont. Marcionem. b cont. Adimantum Manichæ. c. 12. & in Pſal. 3.

Solutio. Neganda eſt conſecutio: Quia fatetur Eccleſia hoc corpus Chriſti in Euchariſtia & verùm eſſe corpus Domini, & tamen etiam figuram corporis Domini: ſiquidē hoc corpus ſub ſpeciebus panis candidi & immobilis, repræſentat nobis corpus Chriſti mortuum: Et ſanguis in ſpecie vini liquidi ſanguinem de latere effuſum: cùm nullū ſit incommodum ſi eadē res quandoque ſe ipſam ſignificet. Rex enim aliquis, qui ciuitatem armis cœpiſſet, in tragædia de hac expugnatione exhibita, ſi Regis expugnantis perſonam ſuſtineat, & verè adeſt, & ſeipſum, vt oppugnantem ſignificat: pari modo hic adeſt reuera Chriſtus viuus, & integer: qui tamen ſub aliena ſpecie, & Deo Patri, & nobis ſe velut mortuum exhibet.

Simile.

DE TRANSVBSTANtiatione.

Fides Eccleſiæ Catholicæ docet, non ſolùm in hoc Sacramento nobis adeſſe corpus & ſanguinem Domini, ſed vi diuinorum verborum ſic tranſmutari naturam panis & vini, vt conuertantur in corpus & ſanguinem Chriſti: neque poſt conſecrationis verba panem eſſe aut vinum, ſed corpus & ſanguinem Domini.

mini. Chriſtus enim, dum porrigens hoc ſacramentum diceret, *hoc eſt corpus meum*, apertè indicauit, quidquid porrigeret, & totam illam ſubſtantiam, quam manibus teneret, eſſe corpus ſuum, nec aliam adeſſe ſubſtantiã, prę- ter corpus ſuum: alioquin dicere debuiſſet, *hic eſt corpus meum. i.* cum pane, vel ſub pane, vel in pane. Similis locutio eſt in verbis Dei Patris, *hic eſt filius meus dilectus*, hoc eſt, tota hæc hypoſtaſis, quam in monte & Iordane demonſtro, eſt filius meus. Ita veteres hæc Chriſti verba intellexerunt: Beatus a Ambroſius; *De pane*, inquit, *fit caro Chriſti. Vides quàm operatorius ſit ſermo Chriſti: ſi tãta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erant: quanto magis operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur? ante verba, quod offertur, panis dicitur: vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Eadem potentia, quæ ex nihilo fecit omnia, mutat creaturas in id, quod non erant.* b Damaſcenus ait, *panem & vinum tranſumi, & tranſmutari in corpus & ſanguinem Chriſti.* c Euſebius Emiſſenus: *viſibiles creaturas in ſubſtãtiam corporis & ſanguinis Chriſti conuerti, tranſire, & cõmutari.* Quam rem varijs ſimilitudinibus veteres explicarunt d Cyrillus Hieroſolymitanus, Talem, ait, hic eſſe *naturarum tranſmutationem, qualis fuit conuerſio aquæ in vinum*, non enim hic eſſe panem, licet guſtui

Mat. 3 & 17.

a li. 4. de ſacramentis cap. 4.

Amb. lib. 5. ca. 4. & D. Auguſt. ſer. 28. de verbis Domini.

Amb. de ijs qui myſterijs cap. 9.

b li. 4. capit. 14.

c Hom. 3. de Paſch.

d Cathech. 4. Ioan. 1.

guſtui videatur:ſed ſub ſpecie panis dari corpus Chriſti. a Chryſoſtomus ſimilitudinē adfert ceræ, *qua appoſita igni abſumitur, atq; in flammam ignis tranſit.* b Damaſcenus ait; *ſic fieri diuina virtute, modo nobis incognito, panis & vini tranſmutationem in Chriſti corpus & ſanguinem, quomodo cibus & potus, quibus vtimur, in ſubſtantiam corporis & ſanguinis noſtri tranſire ſolent.* Eandem ſimilitudinem adduxit Theophylactus. B. Ambroſius varia adfert exempla multarum rerum, quarum facta eſt naturarum mutatio, vt virgæ Moyſis in ſerpentem, & id genus alia. Quamobrem ante 300. annos in Concilio Lateranenſi, ad rei iſtius tam admirabilis clariorem explicationem, vſurpatum fuit nomen tranſubſtātiationis, vt intelligāt Chriſtiani ſubſtantiam panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, & ſubſtantiam vini in ſubſtantiam ſanguinis eius, vi diuinorum verborum transferri.

a *ſerm. in encenijs.*
b *li. 4. c. 14.*
Matth. 26. Marc. 14. Ioan. 6.

CAETERVM: Quia Chriſtus dixit, *hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus:* ſignificare voluit, ſe hoc ipſum dare corpus, eodemque modo conſtitutum, quo ſuum tuc erat, cùm illud porrigeret, non exangue, non inanime, nō vacuum diuinitate: ſimiliter non dare ſanguinē ad inſtar cruoris effuſi & mortui. Quò fit, vt in ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento ſub ſpecie panis, tale ſit corpus Chriſti, quale nunc in cælis ſedet ad dexteram patris, viuū,

diui-

diuinumque: & ſub ſpecie vini eſſe ſanguinē viuum in corpore Chriſti per venas diffuſum: Ex quo & illud deinceps neceſſariò ſequitur, ſub vtralibet ſpecie totum eſſe Chriſtum Deum & hominem, cum corpore & anima, carne & ſanguine. Quamobrem Chriſtus de hoc ſacramēto ſic locutus eſt: *Qui manducat me, & ipſe viuet ꝓpter me* : quia nō caro mortua Chriſti, ſed ipſe Chriſtus viuus & integer ſumitur. *Ipſe eſt comedens* (inquit B. Hieronymus) *& qui comeditur. Chriſtum* namque *videmus*, (vt loquitur Beatus Chryſoſtomus) *Chriſtum palpamus, Chriſtum comedimus, eundemque præſentem habemus in altari, quē Magi venerati ſunt in præſepio.* Origen. verò, *Quando manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te ipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Concilium Epheſinum manifeſtè docuit nos Chriſti viuificatricem carnem manducare *ipſius verbi propriam factam*, non inanem, & nudam, ſed viuam atque diuinam, per quam, vt eſt apud B. Hilarium, *nos in ipſo manemus, & ipſe in nobis.*

Ioan. 6. *Quæſt. 2. ad Hedibiam.* *Hom. 16. ad pop.* *Hom. 24. prior. ad Cor.* *Hom. 5. in diuerſos.* *Epiſt. ad Neſtorium.* *Li. 8. de Trinitate.*

OBIECTIONES.

Prima: Frequenter in ſcripturis appellatur panis, ergo manet panis ſubſtantia.

Solutio. Neganda eſt conſequentia: Nuſquam

quam enim dicitur eſſe panis à piſtore in fur- *Eucbariſtia vt dicatur panis.*
no coctus, ſed qui de cœlo deſcendit: neque
abſolutè vocatur alicubi panis, ſed cum adie-
ctione alicuius, veluti, *qui manducat hũc panẽ:*
Panis quem ego dabo: *Panis quem frangimus*, vt in *1.Cor.11.*
telligas, non de communi pane eſſe ſermonẽ, *Ioan.6.*
ſed de pane aliquo ſingulari. Præterea appel- *1.Cor.10.*
latur panis phraſi Hebraica, quã panis nomi-
ne cibus ſignificatur, vt Luc. 14. *Cùm intraſſet*
in domum cuiuſdam Principis Pharisæorum ſabba-
tho manducare panem, hoc eſt, cibum ſumere:
Nuſquã etiam ſanguis Domini vinum dicitur,
ſed potius *calix*, hoc eſt, potus generali voca-
bulo, quia re vera corpus & ſanguis Chriſti
nobis in cibum & potum non ſolũ animę, ſed
etiàm corporis data ſunt: ſicut ipſemet ait:
Caro mea verè eſt cib⁹, & ſanguis me⁹ verè eſt pot⁹.

SECVNDA: B. Irenæus libro 4. capit. 34. *Ioan.6.*
Quemadmodum qui eſt à terra panis percipiens vo
cationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Eu-
chariſtia, ex duabus rebus terrena & cœleſti: ſic &
corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non
ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia.
Hinc colligimus ſic mutari panem in corpus
Chriſti, prout corpora noſtra mutantur, & fi-
ũnt incorruptibilia: In qua mutatione, cùm
non abijciatur ſubſtãtia corporũ noſtrorum,
nec panis ſubſtantiam abire ſtatuendum erit.
Et quod dicit, Euchariſtiam conſtare ex dua-
bus rebus, terrena & cœleſti, ſignificat panem
manere,

manere, qui res terrena appellatur.

Solutio. Non eſt poſita in eo ſimilitudo: ſicut in Euchariſtia ſunt duæ res, cæleſtis & terrena, ita & in nobis poſt reſurrectionem. Tūc quippe non duæ res, ſed vnica futura eſt in
1. Cor. 15. nobis, *quādo mortale hoc induet immortalitatem;* ſed B. Irenæus reſurrectionem corporum docere volens, ſimilitudine Euchariſtiæ probat fieri poſſe, vt quod terrenum eſt, incorruptionem, aliamq; naturam induat. Sicut enim panis, diuinis verbis mutata natura, efficitur corpus Chriſti: ita & cineres noſtri, quos reſumemus, in incorruptibilem naturā immortalis corporis tranſibunt. Conſtat verò Euchariſtia ex rebus duabus, terrena atque cæleſti, ſicut caro reſurgens. Quemadmodum enim corpus glorioſum ex terra eſt veluti materia tranſeunte, retinens naturales aliquas terræ, cæterorumque elementorum qualitates: pari modo ſacra Euchariſtia ex pane cōſiſtit tranſeunte, & in Chriſti corpus cōuerſo, retentis ſpeciebus & externis qualitatibus, quæ ſenſibus obijciuntur.

Tertia: B. Gelaſius libro de duabus naturis Chriſti, contra Eutychen & Neſtorium, fatetur ſic in Chriſto duas eſſe naturas, humanam atque diuinam, quomodo in Euchariſtia duę ſunt ſubſtantiæ, Chriſti videlicet corpus, atq; ipſius qui remanet panis.

Solutio: Non fuit mens S. Pontificis, ſic Chriſtum docere impanatum, hoc eſt, in vnā hypo-

hypoſtaſim naturam panis in furno cocti aſſumpſiſſe, vt eſſet piſtoris, quomodo incarnatus in vna perſona eſt Deus & homo. Sed (ſi modò hic liber ſit Gelaſij, vt multi non immeritò dubitant) panis & vini vocabulis generatim vtẽs pro cibo & potu, in eo conſtituit ſimilitudinẽ, quod ſicut in Chriſto ſunt duæ naturæ, diuina atq; humana: Ita in Euchariſtia eſt integer Chriſtus, factus nobis verus cib' & potus corporis & animę; *Caro enim mea*, inquit Domin', *verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*, idq; per ſpecies alienas, quibus ſeipsũ tegit, & porrigit. Ad eundem modum intelligenda ſunt verba quædam Theodoreti in dialogis, quando affirmat in hoc Sacramento *non transmutari naturam, ſed adijci gratiã*, vult quippè manere naturam, atq; rationem cibi ſeu alimenti, nõ panis piſti, qui ex *gratia* (inquit) *eſt transmutatus, cui ſucceſſit id quod creditur, & adoratur*; non enim adoratur panis piſtoris, ſed Chriſti corpus, verum Chriſtiani hominis alimentum. Similia habet Rupertus Tuitienſis ad eundem prorſus modum accipienda.

Ioan.6. *2.* *Dialogo 1.* *In cap.12. Exod.*

De Adoratione.

SI Chriſti Domini corpus, hoc eſt, Chriſtus Deus & homo in Sacramento Euchariſtiæ hominib' adeſt, meritò eſt adorandus, iuxta illud Deut. *Dominũ Deũ tuum adorabis.* Quãobrẽ Propheta Dauid de ſacramẽto hoc loquẽs: *Edent*

Deu.6. & 10.

Pſal.21. *Edent pauperes*, inquit, *& ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirũt eum.* Et paulò pòſt: *Mãducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ:* non obſcurè prędicens Chriſtianos, ſacrę communionis tempore, venerabundos acceſſuros menſam Dominicam: atque adoraturos hoc corpus Domini, quod ſuſcipiunt. Beatus Auguſtinus poſt D. Ambroſium, exponẽs Pſalmi 98. verſiculum: *Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedũ eius, quoniam ſanctum eſt*, quærit quodnam ſcabellum pedum adorare iubeamur? ſibiq; reſpondet: apud Eſaiam terram vocari ſcabellum pedum Domini (*Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum*): Hanc autem terram adorari à Chriſtianis in Euchariſtiæ Sacramento, vbi corpus Chriſti adoratur, de terra ſumptum, Antiquiſsima ſemper fuit conſuetudo Eccleſiæ, (vt auctor eſt, poſt D. *a* Dionyſium Areopagitam, D. *b* Baſilius) exhibere populo ad orandam Euchariſtiam in liturgia, ſeu Miſſæ ſacrificio poſt conſecrationem, de quo veteres Hebræi in Pſalmis prædictum eſſe aiunt: *Erit firmamentum in terra, in ſummis montium*, quod nonnulli ſic interpretati ſunt olim, *Erit placentula panis in terra, in capite Sacerdotum.* Ex his efficitur ſanctiſsimum hoc Sacramentum, & iuxta nomen ſuum venerabile, quanta poteſt reuerentia, honore, celebritate, tũ interno cordis affectu, tum externis ceremonijs à Chriſti fide-

D. Aug. in Pſal. 98. & 21. epiſt. 120. cap. 27.
Amb. l. 3. de Spir. S. c. 12.
Iſaiæ. 66.
a ca. 3. Eccl. Hierarch.
b de Spiritu S. cap. 27.
Damaſc. in vita Barla.
Pſalm. 71.

fidelibus, venerandum, colendum & adorandum eſſe, ſummo etiam cultu, quem Græci λατρείαν vocant, ſoli DEO conueniente. Itaque aureis argenteiſq́; thecis includi debet, quemadmodum à B. Baſilio in aurea columba reſeruatum eſſe refert Amphilochius: & de argentea turri, quam nos ciborium appellamus, ſcribit B. Gregorius Turonenſis: Aureorum calicum mentionem facit B. Auguſtinus ad Licentium: B. a Ambroſius quoque, b Chryſoſtomus, c Hieronymus, cæteriq́; patres antiquam pretioſæ ſupellectilis ſacræ conſuetudinem fuiſſe teſtâtur, ſanctoſque calices, & ſancta velamina, & cætera, quæ ad cultum pertinent dominicæ paſſionis, ait B. d Hieron. ex conſortio corporis & ſanguinis Domini ſumma maieſtate veneranda. Prudentius ſic tyrannum loquentem B. Laurentio introducit:

cap. 85. de gloria mar.
epiſt. 41.
a *li 2. offic. 28.*
b *hom. 60. ad pop. & l. aduerſus gẽtiles.*
c *ad Demetriadem.*
Damaſus in Vrbano, Silueſtro, Marco. Oroſius lib. 7. cap. 39.
d *præfat. in li. Paſcha.*
In hymno S. Laurent.

Hunc eſſe veſtris orgijs
Moremq́; & artem proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent vt auro Antiſtites;
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſanctum ſanguinem,
Auroq́; nocturnis ſacris
Aſtare fixos cereos.

Proceſsiones.

Tametſi verò propter infidelium iniurias, primis illis temporibus, ſolenni ſupplicatione deferri non conſueuerit Euchariſtia, deferebatur tamen quandoq; ſumma reuerentia

tia vel ad *a* infirmos, vel ad Epiſcopos eiuſdem communionis, vt refert *b* Euſebius, vel ex Epiſcopali domo in ædem ſacram, vt ante Concilium *c* Bracarenſe tertium, auctor eſt Beatus *d* Gregorius Turonēſis: B. *e* Chryſoſtomus ait, *ſic adorandum in altari Chriſtum, ſicut illum adorauerunt Magi in præſepio*, & *f* alibi: *adora*, inquit, *& communica*: *g* idem refert quandoq; viſos beatos Angelos altari aſsiſtentes, Deumque ſuum prono demiſſoque vultu in Euchariſtia adorantes: quale quid ante 900. annos ſcripſit *h* Euiratus. Beatus *i* Cyprianus iubet cum *timore & honore accipiendam Euchariſtiam.* Denique pleni ſunt libri veterum hoc cultu dominici corporis.

a Iuſtin. ap. 2. b li. 5. hiſto. Eccl. ca 24 c. Cap. 5. d cap. 85. de gloria mar. e hom. 24. 1. ad Cor. f hom. 60. ad pop. & 3. ad Epheſ. g li. 6. de ſacerdot. h ca. 199. prat. i lib. 3. ad Quiri. cap. 94.

OBIECTIONES.

Prima: Chriſtus in hoc Sacramento non eſt, vt adoretur, ſed vt ſumatur: Non eſt igitur in Euchariſtia adorandus.

Solutio. Negandum eſt antecedens. Vbi cunq; enim Deus eſt, illic eſt, vt adoretur, cùm vbiq; locum habet mandatum Dei: *Dominum Deum tuum adorabis.* Si vrgeas, ſcriptum non eſt, accipite & adorate, ſed *accipite & mãducate*. Reſpondendum; Iuberi nos accipere, non quouis modo, prophanè & irreuerenter: ſed eo modo, qui tanto Sacramento conuenit, id eſt, adorantes, & Deum in Sacramento colentes, iuxta id, quod ex Pſalm. 21. dictum eſt, *manducauerunt & adorauerunt omnes pingues*

Deut. 6.

terra: nam etiam eo modo Chriſtus dum viueret eſt à fidelibus habitus: qui etſi non viſus ſit veniſſe in terram, vt adoraretur, ſed vt doceret, curaret, pateretur, in cruce moreretur: adoratus tamen à Magis in præſepio, à Centurione in plateâ, à latrone in cruce, ab alijſq; permultis, publicè & priuatim: non reprehendit, ſed ſuſcepit honorem, quem ſibi Deo ſciebat vbique deberi.

Secunda: Apoſtoli in vltima cœna ſumentes hoc Sacramentum non adorârunt: Ergo neque à nobis erit adorandum.

Solutio: Negandum eſt antecedens: quia adoratio non tam in externo cultu, quàm in interna mentis deuotione & affectu cernitur. Nec opus erat, vt genu flexo nouam ſignificationem honoris darent, ſumentes corpus Dominicum: quia eundem habebant præſentem, & corpus ſuum eis porrigentem, quem mente ſemper colebant: dubium tamen non eſt, quin ſumma veneratione hunc nouum cibum acceperint, quãdo B. Apoſtolus Paulus monet diju- *1. Cor. 11.* dicandum corpus Domini, hoc eſt, longè aliter ſumendum, quàm alios cibos.

Tertia: Olim deferebatur ſine reuerentia paſsim à Chriſtianis domum Euchariſtia: Non igitur debetur illi hic honor, qui poſtea eſt excogitatus.

Solutio: Deferebatur quidem, præſertim perſecutionum temporibus, quando tu-

a Hom. 13. in Exodum. b hom. 26. ex 50. & ſer. 252. de tempor. c Epiſt. 2. Lib 2. in 8 cap. Leuit.

tum non erat frequenter ad communionem in Eccleſia conueniri, ſed magna veneratione, ſicut poſt *a* Origenem ſcripſit D. *b* Auguſt.

Quarta: *c* Clemens Pontifex iubet non aſſeruari corpus Dominicum in craſtinum, ſed quæ ſuperfuerint reliquiæ communicantibus, in ſacrario conſumi. Iſichius verò ait, igne comburendas.

Cap. 6. d. ca. 9 in gloria mar. e Lib. 17. c. 25.

Solutio. B. Pontifex non vetat ſeruari Dominicum corpus, ſed exigua illa fragmenta, & micas, quæ decreto Matiſconenſis Concilij 2. innocentibus pueris dari conſueuerunt, ſicut narrant B. *d* Gregorius Turonenſis, & *e* Nicephorus Caliſtus. Iſichius de reliquijs illis loquitur, quæ vel tempore, vel alia ex cauſa eſſent corruptæ.

Quinta: Adoratio hæc, & aſſeruatio videtur non parum obeſſe frequenti communioni: non eſt igitur retinendum Chriſti corpus, & adorandum.

Solutio. Cùm varijs modis & ceremonijs colatur Deus, nullus eſt alteri impedimento: veneramur Chriſti corpus ſacra communione, ſumentes in medelam vitiorum, in remiſſionem quotidianorum peccatorum, in auxilium vitæ, in ſolamen animæ, in memoriam mortis & ſepulturæ, vt vita moreſque noſtri ſacram eius reſurrectionem repræſentent. Honoramus aſſeruantes, & pretioſis vaſis imponentes, in recordationem eiuſdem mortis & ſepulturæ Dominicæ, dum Chriſti

corpus

corpus ſub ſpecie panis inanimi, velut mortuum corpus & exangue ſacris thecis, tanquã ſepulchro includitur, & adoratur, vt de hoc ſepulturæ genere non incommodè poſsit intelligi Iſaiæ vaticinium : *Et erit ſepulchrum eius glorioſum.* Et quidem eſt magno ſolatio Chriſtianis hominibus, habere ſibi in Eccleſijs præſentem Deum ſuum, cui precibus atq; gemitibus neceſsitates ſuas aperiant, & corda effundant, cultumque & venerationem exhibeant: Qui tamen norunt quid ſit, *guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus* : ex externo cultu, quo velut odoratu hauriunt cœleſtem dulcedinem, inducuntur, vt guſtent, manducent, impleanturque bonis Domini: ſciunt enim plus eſſe hoſpitio excipere Chriſtum, quã foris adorare.

Iſaiæ.53.

Pſalm.33.

DE SACRIFICIO MISSAE.

Caput IX.

SAcrificium eſt res Deo oblata, ad diuinum ei cultum, quem latriam vocant, exhibendũ. Nulla enim gẽs fuit vnquã, ſicut teſtatur B. Auguſt. quæ exiſtimauerit præterquã Deo, ſacrificiũ vlli offerendum. Differt autem ſacrificium ab alijs oblationibus; quod in illius

Lib.1. de ciuitate Dei.

Differentia ſacrificij & oblationum.

cum ſanguinis ſui effuſione, quem pro nobis vniuerſum dedit.

Hoc ſacrificium longè præſtabat ſacrificijs omnibus veteris legis, quod in iſto fuerit vera & plena ſatisfactio, non modò pro peccatis omnibus totius orbis, ſed pro donis etiam in humanum genus collatis, & conferendis: fuit quippè meriti infiniti, ob infinitam dignitatem rei oblatæ. Vetera ſacrificia, tametſi ſatisfecerint illa quidem pro delictis aut immũditijs legalibus, velut pro immunditia leproſi, attingentis mortuum, puerperæ, &c. Nullũ tamen poterant expiare peccatum, niſi virtute huius ſacrificij, idq́; per fidem & orationẽ, quæ efficacior reddebatur, ex ſacrificij Chriſti per mortem hoſtiarum & fuſum ſanguinẽ, repræſentatione.

Sacrificium Miſſæ.

Mouent iam hæretici quæſtionem: an etiam in nouo teſtamento poſt Chriſti mortem Eccleſiæ relictum ſit ſacrificium, quod à Sacerdotibus Deo offeratur. Et quidem fatendum eſt nullum eſſe in Eccleſia ſacrificium, quod per mortem alicuius, & ſanguinis effuſionem cruentè immoletur: negari tamen non debet eſſe ſacrificium, cui vera ſacrificij ratio conueniat: offertur enim in Eccleſia Deo munus, in quod dum aliquid agitur, repræſentatur paſsio, & mors Chriſti, petunturq́ue à Deo ea dona, quę Chriſtus nobis ſua morte impetrauit.

Hoc autem Sacrificium peragitur conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem

Sequitur verò præterea hoc ſacrificium noſtrũ noui teſtamenti, præſtantius eſſe & efficacius ſacrificijs omnibus veteris legis. Præſtantius quidem, quòd illic oblata fuerint animalia bruta: hic ipſemet filius Dei. Efficacius verò, quia ipſemet Chriſtus hic offertur mortis ſuæ repræſentatione: illic in vmbra ſolùm & imagine, mors Chriſti ob oculos ponebatur. Quæ res tali ſimilitudine explicari poſſe videtur. Si filio Regis pro ſalute vel vtilitate famuli graue aliquid paſſo, famulus hoc ipſum, quod filius meritus eſſet, ſibi rogaret à Rege donari: longè efficaciùs exorabit, ſi adducto filio, Regi vulnera eius, & cicatrices exhibeat, filiumq; habeat ſuæ petitionis præſentem promotorem & aduocatum, quàm ſi in depicta imagine filij, ſimilitudines vulnerum & cicatricum Patri oſtendat. Pari ratione ſe habet noſtrum ſacrificium cum ſacrificijs veteribus, quod illic, in vmbra & imagine, per mortem & effuſum ſanguinem beſtiarum exhibebatur paſsio Chriſti: hic autem verè adducatur ipſemet Chriſtus filius Dei, tanquam paſſus & mortuus, qui orationes noſtras, exhibitis vulneribus, & memoria mortis, Deo Patri commendat & promouet. *Similitudo.*

De hoc ſacrificio ita olim vaticinatus eſt Malachias Propheta, quando cap. 1. prædixit, veteribus ſacrificijs ſucceſſurum in noua lege aliud ſacrificium Deo gratiſsimum, his verbis: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, &*

munus non ſuſcipiam de manu veſtra: Ab ortu enim Solis vſque ad Occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Hoc de ſacrificio Miſſæ intelligendum eſſe, non ſolùm ante 1400. annos beatus a Irenæus Polycarpi illius, qui vſus eſt Beato Ioanne Euãgeliſta præceptore, diſcipulus teſtatur: ſed & veteres omnes, qui hunc locum expoſuerunt: b Chryſoſtomus, c Hieronymus, d Auguſtinus, e Martialis, & cæt. & ipſemet contextus, verbaq; Malachię non alium ſenſum admittunt. Ait enim Propheta in locum ſacrificiorum veteris teſtamenti, ſucceſſurum aliud ſacrificium in Eccleſia, quæ ſit oblatio munda. Vult igitur dicere, inſtituendum aliud ſacrificium quod prius non fuerat: Hoc autem nullum eſt, niſi corpus Dominicum in Miſſa oblatum, quod ſolùm, vt ait Beatus Auguſtinus, eſt mũdiſsimum, nulloque næuo inquinatum. Sacrificium autem orationis & cordis contriti, de quo Hæretici Malachiam intelligunt: non poteſt dici ſuccedere ſacrificijs veteris teſtamenti, cùm ipſum etiam in veteri teſtamento fuerit, ſicut ait Propheta Dauid: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Et alibi: *Dirigatur Domine oratio mea ſicut incenſum in cõſpectu tuo.* Et iſta oblatio orationis, non eſt omni loco munda, & macula carens:

a *Lib. 4. ca. 32. 33. 34.* b *In Pſal 95. & oratione 12. in Iudæos.* c *Mala. 1.* d *De ciui. Dei li. 18. c. 35. & l. 19. c. 23. in Pſal. 106.* e *ad Burdegalenſes.*

Lib. 4 de Trinit. cap. 14.

Pſalm. 50.

Pſal. 140.

rens: cùm frequenter etiam ſanctis orationib' Deum, irrepant diſtractiones, & mentis euagationes, quæ aliquo puluere orationem aſpergunt.

Pſal. 109. Satis apertè de hoc ſacrificio loquitur Proph. Dauid, quãdo de Chriſto ſic canit: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Duæ enim in Sacerdote Melchiſedech fuerunt proprietates: vna quod panem & vinum obtulerit: altera, quod genealogia eius, initium, & finis vitæ à Scriptura non referantur, tanquam, vt ait Apoſtolus: *Sine patre, ſine matre, ſine genealogia fuerit, neq; initium dierũ, neque finem vitæ habens*. Et quidem ratio ſacerdotij ſumitur à genere oblationis potius, quàm à diuturnitate, aut ęternitate vitę: Proinde Chriſtus ex eo potius dictus eſt Sacerdos ſecũdum ordinem Melchiſedech, quod ſimiles hoſtias Deo offerat: nempè ſicut Melchiſedech panem & vinum, ita & ipſe in ſpeciebus panis & vini, cibum potumq; cœleſtem. Hæc eſt concors veterum, qui iſtius Scripturæ meminerunt, interpretatio: *a* Cypriani, *b* Chryſoſtomi, *c* Hieronymi, *d* Ambroſij, *e* Auguſtini, *f* Epiphanij, *g* Euſebij Cæſarienſis, *h* Emiſſeni, *i* Photij, *k* Iſidori, cæterorumque omnium.

De eodem ſacrificio intelligendus eſt Pſal. 21. qui in perſona Chriſti iam in cruce ſuffixi conſcriptus eſt, & ab ipſomet Chriſto in cruce recitatus; *Vota*, inquit, *mea reddam in conſpectu timen-*

Geneſ. 14.
Hebr. 7.
a *li. 2. epi. 3.*
b *hom. de aſcendente Ieſu in templum.*
c *in epiſt. 16 ad Marcellam, & Euagrium.*
d *lib. 4. de Sacr. c. 3. & 6. l. 5. c. 1. de ijs qui myſt. ca. 8.*
e *li. 18. de ciuit. ca. 22 lib. 17. ca. 17. l. 18. c. 35. in Pſa. 33. & 106. epiſt. 95.*
f *Hæreſi. 55*
g *l. 5. demõſtrat. Eua. cap 5.*
h *Serm. 5. de Paſcha.*
i *Hebr 5.*
k *de Patri. veter. teſta*

timentiũ eum, edent pauperes & ſaturabũtur, &c. in anguſtijs poſiti vota edere ſolent offerendi ſacrificij, ita Chriſtus ait, ſe vota edidiſſe, quæ vellet coram toto populo fiidelium Deo reddere: atque ſic reddere, vt de oblatis ederent pauperes, humileſque corde, & ſaturarentur: manducarent etiam, & adorarent pinguẽs terræ, Principes, inquam, & diuites. Nullum certè votum poſt mortem ſuam reddidiſſe legitur Dominus, quàm ſacrificij Miſſæ, quod per vniuerſum terrarum orbem in conſpectu timentium Deum offertur, & à pauperibus æquè atque à diuitibus manducatur.

In priori Epiſtola ad Corinthios, cap. 10. *Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Videte Iſrael ſecundum carnem, nónne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* Beatus Apoſtolus probare volens eos qui Idolothita, hoc eſt, cibos immolatos Idolis, guſtarent, habere communionem cum Dæmonibus, quibus eſſent oblati, ducit argumentum à communione Chriſtianorum & ſacrificijs Iudæorum. Quemadmodum, inquit, Iudæi, qui de oblatis ſacrificijs comedunt, participes ſunt altaris, hoc eſt, ſacrificij in altari oblati, & Chriſtiani qui de vno calice, & de vno pane in Ec-

in Eccleſia ſanctificato ſumunt, communionem habent cum Chriſto: ita qui edunt immolata idolis, communionem habent cum dæmone, cui talia ſacrificia offeruntur. Hæc ſimilitudo à ſacris Chriſtianorum ducta, nullum haberet locum, niſi quemadmodum Idolothita Idolis immolabantur ante ſumptionem, ita etiam panis iſte diuinus, & calix, ante communionem, Deo in ſacrificio noui teſtamenti offerrentur.

In Epiſtola ad Hebræos, cap. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt*: Satis manifeſtè dicitur in Eccleſia eſſe altare, atque de illo altari aliquos edere, nimirum Chriſtianos, non autem illos, qui tabernaculo deſeruiunt, id eſt, qui adhuc in Iudaiſmo legem obſeruant, necdum conuerſi ad fidem. Si habemus altare, ergo & ſacrificium, quæ duo inter ſe ſic referuntur, vt non poſsit eſſe altare, niſi propter ſacrificium.

Si veteres conſulamus, inueniemus Apoſtolicam traditionem per vniuerſum orbem terrarum 1500. annis obſeruatam: habent ſuas liturgias (hoc eſt, publicum ſacrificium) Græci, ab Apoſtolo Iacobo primùm conſcriptas, tum à Beato Baſilio, & D. Chryſoſtomo auctas: quam vocem beatus Lucas in eadem ſignificatione vſurpauit (*miniſtrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc eſt, ſacrificantibus) quando ſancti illi Doctores, *Synodus Trulliana can. 32. Actor. 13.*

in ele-

in electione Pauli, & Barnabæ ſacrificium Deo offerebant, & ieiunabant. Habent & ſuas Armeni atque Aethiopes Chriſtiani a maioribus acceptas. Latini vtuntur voce Miſſa, vel quod ſignificent hoſtiam in cœlum miſſam, tanquam holocauſtum à Deo ſumi: vel quia ſinguli Chriſtiani, ad altare panem ſuum conſecrandum per manus miniſtrorum mittebant. D. Epiphanius teſtatur beatos Apoſtolos ſacrificia offerre ſolitos. Quod de ſe B. Andreas Aegeæ Proconſuli confeſſus fuit his verbis: *Ego omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum quotidie in altari Crucis ſacrifico, cuius carnes poſtquam omnis populus credentium manducauerit, & eius ſanguinem biberit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeuerat.* Hæc de Apoſtolo memoriæ prodidêre presbyteri, & Diaconi Achaiæ martyrij eius inſpectores, & teſtes. Beatus Dionyſius Areopagita Apoſtoli Pauli diſcipulus ritum, ceremoniaſque ſacrificij, quibus ex Apoſtolica traditione ſacerdotes vtebantur, piè docteque deſcribit. a Beatus Chryſoſtomus ait ab Apoſtolis ſancitum fuiſſe, *vt pro defunctis ſacrificia offerantur.* B. b Alexander ante 1400. annos poſt B. Petrum ſextus Romanus Pontifex: ait miſſas & ſacrificia Deo offerenda, in quibus ſacrificijs nihil magis eſſe poſſit, quam corpus & ſanguis Domini, *Crimina enim,* inquit,

Miſſa.

Hæreſ.79.

Cap.3. Eccl. Hierar.

a *Hom.69. ad pop.3. ad Philipi. & 41 in 1. Corint*

b *Epiſt.1.*

quit, *& peccata, oblatis his Domino ſacrificijs delentur.* a Nazianzenus vocat, *ſacrificia incruenta*. b Chryſoſtomus, *Chriſtus immolatur et ouis Dominica: ſeipſum Chriſtus appoſuit immolandum:* c Hieronymus dicit, *Epiſcopum quotidie pro ſuis & populi peccatis illibatas Deo offerre victimas.* d Ambroſius: *Non dubites aſsiſtere angelum quando Chriſtus aſsiſtit, quando Chriſtus immolatur:* e Auguſtinus: *Nonne quotidie nobis Chriſtus immolatur, & ſemel pro nobis immolatus eſt? Rectè ſub altari iuſtorum animæ requieſcunt, quia ſuper altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iuſti vindictam ſanguinis poſtulant, vbi etiam pro peccatoribus Chriſti ſanguis effunditur.* Chriſtiani memoriam celebrant peracti ſacrificij ſacroſancta oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Chriſti. Pulchrè explicat libr. 10. de ciuit. Dei Beatus Auguſtinus non ſolùm internum, atque inuiſibile ſacrificium Deo offerendum, ſed externum quoque atque viſibile, vbi CHRISTVS, vt homo eſt ſacrificium, vt Deus cum patre ſumit ſacrificium. Longum eſſet adferre quæ Cyprianus, Tertullianus, Optatus, Cyrillus, cæterique Patres non modò de ſacrificio, ſed de fructu miraculiſque ſecutis multo ante noſtra hæc tempora, priuſquam vlla moueretur controuerſia, ſcripſerunt. Beatus Auguſtinus domum ſacrificio à Dæmonis infeſtatione libera-

a *in Carminibus.*
b *hom 60. & 61 ad Pop.*
c *Tit. 1.*
d *in Luc. 1.*
e *in Pſal. 75. ſerm. 4. de Innocentibus li 20. contra Fauſtum cap. 18. lib. 10. de ciui. cap. 19. & 20.*

Lib.22. de ciuitat. Dei c.8.
D.Greg.lib. 3.dial.ca.3.
li.4.cap.57
Beda lib.4. hiſt. Angl. cap.22. epi piſt.8.

berauit. Beatus Pontifex Agapitus claudum, mutumque curauit: quibuſdam ſunt vincula ſoluta: alij naufragio facto, incolumes euaſerunt. Beatus Carpus Epiſcopus (vt auctor eſt Areopagita ad Demophilum monachum) nunquam ad celebranda ſacrificia acceſsit, niſi diuinæ voluntatis conſcius: vt intelligas Dei imperio ſacrificium offerri. Hanc conſentientem veterum omnium doctrinam, Eccleſiæque totius obſeruationem, cùm non ignorent Hęretici, audent maiores, viros ſanctiſsimos atq; doctiſſimos grauiſsimi criminis inſimulare, vt qui aliò hanc memoriam detorſerint, quàm Chriſti inſtitutioni conueniebat: Neq; poſſe excuſari, quin in actionis modo peccauerint, cùm imitati ſint propius Iudaicũ ſacrificandi morem, & alium, quàm aut Chriſtus ordinauerat, aut Euangelij ratio ferebat. Ita Caluinus, qui vt hæreſim ſuam ſtatuat, non veretur tam graui calumnia vniuerſam antiquitatem perſtringere: pro Altari, menſas conſtituere: & pro ſacerdotibus, miniſtros inducere, cùm altare & ſacerdos vi ſua ad ſacrificium referantur. Non ita religioſi maiores, qui nobis à Chriſto acceptum per manus tradiderunt ſacrificium propitiatorium, eucharisticum, incruentum holocaſtum, immaculatam hoſtiam pro peccatis viuorum atq; mortuorum, pro neceſsitatibus noſtris, & in gratiarum actionem pro ſuſceptis beneficijs offerendam & immolandam.

Lib. 4. Inſtitu. cap. 18.

Obie-

OBIECTIONES.

Prima : Beatus Paulus in Epiſtola ad Hebræos,cap.7.ait: *Vnicum eſſe ſacerdotem Chriſtum, qui vna oblatione conſummauit in æternũ ſanctificatos.* Ergo nullum eſt aliud in Eccleſia relictum ſacrificium, quod ab alijs ſacerdotibus offeratur.

Solutio : Conceditur argumentum : Ex eo tamen non ſequitur, nullum eſſe in Eccleſia relictum ſacrificium ; Nam, vt ſuperius dictum fuit,hoc ſacrificium,ſi rem oblatam ſpectes,adeoque ſi ipſum offerentem, vnum eſt atque idem cum ſacrificio crucis, non aliud; videlicet Chriſtus, hoſtia & ſacerdos, qui ſuis verbis hoc ſacrificium conficit; & per ſacerdotum miniſtrorum ſuorum manus hic in terris Deo Patri offert, quemadmodum in cælis accedit per ſemetipſum ad Deum ſemper viuens ad interpellãdum pro nobis. Sicut enim in cœlis Chriſtus corpus ſuum olim in cruce vulneratum & occiſum, tanquam iuge ſacrificium paternis oculis perpetuò pro nobis exhibet: Ita hic in terris per miniſterium ſacerdotum idem illud corpus in ſpecie mortui & exanguis offert. *Chryſoſt. hom.60.ad pop. Antio.* *Amb.li.1. offic.ca.48*

Secunda : Si alios conſtituamus ſacerdotes,iniuria fiet Chriſto, qui eſt ſolus ſacerdos. Ergo : Neque eſt ſacerdos alius, neque ſacrificium.

Solutio : Negatur antecedens. Chriſtus enim eſt ſacerdos ſummus : cæteri ipſius miniſtri atque Vicarij. Vt igitur nulla irrogatur iniuria Regi, ſi multos dicitur habere miniſtros & vicarios: Ita neque Chriſto, ſi plures dicantur eſſe ſub ipſo ſacerdotes.

Tertia : Chriſtus ſacrificio crucis perficit omnia. Fruſtra igitur dicitur eſſe miſſæ ſacrificium in Eccleſia.

Solutio : Negatur conſequentia : Hoc enim efficitur per Miſſæ ſacrificium, vt quod perfecit Chriſtus in cruce, id nobis ſingulis applicetur : Illic pretium eſt ſolutum pro peccatis omnibus, hic nobis impetratur huius pretij applicatio. Quod orationibus quoque in Eccleſia præſtatur, quibus rogatur Deus vt efficiamur participes paſsionis Chriſti, hoc eſt, vt quod Chriſtus emit, ſoluitque paſſione & morte ſua, id ad nos accommodetur, nobiſque donetur. Ideoque hac clauſula orationem terminamus, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum.

Quarta : Chriſtus in ſacramenti huius inſtitutione non obtulit ſacrificium. Non ergo eſt à noſtris ſacerdotibus offerendum.

Lib. 2. epi. 3. Solutio : Veteres negant antecedens. *Nã quis magis* (ait beatus Cyprianus) *ſacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum,*

ſuam, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem: Et Photius: *Etiam Chriſtus ſine ſanguine hoſtiam obtulit, deinde poſtmodum ſuum ipſius corpus. Propterea ergo aptè dictum eſt, Chriſtum eſſe ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech.* *Hebr. 5.*

DE COMMVNIONE SVB Vtraque ſpecie.

Caput X.

IN controuerſia de cõmunione ſub altera, vel ſub vtraq; ſpecie, nõ venit in quæſtionẽ; an Chriſtus ſub vtraq; ſpecie Sacramentum ſuum inſtituerit: vel, an id Apoſtolis in vltima cœna ſub vtraq; ſpecie porrexerit: vel an Eccleſiæ, Chriſtianiſque omnibus ſub vtraq;, vel altera ſpecie ſumẽdi liberum reliquerit: Hæc enim omnia ſunt in confeſſo: ſed tota quæſtio in eo verſatur, an in huius Sacramenti inſtitutione, vtriusque ſpeciei ſumptionem, ita omnibus mandauerit, vt citra peccatum, nulli liceat ſub altera tantũ ſpecie communicare: Hæretici affirmant: Catholici negant, ſuamq; doctrinam his argumentis confirmant. *Status quæſtionis*

Rationes Catholicorum.

1\. Primo: Nullum eiuſmodi mandatum in ſcripturis cernitur, neque ex maiorum traditione habetur, ſicut poſtea vtrumque probabitur: Ergo non eſt mandatum à Domino.

2\. Secundo: Eiuſmodi mandatum ab omnibus

nibus impleri non poſſet, vtpotè ab abſtemijs qui non ferunt vſum vini: & illis in locis, quò difficulter vinum aduehi poteſt. Ergo ſaltem illi ab hoc mandato eſſent eximendi, nec erit generale mandatum.

3. Tertio: hoc mandatum impediret crebram communionem: ad quam tamen Eccleſia paſſim omnes adhortatur. Vbi enim penuria eſſet vini & magna populorum frequentia, non ſine grauiſsimis ſumptibus poterunt aliquot hominum millia octauo die ad cõmunionem accedere.

4. Quarto: Eiuſmodi mandatum durum eſſet illis, qui ex eodem poculo cum alijs horrēt bibere: vel quod metuant alterius oris infectionem: vel quod ſaliuas aliorum influxiſſe videant in calicem.

5. Quinto: Non carebit graui periculo effuſionis ſanguinis Dominici in tanta multitudine hominum communicantium, & exigua deuotione accedentium. Ad hæc & ſimilia incõmoda noluit Chriſtus ſuos fideles adigi, quos voluit ſuauiſſimis regi legibus.

6. Sexto: A Chriſti temporibus ſemper adminiſtrata fuit Euchariſtia aliquibus ſub altera ſpecie: nam & Chriſtus ipſe Lucæ 24. in Caſtello Emaus porrecto ſuo corpore, (vt teſtis eſt, a Chryſoſtomus, b Auguſtinus, Theophylactus, Euthymius, Beda, Strabo, &c.) vnã ſpeciem panis diſcipulis præbuit: qua ſumpta, apertis eorum oculis, ab ipſis eſt cognitus.

a *Hom. 17. Operis imperfecti.*
b *li. 3. de cõſenſu Euãgeli ca. 25.*
epiſtola 59. d Paulinũ.

tus. Deindè beatus Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. cap. vbi nos legimus: quoniam *vnus panis & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus*, in græco codice non habet, *& de vno calice*, ſed: *omnes, qui de vno pane participamus*. Et capite 11. *Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè*, Græcè eſt: *vel biberit calicẽ Domini indignè*, quaſi etiam tunc vna ſpecies ſine altera, Chriſtianis quandoque permiſſa fuerit. Præterea, ſi infirmis ſpecies panis & aſſeruari ſolet, & deferri: & Chriſtiani ſacrum corpus Domini perſecutionis temporibus, domum ſecum ſub ſpecie panis, & non ſub ſpecie vini aſportabant, (ſicut veteres teſtantur, *a* Tertullianus, *b* Clemens Alexandrinus, *c* Origenes, *d* Cyprianus, *e* Baſilius, *f* Hieronymus, *g* Euſebius Cæſarienſis, *h* Auguſtinus, *i* Ambroſius, *k* Beda, *l* Euirat⁹ in Limonario Sophronij, &c.) liquet nunquam in Eccleſia exiſtimatum eſſe, quod ſine peccato, & violatione præcepti diuini, altera tantũ ſpecies, ſumi nõ poſſet. Quod agnouerunt quoq; *m* Lutherus, *n* Melanchton, & *o* Bucerus, qui varijs opuſculis ſcriptum reliquerunt, inter adiaphora reponendam communionem ſub vna vel vtraque ſpecie.

Septimum argumentum ex ratione cõmunionis duci poteſt: cùm enim ſacrificium Miſſæ veteribus omnibus ſacrificijs ſucceſſerit, ideò communicamus, vt oblati ſacrificij efficia-

Innocenti. 3. lib. 6. de ſacrificio altaris ca. 7. & 9.

Hieronym. in Epitaph. Paulæ.

a *li. 2. ad vxorem.*

b *li. 1. ſtromatum.*

c *Hom. 13. in Leuiti.*

d *ſerm. 5. de lapſis.*

e *ad Caſariam Patri.*

f *Apologia pro libris aduerſus Iouinianum, & epiſt. ad Theophil. contra Ioan. Hieroſol.*

g *li. 6. hiſt. Eccl. ca. 44*

h *ſerm. 152. de temp.*

i *de obitu Satyri.*

k *li. 4. hiſt. Ang. c. 24.*

l *ca. 29. 30. 79.* m *lib. ad Bohemos. libr. declarationis Eucha. lib. de formula Miſſæ.* n *in recognitis hypoti.* o *in collo q. Ratiſponen.*

mur participes, quemadmodũ ca. 10. 1. ad Cor. B. Apoſtolus indicauit: Participes autem ſacrificij efficiuntur, qui de oblatis edunt, etiam ſi de oblatis liquidis non bibant, (Si quidem in Veteri Teſtamento tametſi iuberentur immolantes de ſacrificio edere, nulli tamen incumbebat neceſſitas de vino aut libaminibus ſimul oblatis bibendi) Igitur neque in hoc ſacrificio mandatum eſt, vt omnes bibant de calice Domini.

8. Octauum Argumentum deſumitur ex fine cõmunionis ſacræ, qui eſt in Chriſto manere, & Chriſtum in nobis: *qui*, inquit, *manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Ioan. 6. Cùm igitur ſub vna ſpecie totus ſit Chriſtus: æquè ad nos venit ſub vna ſpecie panis, atque ſub duabus: nobiſque non minus ſub vna coniungitur, quàm ſub vtraq;. Proinde ſicut infirmus quiſpiam, & pauper, qui à diuite & liberali viro viſitaretur, & adiuuaretur, parum ſollicitus eſſet, an ſimplici veſte, an verò duplici Diues ille ad ſe ingrederetur: ſed id potius cordi haberet, vt viſitationem crebrò repeteret: qua noua indies munera & eleemoſynas conſequeretur. Ita noſtra parum referre debet, ſub vnane ſpecie, an ſub vtraque hoc ſacramentum Euchariſtiæ ſumamus: ſed magis curandum eſt, vt crebrò ſumamus: quod enim veſtis eſt homini, hoc eſt ſpecies corpori Dominico. Simile.

9. Nonum: In Euangelio quidquid attribui

vide

videtur vtrique ſpeciei, hoc etiam tribuitur vni: Non igitur vel quod amplius accipiatur; vel quod plus gratiæ detur, eſt vrgenda vtraque ſpecies. Sicut enim dicitur: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*, ita paulò pòſt dicitur; *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*: & ſicut dicitur, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ita ſimiliter dicitur: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*. Denique ſicut dicitur, *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*, ita etiam ſub ditur, *qui manducat me, & ipſe viuet propter me*.

Concilij Trid. ſeſſ. 21

Ioan. 6.

Decimum: Doctrina iſta de neceſsitate communionis ſub vtraque ſpecie, recens eſt, & temporibus Conſtantienſis Concilij, ab annis circiter 170. à Petro quodam Dreſdenſi ludimagiſtro Pragenſi, in odium Eccleſiæ, propter damnatum Ioannem Huſs, excogitata, & Iacobello concionatori perſuaſa. Non igitur, admittenda eſt, contra concordem vniuerſalis Eccleſiæ doctrinam.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima: Chriſtus Matth. 26. mandauit omnibus, vt biberent, his verbis: *Bibite ex eo omnes*. Ergo nulli licet abſtinere à calice in Euchariſtia.

Solutio. Marci decimo quarto dicitur: *Et biberunt ex illo omnes*; vt ſignificaretur eos omnes bibiſſe, qui iuſſi erant bibere. Erant verò illi, ſoli Apoſtoli 12. quibus hoc ſacramentum recens inſtitutum, commiſit cæteris Chriſtianis tradendum: Hos autem in Cœna bibere voluit, non ad vtriuſque ſpeciei neceſsitatem commendandam: ſed peculiaribus ex cauſis: tum ad mœſtitiam, quam de paſſione Domini acceperant, mitigandam: tum vt illi, quos ſacerdotes ibi conſecrabat, ritum ſacrificandi, & in Miſſæ ſacrificio, vtramque ſpeciem ordinariè ſumendi, diſcerent: tum vt qui nomine totius Eccleſiæ, hoc Sacramentum à ſuo Inſtitutore accipiebãt, vtriuſq; ſpeciei ſumptione eius caperent poſſeſſionem. Ex eo tamen non ſequitur, quod cæteris Chriſtianis neceſſariò incumbat vtriuſq; ſpeciei ſumptio. Sicut enim nobis hoc ſacramentum ab Apoſtolis, Apoſtoliciſque viris eſt traditum, ita ab ijſdẽ eſt eius diſcendus vſus. Chriſtus namq; tradẽs Apoſtolis hoc ſacramentum, ſimul etiam poteſtatem illis contulit ea ordinandi, quę ad honeſtatem, reuerentiam, & deuotionem conſecrationis, oblationis, & ſumptionis facerent. Quare ſicut ab illis accepimus, vt non veſperi, nec poſt alios cibos, nec ad menſam ſedentes, ſicut in vltima cæna factum fuerat, ſed manè ante omnem cibum, & reuerenter, flexiſque genibus à fidelibus ſumeretur: ita ab ijſdem diſcendum eſt, quando expediat vtramq; vel alteram

Apoſtoli cur ſint iuſſi bibere. 1. 2. 3.

Ab Eccleſia accipiendus modus communicandi.

ceram tantum ſpeciem accipere.

Secunda: Lucæ 22. & 1. ad Cor. 11. ait Dominus: *hoc facite in meam commemorationē*: iubet igitur Chriſtus ab omnibus ſumi calicem in memoriam ſuæ paſſionis.

Solutio. Nuſquam in porrectione calicis legitur abſolutè Chriſtus dixiſſe, *hoc facite in meam commemorationem*: ſed in porrectione tantum ſui ſacri corporis. Ad calicem verò ita dixit, *hoc facite, quotieſcunq; biberitis, in meam commemorationem*: ſatis apertè inſinuās non eſſe neceſſariò ſemper bibendum calicem: quando tamen biberetur, habendam eſſe paſſionis ſuæ memoriam, ſicut B. *a* Baſilius & *b* Primaſius expoſuerunt. B. *c* Dionyſius Areopagita, *d* Iuſtinus, *e* Cyrillus, *f* Damaſcenus illud, *Hoc facite*: referunt ad conſecrationem hoc ſenſu: conſecrate, ſicut me conſecrare vidiſtis. D. *g* Cyprianus, *h* Chryſoſtomus, *i* Ambroſius, ad oblationem.

Luc. 22.
1. Cor. 11.
a li. de Baptiſ. cap. 3.
b 1. Cor. 11.
c Eccleſiaſt. hierarc. c. 3.
d Apologia 2. ad Anto.
e ad Caloſyrium.
f li. 4. c. 14.
g li. 2. epi. 3
h hom 23. in Matth.
17. ad Heb.
i Heb. 10.

Tertia: Chriſtus ſub vtraque ſpecie hoc Sacramentum inſtituit. Ergo qui non vtramq; ſed vnā tantùm ſpeciem ſumit, violat inſtitutionem Chriſti.

Solutio. Negatur conſequentia. Non enim ideò inſtituit ſub vtraque ſpecie, quod velit ab omnibus ſemper vtramque ſumi: ſicut non ſequitur: Deus inſtituit matrimoniū, ergo qui matrimonium inire recuſat, violat inſtitutum Dei.

Simile.

Quarta: Si nõ ſit neceſſe omnes ſub vtraque ſpecie communicare, ſequetur fruſtra, vtramque ſpeciem à Chriſto inſtitutam, & in Eccleſia relictam: quod dicere nefas eſt.

Cur ſub duabus ſpeciebus ſit inſtituta Eucharistia. Solutio. Neganda eſt propoſitio, quia non ob id tantum ſub ſpeciebus panis & vini hoc ſacramentum eſt inſtitutum, vt à fidelibus ſumatur, ſed primò quidem, vt ſacrificium 1. offeratur, quo ſub ſpecie quidem panis corpus tanquam mortuum, ſub ſpecie verò vini ſanguis tanquã effuſus, Deo Patri exhibetur. De-2. inde verò, ad ſignificandum hoc ſacramento Euchariſtiæ, plenam atque perfectam dari refectionem ſpiritualem: quæ per cibum & potum hic ſignificatur.

Quinta. Qui ſub vna tantùm ſpecie communicat, non ſignificatur plenè refici: quia ad plenam refectionem requiritur potus cum cibo: ergò non plenè reficitur, manducando de corpore Domini, niſi etiam de calice bibat: ſignificatur quippè manducare, non bibere. Cùm igitur ſacramenta hoc efficiant, quod ſignificant, manducabit ſolum ſpiritualiter, & non etiam bibet ſpiritualiter.

Bibere & edere in ſpiritualibus nõ differunt. Solutio. In corporalibus, propter varias qualitates ſicci & humidi, differunt manducare & bibere: cùm manducare ſit ſumere ſiccum, bibere autem liquidum. At verò in ſpiritualibus vbi locum non habent iſtæ corporeæ qualitates: idem valent manducare & bibere, ſicut idem eſt eſurire & ſitire. Matthæi,

thæi 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.* & Ioã. 6. *Qui venit ad me, nõ eſuriet; & qui credit in me, nõ ſitiet in æternũ.* Proinde qui ſub vna ſpecie Chriſtũ manducat, tametſi ſignificetur tantùm comedere ſpiritualiter cibũ: pleniſſimè tamẽ reficitur, nõ ſecus atq; ſi etiã de calice biberet.

Sexta. qui vnam ſpeciem accipit, non ſumit perfectum ſacramentum aut integrum, ſed imperfectum. Atqui omnibus Chriſtianis danda ſunt ſacramenta perfectè: Non igitur eſt vlli neganda vtraque ſpecies.

Solutio. Perfectum eſſe ſacramentum duobus modis intelligi poteſt: priori quidem vt res, quæ ſacramento confertur, detur integra, & plena. Poſteriori modo, vt ſit plena ſignificatio: Et quidem priori modo ſub vna ſpecie eſt ſacramentum perfectum, nempe integer Chriſtus, non minus atque ſub vtraque ſpecie: poſteriori verò, non eſt perfectum: quia manducando non ſignificatur perfecta refectio, quæ conſiſtit in edendo ſimul & bibendo. Hæc tamen perfecta ſignificatio ad fructum ipſum, qui quæritur, nihil facit. Simile eſt in ſacramento Baptiſmi, in quo longè plenius per totius corporis ablutionem, & capitis immerſionem, ſignificatur totius animæ ablutio à peccatis, quàm per ſolam lotionem capitis. Quando tamen hodie ſolùm caput in Baptiſmo abluitur, non minus accipiunt Baptiſati, quàm ſi toto corpore lauarentur.

Perfectum ſacramentum.
1.
2.
Perfecta ſignificatio non eſt neceſſaria.
Simile.

Septima. Quod Chriſtus nobis teſtamento reliquit, hoc per neminem poteſt nobis auferri ſine graui ſacrilegio, & violatione teſtamenti. Reliquit autem nobis ſuum corpus & ſanguinem ſub vtraque ſpecie, in teſtamentũ ſempiternum: Non eſt igitur ſpecies altera neganda Chriſtianis.

Solutio. Conceditur totum argumentum: ſed ex eo non ſequitur vtramque ſpeciem omnibus in ſacra communione eſſe percipiendã: tantum quippè hoc efficitur, non eſſe vtraque ſpecie fraudandos Chriſtianos: quemadmodũ nec modò fraudantur, qui ſub vna ſpecie communicant. Cùm enim non ſolùm per ſacram communionem ad fideles hoc ſacramento vtilitas redundet, ſed per ſacrificium etiam aliiſque modis: ſatis erit ad teſtamentum Chriſti implendum, ſi vel hac ratione ex vtraq; ſpecie vtilitas ad Chriſtianos proueniat.

Octaua: Quod Chriſtus omnibus conceſſit, id nulli licet impedire aut recuſare. Atqui Chriſtus permiſit omnibus vtramq; ſpeciem. Impiè igitur agunt, qui illam negant laicis.

Solutio. Neganda eſt maior propoſitio: quia multa reliquit Chriſtus libera, quæ voluit ab Eccleſia, & Præſulibus ordinari: quem admodum de tempore ieiunij, de precibus, de diebus feſtis, & cæt. Sicut igitur non ſequitur, Chriſtus nobis liberum reliquit abſtinere vel non abſtinere die ſabbathi: dies feſtos ſanctorum celebrare: in 4. temporibus atq; ſanctorũ

vigi-

vigilijs ieiunare: nulli ergo licet legẽ de hac re imponere: ita non ſequitur, Chriſtus liberã reliquit communionem alterius, vel vtriuſq; ſpeciei: ergo non licet Eccleſiæ ex cauſa vel vnam, vel vtramque præcipere. Similibus enim argumentis efficeretur, nullam eſſe poteſtatẽ parentum. vel ſuperiorum in res adiaphoras, de quibus Chriſtus nihil mandaſſet.

Nona. Gelaſius Pontifex, ante annos 1000. damnauit communionem ſub altera ſpecie, tanquam ſacrilegam, cap. Comperimus: de Conſecratione, Diſtinct. 2. Ergo vtraque ſpecies non poteſt ſine ſacrilegio à quoquam intermitti.

Solutio. Negatur antecedens. Non enim damnatur communio Catholicorum ſub altera ſpecie: ſed communio hæreticorum Manichæorum. Cùm enim illi docerent Chriſtum phantaſtico corpore in hunc mundum veniſſe, & illud ſanguine caruiſſe: abſtinere ſolebant à ſacro calice, non ad reuerentiam, ſed ad defenſionem erroris. Horum ſanè communio ſub altera ſpecie, ſacrilega fuit, & erroris pleniſsima. Quemadmodum de ijſdem etiam teſtatur S. Leo Papa, Sermone 4. de Quadrageſima.

Decima. Mandatum Iſtud de communione ſub vna ſpecie recens eſt, à temporibus nimirum Concil. Conſtantienſis. Si igitur in reliquis omnibus adhærẽdum eſt maiorum traditioni, erit etiam hic eidem adhærendum; &

libera communio ſub altera, vel vtraque ſpecie (qualis ante illud concilium fuit)omnibus relinquenda.

Solutio : Superius diximus, quęſtionem controuerſam in eo verſari : An Chriſtus mandauerit vtriuſque ſpeciei communionem : Mouetur autem alia quæſtio hoc argumento, an debuerit vel potuerit, id quod antea liberum tot annis relictum fuerat, Eccleſia ad vnam partem determinare. Dicendum igitur, hanc ſemper Eccleſiæ fuiſſe conſuetudinem, vt exurgentibus hæreſibus, noua quędam conderet decreta, ad hæreſes illas pœnitus tollendas: quia igitur tempore Conſtantienſis Concilij noua oriebatur hæreſis,Iacobelli & Dreſsdenſis: qua conſuetudinem multorum Chriſtianorum accuſabant,quod contra expreſſum verbum Dei,ab vna ſpecie in communione abſtinerent:Cautum eſt à Patribus illius Concilij ad hæreticos prodēdos, hæreſimque refellendam: vt quibus in locis iam recepta eſſet vnius ſpeciei communio,illic ne vtraque ſpecies laicis in poſterum porrigeretur : quæ lex vſque adeò placuit per vniuerſam Latinam Eccleſiam Catholicis (ſolis Bohemis ſchiſmaticis exceptis) vt ilicò vbique alterius tantùm ſpeciei communio reciperetur. Eſtque hoc diligenter notandum, alterius ſpeciei cōmunionem,non tam Epiſcoporum mandato , quàm populi vſu & facto (conniuentibus tamen Præſulibus) irrepſiſſe . Populus enim ob varia

Vt introducta cōmunio ſub altera ſpecie.

ria incommoda, paulatim à calice abſtinebat. Epiſcopi propter varia effuſionis ſanguinis, aliaque pericula tacendo, hanc abſtinentiam comprobabant. Quæ abſtinentia à calice cùm tempore Conſtantienſis Concilij, ferè per Europam vniuerſalis eſſet: non erat damnanda, ſed contra hęreticos inſurgentes defendenda.

Vndecima: Obiectio Iacobelli, & Petri Dreſsdenſis, qua tamen hodie nullus hęreticorum vtitur, ſumpta fuit ex capit. 6. Beati Ioannis: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Solutio. Nulla ibi fit mentio ſpecierum: aut panis, vel calicis: ſed corporis tantùm & ſanguinis Domini, qui ſanguis etiam ſub ſpecie panis bibitur, ſicut totus Chriſtus ſumitur: Cùm enim poſteà dicitur: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Apertè ſignificatur, manducando hunc panem, ſumi corpus & ſanguinem Domini, quem niſi quis ſumpſerit, non poſſet in ſe vitam habere. Cæterùm, quia hac ſententia damnarentur infantes, qui poſt Baptiſmum, antequam per ætatem ſumere Euchariſtiam poſsint, ex hac vita migrant: reſponderi ſolet, non ſolùm manducari carnem, & bibi ſanguinem Domini in Euchariſtię Sacramento: ſed in Sacramento etiam Baptiſmi, per quod Chriſto tanquam mem-

membra inſerimur: vt manducare carnem fi-
Quid ſit mā ducare carnē & bibere ſanguinē Chriſti. lij hominis, & bibere eius ſanguinem, ſit fieri participem corporis & ſanguinis eius: quod in Sacramento Baptiſmi conſequimur, quando membra efficimur Chriſti: & in Sacramento Euchariſtiæ, quando paſcimur corpore & ſanguine Chriſti.

Duodecima obiectio eſt rudiorum 1. Cor. 11. *Hoc enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*: Apoſtolus ait, ſe à Chriſto etiam calicem accepiſſe, quem Chriſtianis Corinthijs tradidit.

Solutio. Fatemur id verum eſſe: ſed nullum hic eſt verbũ mandati, aut iuſſionis. Conſtat Chriſtum vtramque ſpeciem inſtituiſſe, & Apoſtolis, ac per eos, cæteris Chriſtianis porrexiſſe, ſine vllo tamen præcepto vtramq; ſemper ſimul ſumendi. Quamuis in prędictis verbis Diuus Apoſtolus non agat tam de traditione aut porrectione huius ſanctiſſimi ſacramẽti, à Chriſto ſibi facta, quàm de Doctrina & Hiſtoria cœnæ, quam ſicut ipſe à Chriſto didicerat, ita Corinthios docebat. Similis modus loquendi eſt, in eadem epiſtola capite 15. *Tradidi enim vobis imprimis, quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit, & cæt.* hoc eſt, tradidi vobis doctrinam mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti, quam prius à Chriſto didiceram.

Deci-

Decimatertia. Eſt etiam obiectio rudiorum, 1. Corint. 11. *probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*: Vbi videtur manda ri potus calicis.

Solutio. non tam mandatur calicis potus, quàm probatio ſui: cauetúrque ne quis niſi bene paratus communicet, ſiue de corpore Domini, ſiue de calice, cuius tunc etiam erat vſus.

Decimaquarta. Chryſoſtomus Hom. 18. in Poſter. ad Corinth. *Interdum*, ait, *nequaquam intereſt inter Sacerdotem, & eos, quibus praeſt: velut cùm tremenda illa myſteria percipienda ſunt. Aequè enim omnes ad ea admittimur: non quemadmodum in Veteri Teſtamento alia Sacerdos, alia ſubditus edebat: nec plebi fas erat ijs veſci, quibus Sacerdos veſcebatur. Nunc enim ſecus ſe res habet, omnibus ſiquidem vnum poculum, & vnum corpus proponitur.*

Solutio. Nihil aliud dicit Diuus Chryſoſtomus, quàm diuina lege non eſſe prohibitum calicem laicis, ſicut in veteri lege quædam partes ſacrificiorum à ſolis edebantur Sacerdotibus, quas nefas erat à laicis ſumi: non autem affirmat impoſitam eſſe neceſsitatem omnibus ſumendi calicem, quod ſolum ponitur in controuerſia.

Decimaquinta. Diuus Ambroſius 1. Corinth. 11. *Teſtamentum ergo ſanguine conſtitutum eſt;*

tum eſt, quia beneficij diuini ſanguis teſtis eſt; in cuius typum nos calicem myſticum ſanguinis, ad tuitionem corporis & animæ noſtræ percipimus: quia ſanguis Domini ſanguinem noſtrum redemit, id eſt, totum hominem ſaluum fecit: Caro enim Saluatoris pro ſalute corporis: ſanguis verò pro anima noſtra effuſus eſt: ſicut prius præfiguratū fuerat à Moyſe. Sic enim ait: Caro, inquit, *pro corpore noſtro offertur. Sanguis verò pro anima. Ideoq; non mandūcandum ſanguinem.*

Solutio. Beatus Ambroſius non dicit Chriſtum mandaſſe calicis ſumptionem: ſed ideò à fidelibus calicem myſticum ſumi, vt ſignificaretur totius hominis, & nominatim animæ curatio. Non igitur propter mandatum Chriſti, neque propter fructum maiorem: ſed ad pleniorem ſignificationem ſumitur. Quia enim animæ ſedes in ſanguine eſt, aut certè à ſanguine pendet; per ſumptionem ſanguinis in calice myſtico, longè clariùs ſignificatur animæ curatio, quàm per ſpecies panis, quæ ſignificant curationem corporis: Non tamen minus curatur per eſum corporis Dominici, totus homo, quàm per potum calicis: quod in adiunctis verbis Beati Ambroſij declaratur. Cùm enim totus homo non ſecus ſit, per Chriſti corpus in ara crucis oblatum, à peccatis liberatus quàm per ſanguinem fuſum: aut non minus liberatus eſſet, ſi Chriſtus aliud mortis genus, quàm per effuſionem ſui ſanguinis, elegiſſet:

giſſet : voluit tamen ſanguinem fundi ad pleniorem ſignificationem, quod non ſolùm corpora noſtra, ſed etiam animæ per paſsionem curentur.

Decimaſexta. D. Cyprianus lib. 1. epiſtola 2. *Nam quomodo docemus, aut prouocamus eos in confeſſione nomine Chriſti ſanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis, Chriſti ſanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrij poculū idoneos facimus, ſi non eos primum in Eccleſia ad bibendum poculum Domini iure communicationis admittimus?*

Solutio. Beatus Cyprianus reddit rationem Beato Cornelio Pontifici Romano cur lapſos in perſecutione ad Idolorum ſacrificià, priùs data venia, ad ſanctiſsimę Euchariſtię communionem, inſtante noua perſecutionè admittat, quàm plenam pœnitentiam de priori lapſu egiſſent: nempè, *vt munimento Dominicæ ſaturitatis,* inquit, *armentur, qui tuti eſſe contra aduerſarium volunt. Cùm ad hoc fiat Euchariſtia, vt poſſit accipientibus eſſe tutela:* hoc eſt, vt tanto Sacramento vires comparent ad certamen. Non agit autem tam de ſpeciebus, quàm de re ipſa Euchariſtiæ, quæ per præſentiam corporis & ſanguinis Dominici ſub vtralibet ſpecie confirmat hominem. Quia tamen ſuo tempore populus vtramque ſpeciem ſumebat, alludens ad eam conſuetudinem, facit mentionem poculi, quod per illud clariùs effuſio ſanguinis ſignificetur. Potuiſſet namq; pari

ratione dicere: Quomodo prouocamus eos corpora ſua, pro Chriſti confeſsione in mortem tradere, ſi eis militaturis corpus Chriſti negamus? Sed maluit ſanguinem nominare: quia eius effuſio cum Chriſti ſanguine fuſo expreſsiorem habet ſignificationem. Cæterùm, quod ait, *iure communicationis*, nihil aliud indicare voluit, quàm Chriſtianis, qui nunquam ab Eccleſia receſſerant, etiamſi lapſi eſſent, ſacram Euchariſtiam meritò negari non poſſe: præſertim in tali neceſsitate: qualis erat tempore perſecutionis: facit autem mentionem poculi, propter conſuetudinem ſui temporis, vt dictum eſt.

DE SANCTA CRVCE.

Caput XI.

Epheſ. 6. Vm homo Chriſtianus, iuxta Beati Pauli Apoſtoli doctrinam, miles ſit in hac vita, meritò illi conueniũt militũ inſignia, quæ ſunt, ſignũ ſanctæ Crucis, & Symbolũ Apoſtolorũ: Milites enim externo ſigno diſtinguũtur, & ſymbolũ habẽt militare, dũ agũt excubias.

Hoc igitur ſignum Crucis, dicitur, & eſt ſignum Chriſtiani hominis, tùm quòd eo contineãtur myſteria fidei noſtrę, tùm quòd Chriſtiani ſoli hoc ſigno cum fide vtantur, & hoc ſigno

ſigno ab alijs gentibus dignoſcantur: *Nobis enim abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*, vt ait Apoſtolus; quem locum Beatus Effrem ad ſignum crucis rectè accommodat. B. Ignatius ad Philippenſes ſcribit, nihil eſſe quod dæmon vſque adeò proſequatur odio, quàm ſignum crucis, quodq́; per omnes hæreticos hoc vnicè curet, vt memoria crucis aboleatur: quos hæreticos S. Paulus vocat, *inimicos crucis Chriſti*. Neq; verò id, per hęreticos tantùm, ſed etiam per Iudæos conatus eſt ſemper diabolus, quando totis trecentis annis Iudæorum inuidia, occultatum fuit lignum crucis, vt teſtis eſt Beatus Paulinus Nolanus. Hinc & ab iiſdem ſumma ſemper ignominia affecta eſt ſacrę crucis imago, vt ſcribit Beatus Athanaſius, & S. Gregorius Turonenſis. Chriſtiani autem à Chriſti tēporibus, ſemper ſumma veneratione coluerunt, & lignum ipſum Dominicæ crucis, & ſignum crucis, quo ſe quotidiè muniunt. Refert Beatus Chryſoſtomus Chriſtianos olim magno ſtudio & pietate, particulas crucis, ſi quas nacti fuiſſent, auro incluſiſſe. B. Cyrillus Hieroſolymitanus teſtis eſt, particulas crucis à Chriſtianis per vniuerſum orbē deferri ſolitas, & D. Paulinus Nolanus, miraculo magno tribuit, quod crux Chriſti, in tot particulas diuiſa, quę per vniuerſum orbē diſperſæ eſſent, adhuc integra Hieroſolymis, ſua ætate, perſeueraret.

Galat. 3.
Lib. de penitēt. cap. 3.
Epiſt. 5.
Hoſtes crucis.
Philip. 3.
Epiſt. 11. ad Seuerum.
Lib. de paſſione imaginis Chriſti
In gloriam SS. Mart. cap. 22.
Deuotio Chriſtianorum.
Lib. contra gentiles quod Chriſtus ſit Deus.
Catech. 4. & 13.
Epiſt. 11. ad Seuer.

In crucis ſigno, cuius quotidianus vſus eſt in

in Eccleſia, à Chriſtianis duo ſunt conſideranda; Myſterium & Vtilitas. De myſterio videtur locutus Beatus Paulus cùm ait: *Vt poſsitis comprahendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & lõgitudo, & ſublimitas, & profundũ*, iuxta B. a Auguſtini, B. *b* Gregorij Nyſſeni, B. c Cypriani expoſitionem. Hoc quippè ſigno quaſi in ſumma explicantur Chriſtianis, quæ toto ſymbolo Apoſtolorum continentur, ea ni mirẽ, quę vt explicitè credantur ab omnibus, ſunt neceſſaria. Quia enim ſine expreſſa fide ſanctiſsimæ Trinitatis, incarnationis, & paſſionis Chriſti, remiſsionis peccatorũ, ac vitæ æternę, nemo poteſt in numero Chriſtianorũ haberi; Apoſtoli ſymbolum fidei, quod Apoſtolorum Symbolum vocatur, collegerunt, quo hæc omnia neceſſaria paucis complexi ſunt, quemadmodum teſtantur D. *d* Clemens Pontifex, B. *e* Maximus Taurinenſis, D. *f* Ambroſius, B. *g* Hieronymus, Beatus *h* Irenæus, B. *i* Leo Põtifex: item *k* Ruffinus Aquileienſis. Cæterùm quia multi Chriſtiani vel ob ingenij tarditatẽ, vel ob temporis anguſtias, ſymbolũ illud duodecim articulorum memoriæ non ita commodè mandare poterant; Apoſtoli eorum infirmitati conſulentes, aut Chriſtus potius per Apoſtolos, ſignũ crucis inſtituit, quod omnia contineret, quæ ſymbolum Apoſtolorum; nempè ſanctæ Trinitatis myſterium, incarnationem, & paſsionem Domini, remiſsionem peccatorum, & vitam æternam.

Myſterium Crucis.
Epheſ. 3.
a *Epiſt. 112 ad Paulinum c. 13. Epiſt. 120. ad Honoratũ c. 26.*
b *in Catech. cap. 32.*
c *Serm. de paſ. Domi.*
d *Epiſtola 1.*
e *Serm. de traditione ſymboli.*
f *Epiſt. 81.*
g *Epiſt. ad Pãmachiũ contra errores Ioannis Hieroſolymitani.*
h *li. 1. cont. hæret. cap 2. & li. 3. c. 4.*
i *Serm. 11. de paſ. Do. & Epiſt. 13 ad Pulcher. Auguſtam.*
k *In expoſitione ſymboli ad Lau.*

Cùm enim dicis: *In nomine Patris*, vnum ſignificas nomen, vnam virtutem, vnam diuinitatem ſanctiſsimæ Trinitatis. Nomen *Patris* in fronte, ſignificat hunc eſſe principium Trinitatis, nunquam in has terras miſſum, à quo filius generatur, & Spiritus ſanctus procedit: *Filius* collocatur circa ventrem; vt intelligamus eius proprium eſſe in ſancta Trinitate generari; eundemque à Patre miſſum in vterum virginis; & deſcendiſſe in vterum ſeu medium terræ: *Spiritus ſanctus* medium obtinet locum, tanquam charitas Patris & Filij, & is, per quem Filius (qui ſola diuina charitate motus, humanam naturam aſſumpſit) de cœlis venit in vterum virginis. Poſtremo tamen loco nominatur Spiritus Sanctus, tanquam tertia perſona in Deitate, à Patre, & Filio procedens. Iam Crux ipſa non obſcurè refert paſſionem Domini: Ea autem formatur vel tota manu, hoc eſt, quinque digitis, ad indicandum quinque Chriſti vulnera; vel, vt vult Innocentius, tribus digitis, ob ſanctiſsimam Trinitatem, quę in paſsione Chriſti operata eſt humanam ſalutem; vel duobus coniũctis, ad indicandas duas in perſona Chriſti naturas, contra Monophyſitas, qui, quod vnicam in Chriſto docerent naturam, vnico digito hoc ſignũ formari volebant, vt author eſt Nicephorus Caliſtus. Quod verò à ſiniſtro latere in dextrã progrediamur, ſignificat effectum paſsionis Chriſti, qua ex latere ſiniſtro tranſlati ſumus

Lib. 2. de Sacramẽto altaris cap. 44.

Lib. 18. Ec. hiſt. cap. 3.

ad dextrum, id eſt, ex hœdis facti oues: ex inimicis, amici Dei: ex reis æternæ damnationis, hæredes æternæ vitæ: Et hactenus de myſterio.

Vtilitates Crucis. I. Vtilitates eius ſunt variæ: Eſt enim ſancta & efficax oratio fidelium, qua ſeſe ſignantes, implorant diuinum auxilium in actionibus omnibus, per maieſtatem ſanctiſsimæ Trinitatis, per Chriſti paſsionem, & incarnationem, per omnia beneficia, quæ merito paſsionis accepimus.

2. Eſt deinde oblatio, qua nos, noſtraq; omnia hoc ſigno crucis Deo offerimus: iuxta admonitionem B. Pauli: *ſiue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* (*1. Cor. 10.*) Et: *Omne quodcunq; facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: gratias agentes Deo per ipſum.* (*Coloſs. 3.*) Hac de cauſa Chriſtiani & ciuitates ſuas, & terminos ſigno crucis muniunt, iuxta vaticinium Iſaiæ Prophetę: *In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti, et titulus Domini iuxta terminum eius, & erit in ſignum, & teſtimonium Domino exercituum in terra Aegypti*, (*Iſaia. 19.*) hoc eſt, temporibus Meſsiæ erigentur altaria in Eccleſijs Aegyptiorum: & cruces conſtituentur in vijs, & finibus Aegypti: vt omnibus ſignificetur Deum in Aegypto coli.

3. Tertiò: Hoc ſignum Crucis eſt coniuratio quædam ad depellendum Dæmonem, eiuſque vires frangendas: quomodo SS. Antonius, Hilarion, Ioſaphat Dæmones ſuperârunt, ſic ut in

Epiph. hær. 30. Chryſ. hom. 55. in Matth. Cyrillus Hieroſ. cateth. 4. & 13.

ut in ipſorum Hiſtorijs referunt Athanaſius, Hieronymus, & Damaſcenus. B. Chryſoſtomus ſuadet pectori crucem imprimendam ad cohibendos prauos in corde motus. B. Auguſtinus teſtatur ſæpè morbos eſſe depulſos virtute ſigni ſanctæ crucis. Quod idem affirmant veteres omnes: Fuitq; illa res tam clara olim, & vſitata Chriſtianis, vt Iulianus Apoſtata ab impijs Idolorum cultoribus in ſpecum, dæmones conſulturus, adductus, dum territus, pro conſuetudine, quam Chriſtianus didicerat, ſignum crucis ederet, dæmones omnes eo ſigno fugârit. Refert Ioannes Zonoras circa annum Domini 590. Turcas cùm graui fame premerentur, à quodam Chriſtiano edoctos, ſibi crucis ſignum impreſsiſſe, eorumque neminē fame perijſſe.

Atha. de humanitat. verbi.
Chryſ. hom. 83. in Matt.
Auguſt. l. 22. de ciui. Dei, cap. 8.
D. Grego. Nazianzenus oratione in Iulianum. l. 6. tripar. hiſt. c. 1.
Lib. 3. Annalium in Mauritio.

Quartò: Excitatur ſpes noſtra ſigno hoc crucis, & fiducia remiſsionis peccatorum aſſequendæ. Hinc in templis cruces eriguntur, vt ſciamus per crucifixum omnia petenda & impetranda. Hinc in Sacramentis omnibus cruces adhibentur, nec ſine cruce (vt ait Beatus Auguſtinus) quicquam ſanctificatur: vt intelligamus omnia virtute crucifixi nobis donata & impetrata, quæcunque petuntur. Hinc rurſus in turribus Eccleſiarum Crux collocatur, geſtans gallum gallinaceum: vt peccatores dum crucem & gallum eminus vident pœnitentiæ Petri & veniæ per crucem conceſſæ recordentur. Denique morituris exhibetur Crux Do- 4.

Serm. 1. de Sanctis.

mini,vt de ſuis meritis diffiſi, eo potiſsimum tempore,quo grauius à dæmone ad deſperationem tentantur, ſpem ſuam omnem in crucifixo ponant, cuius meritis & paſsione petant iuuari.

5. Quintò: Hoc ſigno excitatur in nobis charitas, dum per id renouatur memoria paſſionis Dominicæ.

6. Sextò: Hoc ſigno crucis excitamur ad imitationem crucifixi, iuxta admonitionem Beati Pauli: *Aſpicientes in authorem fidei, & conſummatorẽ Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucẽ.* Itaque in Sacramento Baptiſmi ſæpiùs Chriſtianis ſignum crucis imprimitur,in frõte, pectore,ſcapulis, vertice, ſicut notauit Rabanus Maurus: vt meminerint Chriſtiani, ſuum eſſe Chriſtum ſequi, & crucem ferre. In Sacramento Ordinis, presbyteri atque diaconi ſignantur, vt norint ſui nunc muneris eſſe Chriſti exemplo bona facere,malaque ſuſtinere. In ſupplicationibus Chriſtianorum preferri conſueuit idem ſignum,ſicut videre eſt apud *a* Palladium Epiſcopum Helenopolitanum, *b* Venerabilem Bedam,*c* Ioannem Diaconum,vt Chriſtiani ſe fateantur, ſub Chriſti vexillo militare,vitamque & mores Chriſti profiteri. *d* Et legibus Imperatorijs mandatur, vt cruces huiuſmodi ferantur in ſupplicationibus ab his, qui eas ferre ſolent, ac deinde in locis honeſtis reponantur.

Hebr.12.

Lib.1.de Inſti. cleri. cor.c.27.

B.Dionyſi. Areopagi. ca.5.Eccl. Hierarchiæ

a *In vita Ioannis Chryſoſt.*

b *Li.1.hiſt. Angl. cap. 25.*

c *In vita Gregor.li.2 c.35.*

d *In Auth. collat.9.ti. 15.de S.Epi. ca.32.omnib autem.*

Diſcimus hinc, quanti faciendæ ſint imagines

gines crucis, quas concilium Conſtantinopolitanum vetuit in pauimento depingi, vel inſculpi; ne ſignum noſtræ redemptionis, humanis pedibus conculcaretur. Exſtat inſigne miraculum, apud Diuum Gregorium Turonenſem, inuenti theſauri à Tiberio eius nominis ſecundo Imperatore, ad amotam ex pauimento crucem æneam, ſub qua ingens pecuniæ vis recondita erat.

Cap.73.

Lib.5.Hiſt. Fran.ca.19.

Tametſi Sacræ Scripturæ expreſſis verbis non iubeant ſignum crucis imprimi: non obſcurè tamen fit huius ſigni, eiuſque virtutis mentio. Nam quod in Aegypto in ſuperliminaribus domus, ſanguis fundebatur, quo viſo percuſſor primogenitorum parcebat familiæ, Beatus Cyprianus, & Beatus Euſebius Emiſſenus figuram eſſe aiunt crucis in frontibus Chriſtianorum imprimendæ: qua viſa dæmones nihil eis nocituros. Moyſes quondam extenſis Deum manibus deprecans, quando Ioſue aduerſus Amalech dimicabat, ſignificabat, authore Diuo Cypriano, fore vt diabolus, qui per Amalech figuratur, virtute Chriſti crucifixi frangeretur. Apud Ezechielem litera Tau, quæ quondam, teſte Beato Hieronymo figuram crucis præ ſe ferebat, in frontibus dolentium, atque gementium ſignari iubebatur: vt ſeruandi ab interficiendis dignoſcerentur; quod Beatus Cyprianus, & Origenes ad ſignum crucis referunt: ſicut & locum Apocalypſis; vbi Angelus *ſigno Dei viui conſignat ſeruos*

Scripturæ ſacræ.

Exod.12.

Lib.2.ad Quirinum, ca 22. Hō de feria 2. Paſchæ.

Exod.17.

Lib.de exhortat.martyrum ca.8.

lib.2.ad Quirinum ca.21.

Ezech.9.

Hom.8.in diuerſos Euāgelij locos.

Apoca.7.

uos Dei in frontibus eorum. Quod verò Apoca-
lypſi 22. dicitur: *nomen agni ſcriptum in fronti-*
Lib.2.ad *bus ſanctorum,* B. Cyprianus intelligit crucis
Quirin.cap. ſignum adferre omnibus ſalutem, qui eo in frõ-
22. tibus notantur. Tertullianus in verbis Abacuc:
Abacuc 3. *Cornua in manibus eius, &* Dauidis, *à cornibus v-*
Pſalm. 21. *nicorniũ humilitatem meam,* per conua accipit
crucis apices, per quã Dominus ventilauit dæ-
mones, ſibiq; ſubiecit vniuerſum orbem. Chri
Lucæ 24. ſtus aſcenſurus ad patrem *eleuatis ſuis manibus*
benedixit diſcipulis: quod de ſigno crucis pleri
que interpretantur. Verba autem, quibus vti-
mur in crucis ſignaculo, à Chriſto ſunt nobis
Matth. 28. eodem tempore tradita: *In nomine Patris, &*
Filij, & Spiritus ſancti.

Igitur iuxta vetuſtiſsimam Chriſtianorum
conſuetudinem: *ſemper ore & ſigno* (vt ait B.
Epiſt. ad Martialis Chriſti diſcipulus) *teneamus crucẽ:*
Burdegal. ſeu vt loquitur B. Hieron. *ad omnem actum, et*
ca.8. *omnem inceſſum manus pingat crucẽ*: vel vt Ter-
Epiſt. ad *Euſtochiũ.* tullianus: *ad omnem progreſſum atq; promotũ, ad*
Lib. de co- *omnem aditum & exitum, ad veſtitum et calceatum,*
rona mili- *ad menſas, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunq; nos con-*
tis. *uerſatio exercet, frontem ſignaculo crucis teramus.*
In Hymno ante ſomnũ Denique, vt Prudentius ait:

Fac cùm vocante ſomno
Caſtum petis cubile,
Frontem locumq; cordis,
Crucis figura ſignet.

Crux

Crux pellit, omne crimen
Fugiunt crucem tenebræ;
Tali dicata ſigno
Mens fluctuare neſcit.

DE VSV ET VENERATIONE imaginum.

Imago, quia eſt in genere ſignorum, rem aliquam ſignificat, quæ aliud cùm ſit, aliud quippiam animis noſtris denunciat: Quamobrem duo ſunt, quæ in imaginis natura continentur, nempè vt in ſe eſt res quædam; & vt in aliam rem inducit cogitationem noſtram: illud materia dicitur, hoc forma: veluti in pictura, materiæ locum obtinent colores: in ſtatua æs, lignum, aurum, argentum; & figura illa ſculpta vel fuſa. Loco autem formæ eſt ſimilitudo rei alterius, qua res per imaginem ſignificatur & repræſentatur. Ad rationem porrò imaginum externarum, licet materia aliqua neceſſariò pertineat, nulla tamen eſt ſine qua imago naturam ſuam non poſsit retinere; poteſt enim vel in auro, vel in plumbo, vel in ære, vel in alia quacunque materia ſculpi imago vel pingi. *Imago quid.*

Res autem, quarum imagines haberi poſſunt, ſunt illæ omnes, quæ ſub ſenſum cadunt. Vnde fit, vt res meræ ſpirituales imagines non habeant, veluti Deus, angeli, anima humana: niſi internas aliquas & ſpirituales imagines, quę in mente ſunt humana vel angelorum. Poſ- *Prototypa.*

ſumus

Imago duplex. ſumus namq; imaginem generatim acceptam diuidere in externam, quæ rem aliquam repræſentat ſenſibus noſtris externis: & internam, qualis eſt in imaginatione noſtra & intellectu. Hoc modo etiam angeli ipſi multarum rerum habent imagines: & res ſpirituales (ſolo Deo excepto, cuius nulla imago dari poteſt) menti repræſentantur. Inter imagines externas ſeu corporeas non ſolũ habendæ ſunt, quæ picturis aut ſculpturis conſtant; ſed multæ etiã actiones corporales, quibus aliæ actiones ceu imaginibus obijciuntur oculis: veluti ſpectacula Comœdiarum aut Tragœdiarum imagines ſunt rerum præteritarum: ſic veteris legis ſacrificia, immolationes, & variæ ceremoniæ imagines erant atq; figuræ, vt ad Corinthios: vel vmbræ, vt ad Hebræos appellat D. Paulus. Ex his videre licet propriam imaginis rationem non eſſe poſitam in materia, ſed in repræſentatione: hocque imaginem externam eſſe oculis, quod verbum exterius eſt auribus, & quod ſpecies interna eſt cogitationi: ac proinde non eſſe habendam rationem materiæ; nec coli lapides, vel ligna, ſed totum honorem, qui defertur imagini, redundare in prototypon, cùm imago, & prototypon non conſiderentur vt res duæ, ſed vt res vna.

Externa. Interna.

Actiones vt ſint imagines.

1. Cor. 10. Hebr. 10.

B. Baſilius cap. 19 SS. D. Athanas. ſermone 4. in Arrianos.

Hæc cùm ita ſe habeant, Eccleſia Catholica ab Apoſtolis & Spiritu ſancto inſtituta, imaginum vſum ab Apoſtolis acceptum hactenus conſtanter retinuit, ob multas earum vtilitates,

litates. Omittam loci & templorum ornatum, de quo Tertullianus, quam ob cauſam Moyſes iuſſu Dei in tabernaculo fœderis, & Salomon in templo Domini multa & ſculpſit, & pinxit, cùm ſatius ſit ſacris picturis loca ſacra quàm prophanis ornare. *Lib. 2. contra Marcionem.* *Vtilitates imaginum.*

Earum primam annotârunt beatus Gregorius, beatus Ioannes Damaſcenus, vt doceantur rudiores; *Idcircò enim*, inquit B. Gregorius, *pictura in Eccleſiis adhibetur, vt qui literas neſciunt, ſaltem in picturis videndo legant, quæ legere in codicibus non valent: Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus.* I. *Greg. li. 9. Epiſt. 109. ad Serenũ Epiſ. Maſſilienſem.* *Damas. li. 4. orthodoxæ fidei ca. 17.*

Secunda eſt, vt per imaginem reuocentur in memoriam quæ abſentia ſunt, & olim geſta. Conſtat enim memoriam renouari viſis picturis. Hinc ex Apoſtolorum traditione maiores docuerunt vbique formari imaginem crucis, vt ſemper paſsionis Dominicæ recordemur. 2.

Tertia, vt moueant & excitent animos, ſicut pulchrè beatus Baſilius: *res in bello fortiter geſtas, tum eloquentes homines ſæpè, tum pictores exprimunt, illi ſermone ornantes, hi tabulis delineantes; & vtriq; multos ad fortitudinem excitarunt.* B. Gregorius Nyſſenus fatetur ſe nunquam intuitum imaginem immolati Iſaac ſine lachrymis. 3. *Serm. de 40. mart.* *Orat. de diuinitate filij & ſpiri. ſã.* *Vide etiam B. Greg. li. 7. indict. 2. epiſt. 53. ad Secundinum.*

Quarta vtilitas: vt in imagine honoretur Chriſtus eiuſque ſancti: Quia enim ere- 4.

ctione

Honor imaginis.

ctione ſtatuarum & imaginum, homines ab hominibus honorari conſueuerunt; idem honor Chriſto ſanctiſq́; debetur ab hominibus: cùm velit ſibi Chriſtus omne genus honoris deferri, qui vlli creaturæ defertur, quique nomine honoris cēſetur: quò in genere eſt imaginum erectio, earúmque veneratio. Sic enim honorari conſueuerunt olim Imperatores, & qui in pretio habebantur: & id quidem tam à Chriſtianis, quàm ab Ethnicis, ſicut de Conſtantino *a* Euſebius & *b* zozomenus: de Iuliano D. *c* Gregorius Nazianzenus: de Theodoſio D. *d* Chryſoſtomus ſcribunt. eleganter *e* Theoſterictus: *Fac*, inquit, *eſſe imaginem aliquam regalem alio modo in loco impreſſam; deinde duos homines prætereuntes regalem imaginem vidiſſe; eorumqúe alterum, eò quod in regem optimè affectus eſſet, ad imaginem ipſam cucurriſſe, eamq́; amplexatum eſſe: alterum verò illi homini ſuccenſentem qui fecerit, in eam expuiſſe, & lutum ipſum vtraque manu tollentem, illam ipſam imaginem corrupiſſe, ac deleuiſſe: velim dicas ſi Rex vtriúſque factum cognouerit, vtrinam illorum hominum ſuccenſebit, aut vtrum charum habebit? Nonne priorem illum honoribus ac ſtipendijs proſequetur; poſteriorem verò puniet?*

a li. 4. de vita Conſtantini.
b li. 5. Eccl. hiſto cap. 7.
c in oratione in Iulianum Imperatorem.
d in primis homilijs ad populum Antiochenum.
Orat. funebr. in S. Niſetam.

Hoc ſanè faciunt Chriſtiani, dum venerantur imagines, quod fieri ex antiqua traditione ſolet ſacris Euangelijs; quibus, dum in Eccleſijs re-

ſijs recitarentur, accenſi cerei, vt eſt apud Diuũ Hieronymũ, adhibebãtur, eaq; in membranis deſcripta multi Chriſtiani de collo dependebãt, vt ait D. Chryſoſtomus: Sicut igitur non chartæ, nec mẽbranæ, ſed verbo Dei honor habetur: ita nec ſtatuæ, nec picturæ, ſed Chriſto eiuſq; ſanctis. Beatus Leontius Epiſcopus Neapoleos Cypri: *Sed tu*, inquit, *adoras librum legis, non naturam membranarũ aut atramenti adorans, ſed verba Dei, quæ in illo continentur: ſic & ego imaginem Chriſti adorans, non lignorum, aut colorũ naturam adoro: abſit: ſed inanimatum characterẽ Chriſti. Hũc enim cùm habeã, per ipſum, Chriſtũ me tenere & adorare mihi videor.* Octaua Synodus, generalis Conſtantinopolitana ſic ſtatuit: *Sacram imaginem Domini noſtri* Ieſu Chriſti, *& omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus: ſicut enim per ſyllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, ſalutem cõſequuntur omnes: ita per colorum operationem imaginariam, & ſapientes, & Idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu eſt, perfruuntur vtilitate: Quæ enim in ſyllabis ſermo, hæc & ſcriptura prædicat & cõmendat. Dignum eſt enim, vt ſecundum congruentiam rationis & antiquiſsimam rationem, propter honorem qui ad principalia ipſa refertur, etiam deriuatiuè imagines honorentur, & adorentur, vt ſanctorum Euangeliorum ſacer liber, atq; typus glorioſæ crucis:* Hactenus Concilium.

B. Hie contra Vigilantiũ.

Vide liturgiam D Chryſo.

Hom. 19. ad populum Antiochenum. & hom 43 operis imperfecti in Matthæũ.

Leont. lib. de adoratione crucis cõtra Iudæos.

Cano. 3.

 Hòc

Hoc inſuper agunt Chriſtiani, dum colunt imagines, quod agere ſolent, qui ad nomen Ieſu, vel magni alicuius viri caput aperiunt: Hic enim honor ſi magnati defertur, meritò etiam debetur Chriſto ſaluatori: de quo Beatus Apoſtolus: *In nomine*, inquit, *Ieſu omne genu flectatur*. Qui verò nomini exhibent honorem, non ſyllabis, literis, aut voci, ſed Chriſto Domino honorem habent, qui tali voce ſignificatur.

Honor nominis.

Philip. 2.

Cultus internæ imaginis.

Rurſus qui ante pictam aut ſculptam imaginem iacentes precantur, non agunt aliud quàm illi, qui ſine externa imagine in terram proſtrati, Chriſti crucifixi ſimilitudinem in mente & cognitione ſibi formant, in eaque ſumma veneratione Chriſtum adorant. Quod enim eſt illis interna imago cogitatione effi cta, hoc nobis eſt externa imago in ſtatua vel pictura adumbrata. Ac proinde ſicut Idololatria nulla committitur, veneratione internę imaginis, quæ in phantaſia ſeu cogitatione formatur: ſic nulla eſt Idololatria, ſi veneremur externam imaginem, quam oculis corporeis cernimus: quia non alius in imagine honoratur, quàm ipſum prototypon: Ex quo non obſcurè conſequitur, omnem honorem qui prototypo debetur, etiam exhiberi imagini poſſe, quandoquidem non imagini, ſed prototypo exhibetur in imagine: proinde reprehendendi non ſunt Chriſtiani, qui Chriſtum in ſua imagine flexis genibus, apertis capiti-

pitibus, iunctis manibus adorant, & precãtur, ab eoque miſericordiam, auxilium, & opem implorant.

Neque illi qui imagines veſtibus, monili- bus, & id genus alijs ornare ſolent: cũ conſtet Moyſen tabernaculum fœderis, & inprimis Salomonem templum Domini auro, argento, gemmis, mirandum in modum exornauiſſe: hodieq; nobiles cubiculorum ſuorum parietes veſtiant auleis, & equos purpura, auroque & argento inſternant. Cur igitur non liceat hoc facere imaginibus in honorem Chriſti ac ſanctorum, quod ad honorem hominis fit parietibus & iumentis? *Ornatus imaginum.*

Nec repræhenſione digna, ſed cõmendanda eſt Chriſtianorum conſuetudo, qui cereos in honorem ſanctorum, coram imaginibus accendunt: quandoquidem id in veteri lege ante vmbratilem fœderis arcam diuino mandato fiebat; & (ſicuti ſupra dictum eſt ex B. Chryſoſtomo & Hieronymo) cerei ad lectionem ſacrorum Euangeliorum deferebantur. Exſtat inſigne miraculum apud Ioannem Euiratum, de anachoreta Ioanne, cuius lampas, quã ante imaginem beatiſſimæ virginis Mariæ accenſam habebat, ipſo per ſemeſtre non rarò abſente, nunquam extinguebatur. *Cerei ad imaginem.* *Exod 27.* *ca. 180. prati.*

Denique Eccleſiæ conſuetudo circumferendi ſtatuas, & imagines in ſupplicationibus, antiquo vſu confirmata eſt, & meritò commendanda: hoc enim fieri poteſt imaginibus *Proceſſiões.*

Aa ij Chri-

Chriſti ac ſanctorum, quod olim factum eſt
arcæ fœderis: quæ cùm iuſſu Dei circum vr-
Ioſu.6. bem Iericho, magna pompa circunueheretur,
corruerunt mœnia vrbis. Refert Nyceta Cho-
niates in Manuele & Ioanne Comnenis, vt Im
peratores, victoria precibus ſacratiſsimæ Ma-
riæ virginis obtenta, eiuſdem virginis imagi-
nem curru triumphali inuexerint, quaſi ma-
trem Chriſti in ſua imagine triumphare vel-
lent. Si quis abſens, extremo ſupplicio adiudi-
catus, haberi nequit, eius imago legibus ciuili
5. bus, eadem ignominia afficitur, quæ in proto-
typo ipſum decreta fuerat, vt palam fiat omni-
bus, quid mereatur ille, qui in ſua imagine af-
flictatur. Quod igitur ſine peccato fit in homi-
nis ignominiam, quid ni fiat in Chriſti & ſan-
ctorum gloriam?

Multitudo imaginum. Neque verò eſt repræhenſione, ſed laude
dignum, quod multitudine imaginum Eccle-
ſias noſtras ornamus, cùm Salomonis templum
plenum fuerit picturis: & ea ſanctarum imagi
num multitudo, iugem nobis Chriſti ác ſan-
ctorum memoriam ob oculos ponat: & vete-
ris Eccleſiæ ea fuerit conſuetudo, vt ſacris pi-
cturis, hiſtoriæ & vitæ ſanctorum in parieti-
In hymno Caſſiani & Hippolyti. bus deſcriberentur: ſicut videre eſt apud Pru-
dentium & Paulinum Nolanum.

Epiſt.11.ſeuer. Cæterùm vitio vertunt nonnulli, quod
ad certas imagines frequentius oretur, adeó-
que peregrinationes inſtituantur, tanquam
in ligno fiducia collocetur, non in prototypo,

quod

quod in quauis imagine colitur. Quibus dicendum: non ex idololatria,ſed alijs de cauſis imagines quaſdam præferri cæteris: vel quia ad excitandam pietatem ſunt accommodatiores; ſic B. Chryſoſtomus *picturam*, inquit, *dilexi fuſili cera confectam,plenam pietatis*: vel quia coram aliqua Deus miracula operatur curationum & ſanitatum: quemadmodum olim per virgam Moyſis & Aaron,potius, quàm per alia eiuſdem generis ligna: & ſicuti in hoc potius,quàm in alio loco, ad ſanctorum inuocationem, mirabilia operari ſolet: quemadmodum teſtatur B. Auguſ.Sicut enim in virga Moyſis & Aaron nihil ſanctitatis vel diuinitatis inerat: nec vnus locus ex ſe eſt alio ſanctior: ita non plus numinis eſt in vna imagine quàm in alia: ſed Deus eſt, qui miracula operatur,vbi, quando, quomodo diuinæ maieſtati ſuæ viſum fuerit.

Cur certæ imagines frequentius colantur

1. ſerm quod vtriuſq; teſtamenti vnus ſit legislator.

2.

epiſt.137. ad Clerum & populũ Hipponenſ.

Iam verò non repugnare ſacrę ſcripturę vel vſum,vel honorē imaginum,ex ipſamet vetere ſcriptura patet,qua ſola putatur hic cult⁹ prohiberi. Nam & in tabernaculo fœderis iuſſu Dei, ad exemplar oſtenſum Moyſi diuinitus in monte,factæ ſunt imagines, idque ſpiritu Dei, diuinaq; ſapientia, intelligentia, & ſcientia,& intellectu, quo plenus fuit Beſeleel ſculptor. & in templo Salomonis, mandato Dauidis, qui filium de omnibus perfectè inſtruxerat, innumeræ figuræ,tum pictę, tum fictæ venera-

Exod.25.

Exod 31.

3.Re.6.& 7.

ſerm.5 con. Iudæos lib. 4. ortho. fidei cap.17. tionem & ornatum loco ſancto afferebant. Vide Leontium Neapoleos Cypri Epiſcopum, & Damaſcenum. Honor verò quis maior, quàm vt ab imagine petatur, grauiſſimi morbi curatio? Ideò namque factus eſt æneus ſerpens, vt *Num.21.* ipſius intuitu pellerentur ſerpentes igniti, non quidem imaginis virtute, ſed Meſſię è cruce vi *Ioan.3.* ctoriam de antiquo ſerpente reportaturi, caputq; ſerpentis contrituri: ſicut id pulchrè exponunt D. Chryſoſt. & Seuerianus Gaballorũ Epiſcopus. *Hom de adoratione crucis. hom in encenijs.*

Quòd ad veterem Eccleſiam pertinet, certum eſt, ab Apoſtolorum temporibus imagines Chriſti & ſanctorum, non ſine cultu & veneratione in vſu fuiſſe. Tertullianus eſt au*Lib. de pudicitia.*ctor, in ſacris calicibus depingi ſolitas imagines Chriſti de humeris ouem portantis. Euſebius Cæſarienſis refert imaginem Chriſti *Lib.7. Ecc. hiſt. cap.14.* æneam à Syrophœniſſa conſtitutam ad ſua vſque tempora perduraſſe, quam Deus ipſe hoc miraculo honorauit, vt herbæ, quæ pone creſcebant, quādo fimbriam eius attigiſſent, omnem morbum depellerent: quem honorem Chriſti non ferens Iulianus Apoſtata, cùm deiecta Chriſti imagine, ſuam ſubſtituiſſet, hanc fulmine deturbatam, Chriſti verò à fidelibus in templo cum honore depoſitam, author eſt Nicephorus, qui etiam teſtatur Cō*Lib.10.c. 30.* ſtantino Imperatori à Beato Syulueſtro, exhibitas imagines Apoſtolorum Petri & Pauli (quæ etiamnum Romæ aſſeruantur) eaſque

paſſim

paſsim haberi à Chriſtianis, & depingi ſolere temporibus ſuis teſtantur beatus Ambroſius, & Beatus Auguſtinus. Crucem iubentur ex liturgia D Chryſoſtomi venerari ſacerdotes Græci, ſacram aram acceſſuri: crucis adoratio ipſo paraſceues die quàm ſit antiqua teſtantur Rabanus Maurus, & Rubertus Tuitienſis, & ipſemet D. Chryſoſtomus his verbis: *Venit nobis anniuerſarius dies: qui & ter beatam, vitalemq́ conſeruatoris noſtri crucem præfert, & ad venerandum proponit, & nos, qui ſyncero corde eam, caſtiſq́ labris veneramur, caſtos efficit, atque ad ſtadij ſanctorum ieiuniorum curſum paratiores robuſtioreſque declarat.*

ſer. de SS. Garuaſ. & Prothaſio. de conſenſu euangeliſtarum, lib. 1. cap. 10.

ſerm. 10. de adoratione Crucis.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Præcipua argumenta, quæ ab hæreticis, contra venerationem imaginum hodie adferuntur, olim etiam à veteribus Iconoclaſtis allata, & in ſynodo ſeptima Nicena, ab alijſq́; patribus multis doctiſſimè cõfutata ſunt, quorũ primum eſt ex Exod. *Non facies tibi ſculptile, neque vllam ſimilitudinem eorum, quæ vel in cælo, vel in terra, vel vbiuis locorum ſunt.* 1. *Exod. 20.*

Solutio: non omnem hic prohiberi ſculpturam aut picturam, alioquin contra iſtud diuinum præceptum veniſſet Moyſes, qui & Cherubin in tabernaculo, & ſerpentem æneum in deſerto fecit: Prohibetur igi-

Ethnici variè coluerũt imagines. tur omnis pictura, vel ſcriptura, quo pacto ea ab Ethnicis habebatur: quorum quidam arbitrabantur, idolum illud, aut imaginẽ eſſe Deũ,
1. dicẽtes *ligno, pater meus es, & lapidi, tu ne genuiſti,*
Ierem 2. de quibus multa Eſaiæ 44. ſapien. 13. & in varijs Pſal. Sic Exodi triceſimo ſecũdo dixerũt aureo vitulo: *Iſti ſunt dij tui Iſrael, q. te eduxerũt de Ae*
2. *gypto:* Alij paulo ſapientiores, docebãt idola eſſe corpora deorum, aut eorum habitacula, quibus illi tanquam ſpiritus corporibus inſidentes, non parum ſanctitatis darent, ita te-
Lib. 8. de Ciuitate Dei c. 23. ſte B. Auguſt. docuit Hermes Triſmegiſtus: Varro alio, ſed ferè ſimili errore implicitus fuit, vt demonſtrat pulchrè B. Auguſtinus lib. 7. de Ciuitate Dei cap. 5. 6. & aliquot ſequentibus.
3. *Cicer. li. 1. de natura deorum.* Epicurei verò exiſtimarunt quidem Deum in cælis verſari, ſed corporeum. vnde idola docuerunt Dei eſſe figuras atque imagines. Ab his erroribus, vt populum ſuum Deus abduceret, vetuit fieri ſculptile, hoc eſt, aliquam imaginem, quam putarẽt eſſe Deum, vt primi illi: vel aliquid habere numinis, vt Varro, Hermes, Porphyrius: vel diuinitatem poſſe vlla ſimilitudine referri. Cùm enim Deus infinitæ maieſtatis atque naturæ, nulla eſt imago, non dico corporea, quæ oculis: ſed nec ſpiritualis, quæ intellectui vel hominis, vel angeli, diuinam naturam repræſentare poſsit. Neque verò hoc pacto Eccleſia Dei picturas veneratur, vt imagines putet diuinæ naturæ effigiẽ expreſſam continere: quemadmodum pulchrè B.

Auguſt,

Auguſt.in Pſal,133. explicauit. Chriſti autem & ſanctorũ imagines in Eccleſia habentur,quod eorum corpora fingi,pingi,ſculpi & repręſentari poſſint. *Auguſt. in Pſal.133.*

Verùm dicunt aduerſarij haberi imagines ſanctiſſimæ Trinitatis:vt Patris in ſpecie ſenis, & Spiritus Sancti in forma columbæ. *Imagines Patris & Spiritus ſancti.*

Sed dicimus: has imagines nec eſſe Trinitatis,nec Patris aut Spiritus Sancti. *Cui, inquit* Eſaias,*ſimilem feciſtis*,id eſt,facere poteſtis, *Deum, aut quam imaginem paretis ei:* & Moyſes, *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Oreb, de medio ignis; ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinẽ maſculi vel fœminæ.* B. Paulus item Atheniẽſibus loquens: *Genus cũ ſimus Dei,non debemus æſtimare,auro, & argento,aut lapidi,& ſculpturæ artis, & cogitationis hominis, diuinum eſſe ſimile.* Nulla igitur ratione dicendum eſt, Chriſtianos vel colere,vel aſſeruare ſanctæ Trinitatis, vel Patris, vel Spiritus S. imagines. Nam quod Pater depingitur vt ſenex dierũ: non imago eſt Patris,ſed repræſentatio viſionum Danielis & B. Ioannis Apoſtoli. Rurſum columba picta non eſt imago Spiritus ſancti, ſed illius colũbæ,in qua in Iordane Spiritus S. deſcendit. Cæterùm eiuſmodi picturæ, tametſi tolerentur ob myſticam ſignificationem, ſicut imago agni,quem Ioan. Baptiſta digito demonſtrat in pictura; & imago ouis geſtatæ humeris *Eſa.40.* *Deut.4.* *Actor. 17.* *Dan.7.* *Apoc.5.* *Matth.3.*

Chriſti, quod hodie nobis Chriſtianis, nullũ ſubſit periculum idololatriæ: docendus tamẽ eſt frequenter populus, (ne in hæreſim anthropomorphitarum incidant) Deum corporis expertem eſſe, ac incircumſcriptæ, atque infinitę maieſtatis.

Col. 3. Secunda: ad Coloſſenſes ſcriptum eſt: *Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terrã*, ergo mens eſt eleuanda ad cælum, non ad imaginem terrenam.

Solutio, ex hac ratione pari modo ſequeretur, non eſſe adeunda templa, nec percipienda ſacramenta, non cogitandum de Chriſti natiuitate, paſſione, morte, & alijs, quæ non in ſupernis, ſed in terris geſſit. Itaque ſuperna illa, de quibus Apoſtolus loquitur, non locis & partibus huius mundi (ait B. Auguſt.) ſurſum eſſe intelligenda ſunt; ſed meritò excellentiæ, ne in eius mundi parte figamus animum noſtrum, quo vniuerſo debemus nos exuere. Illi igitur quærunt, quæ ſurſum ſunt, qui omnia ſua referunt eò, vt cum Chriſto aliquando regnent. Hi enim ſiue edant, ſiue bibant, dormiant, orent, ſeu domi, ſeu in templis, vel coram imagine, vel ſine illa, in omnibus Deum quærunt: Contra verò, illi quærunt, quæ ſunt ſuper terrã, quorũ finis venter eſt, aut res terrena: & tamen qui imaginem venerãtur, non eam venerantur, vt eſt res terrena, neque in ea honorem ſuum figunt, ſed per eam tranſferunt ad prototypon honorem omnem, nẽpè ad

Lib. 83. quæſt. 28.

ad Chriſtum, aut ad ſanctum aliquem in cælis agentem.

Tertia: 1. *Ioã. filioli cuſtodite vos à ſimulachris*, planè prohibentur omnes imagines.

Solutio. Quæcunque eiuſmodi dicuntur in ſacra ſcriptura, conſtat de idolorum cultu dici; à quo Chriſtiani adeò debent abhorrere, vt non ſolùm idola non colant, ſed nec vllũ cum idolis commercium habeant, & nec cibũ quidem ſumant, qui idolis eſt immolatus, ſicut ad Corint. latè probat B Paulus: Chriſtiani *1. Cor. 9. & 10.* verò non tam ſimulachra adorant, quàm Prototypa ipſa per imagines.

Quarta: B. Epiphanius imaginem Chriſti velo ſuſpenſam, in templo dilacerauit, indicans repugnare ſacris literis, imagines in templis haberi, hoc enim de ſe ſcribit in epiſtola ad Ioannem Ieroſolymitanum, quam fecit latinam B. Hieron.

Solutio. Corrupta eſt hæc epiſtola à veterib. Iconoclaſtis, qui plurima iſtius patris loca, vt in ſeptima Nicena ſynodo apertè demõſtratum fuit, deprauarunt: ob id fortaſſe, quod ſcirent B. Epiphanium ex Iudæo factum Chriſtianum, & quaſdam hæreſes repræhendiſſe, quæ imaginibus non ſolum Chriſti, ſed nonnullorum etiam philoſophorum, adeòque ipſius Pilati thura adolebant. Clarè enim patet à B. Epiphanio hoc aſſumentum non additum epiſtolæ, tum quod dictio omnino diuerſa ſit indigna B. Hier. tum quod concluſa iam

& ſi-

& finita epiſtola, hoc figmentũ ex abrupto adijciatur, cũ toto pręcedenti contextu nullo pacto cohęrẽs: tum quod B. Gregor. epiſt. ad Serenum Epiſcopum Maſſilienſem: qui in ſua ciuitate imagines cõfregerat, eũ huius facti repręhendens, dicat hactenus à nullo Epiſcopo Catholico tale quid factũ, quale Serenus deſignauerat: quod falſo procul dubio aſſeueraſſet B. Greg. ſi id olim feciſſet Epiphanius, cuius epiſtolam à B. Hieronymo verſam, virum doctiſſimum latere potuiſſe non eſt credibile.

Lib. 9. c. 9.

Quinta ex Concilio Elibertino canone 36. *placuit picturas in Eccleſijs eſſe non debere, ne quod colitur, aut adoratur in parietibus depingatur.*

Solutio. Hic canon ſatis expreſsè loquitur, de non exprimenda diuinitate, quæ neque corpus, neque ſimilitudinem habere poteſt: *ne,* inquit, *quod colitur aut adoratur in parietibus depingatur:* conſtat quippè circa tempora Conſtantini Magni (quibus hoc Conciliũ celebratum ex ſubſcriptione Oſij Cordubenſis videtur) ortos fuiſſe Anthropomorphitas, qui cum Epicureis Deum faciebant corporeum. His ne præberetur maioris erroris occaſio, ex picturis hiſtoriarum veteris teſtamenti, quibus Eccleſiæ Chriſtianorum ornari conſueuerant, iuſsit Concilium 19. Epiſcoporum, eiuſmodi picturas, de templis nonnullarum prouinciarum Hiſpaniæ per id tempus auferri, ob eam potiſsimum cauſam, quod antiquis illis patribus Adamo, Abrahamo, Moyſi, viſibilem illã

for-

formam, qua Deus ſe illis oſtendit, appingere neceſſum eſſet.

DE ORIGINE ICONO- claſtarum.

Primi: Iconoclaſtæ, vt refert Tarraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus in 7. Synodo Nicęna, fuêre antiquiſsimi hæretici, illi videlicet, qui in Chriſto negarunt humanam naturam, vt Marcioniſtę, & Manichæi: hi enim cùm Chriſto non verum, ſed phantaſticum corpus attribuerent, docuerunt etiam, illius phantaſmatis nullas habendas, aut colendas imagines. Aduerſus quorum errorem (vt author eſt Michael Singelus) ſcripſit Beatus Dionyſius Areopagita: aduerſus eoſdem fortaſsis eſt editus canon ille ab Apoſt. Antiochiæ, quem Pamphilus martyr in Bibliotheca Origenis reperit in hæc verba, *Vt qui ſaluantur* (id eſt, Chriſtiani) *ne errent circa idola, ſed ex aduerſo* (hoc eſt loco Idolorum gentilium) *ſtatuant eius, qui Deus eſt, & homo incontaminatam, manu factam imaginem, veri Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & famulorum eius, contra idola & Iudæos: neque amplius errent circa idola, aut ſimiles Iudæis exiſtant.* Gentiles imagines colebant falſas: Iudæi & Iudaizantes hæretici nullas: vtrique vitari iubentur.

Actio.5.

Primi Iconoclaſtæ.

Franciſcus Turrianus li.1.pro canon. Apoſtolorum.c.2.

Hos deinde in eodem errore ſecuti dicũtur Ariani, inter quos grauiter in 7. Nicæna Synodo accuſatur Euſebius Cæſarienſis.

2. Actio.6.

Sub

3. Sub annum verò Domini 495. imperante Anaſtaſio primo, vt eſt apud Nicephorum, Perſa quidam genere, fortuna ſeruus, nomine Xenaias, cui Petrus Gnaphæus nomen dedit Philaxeni, Epiſcopus Hierapoleos, non baptizatus, eandem hæreſim contra venerationem imaginum induxit, & magna Monachorum manu, quos ipſe ſua hæreſi imbuerat, ſtipatus, in vrbem veniens, cùm clero vellet manus inferre, grauem accepit à ciuibus cladem, & Monachorum cadauera in Orontem fluuium abiecta fuerunt.

Li.16.ca.29.

4. Temporibus B. Gregorij Papæ (vt eſt in limonario Sophronij) Dæmon conatus eandem hæreſim perſuadere Theodoro Anachoretæ, cùm nihil proficeret: perſuaſit Sereno Epiſcopo Maſſilienſi, vt ex Eccleſijs Maſſiliẽſibus imagines eijceret, ſed hunc ſtatim repreſſit B. Gregorius binis literis.

Lib.9.epiſt. 9.& 109. lib.3.

5. His ſopitis duo Iudæi, vt refert Ioannes Zonaras, conueniunt quendam Arabem, nomine Izitho, cui euecto ad Arabum principatũ promittunt imperium, atque in eo longam vitam, ſi imagines ex toto ſuo imperio exterminâret: paret ille, & imagines vbique demolitur: ſed anno nondum elapſo moritur: vnde Iudæi in Iſauriam profugiunt: vbi inuento opifici cuidam adoleſcenti Leoni Imperium prædicunt, ſi iurare velit, ſe adepto Imperio, id præſtiturum, quod ipſi poſtularent: Iurat, euehitur ad Imperium: Iudæi nihil aliud ſe poſtulare af-

fir-

firmant, quàm vt imagines ex toto Imperio Romano profliget. Quod cùm Leo Imperator conaretur, reſiſtentes impijs conatibus eius 12. ſapientiſſimos viros, qui Romanis Imperatoribus à conſilio eſſe conſueuerant, cum domo & bibliotheca, vniuerſaq́; ſupellectile viuos exuſſit, & reluctantibus omnibus pijs, hæreſim Iconoclaſtarum inuexit: qua re motus Grego. tertius Pontifex, Imperium Occidẽtis illi ademit, quod poſtea Leo tertius ab Imperatoribus Grȩcis ad Carolum Magnum tranſtulit.

Huic Leoni Iſaurico ſucceſsit in Imperio & impietate filius Conſtantinus quintus, cognomento Copronymus: homo improbus, magicis artibus, & incantationi deditus, multiſq́; falſis erroribus imbutus, vt qui Chriſti diuinitatem negarit, quemadmodũ (teſte *Zonara*) Anaſtaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus iureiurando confirmauit. De hoc eodem Sabellicus ſic ait: *Conſtantinus Imperator elephãtico morbo perijt, maximiſq́, cõſumptus doloribus dixiſſe fertur: addictus ſum inextinguibili flammæ.* 6. *Lib. 5. Ennead. 8. lib. 8.*

Leo quartus huiuſce filius non ſegnis paternorum ſtudiorũ ȩmulus atq; imitator, cùm inſano flagraret amore gẽmarum, nec ex prophano cõquiſitis expleri poſſet: ex tẽpli ſanctȩ Sophiȩ ſacrario abſtulit, cauillo vſus, Chriſtum, cuius templum illud eſſet, pauperiem, non gemmas probaſſe. Depromptã igitur coronam ex ſacro auro & gemmis contextam, 7.

ſacri-

ſacrilego capiti impoſuit,ſed pœna ſtatim ſecuta eſt. Nam caput ſacrilegio pollutum, Carbunculi apoſtemate intumuit, quo nomine fuerat gemma: paucisſque diebus vi morbi conſumptus,iuſtas ſui ſceleris pœnas luit. Aduerſus hos coactum eſt in Nicæa celeberrimum Concilium generale, quod Adrianus primus celebratis Romæ & Fräcoforti Synodis, dam nata pſeudoſynodo Epheſina, quam eius ætatis hæretici falſo nomine, ſeptimam Synodum generalem appellabant, magno Patrum conſenſu approbauit. Hos veteres Iconoclaſtas poſteriores hæretici ſecuti, toties ex vniuerſo orbe damnatam atque ſepultam hæreſim reuocarunt.

DE VENERATIONE Sanctorum.

Caput XII.

De cultu, venerationeque Sanctorum (quam olim temporibus Diui Hieronymi hæreticus Vigilantius impugnauit,inſigniter & doctèà Patribus illius ætatis refutatus, atque damnatus) doctrina Catholica his quinque propoſitionibus, quantum ſatis erit,explicari poteſt.

Quinq; propoſitiones.

Harum prima ſit: Sanctorum animas cum Chriſto in cœlis viuere, Dei vultum intueri, & per-

& perpetua gloria frui,iuxta verbum Saluato
ris ad latronem: *Amen dico tibi,hodie mecum e-* *Luca 23.*
ris in Paradiſo;Et deſideriũ B. Pauli,qui opta
bat *diſſolui, & eſſe cum Chriſto*. Chriſtus enim *Philip.1.*
paſſione, & morte ſua ianuas cœli reſerauit,
per quas aſcendens ad Patrem, primos ſecum
introduxit veteres illos Patres,qui ad eius vſ-
que tempora in lymbo,ſiue,vt Chriſtus loqui
tur, in ſinu Abrahæ aſſeruati fuerant captiui. *Luca 16.*
Aſcendiſti in altũ(inquit Dauid)*cœpiſti captiui-* *Pſalm.77.*
tatem, vel vt loquitur B. Paulus, *aſcendens in*
altum, captiuam duxit captiuitatem. Cœlorum *Epheſ.4.*
namque excelſa conſcendens (ait in hunc lo-
cum D.Hieron.)eos,qui in captiuitate diabo
lica tenebãtur,abſoluit, ac poſt ſe velut capti-
uos deductos, æternæ vitæ reſtituit. Quemad-
modum igitur animæ impiorum, qui ducunt
in bonis dies ſuos, in puncto ad infernum deſcendũt, *Iob.21.*
ſicut de diuite epulone,Chore,Datan,& Abi- *Lucæ 16.*
ron, & pleriſque alijs ex Scriptura conſtat:pa *Numer.16.*
ri modo,maioríque ratione animæ iuſtorum,
vel hîc,vel poſt mortẽ purgatæ, ſtatim in cœ-
los euolant, cùm Deus ſit pronior ad præmia
conferenda,quàm ad pœnas infligendas.Itaq;
in Apocal.animabus ſub altari clamantibus,
datæ ſunt ſingulæ ſtolæ albæ. hoc eſt,(vt ait B. *Apocal.6.*
Gregorius, & venerabilis Beda in hunc lo- *In 4. Pſal.*
cum)gloria immortalitatis.De quibus anima *pœnitent.*
bus ſic loquebatur B. Ioanni vnus de ſeniori-
bus: *Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna,* *Apocal.7.*

& lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni: ideò ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte: ſi ſeruiunt, non dormiunt: nó ſopitæ ſunt, nec vnà cũ corporibus extinctæ.

Secunda propoſitio. Sancti cum Chriſto in cœlis æuum degentes, non ignorant quæ à viuentibus in terra geruntur. Quæ propoſitio

Rationes. varijs rationibus confirmari poteſt. Nam pri-

1. mò quidem, Angeli in cœlis, dum gaudent

Lucæ 12. *ſuper vno peccatore pœnitẽtiam agente, magis, quã ſuper nonaginta nouem iuſtis*, vtique norunt in cęlis conſiſtentes, quid in mundo agatur: non modò foris, ſed intus etiam in corde peccatoris, in quo eſt vera pœnitẽtia, & dolor de pec-

Matth. 22. catis. Cùm igitur Sancti in cœlis ſint *ſicut Angeli Dei*, (vt Chriſtus loquitur) hoc eſt, eiuſdem gloriæ & beatitudinis: non ignorabunt

2. vtique quid apud nos agatur. Secundò verò Patres in Lymbo ante Chriſti aduentum noſſe

Lucæ 16. poterant, quæ fiebant in terra: Sciebat Abraham *Epulonem illum recepiſſe bona in vita ſua, & Lazarum ſimiliter mala:* Sancti igitur, qui nũc aſtant Deo, maioriq; gloria fruuntur, potiori

3. ratione eadem non ignorabunt. Tertiò: plerique in inferno non ignorant, quæ ad ipſorum maiorem damnationem à viuentibus fiunt, ſicut diues epulo nouerat fratres ad ſui imitationem perditè viuere: multò ergo magis cognoſcent ſancti, quæ à viuẽtibus gerantur

4. tur ad ſuam maiorem gloriam. Quartò, non-

nulli

nulli viuentes abſentia & futura, adeoque cordis occulta non ignorarunt: vt Heliſeus, qui ſeruo ſuo Gieſi: *Nonne*, inquit, *cor meum in præſenti erat, quando deſcendit homo de curru ſuo in occurſum tuum?* & Samuel Sauli: *omnia, quæ ſunt in corde tuo, dicam tibi: & de aſinis patris tui, quos perdidiſti.* B. Petrus abſens ſciebat Ananiam & Saphiram fraudaſſe de pretio agri. B. Paulus intuitus cor claudi mendici, cognouit eum fidé habere, vt ſaluus fieret. Idem raptus in tertium cœlum audiuit arcana verba, & B. Stephanus ex ſynagoga non impeditus vel tabulatis, vel tecto, vel loci diſtantia, vidit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei. Deniq; Prophetæ futura & præcognouerunt, & prædixerunt: Si igitur hæc gratia fit viuentibus, cur non etiam beatis illis cum Chriſto iam regnantibus, eiusque gloriam intuentibus.

4. Reg 5. *1. Reg. 9.* *Actor. 5.* *Actor. 14.* *2. Cor. 12.* *Actor. 7.*

Cæterùm, vt intelligamus, quonam modo Sancti in cœlis à nobis abſentes, in rerum noſtrarum notitiam venire poſsint: conſiderandum eſt, quomodo viuentes res humanas cognoſcant. Hoc porrò fieri inueniemus tribus modis: Primò, dum rem ipſam vel intuentur, vel aliquo ſenſu percipiũt: veluti cùm homo hominem videt, eius actiones inſpicit, verba audit, mores conſiderat. Secũdò, cùm quid nõ in ſe directo intuitu, ſed per reflexionẽ intuemur, quomodo ea videmus in ſpeculo, quæ poſt tergũ noſtrũ ſunt, & quæ alioquin videre

Tribus modis in notitiã rerum venimus. 1. 2.

 nequi-

nequimus, vt oculos, frontem, faciemq́ue noſtram. Tertiò cùm abſéntia aliorum relatione
3. diſcimus, velut per internúcios, literas, hiſtorias & ſcriptos libros, qui nobis non tantùm abſentia, ſed multò antè præterita referunt.

Vt Sãcti cognóſcãt hæc inferiora. Et quidem de tertio modo, dubium nullum eſt, ſanctos in cœlis cognoſcere, quæ in terris gerimus, internúcijs Angelis, & ijs, qui ex hac vita migrant, vt B. Auguſt. de cura pro mortuis aganda, teſtatur: & B. Gregorius, qui Homilia ſexta, in Euangelia teſtis eſt, beatum Ioannem Baptiſtam fuiſſe Chriſti præcurſorem ad inferos, ſanctiſq́ue Patribus annunciaſſe Chriſti aduentum. Iacob Patriarcha Angelos vidit aſcendentes & deſcendentes ſcalam illam in cœlum vſque protenſam; aſcendentes quidem ad preces noſtras offerendas, deſcendentes verò ad fauorẽ nobis diuinum impertiendum: quod Raphael Angelus ſe feciſſe teſtatus fuit ſeniori Tobiæ, & in Apocalyſi Angelus legitur impoſuiſſe incenſum, *quæ ſunt*, inquit, *orationes ſanctorum*.

Cap. 15.

Geneſ. 28.

Tobiæ 12.

Apocal. 8. & 5.

Dubium etiam non eſt, quin ſecundo modò diuina reuelatione ſancti cognoſcant, quæ ad ipſorum gloriam promouendam à nobis geruntur. Quemadmodum enim Rex quiſpiã, ſi de aſſidentis ſibi amici magno commodo, vel eximio aliquo bono, per litteras certior factus eſſet, non exiſtimaret amicum hoc iure amicitiæ celandum eſſe, cuius ſciret gaudium his nouis vehementer augeri poſſe; ita Deus,

Simile.

qui

qui ſanctorum ſuorum perfectum gaudium deſiderat, nihil eorum ipſos celat, quæ aliquo modo vel agere id, vel perficere poſſunt: eiuſmodi verò ſunt orationes, quæ ad ipſos à viuentibus effunduntur, & quæcunque in ipſorum gloriam ab iiſdem ſuſcipiuntur. Mirabatur Heliſeus ſibi occultatam mortem filij Sunamitidis matriſque triſtitiam: *Anima eius,* inquit, *in amaritudine eſt, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.* 4. Reg. 4.

Cæterùm longè aliter viuentibus abſentia reuelantur, atque ſanctis, qui æterna gloria fruuntur; Illis enim nota fiunt occulta inſpiratione, his autem contemplatione diuinæ eſſentiæ, in qua veluti in ſpeculo res omnes & ab illis videntur, & ſunt longè perfectiùs, quàm in ſemetipſis exiſtant. Dominus Moyſi exhibiturus eſſentiam ſuam contemplandam: *Ego,* inquit, *oſtendam tibi omne bonum,* id eſt, quicquid aliquo modo nomen & rationem boni habere poteſt, id omne in mea eſſentia, quam es viſurus, oſtẽdam tibi. Et Beatus Ioannes: *Quod factum eſt, in ipſo vita erat,* id eſt, creatura omnis in Deo eſt, non quidem vt in ſe mortua, ſine ſenſu, materialis, corporea, imperfecta: ſed vita, id eſt, viuens, immaterialis, perfectiſsima. Itaq; Beatus Gregorius de animabus ſanctis loquens: *quæ,* inquit, *intus omnipotentis Dei claritatẽ vident, nullo modo credendum, quia foris ſit aliquid, quod ignorẽt. Quia enim*

Exod. 33.

Ioann. 1.

Lib. 12. moral. ca. 13. & lib. 4. Dialogorũ, c. 33.

illic omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciũt?

Vtrum ſancti primo modo res humanas intueantur, videtur habere dubitationem. Nam Beatus Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, tametſi nõ dubitet mortuos, vel diuina reuelatione, vel Angelorum, aut aliorum hinc migrantium denunciatione, rerum noſtrarum fieri certiores: non audet tamen aſſerere ſanctos vbique eſſe præſentes, vbi ad eorum inuocationem miracula eduntur: proinde ex eiuſdem diui Auguſtini, & Beati Gregorij ſentẽtia, dicimus defunctorum animas naturaliter per ſe nec adeſſe nobis, nec noſtra cõtemplari: dono tamen beatitudinis & gloriæ, nõ ex cœlis modò noſtra intueri poſſe, ſed diuino etiam permiſſu quandoque nobis adeſſe: Si enim conceſſum eſt beato Stephano ex ſynagoga Chriſtum videre: & B. Paulo in tertio cœlo diuinam eſſentiam cõtemplari: nullum eſt inconueniens, ſi fateamur ſanctos è cœlis videre opera noſtra in terris, ſicut contẽplantur pœnas damnatorum in inferno. Cùm enim nulla corporis mole præpediantur, non impediantur etiam locorum diſtantia, nec corporibus interiectis, quo minus preces noſtras audiant, actiones intueantur, adeoque in cordibus noſtris & cogitationibus illa videant, quæ ipſis volumus manifeſta. Quemadmodum enim ſine externa voce aut ſenſibili ſigno, Angeli tum ſibi mutuo, tum animabus loquun-

Cap.10.

Cap.15. & 16. de cura pro mortuis. lib.12. Mor. cap.13.

Act. 7.

loquuntur, & viciſſim ab illis audiuntur atq; intelliguntur: ita homines ſola voluntate ſua ſpiritibus tam bonis quàm malis, interna deſideria & cogitationes aperire poſſunt, & ab illis intelligi, non obſtante corpore quo veſtiũtur, vel quauis loci intercapedine, tametſi magna; Nolentium verò cogitatio, aut mens, præter vnum Deum, *qui ſolus ſcrutatur corda & renes*, aut cui voluerit Deus reuelare, patet nemini.

Tertia propoſitio: Sancti in cœlis nõ ſolùm viuentium neceſſitates nouerunt: ſed maiori, quàm dum in terris agerent, charitate Deum pro illorum ſalute deprecantur. Quod varijs Scripturæ locis atque rationibus probari ſolet. Siquidem Angeli, quibus ſancti in cœlis à Chriſto ſimiles futuri dicuntur, non rarò leguntur precati Deum pro Iſraelitico populo, vt Zachariæ primo, vbi his verbis rogatur ab Angelo Deus: *Domine exercituum, vſq; quò tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt.* Addit deinde Propheta: *Et reſpondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me, verba bona, verba conſolatoria,* quibus ſignificare voluit, vſque adeò acceptam fuiſſe Deo precationem Angeli, vt ſtatim quæ petebat, impetrauerit. Similiter Danielis 10. Michael vnus de principibus primis venit in adiutoriũ Angelo agenti apud Deum cauſas populi Iſraelitici contra principem Perſarum.

Rationes.

1.

2. Deinde in Apocalypſi, viginti quatuor ſeniores, qui à numero duodecim Patriarcharum, & duodecim Apoſtolorum, ſanctos vtriuſque teſtamenti referunt, dicuntur *Cecidiſſe coram agno, habentes ſinguli cytharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt*, inquit Scriptura, *orationes Sanctorum*. Offerunt igitur Deo preces Eccleſiæ proſtrati in terram, id eſt, precibus ſuis noſtras preces iuuãtes, Deoque commendantes.

Apoc. 5.

3. Præterea libro ſecundo Machabæorum, c. 15. Onias ſummus Sacerdos vita defunctus, apparens Iudæ Machabæo, de Ieremia Propheta ſibi aſtante dicebat; *Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael, hic eſt, qui multum orat pro populo, et vniuerſa ſancta ciuitate*; Ieremias verò porrecto Iudæ gladio, *Accipe*, inquit, *ſanctum gladium, munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael*. Viſioné probauit euentus, nã Iudas poſtridiè Nicanoré, & triginta quinq; hominum millia proſtrauit. Orige. hom. 3. in Cant. eadem hac Scriptura ſanctorum inuocationem confirmat. Et Oecumenius his verbis

2. Petr 1. Apoſtoli Petri: *Dabo aũt operam, & frequenter habere vos, poſt obitũ meum, vt horum memoriam faciatis*; ait pleroſq; ſanctos viros poſt mortem quoque horum, qui hic ſunt, recordari, ac pro viuẽtibus intercedere, dum per traiectionem ſic legi volunt: *Dabo operã etiam poſt obitum meum, vt vos ſemper horum memoriã faciatis.*

Quar-

QVartò, ſancti in cœlis aduerſus impios ſubinde expetunt vindictam, vt videre licet Apocal.6. vbi magna voce dicuntur clamare; *Vſque quò Domine ſanctus & verus non iudicas & nō vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra?* Multò igitur magis à Deo miſericordiam pijs Chriſtianis exorant. 4.

QVintò, Dæmones ipſi rogaſſe Deum leguntur, & impetraſſe hominum quorundam pœnas, odio humani generis incitati: vt de ſancto Iob conſtat: & Matth.9. vbi cùm aliud non poſſent, hoc vnum exorârunt à Chriſto, vt mitterentur in gregem porcorum, vt ſaltem illorum interitu, moleſtiā adferrent hominibus: Et diues Epulo pro fratribus Abrahamum rogauit, ne venirent in locum tormentorum. Et quidem quod ad rem præſentem attinet, parū refert qua ratione ad orandum inducantur, ſiue metu grauioris ſupplicij, vt damnati; ſiue odio, vt dæmones; ſiue fraterna charitate, vt ſancti; hoc enim ſolùm quæritur, cur non orare poſsint Sancti in cœlis, cùm orent dæmones atque damnati? 5. *Lucæ 16.*

Sextò, viui pro viuis Deum òrant, vt Beatus Paulus in varijs Epiſtolis, pro ijs Eccleſijs ad quas ſcribebat, ſe feciſſe commemorat. Atque in veteri Teſtamento Moyſes, Helias, Daniel, Ieremias: *Si igitur Apoſtoli & Martyres* (inquit contra Vigilantium D. Hieronymus) *adhuc in corpore conſtituti, quādo pro ſe adhuc debent eſ-* 6. *Coloſ.1. 2.Theſ.1. Rom.1. Philip.1. 2.Tim.1.*

ſe ſoliciti, orant pro cæteris; quantò magis poſt coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo Moyſes ſexcentis milibus armatorum à Deo veniam, & Stephanus imitator Domini ſui, & primus martyr in Chriſto, pro perſecutoribus veniam deprecatur: & poſt quam cũ Chriſto eſſe cœperint minus valebũt? Paulus Apoſtolus ducentas ſeptuaginta ſex ſibi dicit in naui animas condonatas; & poſtquam eſſe cœperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt? & pro his, qui in toto orbe ad ſuum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Ita D. Hieronymus.

QVarta propoſitio: Conſtat ex Scripturis, ſanctos in cœlis regnantes cum Chriſto, hæc terrena curare & adminiſtrare: ita enim Dauid Propheta futurum prædixit:

Pſalm. 44. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram*; quē principatum quia aſſecuti non ſunt, dum in terris viuerent, afflicti potius, & ludibrio ab omnibus habiti, omnium per ipſema, & tanquam huius mũdi purgamenta, vel, vt eſt Græ-

1. Cor. 46. cis, καθάρματα, id eſt, anathemata, tanquam exitiales & ſceleſti homines: poſt hanc vitam obtinere debent, ſi Deus verax eſt in ſcripturis ſuis. Quod alio loco idem Propheta Dauid

Pſalm. 149. non obſcurè dixit: *Exultabunt ſancti in gloria, lætabũtur in cubilibus ſuis, exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligãdos Reges eorum in cõpedibus*

bus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum; gloria hac eſt omnibus ſanctis eius. Simile quid promittitur à Chriſto in Apocalypſi angelo Thyatiræ. *Apocal. 2.* *Qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.* Clarè hic dicit Chriſtus eandem poteſtatem accepturos à Deo ſtatim à morte ſanctos in cœlo, quam ipſe accepit à patre ſuo, Pſalm. 2. promiſſam: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuā terminos terræ, reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Datur itaque ſanctis authoritas impios cogendi, cohibendi, puniendi, & pios ex ipſorum manibus eripiendi.

Quando apud Matthæum & Lucam ſeruo *Matth. 2.* fideli promittitur à Chriſto; *Quoniam ſuper Lucæ 11.* *omnia bona ſua conſtituet eum:* manifeſtè indicatur ſanctos eſſe adminiſtratores bonorum Dei, atque hanc terram curare, cùm etiam illa in bonis Dei numeretur, & alibi: *Euge ſer- Lucæ 19.* *ue bone, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates,* & alij, *eris ſuper quinque ciuitates,* ſignificauit (inquit Beatus Ambroſius) *per ciuitates Lib. 8. in Lucam.* *animas, quibus iure præponitur, qui pecuniā Domini ſui mentibus hominum feneraucrit:* nam ſicut Angeli præſunt, ita & hi, qui vitam meruerũt

ange-

angelorum. Certè ſi Reges ſunt & Sacerdotes
1. Cor.2. in cœlo, imò *ſi oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderūt quæ præparauit Deus diligentibus ſe*; nulla vel fuit, vel mente cogitari poteſt gloriæ poteſtas & imperium, quod cum Sanctorum præmio conferatur. Poterunt igitur beneficio gloriæ ſuæ, quicquid Reges poteſtate; quicquid opulēti diuitijs; quicquid docti ſapientia. Si ergo Reges exercitu hoſtes profligant, diuites egenis ſubueniunt, medici arte curāt; id præſtare poterunt Sancti non minus, quàm id præſtiterunt Angeli, quorum
4. Reg. 9. vnus 185. milia vna nocte proſtrauit, alius To-
Tob. 11. biç lumen reddidit, pecuniam à Gabelo tulit,
Tob. 9. & nuptijs filij parentum pauperiem, totam-
Actor. 12. que familiam ditauit, tertius Petrum carcere liberauit, &c.

QVinta propoſitio: Cùm ſancti in cœlis ſumma gloria à Deo afficiantur, conſortes quodammodo diuinæ naturç, vt loquitur bea
2. Pet. 1. tus Petrus, ſimiles Deo quem clarè vidēt, ſic-
Ioan. 3. ut eſt in Apocalypſi, *habentes ſuper ſe nomen*
Apoc. 3. *Dei ſcriptum, & nomen ciuitatis nouæ Hieruſalem, & nomen Chriſti nouum*, id eſt, diuinitate repleti, & gloria cœleſti, vt Chriſti cohæredes,
Pſalm. 138. nimis honorati à Deo, id eſt, magis quàm mens humana capere poſſit; merito à viuentibus omnem honorem accipere merentur & debent, qui alicui creaturæ in hoc mundo ſine repræhenſione defertur. Excipio honorem

diui-

diuinum, vtpotè, de quo Deus ſic loquitur: *Gloriam meam alteri non dabo.* Proinde quicquid exhibetur principibus, parentibus, aut quibuſuis hominibus: quicquid etiam angelis, id meritò deferri poteſt ac debet ſanctis cum Chriſto viuentibus. *Iſa.42.*

POrrò ne erretur in hoc cultu & honore, conſiderandum erit, quis honor ſoli Deo debeatur: quod Chriſtus his verbis expoſuit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Solus ergo Deus eſt adorādus, ſoli etiam Deo ſeruiendum. Sed quia in ſcripturis hæ voces adorandi & ſeruiendi aliquādo creaturis tribuuntur, ſicut Loth dicitur duos angelos adoraſſe: Abraham filios Heth: Iacob cum vxoribus & filijs Eſau fratrem: Nathan Propheta Dauidem Regem: neceſſum eſt has voces duobus modis accipi: vno vt ſoli Deo conueniāt: altero, vt etiam creaturis. Et poſteriori quidē modo ſignificant externum aliquem cultum, aut venerationem: vt adoratio ſit honorem externum exhibere, caput aperire, genu flectere, in terrā ſe abijcere: qui honor olim Regibus habebatur: & nunc quoq; parentibus, vel pręceptoribus offenſis filij & diſcipuli ſupplices fiūt: quod tamē adorationis genus imperfectū eſt, in externa ceremonia conſiſtens. Priori igitur modo ſignificatur interna reuerentia, & ſubiectio: eſtq; perfecta adoratio (quam Gręci λατρείαν vocant, ſoli Deo exhibendam) non contenta veneratione externa: ſed per illam plenè

Matth.4. *Quid adoratio.* *Geneſ.19.* *Geneſ.23.* *Geneſ.33.* *3 Reg.1.* *Adoratio creaturæ.* *Adoratio Dei.*

na, adoratio ab interna ducatur. *In veritate*, hoc eſt, ſine mendacio, vt mens conformis ſit externæ actioni, ne corpore proſtrato animus ſit erectus: ne manibus eleuatis in cœlum, animus in terra hæreat: ne voce orantes, mente taceamus, &c.

Simili modo eſt explicandum nomen *ſeruitutis*, cùm dicitur, *ſoli Deo ſeruiendum*. Hominibus enim ſeruire, eſt obſequium aliquod præſtare, quod mandat Beatus Apoſtolus ſeruis, *vt cum bona voluntate Dominis ſuis ſeruiant*; Deo verò ſeruire, eſt omni ex parte ei ſubditum eſſe; *vt ſiue manducamus, ſiue bibimus, ſiue quid aliud facimus; omnia in gloriam Domini noſtri faciamus. Nemo enim noſtrum ſibi viuit, & nemo ſibi moritur. Siue enim viuimus Domino viuimus, ſiue morimur Domino morimur; ſiue ergo viuimus, ſiue morimur Domini ſumus.*

Seruitus. *Epheſ. 6. Coloſ. 3. 1. Cor. 10. Col 3. Rom 14.*

Honor ſoli Deo debitus.

Ex his facilè intelligimus, quis & qualis, poſsit ac debeat honor ſanctis tribui, & quis ſoli debeatur Deo. 1. In primis namque interna reuerentia, & agnitio ſummæ maieſtatis qua credimus dono fidei, ad vnum Deum pertinet: in quem vnum credimus, non in aliquem ſanctorum. 2. Deinde interna voluntatis ſubmiſsio, qua nos vni Deo ſubijcimus, in ipſum ſperamus, ab ipſo pendemus, eum toto corde, tota anima, & mente diligimus. 3. Tertiò actus omnes exteriores, qui tali intentione

tention: & mente eduntur. Porrò horum a-ctuum quidam ex ſe hanc mentem & intentionem ſignificant:alij non per ſe quidem,niſi peculiariter eò referantur.Prioris generis ſunt ſacrificij oblatio,altarium & templorum erectio, votorum nuncupatio, de quibus multa beatus Auguſtinus & Damaſcenus: Atque in Exodo ſic loquitur Deus: *Qui immolat Dijs, occidetur, præterquam Domino ſoli.* Poſterioris generis actus creaturis etiam exhibentur, mutata mente atque intentione:ſicut de capitis apertione,proſtratione, atque id genus alijs diximus. Proinde nullam Deo infert iniuriam, qui ſanctis omnem illum honorem, affectum & cultum,tam internum,quàm externum defert,& exhibet, qui ſine repræhenſione deferri poteſt creaturis,ſeu Angelis, ſeu hominib'. Sunt ergo amandi & metuendi:ſunt laudandi atque rogandi, tum vt pro nobis apud Deum intercedant, tũ vt ipſi nobis opitulentur: ſunt illis genua flectenda,capita aperienda, lumina accendenda,ſtatuæ erigendæ, ſupplicationes decernendæ:quæ omnia principibus viris fieri ſine obloquio conſueuerunt. Atque hæc omnia vſque adeò non repugnant ſcripturis, aut rationi,vt his omninò ſint conſentanea. B. Paulus in varijs Epiſtolis precatus eſt Chriſtianos,vt ſe ad Dominũ in orationib' ſuis iuuarent,vt *in omni inſtantia & obſecrationibus,pro omnibus ſanctis & pro ſe orarent:vt fierẽt obſecrationes,orationes,poſtulationes,pro omnib' hominibus.* Deus

Lib.10.de ciui.cap.4. lib.20. cõtra Fauſt. Mani.cap.1. lib.4.ortho. fidei cap.16.

Exod.22.

Rom.15. Epheſ.6. 1.Tim.2.

Deus mandauit Elyphæ Themanitæ, vt beati Iob. orationes peteret. Si igitur viuentiũ preces licet implorare, cur non etiam ſanctorum non iam mortuorum, ſed cũ Chriſto regnantium? Præterea ab hominibus bonis frequenter inuocati ſunt angeli: nam & Loth rogans angelum pro conſeruatione oppidi Segor, quod petijt impetrauit: de Patriarcha Iacob ſic dicit Ozeas, *inualuit ad Angelum, & confortatus eſt, fleuit & rogauit*. Si ergo rogari poſſunt à viuentibus Angeli, poterunt & ſancti, qui ſunt ſicut Angeli Dei. *Iob.42.* *Geneſ.19.* *Ozeæ 12.* *Matt. 8.*

Si maiorum traditionem de hac Eccleſiæ doctrina inſpiciamus, vix inuenias doctorum aliquem, qui non & vehementer inuocationem ſanctorum commendarit, & ipſemet ſanctos inuocarit.

ARGVMENTA HAEreticorum.

Aduerſus hanc Catholicam doctrinam, multa quidem ab aduerſarijs obijciuntur, ſed eorum nonnulla ex præcedentibus diſſolui poſſunt, quale eſt, quod Anabaptiſtæ plerique volunt, animas in abditis quibuſdã locis quieſcere, nec ante diem iudicij cum Chriſto in paradiſo cœleſti viuere. Et quod aiunt reliqui, ſanctos ignorare quæ apud nos geruntur, nec preces noſtras intelligere. Aliæ igitur adferendæ ſunt obiectiones, quarum prima eſt: Chriſtus eſt *vnus mediator Dei & hominũ:* *1. Tim.2.*

Lib.2. cont. epiſt. Parni. cap.3. non ſunt igitur ſancti vlli mediatores, ne ipſi quidem Apoſtoli, vt inquit B. Auguſtinus: nõ ergo pro nobis orant, neq; vt id præſtant ſunt à nobis ſolicitandi.

Solutio: Eodem argumẽto conficietur, nec ſanctos angelos pro nobis orare: nec eſſe rogandos viuentes: peccaſſeque B. Apoſtolum Paulum, qui, vt ſuperius oſtendimus, viuentium preces ſibi expetijt. Proinde dicendum, vnum quidem eſſe Mediatorem, ſicut apud *Matth.23.* Matthæum dixit Chriſtus, *vnum eſſe patrem, & vnum magiſtrum*; non tamen incommodũ eſſe, ſi plures ſint mediatores, ſicut plures ſunt *Galat.3.* patres & plures magiſtri. B. Apoſtolus apertè fatetur, Moyſen fuiſſe Mediatorem inter Deũ & populum Iſraeliticum, quod eiuſmodi nomina lõgè aliter Chriſto atque hominibus in ſcripturis tribuantur: illi excellentiori ratione, hominibus verò quadam participatione. *Matth.19.* Deus ſolus dicitur bonus, & tamẽ omnis crea *1.Tim.4.* tura Dei bona eſt; ſed Deus natura ſua eſt ipſa bonitas, creaturæ bonitate participata. Ita Chriſtus omnium eſt magiſter, quia vt foris, ita & intus docet: cæteri verò doctores atque *Ioann.3.* magiſtri (vt Nicodemus *Magiſter in Iſrael*) externa tantum voce inſtituunt. Sic mediator eſt Moyſes, & ſunt mediatores ſancti & angeli, quia & interceſſores & deprecatores: *Chriſtus vt mediator.* Chriſtus verò longè excellẽtius & magis propriè, tùm quia natura medius inter Deum & hominem, cùm vtramque naturam in vna perſona habeat:

habeat: tum quia vtrique parti ſatisfecit, nẽpe Deo Patri offenſo, & hominib' à Deo auerſis. Is namque verè eſt Mediator inter partes, qui vtraſque componit, maximè ſi de ſuo hoc faciat: & læſæ quidem ſatisfaciat, alteram verò ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè auerſam, quacunq; ratione, etiam muneribus placet. Læſus & offenſus erat Deus Pater peccatis hominum: ſatisfecit ei perſoluto ſanguinis pretio & morte obita Chriſtus: homines tametſi rei, qui Deum ſceleribus ſuis ad iracundiã prouocarant, auerſi tamen à Deo mala voluntate, tanquã indignati in gratiam redire nolebant: hos etiam placauit miſſo Spiritu ſancto, cœleſtique gratia alijſque donis & chariſmatibus, vt iam verus mediator reconciliauerit ima ſummis, *interficiens inimicitias in ſemetipſo, reconciliãs nos Deo, per crucem & mortem ſuam.* Hanc prærogatiuã mediatoris, ſoli Chriſto, qui eſt vnicus mediator Dei & hominum, tribuit Apoſtolus. *Epheſ.2.*

Secunda: Chriſtus pro nobis orat patrem, *qui ſemper viuit ad interpellandum pro nobis: quem habemus aduocatum apud patrem*; cùm igitur ille ſemper exaudiatur pro ſua reuerentia, non opus erit alijs precatoribus, ne videamur iniuriam irrogare orationi Chriſti, tanquã minus efficaci. *Hebr.7.* *1. Ioan. 2.* *Hebr. 5.*

Solutio etiam hac ratione efficeretur non eſſe implorandas orationes viuorum, ne minus efficax habeatur oratio Chriſti. Eſt igitur *Cur Sancti pro nobis orent.*

tur dicendum, non ob id ſanctos pro nobis Deum precari, tanquam Chriſti oratio minus
1. ſufficiat: ſed primum quidem ad Chriſti dignitatem oſtendendam: qui, tametſi pro nobis patrem oret, oratur tamen ipſe, & à nobis, & à ſanctis pro nobis. *Nam reuerentur* (inquit B. Bernardus) *in Chriſto homines diuinam maieſtatem, vt opus ſit mediatore ad mediatorem iſtum:*
2. Deinde verò ad malitiam peccatorum noſtrorum deteſtandam, quæ tanta eſt, vt ipſi per nos ſoli, nec ad Deum Patrem, nec ad Filium accedere audeamus, ſed interpellatores quęramus Deo chariores, vt Sanctorum meritis, & precātium multitudine, Deus ad miſericordiam inflectatur.

Serm. 7. de aſſum. B. Virg.

Neque verò exiſtimandum eſt, Chriſtum eò modo apud Patrem pro nobis intercedere, quo modo rogant vel viuentes, vel Sancti in gloria: quia non anxiè, non dubitanter, nō ſupplicis more petit, ſed tanquam authoritatem habens, & ſuo iure, exhibitis meritis, poſtulat quiduis. Atque vt diſcrimen hoc inter Chriſti interceſſionem & preces Sanctorū cognoſcatur, valebit hæc ſimilitudo. Si fingamus à Rege in carcerem coniectos centum mercatores ob debitum quinquaginta milium coronatorum: & illos cùm ſoluendo non ſint, vel de vita, vel de perpetuis vinculis periclitari. Fingamus rurſus nobilem alium virum, vt captiuos illos in ſuam transferret poteſtatem, omnique debito liberaret, ſoluiſſe Regi centum coro-

Diſcrimen inter Chriſti interceſſionē & preces Sanctorum.

Similitudo.

coronatorum millia (duplum videlicet eius debiti,quod Regi erat dandũ) hac tamen conditione, vt pro ſuo arbitratu,quos vellet, de carcere educeret,libertatique donaret.Nobilis ſanè iſte, alia nulla oratione apud Regem vtetur, quàm memoria perſoluti pretij,ſed ſi quis alius,ſeu conſanguineus,ſeu amicus pro captiui alicuius liberatione inſtet, precibus erit opus, adeundusq́ue nobilis,& per pretiũ ab ipſo ſolutum rogandus. Rex iſte eſt Pater cœleſtis; debitores nos, qui ſuam maieſtatem peccatorum grauitate offendimus;debitũ igitur contraximus magnum, & amplius, quàm decem millium talentorum. Chriſtus verò abũdè pretio ſanguinis ſui, hoc debitum perſoluit, & amplius dedit, quàm debitum fuit; (ſiquidem peccata hominum numerari poſſunt,merita Chriſti numerari nõ poſſunt) vnde hoc obtinuit à Patre æterno, vt ei *data ſit omnis poteſtas in cœlo & in terra*; *& ſicut pater* Matth. 25. *quos vult viuificat ſic & filius quos vult viuificat,* Ioann. 5. & quibus vult, peccata condonat,bonaq́; largitur; eius ergo orare, eſt merita ac paſsionẽ exhibere, atq; per illa, ſuo iure captiuos miſſos facere. Sancti verò homines, cùm nullum ius prætexere poſsint, rogant & ſupplicant, Chriſtiq́ue merita, paſsionem & mortem pro nobis offerunt. Hinc & illud diſcimus, nunquam eſſe rogandum à nobis Chriſtum, ſicut rogantur Sancti, vt oret pro nobis: ſed vt gratiam, & bona cœleſtia impertiatur nobis.

Tertia: Sancti in cœlis laborum ſuorum & meritorum perfectiſsimam atque pleniſsimam mercedem receperunt: ipſis igitur nihil amplius, vel pro ſe, vel pro alijs debetur: neque ipſi orationibus quicquam impetrant viuentibus..

Solutio. Sancti quidem in cœlis nihil vel ſibi merentur, vel nobis: attamen in præmio antecedentium meritorum continentur magna amicitia & familiaritas cum Deo: cùm igitur amicus omnis ius habeat petendi & impetrandi ab amico, fit vt tametſi nihil amplius merentur, rogent tamen pro nobis: & pars prǽmij ipſorum eſt, vt ne repulſam patiantur, ſed quod petunt, exorent: Rogare autem non eſt mereri.

Quarta. B. Paul. ad Colo. 2. *nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione Angelorum*, videtur conſuetudinem Chriſtianorum reprehendere, qui nimia humilitate angelos ad Patrem mediatores quærunt, quod ſe indignos iudicent, qui per ſe exaudiantur.

Solutio: Nihil hic B. Paulus contra piam Chriſtianorum conſuetudinem agit, ſed contra hæreſes Simonis Magi, & Gnoſticorũ, qui, vt author eſt B. Epiphanius, docebant oblatis ſacrificijs Angelos colere, tanquam vitæ ſuæ authores, quod non exiſtimarent homines à Deo, ſed ab Angelis creatos, quos conſtituebãt mediatores inter Deum & homines vana & ſuperſtitioſa humilitate. Quæ hæreſes cùm potiſ-

potiſſimum viguerint in Aſia, vbi erant ciuitates Coloſſenſes & Epheſina: factum eſt, vt B. Paulus tres ſuas epiſtolas ad Coloſſ. ad Epheſios, & priorem ad Timotheum Epiſcopum Epheſinum, aduerſus has hæreſes dederit, atque in ijs multa de Angelis, deque Chriſti auctoritate diſſeruerit: quod ſit *Mediator Dei & hominum: ſuper omnē principatum, poteſtatem, et virtutē, & dominationē: in quo ſunt condita vniuerſa, in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue Dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates.* Hæc hæreſis vſq; ad tempora Concilij Laodiceni cùm perſeueraret, in eo Concilio decretum fuit, nō oportere Chriſtianos derelicta Eccleſia abire, & ad Angelos idololatriæ abominādæ congregationes facere. Similem cultū exhibuerunt olim in Arabia mulierculæ quædam B. Mariæ Virgini, offerentes in ſacrificiū collyridem: Sed has idololatrias, vt graues blaſphemias abominantur tā Chriſtiani viuentes, quàm Sancti glorioſi, qui ſe Dei miniſtros, non autem Deos agnoſcunt.

1. Tim. 2. Epheſ. 1. Coloſſ. 1. Cap. 35.

Quinta. Ad Romanos 10. Paulus his verbis: *Quomodo inuocabunt eum in quem non crediderunt?* videtur ſignificare neminem inuocandum, præter vnum Deum, in quem ſolum eſt credendum: non igitur ſunt inuocandi Sancti.

Solutio. pari ratione ſequetur, non eſſe inuocandos, aut rogandos viuentes, cùm in

illos nemo credat. Non hoc igitur vult B. Paulus, néminem inuocari aut orari debere, niſi eum vnum, in quem credimus, qui eſt ſolus Deus: ſed hoc tantum dicit, neminem inuocare, orare, aut honorare poſſe Deum, ſi eum ignoret, & in eum non credat: loquiturque ſatis apertè, de inuocatione Dei, ſicut ex antecedentibus patet: *omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.*

Sexta: Deus per ſe poteſt adiri, nec opus habet interceſſoribus, qui aditum parent ad inſtar magnatum, qui & abſentia ignorāt, & inordinata ira commouentur, vt mediatoribus ſit opus ad eorum animos placādos. His cùm non ſit opus Deo, qui omnia intuetur priuſquam fiant, & maiori miſericordia abundat præditusque eſt, quàm vlla creaturarum: non opus erit interceſſoribus.

Solutio. etiam ex hac ratiocinatione, ſi vera eſt, conficitur, non eſſe mortales interceſſores à mortalibus vſurpandos atque appellandos, cùm immediatè Deus poſsit adiri. Itaque non ob id docet Eccleſia ſanctos orādos, quaſi eorum interceſsione Deus indigeat, qui per ſe preces noſtras exaudit, per ſe miſericors, & pater miſericordiarum: ſed vt intelligamus Deum, qui in cæteris rebus externis, quas poſſet per ſe præſtare, cauſis ſecundis vtitur, etiam in rebus ſpiritualibus adhibere eaſdem. Poſſet ille quidem pauperē in neceſſitatibus per ſe ſubleuare, infirmum curare,

hoſtes depellere, mentem erudire: vult tamen in his vti opera aliorum, vt nempè pauperes implorent auxilium ditiorum, infirmi medicorum, & indocti à viris eruditis inſtituantur. Poſſet & ſine cibo & potu vitam noſtrã propagare, aut ſine cura, vel labore nobis de neceſſarijs vitæ proſpicere: vult tamen vt in ſudore vultus noſtri veſcamur pane noſtro, & vt agri colæ terram aratro ſulcẽt, ſemina ſpargant, alioſque graues labores ſuſcipiant. Sic poterat Deus Elyphan Themanitẽ orantẽ exaudire, tamen placuit illud facere, per interceſsionem S. Iob, *Ite,* inquiens *ad ſeruũ meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis: Iob autẽ ſeruus meus orabit pro vobis, faciem eius ſuſcipiam, vt non imputetur vobis ſtultitia.* *Iob. 42.*

Quemadmodum igitur Deus, qui per ſe præſtare omnia poteſt, quæ tamen ſtatuit per cauſas ſecundas efficere, ſi cauſæ illæ non adhibeantur non præſtabit: ſicut in his, quæ paulò antè cõmemorauimus, eſt manifeſtum, ita quæ Deus ſanctorum precibus ſtatuit largiri, ſine illis non largietur, tametſi ipſemet roges, & vehementiſsimè vrgeas. Conſtat hoc in miraculis ſanitatum, ſimilibuſque donis, quæ beneficijs & precibus Sanctorum, ſupra vires naturæ conſequimur. Cur autem velit Deus has cauſas ſecundas, id eſt, Sanctorum orationes adhiberi, multæ poſſunt adferri rationes. Prima, vt præcellentiſsima Dei maieſtatem & amplitudinẽ melius cognoſcamus: cuius ſer- *Cur Deus velit Sanctos orare pro nobis.* *1.*

ui ſunt principes orbis terrarũ, & patroni Regum ac populorũ. Domini enim dignitas, ex præſtantia miniſtrorũ elucet. Quamobrẽ qui Sanctos docent imbecilles eſſe, rerum noſtrarum ignaros, homines mortuos; parũ glorioſè de Deo ſentiunt & loquuntur. Dauid propheta ſignificat, ad Dei gloriam pertinere Sanctorum honorem, cùm in Pſalm. canit: *Laudate*
Pſa.150.138. *Dominum in ſanctis eius*, &, *mihi aũt nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum*. Secunda, vt dum peccatorum no-
2. ſtrorum ſordes, cum Dei Maieſtate coniungimus, maiori in ipſum feramur reuerẽtia, & humilitate, adhibitis interceſſoribus, qui pro nobis deprecentur: Placuit. n. Deo humilitas Publicani: *qui non audebat oculos in cælum attollere:*
Lucæ 18. & Centurionis, qui non arbitratus ſe dignum,
Lucæ 7. qui Chriſtũ ipſe accederet, miſit ſeniores Iudęorum. Tertia ad depellendã à peccatoribus
3. deſperationẽ, qui dum ſe indignos exiſtimãt, quos Deus exaudiat, verenturque per ſe adire Chriſtũ, in quo reuerentur diuinam maieſtatẽ (vt inquit beatus Bernardus) indigent mediatore, ad mediatorem Chriſtum. Itaque quondam filij Iſrael ſpecie ac maieſtate Dei perter
Exod.20. riti, dixerunt Moyſi: *loquere tu nobis & audiemus, nõ loquatur nobis Domin⁹, nè fortè moriamur.* Ad hanc infirmitatem noſtram ſe Deus accommodans, conceſsit patronos Sanctos, qui nobis ſimiles aliquando fuerunt peccatores, veſtiti carne humana, & experti infirmitatem
noſtram

noſtram,ſicut Iſraelitis dedit Moyſen mediatorem & interceſſorem. Quarta ad deprimendam ſuperbiam noſtram vult à nobis conſeruos noſtros honorari, eiſque ab ipſis etiam Imperatoribus honorem ſummum exhiberi, qui (vt inquit B. Chryſoſto.) *ante loculum Petri piſcatoris, & Pauli tabernaculorum fabricatoris in terram proſternuntur*. Quinta, vt ad rectè viuendum incitemur, viſo honore à Chriſtianis hominibus exhibito illis, qui virtutes, dũ in terris agerent, ſeriò coluerunt. Ita veteres Epiſcopi, vel ob hoc Sanctorum Martyrum feſtos dies magna veneratione celebiârunt, vt Chriſtiani ad Martyrum imitationem accenderentur, quos martyrij gloria intelligerent conſtitutos Eccleſiæ apud Deum patronos. 4. *Hom. 66. ad pop.* *Hom. 26. in 2. ad Cor.* 5.

Sexta, vt nobis commendetur meritum paſsionis Chriſti, quo præſtitum eſt, vt Sancti non ſolùm in cœlis viuant in gloria Patris, ſed vt in ſummam dignitatem euecti, ſint curatores hominum, Regum patroni, & Principes ſuper omnem terram. Nam ſi quis abiectum aliquẽ hominem Regi aliquo officio recõciliet, multum is quidem præſtiterit: plus tamen fecerit, ſi eum non ſolùm in gratiam reſtituat, verùm etiam efficiat, vt eum Rex ſibi adoptet filium, & Regni totius conſtituat Patronum. 6

Septima. Apocalypſi 19. & 22. cùm B. Ioannes adorauit rus Angelum, in terram ſe abiecifſet, his verbis prohibitus eſt: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum,* 7

Deum

Deum adora. Ergo veneratio non eſt exhibenda Angelis aut Sanctis.

Solutio. Non hoc ſequitur, ſed potius illud: Ergo Sancti vel Angeli eo pacto adorandi nō ſunt, quomodo B Ioan. hos Angelos venerari ſtatuerat, nempè diuino honore, vt aiunt B. Athanaſius & D. Auguſtinus. Quia enim crebro Chriſtus illi in forma Angeli oblatus fuerat; exiſtimabat etiam tunc illum eſſe Chriſtum, qui ſibi loquebatur: maximè quia diceret; *Ecce venio velociter.* Reſpondet itaque Angelus, ſe non Chriſtum eſſe, ſed ſeruum Chriſti, atque illum eſſe adorandum diuino cultu: hoc eſt, quod dicit, Deum adora, ſeu vt legit B. Cyprianus, Dominum Ieſum adora.

Oratio. in Arrianos, c. 2. de paſtoribus.

Lib. de patientia.

Octaua. Magnus videtur in eo abuſus, quod ſanctos inuocemus oratione dominica, cùm neque ſint dij, neque Patres noſtri in cœlis. Præterea quod Chriſtum aut ſanctam Trinitatem verbis de cœlo ad beatam virginem allatis ſalutemus.

Solutio. Dum in honorem Sanctorum recitamus orationem dominicam, non tam alloquimur illos, quàm Deum ipſum, quem tali oratione precamur. Recitamus tamẽ eam in honorem Sanctorum, quib' velut libellum ſupplicem Deo offerendum, ſuiſq; precibus commendandũ tradimus. Salutationem porrò Angelicã, non Chriſto, ſed eius matri recitamus, cui orationes noſtras Deo factas, tali ſalutatione commendamus, vt quæ eſt humani generis

patro

patrona & aduocata, negotia noſtra Deo expoſita curare dignetur.

Nona. Si quid poſſunt Sancti, vbiq; id poſſunt, & vbique rogandi ſunt: nõ igitur diſcurrendum eſt, aut peregrinandum ad certa loca, vt illic votorum & precationum noſtrarum compotes efficiamur.

Solutio. Fatemur Sanctos totius orbis loca, & vniuerſum genus humanum ſumma charitate complecti: peculiari tamẽ ratione & cura ea loca fouent, in quib[9] ſacra illorũ oſſa aſſeruantur (vt teſtes ſunt B.[a] Ambroſ. B.[b] Maximus Taurinenſis, B.[c] Auguſt. B.[d] Paulinus Nolanus, & reliqui veteres) Et *vbi ſuper eos furor incubuit paſſionis*, ſicut loquitur [e] Euſebius Emiſſenus. Denique illum populũ meritò præ ceteris curant, ex quo originem ducunt: quomodo Ieremias Propheta legitur multum oraſſe pro populo Iſrael. B. Auguſtinus tametſi non ignoraret Deum, & Sanctos vbiuis exorari poſſe: miſit tamen ex Aphrica clericos ſuos Nolam Campaniæ ad memoriam Sancti Felicis, vt illic obtinerent, quod occulto Dei iudicio obtinere alibi non poterant.

a Lib. de viduis.
b De Martyribus Taurinenſibus.
c Ca. 16. de cura pro mort.
d In Felice.
e Serm. de Epyphodio & Alexandro.
2. Mac. 15.
Epiſt. 137.

Decima. Diſplicet etiam quod ad varios morbos, varij Sancti coluntur & inuocantur, quaſi non poſsint omnia omnes.

Solutio. Non negat quidem Eccleſia Sanctos omnes omnia poſſe apud Deum: docet tamen etiam non aduerſari fidei, ſi quemadmodum diuerſa ſunt miniſteria angelorũ bonorum

Matth. 18.
Dan. 10.

rum

rum atque malorum, quorum alij præſunt hominibus, alij regnis, alij elemẽtis (vnde in Apocalypſi habemus Angelum aquarum & ignis) ſic etiam Sanctis, beatam cum Chriſto in cœlo vitam degentibus, & hæc inferiora administrantibus, pro diuerſitate meritorum, diuerſa vel loca commendata dicantur, vel dona ad fidelium Chriſtianorum auxiliũ. Quemadmodum enim in hoc mundo diuerſa ſunt chariſmata; ita fieri poteſt, vt in futura quoq; vita diuerſæ ſint in ſanctis adminiſtrationes.

Apoc. 14. *Rom.* 12. 1. *Cor.* 12.

DE SANCTORVM RELIQVIIS.

Caput XIII.

SANCTORVM reliquias docet Catholica Eccleſia nõ abijciẽdas: ſed in magno honore & pretio à Chriſti fidelibus habendas, his pręcipuè de cauſis. Primò quod dum viuerent, templa fuerint Spiritus S. a quo etiam poſt mortem retinent ſanctitatẽ. Non enim (quod blaſphemus ille Conſtatinus Copronymus volebat) inſtar crumenæ pecunijs vacuæ, exiſtimãda ſunt Sanctorum oſſa, Spiritus S. præſentia & ſanctificatione deſtituta: cùm habeant etiamnum ſanctitatem, & vim contactu ſuo ſanctificãdi, quemadmodum B. Chryſoſt. in Geneſin ſcribit, & B. Baſilius, cum fratre ſuo Gregorio Nyſſeno. Secundò, quod corpora Sanctorum membra ſint Chriſti, non ſolùm ob inhabitãtem Spiritum Chri-

Cur Eccleſia honoret Sanctorum reliquias.

1.

Hom 15. *in Pſalm.* 117. *Hom de S. Theodoro.*

2.

Chriſti in ipſis, ob quē mortalia corpora ſuo tempore viuificabuntur:ſed ob Chriſti quoq; corpus,per quod efficitur, *Vt vnū corpus ſimus omnes,qui de illo vno pane manducamus*;& vt corpora ipſorum ſint reſurrectura in reſurrectio ne iuſtorum,ſicut ait Saluator,*qui manducat me,& ipſe viuet propter me. Qui manducat hunc panem,viuet in æternum,& ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.* Tertiò,quia eorum res,qui nobis ſunt maximè cōiuncti & chari, magna diligētiā conſeruare ſolemus atque venerari; præcipuè ſi magni ſint viri,qui nobis illas res ſuas ſibi chariſsimas commendauerunt. Nulli ſanè præſtantiores ſunt Principes quàm Sancti,qui diuinitate pleni cum Chriſto ſola terrarum gubernant:nec quiſquam Chriſtiano homini magis eſſe coniunctus debet, quàm illi,qui cū Deo ſunt coniūctiſsimi. Illi ergo cùm nobis commendauerint ſua corpora, quibus in hac vita nihil habuerūt charius,quo erga illa animo eſſe debemus? Quartò, quod ſanctos Angelos legamus affeciſſe honore Sanctorū corpora,quorum miniſterio ſepultus eſt Moyſes, cuius corpus prętexit Michael Angelus,vt author eſt Beatus Iudas Apoſtolus.Quintò irrationabiles creaturæ leguntur Sanctorū corporibus tum viuentiū,tum defunctorū non rarò peperciſſe,vt Danielis,& Prophetę illi' inobedientis iuſſu Dei occiſi,triū puerorū in camino ignis,*quos ignis non contriſtauit, neq; quicquā moleſ*

1. Cor. 5. Rom. 8.

Ioan. 6.

3.

4.

5.

Dan. 6. & 14.

3. Reg. 13.

6. *moleſtia attulit*. Sextò Deus ipſe miraculis Sã-ctorum corpora honorare ſolet, vt qui ad con-tactũ oſsium Heliſei, mortuum excitauit, pal-lio Heliæ Iordanem diuiſit, vmbra Beati Petri, & ſudarijs atq; ſemicinctijs B.Pauli, languores ſanauit, & dæmones eiecit, multaq; alia, & o-lim Patrum memoria ad Sanctorum reliquias patrauit, & etiam nunc præſtat. B. Ambroſio reuelauit corpora Sanctorũ Martyrum Gerua ſij & Prothaſij, vt ex locis obſcurioribus prola ta populi deuotioni & cultui proponerentur: refert Damaſcenus & Zoſomenus de Sanctorũ oſsibus defluere oleum ad populi ſanitatẽ, ſi-cut & Euagrius, & Cõſtantinus Epiſcopus Ti-tij aiunt grumos ſanguinis ex ſepulchro B. Euphemiæ Martyris emanare.

4.Reg. 13.
4.Reg. 2.
Actor. 16.
Lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 16.
Lib 9. Eccl. hiſt ca. 3.
Lib. 2. Eccl. *Hiſt. cap. 3.*

Proinde maiores noſtri Sanctorum reliqui-as magna ſemper veneratione coluerunt, vſq; adeò, vt author libri de Eccleſiaſticis dogma-tibus ſcriptum reliquerit: *Si quis Sanctorũ re-liquias non honorandas eſſe dixerit, illum non eſſe Chriſtianum, ſed Eunomianũ.* Teſtes ſunt B. Au-guſtinus & Prudentius, alijque veteres, ſua æ-tate ſepulchra Martyrum ornata floribus. Et beatus Gregorius Turonenſis, Sanctorum re-liquias adhibitis cereis & crucibus, comitan-te toto populo, deferri conſueuiſſe. Beatus Gregorius Romanus varijs principibus ſa-cras reliquias eximij muneris loco mittebat. Theodoretus quod penes ſe haberet ſancti Ia-cobi

73. Capit.
In gloriam Beato. martyr. ca. 23.
In Philotheo

cobi

cobi vetus indumentum,ait dæmonem prohibitum;ne ſibi vulnus infligeret. Infinita ſunt alia, quæ in venerationem reliquiarum adferri poſſent,aduerſus oſores Sanctorum,niſi ante mille ducentos annos in Vigilantio & Eunomio,ab Eccleſia damnati eſſent, & à ſanctis Patribus, nominatim Beato Hieronymo,inſigniter refutati: vnum tantum ex Theodoreto lib.8. affectionum Græcarum adijciendum videtur, vt omnibus palam fiat, quàm vetus ſit Chriſtianorum conſuetudo,qui in gratiarum actionem,ad Martyrum memorias,non ſolùm peregrinantur, ſed vota ſua, donaque perſoluunt,& earum partiũ ſimulachra,appendunt, quæ curationem perceperunt.Ita enim habet, *Martyrum templa conſpicua cernũtur, magnitudine præſtantia,omni præterea ornatus genere variata, ſplendoremq; quodãmodo pulchritudinis ſuæ latè fundentia:neq; huc per annum ſemel,aut bis,aut quinquies aduentamus, ſed in ijs ſæpenumerò dies feſtos peragimus,ſæpè diebus ſingulis eorum Martyrum Domino laudes hymnosq; cantamus. Quiq; homines proſpera ſunt valetudine, conſeruari ſibi eam à Martyribus petunt: qui verò ægritudinem aliquã patiuntur,ſanitatem expoſcunt: inſuper & ſteriles viri & mulieres dari ſibi filios poſcunt: qui verò parentes ſunt, integra ſibi & propria cuſtodiri, quæ conſecuti ſunt dona. Item qui peregrè aliquò proficiſcuntur, petunt ſibi Martyres eſſe comites in via, vel potius itineris duces. Qui verò iam ſoſpites redi-*

Dd *erunt,*

erunt, gratias agunt, acceptum beneficium confiten tes: Non qui ſe ad Deos accedere arbitrentur, ſed qui orēt Dei Martyres, tanquam diuinos homines, interceſſoresqúe ſibi eos apud Deum aduocent, ac precentur. Piè verò fideliterq́; precatos ea maximè conſequi, quæ deſiderāt, teſtantur ea, quæ votorum Dei dona perſoluunt; manifeſta nimirum adeptæ ſanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò ſimulachra manuū ſuſpendunt ex argento auroúe confecta. Gratiſſimè namque accepit eorum Dominus, qualiacunq; ſint dona, nec exigua, nec vilia dedignatur, quippè, qui ea proferentis facultate metitur. Hæc itaq; omnium ſpectaculo exporrecta teſtantur morborum depulſionem, cuius ipſa certiſſima ſigna ſunt, à ſanitatem conſecutis allata. Hæc, inquam, ſepultorum ibi Martyrum, quæ ſit virtus, oſtendunt. Martyrum autem virtus, quem ipſi coluerūt Deum, verum eſſe Deum declarat. Hactenus Theodoretus, qui floruit ante annos mille.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima: Lucæ 11. alloquitur Chriſtus his verbis Phariſæos: *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum, Patres autem veſtri occiderunt illos: profectò teſtificamini, quod conſentitis operibus Patrum veſtrorum: quoniã ipſi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra.*

Vide-

Videtur Chriſtus veneratioṇẽ & cultum reliquiarum, quem veteribus Prophetis Phariſæi exhibebant, in vitio conſtituere.

Solutio. Duobus modis ſepulchra occiſorum eriguntur: priori quidem ab amicis in defunctorum honorem: poſteriori verò ab inimicis in ſignum victoriæ. priori modo, qui ſepulchra Sanctis erigunt, eiſq; honorẽ habẽt, vt Chriſtiani, iure reprehendi nõ poſſunt: ſed illi meritò reprehenduntur, qui ad gloriam ſuam, vel maiorum ſuorũ, à quibus Sancti iniuſtè neci dati fuerunt, ſepulchrá huiuſmodi excitant, tanquam trophæa victoriæ: Quo modo reprahenſi fuerũt hoc loco Phariſæi. Cùm enim illi faterentur filios eorum, qui Prophetas occiderant, & non ſecus ipſi atque Patres, iuſtos omnes odio perſequerentur: interpretatus eſt Chriſtus hanc ſepulchrorum erectionem, non fieri in Prophetarum, ſed parentum homicidarum honorem, quorum homicidia his ſepulchris viderentur approbari, & perfici à filijs, eiuſdem in Sanctos animi. *Sepulchra duobus modis erigũtur.*

Secunda: B. Antonius (vt teſtis eſt S. Athanaſius) vetuit poſt mortem corpus ſuum aſſeruari, ſed iuſſit terræ mandari ex præcepto Dei, *Terra es, & in terram ibis.*

Solutio. B. Anton. quod virum ſanctum decebat, mandauit de ſuo corpore diſcipulis nõ damnans tamen eos, qui poſtquam terræ mandata fuerũt corpora Sanctorum, & impletum Dei verbum: *Terra es, & in terram ibis*, ſacras

reliquias ex puluere educunt, & à cæterorum hominum corporibus ſegregatas honeſtiori loco dignantur. Cæterùm ipſe cùm ſe cerneret ab omnibus in pretio haberi, cauebat barbaram Aegyptiorum conſuetudinem, qui, vt eſt apud Pomponium Melam, defunctorum ſibi charorum corpora inhumata, in penetralibus ædium ſuarum aſſeruabant.

Tertia: In veteri lege mandata fuit defunctorum ſepultura, prohibitusque contactus cadauerum, tanquam rei immũdæ, quod præceptum, in noua lege reuocatum nõ legimus, non ſunt igitur ex ſepulchris mortuorum oſſa in publicum efferenda.

In Pſal. 117. Solutio: Beatus Baſilius magnum dicit intereſſe diſcrimen inter corpora Sanctorum veteris & noui teſtamenti, quòd illic immunditia contraheretur contactu mortui, ſed nũc, inquit, *Martyris oſſa quiſquis attigerit, illius iuſtitiæ ſanctitatisq; quodammodo particeps, ob gratiã ex eorum corporibus procedentem, efficitur.* Chriſtus enim reſurrectione corporis ſui, & Spiritu ſuo ſancto, quem in corpora Sanctorum infudit; ſanctaque Eucharistia, quam ſanctis in corpore viuentibus communicauit; apertoq; cœlo, in quod ſanctas animas, quæ tempore legis in lymbo tenebantur, & quę in nouo teſtamento ex corpore migrant, induxit, corporibus & oſſibus Sanctorum munditiam & ſanctitatem contulit.

DE PVRGATORIO.

Caput XIIII.

ANte mille ducentos annos, Aërius hæreticus riſit Eccleſiam Dei pro fidelibus defunctis orãtem, quemadmodum [a] D. Epiphanius, & Beatus [b] Auguſtinus inter cæteras eius hæreſes de ipſo ſcripſerunt: quẽ poſtea plerique alij ſecuti, poſt multos annos veterem errorem ab inferis excitauerunt. Vt verò Eccleſiæ doctrina ab Apoſtolis nobis per man' tradita, plenius de hac re intelligatur, videtur aliquot propoſitionibus res omnis poſſe illuſtrari. a *Hæreſ. 75.* b *Hæreſ. 53.*

Prima propoſitio: Non ſemper ablata culpa à Deo, aufertur omnis pœna peccatis debita: hoc eſt, quandoque fit, vt qui crimine aliquo mortifero ſe aſtrinxerunt, à Deo quidẽ accipiant peccati condonationem, liberenturque à reatu & obligatione pœnæ æternæ, efficianturque amici & filij Dei, maneant tamen obligati ad pœnam aliquam & temporaneam ſatisfactionem. Hoc varijs Scripturæ teſtimonijs & exemplis declaratur. Moyſes enim, qui ad aquas contradictionis grauiter Deum offenderat, tametſi poſtmodum Deo reconciliatus, non minorem quàm anteà cum ipſo familiaritatem & gratiam inierit, pœnam tamen luere debuit iſtius peccati, nempe, non introducere populum in terram pro- *Reatus pœnę manet dimiſſa culpa.* *Numer. 20.*

miſsionis,ſed ante traiectum Iordanis morte mulctari.Similiter Dauid poſt adulteriũ cum Bethſabæa,& necem Vrię Hetæi, audiuit à Na
2.Reg.12. than Propheta; *Dominus trãſtulit peccatũ tuum, non morieris*,id eſt,ignouit peccatum, & te in gratiam recepit; audiuit tamen & hoc: *Hæc dicit Dominus: Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua,& tollam vxores tuas in oculis tuis,& dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis ſolis huius, nec recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternum*. Quæ omnia ipſi eueniſſe conſtant in ſeditione Abſolonis filij.Denique primorum parentum inobedientia,tametſi & ipſis remiſſa fuerit, & nobis in Sacramento Baptiſmi condonetur, manet tamen ſententia
Geneſ.3. Dei: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. In dolore paries filium,& morte morieris.*

Cur pœna reſeruetur. Secunda propoſitio.Pœna iſta poſt culpam dimiſſam reſeruatur iuſtis & vtilibus de cauſis:
1. Primò quidem, vt homo peccati prauitaté & malitiã experientia cognoſcat,atque in poſterum ab eo ſibi pro viribus caueat.Quomodo de Maria ſorore Moſis poſt murmur aduerſus fratrẽ leproſa dixit Dominus Moſi oranti:
Numer.12. *Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nonne debebat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? ſeparetur ſeptẽ diebus extra caſtra,& poſtea reuocabitur*.
2. Deinde verò, vt virtutum officijs homo inſiſtat, & aduerſantia vitia pugnando vincat, &c.

Tertia propoſitio: Hæc pœna, quæ poſt dimiſſam

miſſam culpam ſupereſt toleranda, non tolli-tu: omnibus per mortem. Mors enim naturæ debita ob peccata primorum parentum toti humano generi, hoc eſt, æquè iuſtis atque iniuſtis infligitur. Itaq; Iudas Machabęus ſanctè pro peccatis mortuorum curauit ſacrificia: & apud Apoſtolum, *quidam ſaluantur, ſic tamen quaſi per ignem*. Quanquam negandum non eſt afflictiones quãdoque & dolores, tum infirmitatis, tum mortis, vel pœnã omninò tollere, vel ſaltem imminuere, pro peccatorum qualitate, & pœnitentia morientium. *Mors nõ tollit omnem pœnam.* *2. Mach. 12.* *1. Cor. 3.*

Quarta propoſitio: Qui cum reatu pœnæ temporalis ex hac vita migrant, neque rectà proficiſcuntur in cœlum, vbi *nihil coinquinatum aut immundum ingreditur*: neque in infernum, cùm non mereantur pœnam æternam. Eſt igitur locus aliquis medius, in quo peccatis animæ purgantur, quæ iam in gratia Dei conſtitutæ, pœnis ſolùm temporalibus peccata ſua expiant: de quo loco Zacharias Propheta ſic ait: *Tu autem in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Loquitur Propheta Chriſto; qui deſcendens ad inferos, *captiuam eduxit captiuitatem*. Per lacum autem, in quo non erat aqua, nõ poteſt intelligi lymbus Patrum, cùm diues epulo rogauerit ſibi ex eo per Lazarum adferri aquam, ad linguæ refrigerium. Intelligendus ergo eſt locus purgatorij carens aqua conſolationis, ex *Apocal. 21.* *Zachar. 9.* *Epheſ. 4.* *Lucæ 16.*

quo Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam non paucos eduxit: Scut B. Petrus in Actis Apoſtolicis ſignificare videtur: *Hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum per manus impiorum, affligentes interemerunt, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, ſolutis doloribus inferni*. Chriſtus enim dolores inferni nullos ſuſtinuit, ſed liberauit animas, quæ illis tenebantur in locis Purgatorijs, quemadmodum exponit Diuus Auguſtinus libro 12. de Geneſi ad literam cap. 33. & Epiſtol. 99. ad Euodium. Hic eſt enim lacus, de quo canit Eccleſia: *Libera eas de pœnis inferni, & de profundo lacu*. B. Apoſtolus, cùm ait, *in nomine Ieſu omne genu flectendum, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*, & Beatus Ioannes, *omnem creaturam, quæ in cœlo eſt, et ſuper terram, & ſub terra precari honorem & gloriam Deo in ſæcula ſæculorum*, de eodem loco Purgatorij loquuntur, teſte B. Auguſtino: *Quia nõ infernus damnatorum confitebitur illi, neq; mors æterna laudabit eum*. Et, *non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum*.

Actor. 2. *Philip. 2.* *Apocal. 5.* *Libr. 12. de Geneſi ad literam, c. 33.* *Eſai. e 38.* *Pſalm 6. & 113.*

Quinta propoſitio: In hoc loco medio per pœnas temporaneas remittuntur peccata; quemadmodum non obſcurè Chriſtus ſignificauit his verbis: *Quicunq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur illi; qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro*. Voluit enim enu-

Matth. 12.

enumeratione hac diuerſorum locorum peccati illius magnitudinẽ exaggerare, & ſignificare nuſquam eſſe remittendum. Enumerauit autem duo loca, vbi peccata remitti ſolẽt, in hoc, inquam, ſæculo, & in futuro; niſi enim in futuro peccata remitterentur, fruſtra hanc vocem & otioſè addidiſſet, quem conſtat nunquam otioſum verbum locutum, cũ prædixerit de omni otioſo verbo reddendam rationẽ in diẹ iudicij. Ita veteres hunc locum exponunt[a] Beatus Auguſtinus,[b] Beatus Gregorius, [c] Diuus Bernardus,[d] Beda,[e] Rabanus, & alij nõ pauci. Similiter cùm dixiſſet Chriſtus: *Eſto cõſentiens aduerſario tuo citò dũ es in via cũ eo, ne fortè tradat te iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies indè, donec reddas nouiſſimum quadrantem;* Significauit aliquem eſſe locum poſt hanc vitam, in quem ingreditur debitor, qui perſoluto debito poſtea egrediatur, ſicut annotauit D. Cyprianus Epiſtola ad Antonianum.

Sexta propoſitio: Iſtius loci pœnæ tametſi æternæ non ſint, ſunt tamen grauiſsimæ, vt ait author libri de vera & falſa pœnitentia: *Excellunt*, inquit, *omnem pœnam, quam vnquam aliquis paſſus eſt in hac vita: nunquam in carne tanta inuenta eſt pœna, licet mirabilia paſſi ſint Martyres, & multi nequiter iniqui tanta ſuſtinuerint ſupplicia.* Quod non obſcurè Malachias Propheta (iuxta interpretationem Beati Auguſti-

a Lib. 20. de ciuit. ca. 24. Lib. 6. cont. Iulian. ca. 5.
b lib. 4. dial. cap. 39.
c Ser. 66. in Cantica.
d in cap. 3. Marci.
e lib. 2. de inſtitutione clerico. cap. 44.
Matth 5.
Li. 4. epiſt. 1.
lib. de laude martyrij.
Grauitas pœnæ Purgatorij.
Cap. 18.
Cap. 3.
lib. 20. de ciuit. Dei c. 25.

ni genuinam)his verbis declarat: *Ecce venit, dicit Dominus exercituum,& quis poterit cogitare diem aduentus eius?& quis ſtabit ad videndum eũ? ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum: & ſedebit conflans & emundans argentum; & purgabit filios Leui & colabit eos quaſi aurum; & quaſi argentum;& erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia,& placebit Domino ſacrificiũ Iuda,& Hieruſalem ſicut dies ſaculi,& ſicut anni antiqui &c.* Loquitur manifeſtè Propheta de pœnis ijsq́ue grauiſsimis, quibus animæ conflandæ dicuntur, & tanquam aurum colandæ, vt poſtmodum in vita ęterna Deo offerant ſacrificium immaculatum veri Sacerdotes, qua-

Apocal. 5. les ſe factos eſſe gaudent in Apocalypſi ſeniores. Non loqui autem de pœnis huius vitæ vel ex eo patet, quod dicat hunc Domini aduentum vſque adeò fore terribilem,vt à nemine vel cogitari poſsit,vel videri: cũ in hac vita Deus electos ſuos,vt pater corripiat,non vt ſeuerus iudex puniat.Similis locus eſt 1. Cor. 3. *Fundamentũ aliud nemo poteſt ponere,prater id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus*(hoc eſt, alia fides nõ poteſt prędicari, præter eã quam accepiſtis)*Si quis autẽ ſuperædificat ſuper fundamentum*(hoc eſt,qui rectæ fidei hoc adiũgit) *aurum,argẽtum,lapides pretioſos*(hoc eſt,ſolidã doctrinam,vel bona opera,& pretioſas virtutes)*lignũ,fœnum ,ſtipulam*(hoc eſt, doctrinam

ſuper

ſuperuacaneam, vel peccata venialia, quorum quędam maiora ſunt, alia leuiora) *vniuſcuiuſque opus manifeſtũ erit: dies enim Domini declarabit,* (hoc eſt, particulare iudicium, quod anima cuiuſq; poſt mortem ſubibit) *quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſq; opus quale ſit, ignis probabit* (hoc eſt, exactiſsimũ diuini iudicij examen ſingula opera ſtrictè diſcutiet) *ſi cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit* (hoc eſt, ſi ferre poſsit ſcueritatem extremi iudicij) *mercedem accipiet*, (anima illa, cuius opera bona diſcuſſa fuerint, donabitur æterna cœleſtis gloriæ mercede,) *ſi cuius opus arſerit* (hoc eſt, ſi exactum Dei examen non poſsit ſuſtinere) *detrimentum patietur* (amittet opus ſuum) *ipſe autem ſaluus erit* (id eſt, admittetur in vitam æternam) *ſic tamen quaſi per ignem* (hoc eſt, nõ ſine pœna grauiſsima, qualis eſt ignis, quæ ex ſententia exacti iudicij diuini, peccata illa venialia excoxerit & deleuerit.) In Concilio Florentino, quo Latini Patres & Græci conuenerant cum Legatis Armenorum, poſt longam diſputationem, tandem vnanimi conſenſu decretum eſt, intelligendum hunc locum, nõ de pœnis huius vitæ, per quas vniuſcuiuſque opus non fit manifeſtum; nec de igne inferni, per quem nemo fit ſaluus; ſed de pœnis purgatorijs, quæ poſt mortẽ diſtricto Dei iudicio infligũtur animis, necdum ſatis in hac vita purga-

purgatis, quomodo etiam intellexerunt vete-res, *a* Origenes, *b* D. Ambroſius, *c* D. Hieronymus, multisque locis *d* D. Auguſtinus, *e* D. Gregorius, & alij.

a Hom. 12. in Hieremiam.
b c In commentarijs.
d lib. de fide & operibus c. 16. Enchiridij cap 69. lib. 21. de ciui. Dei c. 26. in Pſal. 37. Hom. 16. ex 50.
e lib. 4. dial. cap. 39.

Septima propoſitio: Animæ purgatorijs ignibus detentæ, à viuentibus iuuari poſſunt, cùm alijs pietatis officijs, tum maximè his tribus, oratione, eleemoſynis, & ſacrificio. Nota eſt ſententia D. Auguſtini Sermone 22. de verbis Apoſtoli; *Pompa funebris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio: viuorum ſunt qualiacunque ſolatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus verò ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt: hoc enim à Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia.* Simile habet D. Chryſoſt. in Acta Apoſtolorum: *Non fruſtra*, inquit, *pro defunctis oblationes fiunt, non fruſtra preces, non fruſtra eleemoſynæ: hæc omnia Spiritus diſpoſuit, volens vt nos mutuò iuuemus.*

Homil. 21.

Orationes pro defũctis.

Et quidem de orationibus pro defunctis ſatis apertè loquitur Scriptura, quoties veteres Patriarchas & Prophetas lachrymis & ieiunijs proſecutos fuiſſe mortuos narrat. Non enim illi ſine ratione multis diebus luctum produxerunt, nec ex humana imperfectione, quod

quod à prudentibus in vitio habetur, tanto tempore luctui indulſerunt, ſed vt lachrymoſa oratione & ieiunijs Deum redderent placabilem mortuis. Ioſeph. 77. diebus plāxit ob itum parētis: Viri Gabes Galaad 7. diebus continuârunt ieiunium, ſepulto Saule & Ionatha: quorum morte intellecta, Dauid & ſocij ſciſſis veſtibus flebant ieiunantes in veſperam: cui ſimile præſtitit idem Dauid in morte Abner. Chriſtianis eandem fuiſſe conſuetudinē indicauit beatus Paulus: *Quid facient, qui baptiſantur pro mortuis, ſi omninò mortui non reſurgunt? vt quid & baptiſantur pro illis?* Quo loco vox *baptiſari*, eſt affligi, quod fit orationibus, ieiunijs, & id genus alijs modis; in qua ſignificatione Chriſtus ſubinde ea voce eſt vſus: *Ego baptiſmo habeo baptiſari, & quomodo coarctor vſque dum perficio.* Et iterum: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum* (in Græco additur) *& baptiſmo quo ego baptiſor, baptiſari?* Docet igitur D. Paulus reſurrectionem mortuorum ex conſuetudine Chriſtianorum, qui ſe fruſtra affligerent pœnitentijs & orationibus, ſi mortui non reſurgūt; vt hinc diſcas, ex recepta per vniuerſum orbem Chriſtianorum conſuetudine probari dogmata fidei. Proinde audiendus eſt Sapiens, qui nos his verbis admonet: *Fili mi in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare.* Et; *In requie mortui requieſcere fac memoriam eius:* quod obſer-

Geneſ. 50. *1. Reg.* 30. *2. Reg.* 1. *2. Reg.* 3. *1. Cor.* 15. *Lucæ* 12. *Matth.* 20. *Eccle.* 38.

ſeruant Chriſtiani, cùm dicunt; Requieſcat in pace. B. Dionyſius Areopagita conſuetudinem hanc orandi pro defunctis, vt antiquam & vniuerſalem toti Eccleſiæ expoſuit. Beatus Ambroſius pro fratre Satyro, & Imperatore Theodoſio, Deum rogauit, qui etiam mentionem facit, *Tertij, ſeptimi, trigeſimi, & quadrageſimi diei commemorationis defunctorũ, &* antiquã hanc Chriſtianorum conſuetudinem ſacris literis probauit. Tertullianus mentionem facit *anniuerſarij*. B. Auguſt. ſuadet defunctorum corpora *ad memorias ſanctorum ſepeliri, vt ſancti illi defunctorum conſtituantur patroni, ipſisq́; ab ijs qui templa frequentant oratione commendentur.*

Cap. vltimo Eccleſiaſticæ Hierarchiæ.
De obitu Theodoſij.
De corona militis.
De cura pro mort. cap. 4.

De eleemoſyna verò loquitur Tobias filio ſuo: *Panem tuum & vinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue.* Et Eccleſiaſticus: *Gratia doni in conſpectu omnis euentus, & mortuo non prohibeas gratiam.* Iubet vterque dari eleemoſynam pauperibus in refrigerium defunctorũ. Quod feciſſe Pammachium, *qui ſanctam fauillam vxoris ſuæ, oſſaq́; veneranda eleemoſynæ balſamis rigauit*, teſtis eſt D. Hieronymus, qui ob id hoc eum narrat feciſſe, quod ſciret ſcriptum: *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna peccatum.* Multus eſt in hac eleemoſyna pro animabus defunctorum commendanda B. Chryſoſtomus plurimis locis.

Eleemoſyna pro defũctis.
Tob. 4.
Eccle. 7.
Epiſt. ad Pãmachium.
Hom. 21. in Acta.

Cæterùm de ſacrificio locus eſt 2. libro Macha-

Sacrificiũ pro defunctis.

Machabæorum capit. 12. *Vir fortiſsimus Iudas collatione facta, duodecim milia drachmas argenti miſit Hieroſolymam, offerri eas ibi pro peccatis mortuorum, iuſtè & religioſè de reſurrectione cogitãs, niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis: Sed quia conſiderabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* Ex quo loca varia, atq; ad hanc rem vtiliſsima diſcimus. Et primò quidem olim in Synagoga ante Chriſti aduentũ moris fuiſſe orare, & ſacrificium offerre pro defunctis. Secundò verò, non orãdum eſſe pro quibuſuis defunctis, ſed pro ijs tantùm, qui cum pietate dormitionem acceperunt, hoc eſt, qui in gratia Dei mortui ſunt. Tertiò, quod pium ſit defunctis opitulari; & ex conſequenti irreligioſum eſſe, vituperare orationes pro mortuis. Quartò, quod fides, qua Purgatorium credimus, ſit ſancta, ſalubris, & vera. Quintò, non ſolùm mortem naturalem, ſed etiam violentam, non omnes peccatorum pœnas expiare, quemadmodùm fuit ſuperius ex hoc loco à nobis annotatum.

Documenta. 1. 2. 3. 4. 5.

B. Auguſtinus diuerſis in locis ex hac ſcriptura probat, ſacrificium pro defunctis eſſe offerendum: Sic enim habet cap. 1. libr. de cura pro mort. agenda: *In Machabaorum libris legimus, pro mortuis oblatum eſſe ſacrificium. Sed ſi*

nuſquam in Scripturis veteribus omninò legeretur, non parua eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas. Præterea, vbi in precibus ſacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet & commendatio mortuorũ. Hactenus D. Auguſtinus. Cui non eſt ab ſimile quod habet D. Chryſoſtomus: *Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſſe, vt in celebratione venerandorum myſteriorum memoria fiat eorum, qui hinc diſceſſerunt.* *Quando enim* (inquit alio loco) *Regum trophæa ſtatuuntur, tunc celebrantur quidem & quicunque victoriæ ſocij fuerunt, dimittuntur autem qui ſunt in vinculis per illud tempus: vbi autem tranſierit tempus hoc, qui nihil aſſecutus, nihil obtinet; ita & hic* (in celebratione myſteriorum) *tropheorum & celebrandæ victoriæ tempus eſt.* Beatus Cyrillus Hieroſolymitanus, cùm dixiſſet in altari memoriam fieri defunctorum ſub tremendo ſacrificio, rem hac ſimilitudine docet: *An,* inquit, *ſi Rex eos à quibus offenſus eſt in exilium pepulerit, poſteà verò illorum propinqui coronam aliquã conficientes pro his qui ſunt in ſupplicio exulibus eidem offerrent, nonne condonationem aliquam ſuppliciorum ipſis dederet? Ad eundem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamuis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, vt & nobis,*

Hom. 3. ad Philip.

Hom. 9. ad popul.

22. in.

Simile.

Catech. 5.

Simile.

nobis, & illis eum; qui eſt benigniſſimus, propitium reddamus. Hactenus D. Cyrillus: Ac proinde non modò in ritu ſacrificij Eccleſiæ Latinorũ, ſed in Liturgijs Græcorum beati Iacobi, Baſilij, Chryſoſtomi, Armenorum quoq; & Chaldæorum precatio fit pro defunctis: & id quidem alio loco, quàm pro Martyribus: quemadmodum D. Auguſtinus notauit; *Cùm Martyres ad altare recitentur, nõ vt pro ipſis oretur,* inquit, *(iniuria eſt enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationi commendare) ſed vt ſocij cognoſcantur Chriſti triumphantis: pro cæteris autem defunctis rogetur Deus, vt participes fiant altaris, atq; incruenti ſacrificij;* quod pro ſe offerri rogauit ſanctiſsima eius mater Monica, pro quâ ſæpiùs eſſe celebratum, teſtis eſt idem B. Auguſtinus in Confeſſionibus. B. Gregorius lib. 4. Dialogorum, & Venerabilis Beda li. 4. & 5. hiſtoriæ Anglorum præclara refernt miracula, ad ſacrificium Deo pro defunctis oblatum edita; neque eſt veterum aliquis, qui non orationes & ſacrificia pro defunctis, & magni ſemper fecerit, & ſibi expetierit.

Serm. 17. de verbis Apoſtoli.

Lib. 9. ca 11. 12. 13. 15.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima: Duæ ſunt tantùm viæ poſt hanc vitam, ad cœlum vna, & ad infernum altera: ergo nulla eſt via ad Purgatorium, ac proinde nullum eſt Purgatorium.

Duplex ſolutio. Solutio:Duobus modis poteſt iſta argumẽtatio dilui. Primo, negando antecedens: nuſquam enim in ſcripturis habetur duas tãtùm vias poſt hanc vitam: ſed Matth. 7. dicuntur duæ eſſe viæ in hac vita, lata & arcta: hoc eſt, duo modi viuendi, quibus vel ad infernum, vel ad cęlum itur:ad quam poſteriorem viam pertinet Purgatorium, in quo per multas tribulationes intratur in regnum Dei. Matth. 25. dicũtur poſt iudicij diem duo tantùm futura loca: quomodo etiã D. Auguſtinus, agens contra Pelagianos, q̃ pueris ſine baptiſmo defunctis, tertium aliquem locum aſſignabant, medium inter cœlum & infernũ, vbi etiam poſt reſurrectionem degerent, ait: *Tertium locum penitus ignoramus, imò nec eum in ſcripturis ſacris inuenimus*: *Lib. 5. hypognoſticon.* 1. 2. Altera ſolutio eſt, negando conſecutionem: vt enim ſint tantùm duæ viæ, in altera tamen viarum, illa nempe quæ ducit ad cœlum, eſt diuerſoriũ ſeu telonium, vbi merces examinantur, hoc eſt, animæ purgantur, & inde purgatæ ad cœlum tranſmittuntur.

Secunda: Qui deferuntur ad Purgatorium, vel bene moriuntur, vel malè: Si bene, ergo cruciatus nullos ſentiunt: ſi malè, ergo non moriuntur in gratia.

Solutio eſt, quod bene moriantur, nempe in gratia Dei, & cum certa expectatione vitæ æternæ: nec ex eo ſequitur, quod poſt mortem nihil patiantur: quia ille etiam dicitur bene ambu-

ambulare, qui terminum ſuum certò attinget, licet non ſine labore.

Sed vrgent illud Apocal. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodò iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur eos.* Quicũque in caritate moriũtur, moriuntur in Domino. Ergo illi poſt mortem ſtatim beati ſunt, & à laboribus ſuis, omnibusq; pœnis requieſcunt: ac proinde nulla eſt poſt mortem pœna Purgatorij, qua torquentur iuſti, qui in Domino, hoc eſt, in charitate & ſtatu gratiæ moriuntur.

Solutio: Verba illa eſſe intelligenda de his, qui moriẽtur circa tẽpus iudicij extremi, patet, & ex antecedentibus, & ex conſequẽtibus, & ex ipſiſmet verbis: non enim dicit, *Beati mortui qui in Domino mortui ſunt, ſed qui tunc morientur, quando erit patientia ſanctorũ*, id eſt, tempòribus Antichriſti in graui illa perſecutionẽ, & ſub tempus iudicij in cõſummatione ſæculi, quando cadet Babylon illa magna, & oẽs, *qui adorauerint beſtiam, bibent de vino iræ Dei, & cruciabuntur igne & ſulphure*, id eſt, quãdo impij omnes perdentur. Qui enim tunc moriuntur, beati erũt, & requieſcẽt à laboribus ſuis. Proinde quidam Græci codices punctum faciunt, poſt amodò: *Beati qui in Domino moriũtur amodò*, id eſt, poſt hac. Sequentia enim id ipſum indicant. *Et vidi, & ecce nubem candi-*

dam, & ſuper nubem ſedētem ſimilem filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcē acutā. Quo ſignificatur Chriſtus in nube venturus ad iudicium, ſicut in nube aſcendit ad cœlū. Iudicis eſt ſedere, & Regis eſt ornari aurea corona, & acuta falce vti ad puniendū malos, & vindicandas bonorū iniurias. Prædicta igitur ſententia nihil aliud dicitur, quàm in conſummatione ſæculi futuros illos beatos, qui in Domino moriētur, tametſi grauiſsimè ab Antichriſto fuerint exagitati: eo verò tempore, nullæ erunt Purgatorij pœnæ. Sed quicunque in Domino morientur, data ſententia in extremo iudicio, cum Chriſto ad æternam fœlicitatem tranſibunt.

Tertia: Si eſſet Purgatorium poſt hanc vitā, poſſet homo impunè & liberè peccatis vacare, vſque ad vitæ finem, & tum de peccatis dolere, miſſæque ſacrificio, & viuentium precibus atque eleemoſynis ſine omni bono opere, quod ipſe præſtitiſſet, liberari.

Solutio. Hoc argumentum magis aduerſatur his, qui ſoli fidei attribuunt iuſtificationem: quàm Eccleſiæ Catholicæ, quæ purgatorias pœnas poſt hanc vitam credit. Illi enim homini flagitioſo promittunt ſine vllo opere bono, ſine pœna, ſine ſatisfactione per ſolam fidem vitam æternam: Licebit itaque ex illorum doctrina, impunè cuiuis flagitioſiſſimè viuere ad horam vſque mortis, in qua hora, ſi

fide

fide paſsionem Chriſti apprehendat,vt ſuam, ſtatim ad cœlos euolabit. Quæ doctrina laxat habenas vitijs, & occaſionem præbet multis peccatis.Ex doctrina autem Eccleſiæ,hoc quidem ſequitur,quod qui totam vitã in peccatis egerit,ſi tandem exemplo Latronis conuertatur,feriò de peccatis doleat,vitæq; emendatio nem,ſi prorogetur,proponat:ſpem habeat ſalutis, & ad ignem purgatorij ſit tranſiturus, è cuius pœnis (ſi hoc in vita promeritus eſt) ſacrificio ſalutari Eccleſiæ, pijſque eleemoſynis, & orationibus fideliũ liberari poſſit, aut ſaltem adiuuari,vt leuius torqueatur. Cæterùm qui præſumptione diuinæ miſericordiæ in peccatis perſiſtunt,frequenter in hora mortis deſeruntur, vt nec de peccatorum dolore, nec de Dei offenſa cogitent.*Quia*(inquit diuus Auguſtinus) *hac animaduerſione percutitur peccator vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dum viueret oblitus eſt Dei. Qui enim omni pœnitenti promiſit gratiam,non omni peccanti promiſit pœnitentiam.* *Hom.3.de Innocent.*

Quarta:Anima cùm ſit res incorporea, non poteſt torqueri ab igne corporeo: ergo nõ eſt ignis purgatorius vllus, quo animæ purgentur & crucientur.

Solutio. Antecedens falſum eſt,alioqui neque animæ damnatorum in inferno,neq; Dæmones igne torquerẽtur corporeo, de quibus Saluator dixit: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius*,quaſi dicat,eodem *Matth.25.*

igni torquendos Dæmones incorporeos, quo torquendi ſunt homines corporei. Quomodo autem id fieri poſsit, vt res incorporea à corporea patiatur, explicat B. Gregorius in Dialogis. Nec videbitur impoſſibile conſideranti etiam in hac vita animam ſæpius à corpore affici, cùm per corpus dormit, vel ſopita eſt, intelligit, triſtatur, ſentit. Si ergo tanta eſt vis corporis humani, vt animam afficiat propter coniunctionem, qua ſimul conſtituũt hominem: cur non poterit Deus alia, vel ſimili ratione ignem cum ſpiritu, vel anima coniungere, vt ei cauſam adferat doloris, cùm non ſit impoſſibile apud Deum omne verbum?

Lib. 4. dialog. cap. 29.

Quomodo anima patiatur ab igne.

Quinta. Deus perfectè condonat peccata, ſicut nos vult condonare debitoribus noſtris: proinde quemadmodum non vult vt homo offenſus grauiorem pœnam commutet in leuiorem, veluti extremum ſupplicium in flagellationem, vel publicam ignominiam, ſed vult, vt omnis iniuria penitus condonetur, & tollatur de cordibus noſtris: pari ratione ipſe pœnam æternam non commutat in temporalem, ſed omnia peccata perfectè cõdonat: nullus eſt itaque Purgatorius ignis, quo peccata ſemel remiſſa puniantur.

Solutio duplex.

Solutio. Reſponderi poteſt duobus modis: Priori quidem, Deum in Sacramento pœ-
1. nitentiæ peccata omnia dimittere, ſicut vult vt nos dimittamus debitoribus noſtris, vult enim Deus, vt offenſi demus veniam his, qui offen-

offenderunt, & iram omnem deſideriumque vindictæ ex animo deponamus: non requirit tamen, neque vult ſemper, vt res nobis iniuſtè ablatas negligamus: quin potius aliquando iubet, vt homo ſibi reſtitui curet famam violatam, & pecuniam furto ſublatam, quãtumuis ex eo ſuſtinere cogatur reus quandoque incommodum & verecundiam. Ita Deus, tametſi omnem offenſam remittat, exigit tamen etiam dimiſſo peccato, reſtitutionem rei ſibi iniuſtè à nobis ablatæ. Quouis enim peccato furatur homo ſibi delectationẽ non datam à Deo, quæ delectatio licet non ſemper ſenſu percipiatur, eſt tamen in omni peccato, dum homo repudiata diuina voluntate, ſuam implet. Præterea quantum in nobis eſt, facimus iniuriam gloriæ & honori Dei, quando in conſpectu Sanctorum omnium præceptum eius contemnimus, & Deum quaſi pro nihilo ducimus: ſicut non parum contemnitur pater, cùm filius publicè præcipienti irreuerenter reluctatur. Huius igitur delectationis, & huius honoris facienda eſt reſtitutio per pœnam temporalem.

Poſterior verò ſolutio eſt, quod Deus perfectè peccata dimittat, quando Sacramenta, per quæ ad remiſsionem peccatorum nobis Chriſti paſſio applicatur, plenè & eo quo decet modo, recipiuntur. Quia igitur tres ſunt pœnitentiæ partes, hoc eſt, tria in pœnitentia ſunt neceſſaria, vt plenam aſſequamur

peccatorum remiſſionem, contritio cordis, confeſsio oris, & ſatisfactio operis: qui tres partes has ad ſacramentum adhibuerit, conſequetur plenum Sacramenti effectum, qui eſt remiſsio peccatorum, tam quod ad pœnam attinet, quàm quod ad culpam. Qui autem vnam ex his partibus neglexerit, nimirum ſatisfactionem: conſequetur ille quidem remiſſionem culpæ, non autem dimittetur omnis pœna, quòd Sacramenti partes non omnes adhibuerit: Et mirum videri non debet, quod aliquando ſacramenti effectus non plenè conſequantur, cùm ex ſuſcipientis diſpoſitione gratia Dei nobis temperetur. Sicut lumen pro ratione corporis perlucidi, aut opaci, vel coloribus affecti recipitur. Adultus enim homo ſine propoſito melioris vitæ ſacramenta ſuſcipiens, accipit quidem effectum aliquem, veluti in Baptiſmo, Cõfirmatione, & Ordine, characterem; in Matrimonio vinculum indiſſolubile, &c. non tamen gratiam, vel peccatorum condonationem.

Simile.

Sexta Apoc. 10. *Iurauit Angelus per viuentẽ in ſæcula, quia tẽpus nõ erit amplius*: ergo poſt mortem nullus ſatisfacere poterit pro peccatis.

Solutio. Non explicatur, quando non erit amplius tempus, poſt mortemne vniuſcuiuſque, an poſt mortem omnium: ſed abſolutè, *tempus non erit amplius*: conſtat tamen Angelum loqui de extremo iudicio, poſt quod ceſſabit mutabilitas temporum: & æternitas erit

rit vbiq; perpetua. Sequitur enim ſtatim poſt verba prędicta: *Sed in diebus vocis Angeli ſeptimi, cùm cœperit tuba canere, conſummabitur myſteriū Dei: ſicut euāgelizauit per ſeruos ſuos prophetas*, hoc eſt, in reſurrectione generali, omnia quę de Chriſto, de cōſummatione ſæculi, atq; de bonorū remuneratione prędicta ſunt, perficientur. Cæterùm fatendum eſt, poſt mortem cuiuſq; nullum tēpus eſſe meriti, ſed præmij, ad quod pertinet etiam ignis purgatorius: per quem tranſeunt, qui ſalui fiūt per ignem. *1. Cor. 3.*

Septima. Eccleſiaſtici 11. ita dicitur: *Si ceciderit lignum ad Auſtrū, aut ad Aquilonē: in quocunque loco ceciderit, illic erit*; quibus verbis ſignificari videtur, animam illic perpetuò manſuram, quò primum tēdit: non eſt ergo purgatorium, in quo non perpetuò permanetur.

Solutio. Tametſi ex parabolico ſermone non poſsit ſolidè aliquid probari: hoc tamen loco videtur in duobus poſita eſſe ſimilitudo hominis morientis, & arboris cadētis: primò, quod poſt caſum ſe non poſsint erigere: deinde in quo ſtatu moritur homo, in eo maneat perpetuò. Sunt autem duo ſtatus, nempè ad Solem in Auſtro, qui eſt ſtatus caloris, hoc eſt, gratię & amoris Dei: & ad Aquilonem procul à ſole & à calore, vbi Lucifer collocare ſedem ſuam cogitabat: *Sedebo* (inquit) *in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis*: qui ſtatus eſt malorum, & eorū, qui alieni ſunt à colore cha- *Iſa. 14.*

ritatis Dei. Ad Auſtrum itaque cadunt, quotquot ad purgatorium tranſeunt, vtpote qui in charitate & gratia Dei ex hac vita migrant.

Octaua. Eccleſiaſt. 9. c. de mortuis ſic dicitur: *Nec habent partem in hoc ſæculo, & in opere, quod ſub cælo geritur:* ergo defunctorum animæ non iuuantur his, quæ fiunt à viuentibus.

Solutio. Sapiẽs nihil aliud vult, quàm quod mortui careant vſibus huius vitæ: nempè non edãt, nec bibãt, nec indigeant his rebus, quib⁹ nos in vita vtimur. *Amor,* inquit, *& odiũ, & inuidia ſimul perierũt, nec habent partẽ in hoc ſæculo, & in opere, quod ſub ſole geritur. Vade igitur & comede panem tuum in lætitia.* Non agit autem de auxilio ſpirituali, quod defũctis adfertur.

Nonam obiectionem mouet B. Auguſtin. 1. ca. li. de cura pro mortuis agenda. Omnes nos aſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſsit, non ſecundum preces aut eleemoſynas aliorum.

Reſpondet deinde his verbis: *Verùm hæc ita ſoluitur quæſtio. Quoniã quodam vitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore viuitur, vt aliquid adiuuent iſta defunctos,* hoc eſt, defuncti, qui purgatorij igne detinentur, hac ratione cenſentur, recepiſſe ſecũdum opera ſua: quia enim peccauerunt, torquentur pœnis, quia autem in gratia & charitate deceſſerunt, hoc acceperũt, vt orationes & opera viuentium illis poſſint prodeſſe.

DE COELIBATV SACERDOTVM,

Caput XV.

IN hac controuerſia, quæ de continẽtia & cœlibatu ſacerdotum ab hęreticis exorta eſt, non iſtud vocatur in dubium, an aliquis ad ſuſcipiendũ ſacerdotium, aut ad continentiam ſeruãdam, cùm liber ſit ſuique iuris, à quoquam impelli vel cogi inuitus poſsit, aut debeat: fatentur enim cum Apoſtolo Paulo ſacri Doctores, hãc eſſe virginitatis & continentiæ præſtantiam, vt cenſulenda ſit, non per vim obtrudenda: *Qui poteſt capere capiat*, ait Dominus: quaſi dicat: Res eſt eximia caſtitas, per quam homines efficiuntur *ſimiles Angelis Dei, qui neque nubũt, neque nubuntur*. Non igitur impero, ſed alterum eligendi liberam cuique facultatem relinquens, ſuadeo, vt eius virtutis pulchritudine perſpecta, ſecum ipſi animo reputent num eius amore incitati, eam complecti velint & conſectari. Nam poſſe capere, hoc loco dicitur is, qui facile adducitur vt velit: & non poſſe capere, qui difficultate cognita, non vult. Sicut rogati officium aliquod præſtare, nobis moleſtius, minusque iucundum, reſpondere ſolemus, non poſſum facere: vel non poſſum in animum meum inducere vt hoc perficiam. *De Virginibus*, inquit Apoſtolus Paulus, *præceptum*

1. Cor. 7. Baſilius de virginitate. Chryſoſt. ho. 79. in Matthæum. Matth. 19. Matth. 22. Chry. hom. 67. in Ioannem. Hier. lib. 1. contra Iouinianum. Beda li. 3. de tabernaculo cap. 9. 1. Cor. 7.

ptum Domini non habeo, conſilium autem do.

Neque in quæſtionem vertitur, poſsintne mariti ad ſacros ordines admitti, cùm plurimi ſacerdotiũ iniuerint coniuges, & B. Petrus Apoſtolorum Princeps vxore ducta, non modò Sacerdotio ſit functus, ſed ſummum quoque Pontificatum adminiſtrarit, & Græci hodie ex maritis fiant Sacerdotes.

Tota quæſtio porrò in eo conſiſtit, An his permittendum ſit matrimonium, qui cùm cœlibes eſſent ad ſacerdotium aſpirauerũt. Quã difficultatem viſum eſt Propoſitionibus aliquot expedire. Earum prima ſit. Dubium non eſt, quin rectius commodiusque ſacerdotij munia obeantur à viro cœlibe, quàm à viro matrimonij vinculis impedito. Munia ſacerdotum ſunt. *Munia ſacerdotum.* Primò: Deum aſsiduis precibus deprecari, & quaſi mediatorem ad Deum pro

1. populo intercedere. *Quia omnis ſacerdos pro hominibus conſtituitur in ijs, quæ ſunt ad Deum.* *Hebr. 5.* Clarum eſt autem longè aptiorem eſſe continentem ad preces fundendas, votaque Deo facienda, & ad diuina oracula percipienda, quàm eum, qui liberis procreandis dat operam. Nã & Apoſtolus vult coniuges ad tempus à congreſſu abſtinere, vt vacent orationi: *1. Cor. 7.* & Deus ad populum Iſraëliticum verba facturus, voluit eum præparari continentia tridui. *Exod. 19.* Secundò: Sacrificium Deo quotidie offerre, quia (vt ait B. Apoſtolus) *ad hoc conſtituitur Sacerdos* *Hebr. 5.*

in

in ijs quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Gratiora autem Deo illa eſſe ſacrificia, quæ ab homine magis caſto offerun tur, vel ex eo manifeſtum eſſe poteſt, quod in lege veteri Sacerdotes tempore vicis ſuæ, ad quos ſacrificij offerendi munus ordine deuol ueretur, non modò ab vxorum complexu, ſed à vino quoque, in quo eſt luxuria, diuino man dato arcebantur. Tertiò: Diſpenſare Sacramen ta diuina. *Sic nos exiſtimet homo* (ait Apoſtolus) *vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Si ergo in veteri lege carnis immun ditia pollutis, nō licebat vel edere panes propoſitionis, vel manibus cōtrectare res ſacras, vel templum ipſum intrare; multò minùs his cōuenit ſacrorum noſtrorum adminiſtratio, qui vxoribus ſuis liberiſque procreandis vacāt. *Quia ad mūditias corporis Chriſti* (inquit Beatus Hieronymus) *omnis coitus immūdus eſt.* Quocirca B. Dionyſius Areopagita: *eos*, inquit, *qui ad Sacramenta cœleſtia conficiēda procedunt, ea oportet eſſe mūditia, vt ipſas quoque animæ extremas imagines purgatas habeant; ſicq; ad reuerenda myſteria (quantum fas eſt) ſimilitudine puritatis accedere.* Et Beatus Hieronymus: *Epiſcopo*, inquit, *debet caſtitas eſſe propria, & vt ita dixerim, pudicitia Sacerdotalis, vt non ſolùm ab opere ſe immūdo abſtineat, ſed à iactu oculi, & cogitationis errore mēs Chriſti corpus cōfectura.* Quartò: Docere

Leuit. 10.
3.
1. Cor. 4.
Leuit. 10.
1. Reg. 21.
Libr. 1. cont. Iouinianum.
Eccl. Hier. cap. 3.
Ad Tit. 1.
4.

2. Tim. 4.
Lib. 1. Officiorum c. 50.
a. Epiſt. 1.
b Epiſt. 1.
c Epi. 2. & 3.
d Eccl. hier. cap. 3.
e Hom. 4. in Leuit. & 23. in Num.
f Lib. 1. demonſt. Euangelicæ, ca. 9.
g Hæreſi 59. & 78.
h Ho. 10. in 1 ad Theſſ.
i in 1. Tim. 3.
k Apologia pro libris contrà Iouin. & lib. 1. contra Iouin. & Tit. 1.
l Serm. 149. de tempore
m Cap. 1.
n Cap. 10.
o in Lucæ 1.
p lib. 1. de inſt. cler. c. 8
q lib. 2. in Leuit. c. 8.
Quatuor incommoda.

cere populum. vnde ipſorum eſt *attendere lectioni, doctrinæ*, meditationique rerum diuinarum, ſuæque fidei commiſſos exhortari ad caſtitatem: hæc autem minus commodè à coniugatis præſtantur: quàm à viris nullo matrimonij nexu colligatis. *Quomodo* (inquit Diuus Ambroſius) *poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe cõiugia frequẽtauerit?* His, ſimilibusq; rationibus & argumentis, vetuſtiſsimi Patres ad aſtruendam Sacerdotum caſtitatem vſi fuerunt, *a* Calixtus, *b* Zozimus, *c* Innocentius primus, Romani Pontifices, *d* Dionyſius Areopagita, *e* Origenes, *f* Euſebius Cæſarienſis, *g* Epiphanius, *h* Chryſoſtomus, *i* Ambroſius, k Hieronymus, *l* Auguſtinus, & poſt eos pleraque Concilia, vt *m* Turonenſe 1. & *n* Moguntinum, *o* Beda quoque, *p* Rabanus Maurus, *q* Rupertus, Tuitienſis, &c.

Pauciora etiam & minora incommoda, periculaque ex eo oriuntur, ſi cœlibes in Sacerdotum ordine annumerentur, quàm ſi coniugati. Primò enim Eccleſiaſtica bona, quæ liberalitate fidelium propterea Sacerdotibus donata ſunt, vt quicquid præter vitæ neceſſaria eis ſupereſſet, id totũ in pauperes, egẽtesq; Chriſtianos conferretur, *& eos qui vitam communem ducũt*, vt ait S. Vrbanus Pontifex, *quia vota ſunt*, inquit, *fideliũ pratia peccatorum, ac patrimonia pauperum*: hęc, inquam, bona tum ad neceſsitates & commoda vxorum, liberorumque

Chryſ. hom. 34. & 37. ad pop. Antiochenum. Epiſtola 14

queтransferrentur,tum ad poſteros hæreditario iure deuoluerentur. Quod temporibus B. Malachiæ in Hibernia multis annis fuiſſe actitatum author eſt D. Bernardus. Sanè *rem pauperum non pauperibus dare, partẽ ſacrilegij eſſe* B. Hieronim⁹ affirmauit. Et B. Bernardus Fulconi Canonico in hæc verba de Sacerdotij ſuij prouentibus ſcripſit; *Quicquid præter neceſſarium victũ, ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.* Secundò non tantus ſplendor animi, morumque grauitas elucet in homine, qui mulierculæ ſemper aſsideat, eidẽq; vacet: quia libido omnis mores compoſitos diſſoluit, minusq; admirabilem hominem reddit. Sacerdotum porrò eſt ſancta caſtitate grauem quandam præ ſe ferre maieſtatem, qua venerationi ſint & admirationi cæteris. De iſtis quippe Chriſtus dixit; *vos eſtis lux mundi, vos eſtis ſal terræ.* In veſtram vitã intuebũtur omnes Chriſtiani: veſtros mores ſibi proponent vt normam vitæ: veſtra exempla conabuntur referre, ſicut de SS. Coſma & Damiano à Niceta Philoſopho memoriæ proditum eſt, *quod imitati ſint Sacerdotũ Chriſti pietatem, grauitatem, caſtitatem, & virginitatem.* Tertiò, minus periculum eſſe violandi ſilentij, ſi viro continenti, quàm ſi mulieroſo peccata detegas, ſecretáque cõmittas conſcientiæ. Exemplo ſuo, magnoque malo docuit fortiſsimus Sãſon. Proinde, ne quod eiuſmodi ma-

In vita Malachiæ.

Ad Pammachiũ epiſt. 1.

Matth. 5.

In Encomio eorum.

3.

Iudic. 16.

di malum eueniat, Græci Sacerdotes,qui matrimonia iniuerunt,etiamnum neque ad Epiſcopatum, aliásve dignitates euehuntur, neq; ad audiendas confeſsiones adeũtur,neq; vllo in pretio habẽtur. Quartò minus periclitatur

4. caſtitas viri cœlibis,qui nunquàm,aut multis ab hinc annis voluptatem guſtauit,quàm eius, qui quotidiè experitur;quia libido inualeſcit conſuetudine & vſu,marceſcit fuga.Quocir-

Metaphraſtes. ca B.Chryſoſtomus non alios voluit noſocomijs præeſſe,quàm presbyteros,ſingulari pietate præditos, & coniugij expertes.

Secunda propoſitio. Antiquiſsimis Eccleſiæ temporibus, viuentibus adhuc Apoſtolis; & poſt Apoſtolos, aliquot adhuc annis, admiſſi fuerunt ad ſacros ordines viri coniugati,non quidem promiſcuè, verùm ſelecti,qui

1.Tim.3. T.t.1. vnicam tantùm duxiſſent vxorem, eamq; virginem;& id non,vt in poſterum idem mos in Eccleſia ſeruaretur,ſed propter inopiam,raritatemque illorum,qui cœlibem degebant vitam:quia ante Chriſti aduentum,& Euangelij

D. Ambr. li. de viduis. promulgationem, Caſtitas paſsim ignota, à Iudæis quidem contemptui habita fuerat,& Gentibus verò etiam pœnis mulctata.

Tertia propoſitio. Nunquam licuit Sacerdoti,iam ſacris presbyterij ordinibus initia-

Lib.6. Cõſtitutionum Apoſtolicarũ, cap.17. to, vxorem ducere;hoc habet Can.27. Apoſtolorum, & inter Apoſtolicas conſtitutiones refertur à B. Clemente. Quotquot etiam poſt Apoſtolos Concilia de vita, moribusque

Sacer-

Sacerdotum decreuerunt, idem tanquam ab Apoſtolis acceptum tradiderunt, & memorię mandârunt; neque quiſquam eſt Catholicorum Patrum, qui totis 1500. annis, aliter vel ſcripſiſſe, vel ſenſiſſe legatur; quin potiùs hæreſeos damnati ſunt, qui ſecus affirmare auſi fuiſſent. Quid de Diaconis & Hypodiaconis ſentiendum ſit, fortaſſe quis dubitare poterit, propter Concilij Ancyrani vetuſtiſſimum Canonem, quo Diaconis permittebantur matrimonia, *ſi in ipſa ordinatione proteſtati fuiſſet Epiſcopo, ſe velle habere vxores, nec poſſe cõtinere*. Cęterùm qui inſpexerit vetuſtiora Patrũ decreta, intelliget etiã Diaconis & Hypodiaconis impoſitam eſſe legem Caſtitatis, vt ait B. Epiphanius. Nam B. Clemẽs Pontifex Martyr deponi iuſſit Diaconos, qui poſt ordinationem iniuiſſent matrimonia. Et hanc fatetur eſſe Apoſtolicãm conſtitutionẽ. In Canonibus porrò ſuis ita decreuerũt Apoſtoli: *Innuptis, qui ad clerum prouecti ſunt, pręcipimus, vt ſi voluerint, vxores accipiant, ſed lectores cantoresq́; tantummodò*. Huius Canonis authoritate Patres Trulliani, & Carthaginenſes prohibuerunt Hypodiaconis matrimonia, quam legem appellauit beatus Paphnutius in Synodo Nicæna, *Antiquam Eccleſiæ traditionem*. Qua traditione Syluester Pontifex in Synodo Romana, & poſt illum D. Leo Põtifex ſimile decretum ediderunt. Iuſtinianus Imperator, qui agnouit ſe

Cap. 10.
Hæreſ. 59.
Epiſtol. 1.
Li. 6. Apoſt. con. c. 17.
Cano. 27.
Synodo 6. cap. 6.
Concil. 2. Cart. ca. 2.
Zoſomenus lib. 1. ca. 23.
Socrates l. 1. cap. 11.
Cap. 8.
Epheſ. 84. cap. 4.
Epiſt. in S. Synodo inſerta.

uit ſe illarum rerum Eccleſiaſticarum executorem, quæ ab Epiſcopis conſtitutæ fuiſſent, legibus ſuis decernit pœnas Diaconis & Hypodiaconis, qui vxores duxiſſent.

In authentica collatione 1. tit. 6. c. 13. & collatione 4. tit. 1. c. 22. & collatione 9. tit. 15. c. 19.

Ancyrani Concilij Canon 10. qui videtur negotiũ faceſſere, ita habet: *Diaconi quicunq; cũ ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt, dicentes velle ſe habere vxores, nec poſſe ſe continere, hi poſtea, ſi ad nuptias venerint, maneant in miniſterio, propterea ꝙ his Epiſcopus licentiã dederit. Quicunq; ſanè tacuerũt, & ſuſceperunt manus impoſitionẽ profeſſi continentiã, ſi poſtea ad nuptias venerint à miniſterio ceſſare debebũt.* Quibus ex verbis tria diſcimus. Primũ eſt, Diaconos oẽs iam olim, à temporibus illius Concilij, quod anno Dñi 308. ſub Marcellino Papa celebratũ fuit, in ſacri ordinis ſuſceptione, vouiſſe Deo caſtitatem. Secũdum eſt, hoc votum caſtitatis ita annexum fuiſſe ordinibus ſacris, vt qui tacuiſſent, ipſa ſui ordinatione cenſerentur vouiſſe. Ad eum ferè modũ, quo in Principũ inauguratione, quando à ciuibus iuramentum poſtulatur, ſola manuũ vel digitorũ erectio, nullo etiã ab illis edito verbo, pro ſacramẽto ſuſcipitur. 3. quod olim his, qui ſacris ordinibus initiabantur, ex ea tantũ cauſa interdicebatur matrimonio, quia votũ non contrahẽdi annexum eſſet auctoritate Apoſtolorũ, ſuſceptioni ordinũ. Quamobrẽ ſicut vouiſſe cenſebatur, qui tacitus ſacrũ ordinẽ accipiebat; Ita nõ tenebatur voto, quiſquis coram Epiſcopo

Simile.

decla-

declarabat ſe ordinatione ſui vouere nolle, nec caſtitatis vinculo ligari velle; quemadmodum in præcedēti ſimilitudine, qui iuſſus erectione manus vel digitorū teſtari iuramentū, ſi erigat habetur iuratus, ſi verò palā proteſtetur Prīcipi ſe manū quidē attollere velle, ſed hac elatione ſacramentū edere nolle, liber cēſetur, & Principi nō obnoxius iuramēto; ſi tamen hoc ipſū, vel apud ſe ſolū fateatur in corde, vel apud paucos teſtetur, apud Principem tamen tenebitur ſacramēto, atq; ad obtēperandū more aliorū iure cōpellitur, quod à Principe nō ſit admiſſa hæc occulta ipſius interpretatio. Hos igitur Diaconos, qui palam detrectârūt de aſſenſu Epiſcopi continētiæ votum, declarat Synodus non teneri ad cœlibatū; ſed eos omnes, qui vel verbis, vel ſuſceptione ordinis votum admiſiſſent: quod votū à clericis emitti Concilia & veteres Patres docuerunt. *Simile.* *4. Tolet. c. 23.*

Cæterùm, quia poſterioribus ſæculis (quæ eſt malitia hominū) pleriq; ſacerdotes, quod dicerent ſibi nihil de voto continētię in mentem veniſſe, cùm ad ſacros ordines promouerentur, putârunt ſibi impunè tutaq; conſcientia permitti vxores; neceſſariū fuit Eccleſiam pręter votū ꝙ Apoſtoli ordinibus ſacris adiūxerāt, ijſdē adimere ius & habilitatē contrahendi matrimonia, vt quacunq; tandē mente ſuſcepti eſsēt ordines ſacri, ſemper tamē irrita haberētur matrimonia, quæ ſacerdotes, diaconi, vel hypodiaconi iniuiſſent, ſicut eiuſdē *Auraſ. c. 22. Orig. ho. 23. in Numeros. D. Greg. li. 1. epiſt. 42. & l. 3. epiſt. 34. B. Bern. ser. 65. in Cant.*

Eccleſiæ auctoritate, nulla ſunt ea, quæ inter
Diſtin.27.c. Presbyteris. conſanguineos vel affines contrahũtur. Extat decretum Calixti 2. Pontificis apud Gratianũ huiuſmodi; *Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, et Monachis concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere penitus interdicimus. Contracta quoq; matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi, et perſonas ad pœnitentiam redigi debere, iuxta ſacrorum Canonum definitionem, iudicamus.* Quod decretum
27.q.5. vt lex extra de clericis coniugatis.ca.1. & 4. non multò pòſt Innocentius 2. & Alexander 3 confirmârunt, ob id potiſſimùm, quod Henricorum & Frederici Barbaroſſa Imperatorũ temporibus, caſtitas Sacerdotum fœdis nuptijs, in Germania maximè, violabatur.

Quarta propoſitio. Antiquiſſima adeoquè Apoſtolica traditio eſt, vt qui mariti ad Epiſcopatum, Sacerdotium, & Diaconatum aſſumuntur, ab vxoribus ſuis abſtineāt; Atque etiam Hypodiaconi, præſertim, quando eius rei ante ordinationē præmoniti fuerunt. Hoc docent vetera Concilia, *a* Elibertinũ, *b* Carthaginenſe, *c* Antiſiodorenſe, *d* Agathenſe, *e* Arauſicanum, *f* Arelatenſe, *g* Turonenſe, &c. B. *h* Epiphanius: *Sancta, inquit, Dei Eccleſia vnius vxoris virum adhuc liberos gignentem non ſuſcipit, ſed eũ qui ſe ab vna cõtinuit, vel ſaltem in viduitate vixit Diaconum & Presbyterum, & Epiſcopum & Hypodiaconum, maximè vbi ſinceri ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi, omninò adhuc in quibuſdam locis*

a Cap.33.
b 2.c.2. & 5.cap.3.
c Cap.21.
d C.9.et 16.
e Cap.22. & 23.
f Cap.2.
g 1.c.2. et 2. cap.11.
h Hæreſ.59.

locis liberos gignere et Presbyteros & Diaconos & Hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta Canonẽ, ſed iuxta hominũ mentem; quæ per tempus elãguit. Nam Sacerdotiũ ex virginibus quidem vt plurimum procedit; ſi verò nõ ex virginibus, at ex ſolitariam vitã degentibus, de his qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem ſeruantibus. Euſeb. Cæſarienſis, qui Nicæno Concilio adfuerat: *Eos,* inquit, *qui ſacrati ſunt, atq; in Dei miniſterio, cultuq; occupati, continere deinceps ſeipſos à commercio vxoris decet.* B. Hieronymus in hac re multus eſt: *Apoſtoli,* inquit, *vel virgines fuerunt, vel poſt nuptias continentes. Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poſt Sacerdotium in æternum pudici. Caſtrãt ſe ab vxoribus ſuis, vt imitentur virginum caſtitatem.* Vigilãtium hęreticum ſcribit docuiſſe, nõ eſſe Diaconos ab Epiſcopis ordinandos, niſi priùs duxiſſent vxores: *Sed quid,* inquit, *facient Orientis Eccleſiæ, quid Aegypti & ſedes Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt?* Aduerſus Iouinianum ait, *confitendum eſſe, non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat, alioqui ſi deprahenſus fuerit, non quaſi vir,* (inquit) *tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur.* Beatus Gregorius Turonenſis refert S. Vrbicum Epiſcopum Aruerniæ, quod ſemel vxore

In compẽdiaria doctrina Catholicæ fidei.

Libr. 1. Demõſtr. Euang. cap. 9.

Apologia pro libris contra Iouinianum.

Contra Vigilantium.

Lib. 1. contra Iouinianum.

Lib. 1. Hiſt. Franc. c. 39.

ſua fuiſſet vſus, *de perpetrato ſcelere doluiſſe, atque in monaſterio Diœceſis ſuæ cum gemitu & lachrymis pœnitentiam egiſſe, &, quod commiſerat, diluiſſe*. Ioannes Epiphanij diſcipulus ſcripſit: Diaconum, qui vxorem ſuam cognouerat, viſum eſſe Diuo Epiphanio fœdiſſima lepra in fronte percuſſum. Sanè Apoſtoli niſi vxoribus dimiſſis (quas inter relinquẽda Dominus numerauit) nunquam de relictis à ſe rebus omnibus apud Chriſtum gloriarentur, neque dicerent; *Secuti ſumus te*, niſi eius conſilium ſecuti eſſent, *vt ſe caſtrarent propter Regnum Dei*. Et quam ipſi caſtitatis perfectionem ſectati ſunt, eandem ſucceſſoribus, poſteriſque ſuis imitandam propoſuerunt, maximè quod non ignorant ab Iſaia prædictum de Eunuchis, qui ſe caſtraturi erant propter regnum Dei: *Hæc dicit Dominus Eunuchis, qui cuſtodierint ſabbatha mea, et elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum; dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus*: Siquidem in Eccleſia, quæ eſt domus Dei, & in templis Chriſtianorum, Sacerdotes veri Eunuchi voluntarij, principem locum tenent: ad quorum pedes prouoluti Reges & Monarchæ, peccatorum ſuorum condonationem lachrymis petunt. Hi autem Apoſtolorum ſucceſſores tam accuratè eos in ſeruanda caſtitate imitati fuerunt, vt ab eorum pudicitia; quæuis inſignis & grauis caſtitas, nomen ſorti-

In vita Epiphanij.

Matth. 19.

Iſaiæ 56.

1. Tim. 3.

Hiero. Tit. 1. Euſeb. lib. 3. Demonſtr. Euange. c. 8.

ſortiretur pudicitiæ Sacerdotalis.

Quinta propoſitio. Sanctiſſimus mos eſt Romanæ Eccleſiæ, rationique & Scripturis conſentaneus, atq; à maioribus acceptus, quo neminem ad ſacros ordines admittit, niſi cœlibem, aut qui de vxoris conſenſu caſtitatem ſuam Deo conſecrauit. Iſta propoſitio ex antecedentibus manifeſtè conſequitur. Demonſtratum eſt quippè magis idoneos eſſe diuinis miniſterijs, & altaribus, caſtos, quàm coniuges: Caſtorum autem virorum, eorumque in diuina lege peritorum, non exiguo numero abundat Eccleſia: Si igitur non deſunt idonei, quid opus erit maritos incontinentes promouere, minus aptos ad Sacerdotij functiones?

Sexta propoſitio. Nemo ad ſacros ordines vel accedere deberet vel admitti, niſi qui naturam ſuam, viresque ad conſeruandam caſtitatem diligẽter exploraſſet: hinc namque tot gradibus atque ordinibus aſcenditur ad Sacerdotium, vt multorum annorum experientia, quiſque de ſe periculum faciat. *Vtinam,* (inquit Beatus Bernardus) *turrim incheaturi ſedentes computarent, ne fortè ſumptus non haberent ad perficiendum: vtinamque qui continere non valent perfectionem temerariè profiteri, aut cœlibatui dare nomina vererentur.* B. Gregorius eos grauiter incuſat, qui Diaconum parum probatæ caſtitatis, ad altiores gradus ſuis ſuffragijs euehere conabantur.

De conuerſione ad clericos, ca. 29.

Lib. 8. epiſt. 40.

Septima propoſitio: Nemini prorſus homini, qui caſtitatem ſuam Deo offerre deliberat, impoſſibile eſt, caſtam vitam ſeruare, nedum Sacerdotibus & Clericis, qui per ſacros ordines ad continentiam obligantur. Huius rei cauſa in Deo eſt, qui neminem gratia ſua deſtituit, in re ad ſalutem æternam conſequendam neceſſaria vel per commoda. Homo quidem viribus ſuis continens eſſe nequit, niſi Deus dederit. At Deus dat affluenter petenti, atque in ſe confidenti. Duplicia namque ſunt diuinorum bonorum genera. Quædam ad animæ ſalutem, aut perfectionem ſua natura non referuntur; qualia ſunt dona naturæ, atq; fortunæ, corporis ſanitas, pulchritudo, diuitiæ, ſciētia, perſpicax ingenium, tenax memoria, eloquentia, & cæt. Alia ad animæ ſalutem, aut perfectionem ex ſe plurimum valent; quo in genere ſunt virtutes, quibus ſemper bene vtimur, & abuti non poſſumus. Priora Deus rogatus ſæpè recuſat. Poſteriora largitur tempore ſuo: his quidem minore ipſorum labore, alijs verò maiore. Huc pertinet caſtitas, virtus nobiliſſima, Deoque gratiſſima, quam Deus nemini quidem ad eam aſpirāti negat, nec in vitium incontinentiæ illos labi patitur, qui ſincerè auxilium eius implorant, quibuſdam tamen facilem reddit; Sicut de Sancto Thoma Aquinate hiſtoriæ prodiderunt; qui ſuperato vnius mulieris impetu nunquam per omnem vitam ſenſit carnem ſuam aliqua libidine pulſari

Sapient. 8.

Duo genera bonorum.

1.

2.

ſari

ſari. Ab alijs autem vult comparari non ſine magna animi contentione atq; certamine; qualis fuit B Hieronymus, qui in extrema ſenectute, necdum prorſus omni carnis moleſtia caruit. Igitur quiſquis virtutem caſtitatis ſectatur, primò quidem pulſet ſeriò aures diuinæ pietatis, tum verò impuritatis occaſiones vitet, ebrietatem fugiat, quia venter vino æſtuans, citò ſpumat in libidinem. Et iuxta veterũ Conciliorum *a* Niceni 1. *b* Carthaginẽſis, *c* Arelatenſis, *d* 1. & *e* 2. Turonenſis, *f* Moguntini, &c. receptos Canones; Beatorumque Pontificum *g* Clementis, *h* Siricij, *i* Innocentij, k Gregorij, &c. decreta; & Sanctorum Epiſcoporũ Martini & Auguſtini exempla, vel nullam prorſus mulierem, vel ſolam matrem, ſororẽ, amitam, aut caſtiſsimam anum in domum ad mittat; fœminarum etiam caſtarum ſine teſte aditus; congreſsionesq; fugiat; oculos in formas nunquam conijciat; omnes mulieres æqualiter ignoret: Et ſi necdum iſta ad cohibendos motus cõcupiſcentiæ ſufficiunt; aſperitatem cilicij, vigiliarum, ieiunij adhibeat; corpuſq; petulcũ laboribus obruat, & ad proximas inferni pœnas oculos cõuertens, terrore temperet libidinis æſtus. B. Benedictus in ſpinas ſe volutauit nudum; S. Franciſcus in frigidiſsimas niues, vt ſuperata tẽtatione infernũ euaderent. Caueatur otium malorum omnium origo, ſacraq; Scripturarũ lectione & meditatione mens continenter occupetur; &

Remedia ad ſeruandã caſtitatem.

1.

2.

a Cap.3.
b Cap.1.
c Cap. 4.
d Ca.2. et 8.
e Ca. 10. 11.
f Cap.20.
g. Epiſt.4.
h Epi.1.c.12.
i Epiſt.2.
k *Lib.7. Epiſt.110.*

3.

4.

per ſanctas cogitationes præcludatur illecebris oſtium cordis: *maximum enim ad iuſtitiam auxilium eſt* (ait B. Hieron.) *implere diuinis eloquijs animum, & quod opere conſequi cupias, ſemper corde meditari*. Qui his rebus armatus fuerit, facilè hoſtem ſuperabit.

Epiſt. ad Celantiam.

Octaua propoſitio. Vota caſtitatis, quæ in ordine ſacro nuncupauimus Deo, neceſſariò ſunt ſeruanda. Nam de his, qui vota violare auſi fuerunt, ſcribit D. Apoſtolus, *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerũt*, fidem, inquam, hoc eſt, iuxta *a* Epiphaniũ ἐπαγγελίαν, ſeu promiſsionẽ; iuxta Ambroſium, profeſsionẽ: iuxta *b* Auguſtinum, & *c* 4. Conciliũ Carthaginenſe, votum: pactum denique ex Theophylacti interpretatione. Sanè, ſi Apoſt. Paulus eas, quæ à propoſito viduitatis diſceſſerũt, dixit habere condemnationẽ: quãtò potius eos, qui ad votũ caſtitatis adiũxerunt conſecrationẽ? Qui contracto matrimonio fidẽ dedit vxori, datã fidẽ ſeruare tenetur, quocunq; tandem euentu, vel coniugis infirmitate, vel ſua profectione, ab vxoris conſuetudine arceatur: neque ei ad violandum matrimonium patrocinatur iuuenilis ętatis ardor, non morbi diuturnitas, non mille occaſiones, quibus ſeculares homines, & mariti voluptatibus aſſueti ad libidinem incitãtur. Igitur, qui fidem Deo dederunt, & ſolemni voto ſeſe pudicitiæ conſecrauerunt, ſine inceſtu, aut adul

1. Tim. 5.
a Hæreſi 48.
b Lib. de Sancta virgine, ca. 33. & l. 1. de adulterin. coniugijs ca. 24.
c Cap. 104.
B. Innocent. Epiſt. 1.

terio

terio (ſic vocat B. Hieronymus) vel potius ſi- *Libr. 1. cont.*
ne graui ſacrilegio, fidem frangere, templum *Iouinianum.*
queſui corporis Deo ſacratum, quibuſcũnq;
nuptijs violare non poſſunt. Ideò namque à *Iſaiæ 58.*
Scriptura appellantur Eunuchi, & propter re *Matth. 19.*
gnum cœlorum caſtrati: quia ſicut Eunuchi
ad matrimonium prorſus inepti ſunt, proliſ-
queprocreandæ facultate priuati: Ita, qui vo- *Simile.*
to caſtitatis ſibi poteſtatem ademerunt expe-
riundæ voluptatis, impoſsibiles ſibi fecerunt
nuptias, quas ſine peccato mortali inire non
poſſunt. hoc enim verè eſt impoſsibile, quod
ſine peccato nequit præſtari. *Vide Baſiliũ de virginitate.*

Nona propoſitio. Sacerdos ſi fornicetur, aut
domi concubinam foueat, tametſi graui ſacri
legio ſeſe obſtringat: grauius tamen peccat,
ſi contrahat matrimonium: ſicut eſt leuius
peccatum, ſi maritus neglecta vxore, vel vaga
libidine ſe polluat, vel cum ſtabili ſcorto
adulterium committat: quàm ſi dimiſſa vxo- *Mala in nuptijs adulterij.*
re, aliam ſibi publico matrimonio iũgat. Gra-
uitas namque huius peccati, in eo cernitur:
Primò, quod iniuria fiat priori matrimonio. 1.
Secundò, quod vxor per inſuperinductam a- 2.
liam grauiùs lędatur. Tertiò, quia per publicũ 3.
hunc cõtractum cum adultera inuerecũdiùs,
maiorique aliorum offenſione & ſcandalo
peccatur. Quartò, quia publica iſta fides &
promiſsio indicat animũ in peccato obſtinatè 4.
confirmatũ, qui nõ per imbecillitatẽ, ſed deli-
beratè immane ſcelus committit. Pari modo
Sacer-

Mala in nuptijs Sacerdotum. Sacerdotes, qui nuptias ineunt. Primò, voto ſolemni caſtitatis iniuriam faciunt. Secundò, Eccleſiam grauius vulnerant, cum qua tanquam
1. ſpōſi ſunt copulati. Tertiò, inuerecūdiùs ſcor-
2. tantur cum ea, quam pro ſua haberi volunt.
3. Quartò, obſtinata perfectaq; voluntate in pec
4. cato perſeuerant. Quintò, hæreſi vitiatum ha-
5. bent intellectum, quod arbitrentur eſſe nuptias, quæ non ſunt nuptiæ, ſed peiora omnibus adulterijs ſacrilegia. Hæc quæſo expendant impuri hæreticorum miniſtri, qui Sacerdotiū, quod in Catholica Eccleſia ſuſceperunt, incoeſtis nuptijs fœdant; & eorum aliqui non ſolùm per ſacros ordines caſtitatem profeſsi, ſed per ſolēnia etiam caſtitatis monaſtica vota Deo conſecrati, ſacrilega matrimonia ineunt; Pleriq; etiam cum virginibus Deo ſacratis, & ſolemni benedictione profeſſis atq; velatis, qui Chriſto ſpōſas impiè & ſceleratè eripiunt. Graue eſt adulterium, ſi maritus reiecta ſua, aliam ducat; grauius ſi alterius ſibi vxorem cum viri infamia & dedecore matrimonio iungat; & grauius adhuc eſt crimē, ſi ſpretus maritus altiori dignitate & loco emineat. Quàm graue ergo flagitium committit Sacerdos, & Monachus, qui virginem Deo ſacram ex monaſterio abductam, ſibi matrimonio copulat? De Diacono, qui ſanctimonialē corruperat, loquens B. Hieronymus: *Rogo*, inquit, *quantum crimen eſt, vbi ſtuprum & adulterium parum eſt?* *Ad Sabinianum.*

DECI-

Decima propoſitio, ex antecedentibus ſequitur, ſacerdotibus nullo modo permittenda ſunt matrimonia, tum, quia id ab Eccleſiæ conſuetudine ſemper fuit alienum, tum, quia non deſunt rationes ſeruandę caſtitatis ei, qui ſeriò animum adijcit ad perficiendum illud, ad quod voti religione obligatus tenetur. B. Auguſtinus refert ſuo tempore pleroſque ad ſacerdotium abreptos fuiſſe inuitos, qui tamē *ſuſceptam ſemel pudicitiam ad debitum finem*, inquit, *Domino adiuuante perduxerunt*. Conciliū 8. Toletanum imperat illis clericis caſtitatem, qui ſe querebantur coactos ad ſacros ordines. Quocirca nulla excuſatio locum hic habeat, aut voluptatis patrocinium ſuſcipiat. *Lib.2.de adulterinis cōiugijs ca.20.* *Cap.7.*

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima. Deus Adamo & Noe poſteriſque eorum præcepit, *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram*. Omnes igitur tenentur inire matrimonia ad mandatum illud conſeruandum. *Gen.1. & 8.*

Solutio, Neganda eſt conſecutio, quia præceptum hoc datum eſt, non ſingulis hominibus, ſed toti humano generi, quod illi ſatis ſuperq; morem geſsit, multiplicatis, atq; in vniuerſas terræ prouincias quaqua verſum diſperſis hominibus. Mandata quædam in republica dantur ſingulis ciuibus: quædam autem toti Reipublicæ, quæ tunc conſeruata cenſentur, *Mandata duplicia.*

tur,

tur, ſi à quibuſdam id perficiatur quod impe-
Simile. ratur: veluti cùm à Rege præcipitur ciuitati vt in portis & mœnibus excubiæ agantur, huic præcepto obtemperatur, ſi aliqui conſtituantur vigiles, tametſi non parum multi tali onere liberentur. Mundus nunquam his deſtituetur qui creſcant, multiplicent & repleant terrã, cùm plures illi ſint, qui nuptijs gaudeant, quàm qui cœlibatu: *& nuptiæ terram replent*
Lib. 2. contra Iouinianum. (ait B. Hieronymus) *virginitas paradiſum.*

Secunda B. Apoſtolus feriò mandauit diſcipulis ſuis Timotheo & Tito, vt nemo ordinaretur Epiſcopus, presbyter, aut Diaconus, niſi qui eſſet vnius vxoris vir. Ait enim, *oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum.* nemo igitur eſt creandus ſacerdos, niſi maritus, aut qui vxorem ducere velit. *1. Tim. 3. Tit. 1.*

Solutio. Antecedens negatur, quia B. Apo-
Duplex expoſitio. ſtoli verba *oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum*, duplicem admittunt ſenſum, vnum
1. hæreticum, vt nemo conſecretur ſacerdos, niſi qui ſaltem vel vnam vxorem habuerit. Hoc ſanè ſi dixit Apoſtolus, Chriſti Domini ſui exēplum non eſt ſecutus; qui B. Ioannem Euangeliſtam virginem, Apoſtolorũ numero adſcripſit: quem etiam, teſte Beda, à nuptijs in Cana Galileæ reuocauit: & pleroſq; alios cœlibes & innuptos habuit. Malè etiam ipſe Timo-
2. theum & Titũ Epiſcopos fecit: & malè deniq; poſt Chriſtum, virginitatem conſuluit. Alter *Ioan. 2. Matth. 19. 1. Cor. 7.*

ſenſus

ſenſus Catholicus eſt: non eſſe conſecrandum ſacerdotem, qui amplius quàm vnius fuiſſet vxoris maritus: hoc eſt, qui ſecundas nuptias expertus eſſet. Quod etiamnum ſanctè obſeruat Eccleſia, quæ digamum nullum, adeoque nec eum, qui viduã duxiſſet, admittit in ordinem ſacerdotij. Ita aduerſus hæreſes Iouiniani & Vigilantij, qui ſe hoc loco B. Pauli tuebantur, veteres hunc locum interpretati ſunt: [a] Siricius, [b] Innocentius, [c] Ambroſius, [d] Hieronymus, & quotquot aduerſus illos pro caſtitate ſcripſerunt.

[a] Epiſt. 1.
[b] Epiſt. 2.
[c] in 1. Tim 3. & epiſt. 82.
[d] ad Oceanum. & lib. 1. contra Iouinianum.
Vide Zachariam epiſt. vlt. ad Bonifacium.

Tertia. Idem Apoſtolus Timotheo prædixit, venturos quoſdam ſpiritus dæmoniorum nouiſsimis temporibus, qui prohibeant nubere: ergo non ſunt prohibendæ nuptiæ ſacerdotibus.

Solutio. Neganda eſt conſecutio, quia Eccleſia abſolutè non prohibet nubere, hoc eſt, non damnat nuptias, neque alicui libero homini matrimonio interdicit: ſed illos tantũ, qui ſponte ſua ſe caſtitatis voto obſtrinxerunt, & cùm liberi eſſent, facultatem nubendi ſibi ademerunt, vult reddere vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ipſorum. Apoſtolus de illis hæreticis loquitur, qui iam tum ſuis temporibus paulatim exoriebantur (ait enim *ὑστέροις καιροῖς* in poſterioribus temporibus, hoc eſt, paulò poſt) Saturnino Simonis Magi diſcipulo, eiusq́; ſectatoribus Marcioniſtis, Encraticis, Manichæis, qui nuptias tanquam à Dæmone

1. Tim. 4.

mone inuentas damnauerunt. Et illos quidem ſignificauit tam eſſe vicinos, vt etiam tunc prę monēdi eſſent fideles: *Hæc proponens fratribus,* inquit, *bonus eris miniſter Chriſti.*

1. Cor. 7. Quarta. Apoſtolus Corinthijs præcipit, vt propter fornicationem *vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuum virum.* Ergo nemo debet carere vxore.

Solutio. Neganda eſt conſecutio: non enim dixit; vnuſquiſque ducat vxorem, aut habeat vxorem, ſed habeat vxorē ſuam, hoc eſt, qui mariti ſunt vtantur vxoribus ſuis. Reſpondet enim quæſtioni à Corinthijs per literas propoſitæ, liceretne Chriſtianis, qui ad omnē ſanctitatem & munditiem nati viderētur, vti conſuetudine ſuarum vxorum; quas ſibi ante Baptiſmum matrimonio iunxiſſent. Reſpōdet licere, & debitum coniugi id exigenti omninò reddendum eſſe: Conſultum tamen fore ſi interdum abſtineāt, ijs præſertim tēporibus, quibus vacaretur ieiunio & orationi, vt Deus puriori mente obſecraretur; & caro dum ieiunijs affligitur, etiam voluptatibus cohiberetur. Nulla ergo hic mentio fit virginum, aut eorum qui continentiam profitentur. De quibus poſtea ex inſtituto loquēs; *De virginibus,* inquit, *præceptum Domini non habeo, conſilium autem do: &, melius eſt, ſi ſic permanſerint ſecundum meum conſilium.*

1. Cor. 7. QVinta. Idem Apoſtolus de non nuptis & viduis

& viduis loquens, *ſi*, inquit, *ſe non continent, nubant: melius eſt enim nubere, quàm vri*. Ergo quiſquis continere non poteſt, ei licebit vxorem ducere. Cùm itaque experientia doceat, multos ſacerdotes continere non poſſe, licebit vtique omnibus matrimonium contrahere: quia de omnibus verum eſt, melius eſt nubere, quàm vri.

Solutio. Negatur ex verbis B. Apoſtoli Pauli illud conſequi, vt quicunque non ſe continent nubant: quia hominibus loquitur nullo vinculo ligatis vel matrimonij, vel voti. *Illis* (inquit D. Auguſt.) *qui ſe non continent, vtique expedit nubere, & quod licet expedit: quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit*. Notandum porrò eſt, nõ ita loqui B. Paulum, qui non ſe poſſunt continere, nubant, ſed *qui nõ ſe continent nubant*: hoc eſt, quibus nõ ſtat animus ſeruare continẽtiam, illis conſultius eſt vxorem ducere, quàm vt à voluptate ſuperati fornicatione caſtitatem polluant. Sacerdotibus & qui ſuam caſtitatem Deo conſecrauerunt, incumbit neceſſitas continẽdi, nec licet vxorem ducere: & ne vrantur: hóc eſt, ne à libidine vincantur, admouenda ſunt remedia, non nuptiarum, ſicut innuptis & liberis: ſed ieiuniorum, aſperitatis vitæ, aliarumq́ue rerum, de quibus ſuperius locuti ſumus. *Lib. 1. de adulterinis cõiugijs ca. 15.*

Sexta. Caſtitas eſt Dei peculiare donum, iuxta illud; *ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe con-* *Sap. 8.*

Matth.19. *tinens niſi Deus det, & non omnes capiunt verbum hoc*. Quicunque igitur hoc donum non habent (vt conſtat multos ſacerdotes nō habere) non poterunt caſtitatem ſeruare, neque à nuptijs debent prohiberi.

Solutio. Negatur conſecutio. Inepta eſt nāque collectio, non habet donum caſtitatis: ergo non poteſt habere, ſicut malè colligitur, mendicus non habet panem, ergo non poteſt habere. Pauper pane carens circumcurſitādo, mendicat ſibi panem: Ita qui caſtitate donatus non eſt, ſi à Deo orationibus petat, conatu ſtudioque virtutū quærat, & corpus caſtigatione pulſet, accipiet, inueniet, ſibiq; aditum ad pudicitiam apertum videbit. miſera eſt hæreticorum conditio, qui quod non habent, ſe vnquam habere poſſe diffidunt.

Simile.

Septima. Nemo poteſt promittere, quòd nō eſt in ſua poteſtate: non igitur licet cuiquam vouere caſtitatem, quam non certò conſtat eum habere.

Solutio. Negandum eſt Antecedens, quia filius in peregrina regione deſtitutus pecunia, mutuum acceptū ad vitæ ſuſtentationem promittit ſoluere, confiſus de parentis ſui amantiſſimi, & opulentiſſimi liberalitate. Ita Chriſtianus qui ſtudio vitæ perfectioris incenſus caſtitatē amat, ſecurè illā Deo promittit, confiſus de miſericordia Dei, quem ſcit caſtitate delectari, & piorum in ſe fiducia gaudere: nō enim dubitat, quin qui vouere dedit, daturus ſit &

Simile.

ſit& pficere. Magna eſt blaſphemia, ita de Deo ſentire, atque ſi chariſſimo filio, nihil præter eius gloriā quærenti & in ipſum firmiter ſperanti, vel non poſsit, vel nòn velit ſuccurrere.

Octaua. Plerisque ſacerdotibus nihil vel de hoc voto caſtitatis, vel de inhabilitate ad matrimonium conſtabat, quando ad ſacros ordines promouebātur. Ergo ſaltem illis permittendum eſt matrimonium.

Solutio. Neganda eſt conſequētia: hæc namque craſſa ignorantia rei tanti momenti excuſare non debet illum, qui officium adit ſacerdotis & doctoris populi: huic dicetur, Si quis ignorat, ignorabitur. Sicut enim qui init matrimonium, non debet ignorare hanc matrimonij conditionem, qua coniunx coniugi fidem ſeruare tenetur; & ſi ex craſſa iſtius rei ignorantia committit adulterium, meritò punitur: Ita qui ſuſcepturus eſt ordines ſacros; noſſe debet ſeruandam ſibi in poſterum caſtitatem, quia, vt ait B. Siricius Pontifex, *Canonum venerabilia definita nulli ſacerdotum Domini ignorare eſt liberum.* *1. Cor. 14.* *Simile.* *Epiſtol. 1.* *Concilium 3. Carth ca. 3.* *Celeſtinus epiſt. 3.*

Nona: Nonnulli à parētibus vel ad ſacerdotium, vel ad caſtitatis profeſsionē quaſi inuiti impellūtur; ergo his non erit ſeruāda caſtitas.

Solutio: Negatur conſecutio: non enim vis illis infertur vt nolentes ſuſcipiāt ordines, voluntate repugnante; Sed parentum auctoritate inducūtur vt velint, quod alioquin minus ex ſe, ipſis probabatur. Hoc Ariſt. appellat volū-

tarium mixtum, quo modo mercator in tempeſtate maris volẽs & inuitus abijcit merces. Sicut igitur qui ad eundum modum à parentibus coactus duxiſſet vxorem, matrimonio eſſet ligatus: ita qui ſacros ordines recepit, voto caſtitatis manet obſtrictus.

Decima. In veteri teſtamento permiſſum erat ſacerdotibus ducere vxores: ergo idem licebit in nouo teſtamento: ne videamur imponere onus grauius, quàm fuerint onera legis Moſaicæ.

a Epiſtol. 1. *b epiſtol. 2. & 3.* *c 1. Tim. 3.* *d l. 1. demõ. Euan. ca. 9.*

Differentiæ legalium & Euãgelicorũ ſacerdotum.

Solutio. vetus eſt incontinentium obiectio, cui ante 1200. annos reſponderunt [a]Syricius, [b]Innocentius, [c]D. Ambroſius, [d]Euſebius Cæſarienſis, & plerique patres. Magnum quippe eſt diſcrimẽ inter Moſaicos ſacerdotes & Euangelicos. Primò, illi ſacerdotes ad certã tribum alligati debebãt initis matrimonijs progignere ſucceſſores: Noſtrũ ſacerdotium non carnali propagatione, ſed diuina cõſecratione tranſmittitur ad poſteros.
1. Secundò, illi ſacerdotes immolabant beluinas carnes: Noſtri
2. offerunt diuinũ corpus & ſanguinẽ vnigeni-
3. ti filij Dei. Tertiò, illi rarius ad ſacrificãdum accedebant, tempore nimirũ vicis ſuæ: Et tũc tamen congreſſu vxorum & potione vini abſtinendum fuit. Noſtri quotidie ſacris myſterijs ſacrificiorum, orationum, & ſacramento-
4. rum peragẽdis incumbunt. Deniq; lex illa rudior fuit: noſtra lex ſpiritualis. Quocirca non eſt incõmodum, ſi in lege Euangelica ſint præcepta

cepta quædam carni moleſta,quæ ſpiritui grata ſunt & leuia:hæc enim dici nō debent onera grauia,quia & animũ hominis mira ſuauitate quando implentur perfundant; & vt perferantur non deeſt vberrima gratia & auxilium Dei, qui apud Prophetã Oſeam ita promiſit; *Ego quaſi nutricius Effraim, portabã eos in brachijs meis,& ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum.* Homini onuſto ſi ipſe portetur minus grauis eſt ſarcina; ſi verò etiam ab alio ſuſtentetur,vel nihil vel parum moleſtiæ adferet baiulo. *Oſeæ* 12.

Vndecima: Matrimonium non eſt Diuino iure prohibitũ Sacerdotibus; ergo ſine vitio licebit eis vxores ducere: nam Syricius Papa eſt primus iſtius cœlibatus inuentor.

Solutio. Primò negandum antecedens,tum quia ſcriptura iubet, vt quæ Deo vouimus nō moremur reddere,diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio: omnes autẽ qui ſacris initiantur, hoc votum caſtitatis (ſicut ſuperius dictũ eſt) nuncupant Deo: Tum quia Apoſtoli non ſine Dei iuſſione canonibus ſuis, & conſtitutionibus cauerũt,ne quis ex clericis vxorem ducat,præter cantores atque lectores. Secundò negari poſſet conſecutio: ſi enim ea ſola obligabunt, quæ diuinis mandatis præcipiuntur,tolletur omnis obedientia,quę ſuperioribus Eccleſiaſticis, ſecularibus, politicis naturalibus ſeu parentibus debetur,qui multa plerumque iubent Diuina lege nō expreſſa. Sat *Eccle.*15. *Deut.* 23. *Baruch.* 6. *Can.*17.

ſa. Sat eſt ad obligationem, ſi nihil mandetur repugnãs præceptis Dei. Eccleſia igitur mater noſtra, quę talem authoritatem in filios ſuos à Chriſto ſponſo accepit, vt qui eam audire noluerit, habendus ſit tanquã Ethnicus & Publicanus: hæc inquã Eccleſia legẽ imponit caſtitatis illis, qui ad altaris miniſteria conſecrantur. Ex canonibus Apoſtolorum, veteribusq́; concilijs a Neoceſarienſi, b Niceno, c Romano ſub Sylueſtro, d Elibertino, e Ancyrano, f Arelatenſi, &c. manifeſtũ eſt, B. Syriciũ iſtius cœlibatus nõ eſſe auctorẽ. Sed quod ipſe, & poſt eum B. Innocent. Pontifex, cum pleriſq; concilijs Aphricanis frequenter eius meminerũt, in cauſa fuit Iouiniana & Vigilantiana hæreſis, quæ ſub illa tempora caſtitatem impugnabat: ſolẽt namque Patres de illis rebus ſæpius agere, quæ ſuis tẽporibus in dubium vocãtur.

a *Cap.* 1.
b *Cap.* 3.
c *Cap.* 8.
d *Cap.* 33.
e *Cap.* 10.
f *Cap.* 2.3.

Duodecima: Matrimonium eſt Sacramentũ conferens gratiam, non igitur negandum eſt ſacerdotibus.

Solutio 1. hæc ratio nihil prorſus iuuat hæreticorum matrimonia, quæ ipſi in ſacramẽtis non numerant. Secundò negatur conſequẽtia: non enim prohibetur ſacerdotibus matrimonium, quia ſanctũ eſt, nouæq́; legis ſacramentum: ſed propter aliud quod illi eſt annexum, coniunctionem inquã carnalem, quæ & ex ſe tã fœda eſt, vt ſanctitate ſacramẽti egeat, qua ſanctificetur: & animũ hominis ad inferiora deprimit, vt minus idoneus ſit cœleſtia meditari atque tractare. Deci-

Decima tertia. B. Saluianus Maſſilienſis li. 5. de prouidentia ſeu gubernatione Dei, de clericis, vel potius Monachis agens, *nouum*, inquit, *prorſus conuerſionis genus, licita non faciunt, & illicita committunt. Temperant à concubitu, & non temperant à rapina. Quid agis ſtulta perſuaſio? peccata interdixit Deus, non matrimonia.*

Solutio. non incuſat ſacerdotes quod à matrimonijs abſtineant, ſed hoc vitio vertit, qđ qui nuptias fugiunt, ex ſe naturaque ſua non malas, ea tamen committãt flagitia, quæ & cũ lege diuina, & cum natura ipſa pugnant. Ad eum fere modum quo Chriſtus cum Phariſæis agens, *væ vobis* (inquit) *qui decimatis mentam & anethum, & cyminum* (hoc eſt, de his decimas ſoluitis) *et reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem; hæc oportet facere, & illa non omittere.* Matth. 23.

Decima quarta. Canon Apoſtolorum 6. ita habet; *Epiſcopus aut Presbyter vxorẽ propriam nequaquã ſub obtentu religionis abijciat: ſi verò reiecerit excõmunicetur; ſed ſi perſeuerauerit deijciatur.*

Solutio. Primò nihil hic de nouo ſacerdotum matrimonio dicitur, ſed tantùm ne abijciatur vxor ante ordinationem ducta. 2. non præcipitur carnalis coniunctio, ſed cauetur abiectio, hoc eſt, neglectus vxoris. Cui iam dimiſſæ iubetur ſacerdos de alimento vitæque neceſſarijs proſpicere. B. Leo Pontifex videtur ad hunc canonem reſpexiſſe, cùm ita Epiſt. 92.

ſcripſit Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo. *Lex continentiæ eadē eſt miniſtris altaris, quæ Epiſcopis atq; Presbyteris, qui cùm eſſent laici, ſiue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cū ad prædictos peruenerint gradus, cœpit eis nō licere quod licuit. Vnde vt de carnali fiat ſpirituale coniugiūm, oportet eos nec dimittere vxores, & quaſi non habeant ſic habere, quò & ſalua ſit charitas coniugiorum, & ceſſent opera nuptiarum.*

Vide D.Gregor libr. 4. Dialo. c.11.

Decimaquinta. Cùm in Nicæna 1. generali Synodo Patres de Sacerdotum continentia legem ferre vellēt, repugnauit, & rationib. ſuis eos à ſententia abduxit B.Paphnutius Confeſſor, vir ſanctus, & caſtus, dicens: *non eſſe hoc graue iugum viris ſacris imponendum; honorabile cubile, & ipſas nuptias impollutas eſſe, &c.*

a *In Vita Paphnutij.* Solutio. Hanc hiſtoriam non acta Concilij
b *Lib.1.c.11.* Nicæni, nec quiſquā qui circa ea tempora vi-
c *Li.1.c.23.* xit, ſed a Suidas, b Socrates, c Sozomenus, &
d *Li.8.c.19.* d Nicephorus referunt. e Euſebius porrò Cæſa-
e *Libr.1.de monſt. Euangel.c.9.* rienſis, qui cum cæteris Patribus illi Cōcilio interfuerat; *eos*, inquit, *qui ſacrati ſunt, atq; in Dei miniſterio, cultuq; occupati, continere deinceps ſeipſos à commercio vxoris decet.* Et Epiphanius
Hæreſi 59. negat eſſe iuxta Canonem, vt Presbyteri, Diaconi, aut Hypodiaconi vxoribus ſuis miſceantur. B.Hieronymus quoque fatetur per Orientem, non niſi cœlibes, & ab vxoribus ſuis cōtinentes ordinari. Et hi non multò poſt Nicænum

Contra Vigilantium.

num Concilium vixerūt atq; ſcripſerunt. Eſto tamē vera hiſtoria, nihil in ea geſtum eſt repugnans doctrinæ Catholicæ. Preſbyteri multi ante Sacerdotium duxerant vxores; votum caſtitatis non emiſerant, vxoribus ſuis vſi fuerant. Res magna viſa eſt Patribus Concilij, maritos filiorum procreationi operam dantes, in miniſterio altaris verſari. Deliberāt de interdicendo illis vſu cōiugij. Paphnutius præuiſa Sacerdotum & vxorum perturbatione, intercedit, rogatq; non imponi illis caſtitatem, qui eā non admiſiſſent hactenus: vxoribus fieri iniuriā, quibus inuitis mariti adimerentur. Suffi cere antiquum Canonem, ne qui in ſacris ſunt ad nuptias accederēt. Ex qua hiſtoria diſcim⁹ de ſentētia Paphnutij arcendos à matrimonio quotquot initiati ſunt ſacris ordinib⁹. Eos autem Presbyteros, qui ante ordines vxorib⁹ iuncti fuerant, & continentiā profeſsi non erant, (*nam Orientalem Eccleſiam*, ait Innocentius 3. *non admiſiſſe votū continentiæ*) nō prohibendos vſu ſuarum vxorum: quod diximus initio in quæſtionem non venire. *Atheronenſi Archiepiſcopo.*

Decimaſexta. Concilium 6. Conſtantinopolitanum repræhendit Eccleſiæ Romanæ Canonem, qui Presbyteros vſu ſuarum vxorum interdicit, facitq; poteſtatem Sacerdotibus vtendi vxoribus; quæ conſuetudo paſsim à Græcis obſeruatur. *Cap. 13.*

Solutio. non Concilium Sextum vniuerſale, ſed conciliabulum quoddam Græcorum

Epiſcoporum 22.poſt ſextum Cócilium anno. hunc Canonem edidit, in odium Romanæ Eccleſiæ.2 nihil ad rem noſtram facit iſta conſtitutio,quæ non vult ſacerdotes, Diaconos aut hypodiaconos ducere vxores(hoc enim aiunt cautum eſſe Canonibus Apoſtolicis) ſed permittit presbyteris frui vxoribus ſuis:quas ante ſacros ordines pro more duxerunt.

Canon. 6.

Lib.1.Epiſt. 4 .& li.3. epiſt.34.

Decima Septima:B. Gregorius Pontifex affirmat duram & incompetentem fuiſſe prohibitionem factam hypodiaconis Siciliæ, vt à ſuis vxoribus abſtinerent.

Solutio.B.Gregorius prędictis locis tria quędam dicit.1.moremRomanę Eccleſiæ iam tum fuiſſe, vt hypodiaconi ſuis vxoribus non vterētur. 2.ad huius moris imitationē,ante trienniū prohibitionē factā in Sicilia omnibus hypodiaconis vxoribus ſuis vtendi:hoc aūt durū videri,& incompetens;*vt qui*,inquit,*vſum eiuſdem continentiæ non inuenit,neq; caſtitatem ante promiſit,cōpellatur à ſua vxore ſeparari*.3.vt in poſterū nemo in ordinem hypodiaconorū aſſumatur,qui non promiſerit caſtitatem,atque etiam ab vxore ſua continentiam.nihil igitur hæreticis patrocinatur B. Gregorius.

Diſtinct. 13. cap.aliter.

Decima octaua. Græci Sacerdotes ducunt hodie vxores:ergo idem permittendum eſt Latinis. Sic enim loquitur Stephanus Papa,*aliter ſe Orientalium traditio habet Eccleſiarum,aliter huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ.nam earum*

rum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi matrimonio copulantur, iſtius autem Eccleſiæ vel Occidentalium nullus Sacerdotum à Subdiacono vſque ad Epiſcopum licentiam habet coniugium ſortiendi.

Solutio. Antecedens falſum eſt; verbaque Pontificis Stephani ex praxi Græcorum intelligi debent: nempe ipſorum Sacerdotes, Diaconos, & hypodiaconos, matrimonio copulari: Hoc eſt, vxores habere: non quas ſuſcepto ordine Sacro ducant, ſed quas ante ordinem habuerant. Siquidem Græci, qui ad Sacerdotium adiecerunt animum, ſi continere nolint, matrimonium ineunt ante hypodiaconatũ: At qui cælibes ſunt initiati, nunquam de nuptijs cogitant, ſicut nec illi, quorum vxores è viuis exceſſerunt. Socrates hiſtoricus affirmat in Oriente omnes præclaros clericos à mulieribus abſtinere. *Li.5..ca.22.*

Decima nona: B. Vdalricus Auguſtan' Epiſcopus grauiſsimè incuſat Nicolaum primum Pontificem ob legem de ſacerdotum continentia latam: cumque multis argumentis à Sacerdotibus veteris legis; à verbis Chriſti, *non omnes capiunt verbum hoc*; & Apoſtoli, *vnuſquiſque vxorem ſuam habeat; oportet Epiſcopũ eſſe vnius vxoris virum*; atque ex Canone ſexto Apoſtolorum, non eſſe abijciendam vxorem, & cætera, matrimonium Sacerdotum confirmaſſet: tandem adiecit, B. Gregorium, qui pro cœlibatu Sacerdotũ multa feciſſe, & ſcripſiſſe *Matth. 19. 1.Cor.7. 1.Tim.3.*

pſiſſe dicitur, hac occaſione à ſententia motũ, egiſſe pœnitentiam, quod ex viuario ſuo, quo miniſtrum ad capiendos piſces miſerat, ſex millia capitum acceperit illorum infantum, qui propter decretum de cœlibatu Sacerdotũm, ex fornicatione nati fuiſſent.

Solutio 1. Conſtat Nicolaum primum annis centum præceſſiſſe tempora B. Vdalrici. 2. Nullus Scriptor hiſtoriæ iſtius mentionem facit, quæ latere non potuiſſet Ioannem Diaconum in geſtis B. Gregorij pręclarè verſatum 3. Dicitur hæc Epiſtola B. Vdalrici reperta in Bibliotheca quadam Hollandiæ in oppido Veteris aquę, vulgò *Aldevvater*. Quamobrẽ nulla fides eſt habenda fabulæ, quam vel ab hæreticis, vel ab impuris concubinarijs confictam eſſe nihil dubitatur.

Nicephoras l. 14. c. 53. Vigeſima. Syneſius quidam, qui à Theophilo Alexandrino Ptolemaidis Epiſcopus deſignatus fuerat, ſcripſit Euopio fratri ſe ab vxore continere non velle.

Solutio: Ab exemplo vnius incontinentis hominis infringere velle conſuetudinem Eccleſię, & Apoſtolicam traditionem, parum ſapientis eſt. Syneſius porrò non aliam vxorem ducere poſt ordinationem, ſed ſuam retinere voluit, ſicut Græcis licere arbitrabatur.

(.˙.)

DE

DE IEIVNIO ET DELECTV CIBORVM.

Caput XVI.

MALIGNVS ſpiritus, humani generis hoſtis acerrimus, cùm ſciat, nullum eſſe genus dęmoniorũ, quod nõ eijciatur oratione, & ieiunio, omnibus viribus contendit, Chriſtianos his armis ſpoliare. Impugnat igitur per hæreticos Ieiunium, tanquam rem ſuperſtitioſam: ſcripturis Diuinæque voluntati repugnantem, præſertim illud, quod, præcipiente Eccleſia, à Laicis ſuſcipitur, ciborumque delectu & abſtinentia continetur. Ait porrò, Ieiunium optimum eſſe, ſi quis ab omni vitio ſe abſtineat, moderateque cibum capiat, & promiſcuè rebus omnibus vtatur, quas Deus Opt. Max. in cibũ vſumque generis humani procreauit. Et hæc quidẽ dicit, non, quod nos velit vitia declinare, ac tẽperãter viuere: Sed quod cupiat nos arma Ieiunij abijcere, quibus priuati, haud facilè eius incurſiones atque impetus ſuſtinere poſſimus, verùm eius imperio, poteſtatique ſubiecti, in omne vitiorum genus præcipites ferantur. Itaque hæc controuerſia aliquot Propoſitionibus tractari poterit, vbi quid nomine Ieiunij intelligẽdum veniat, paucis explicuerimus. Ieiunare, eſt à cibis abſtinere. Quod cũ varijs modis pręſtetur, varijsq; ex cauſis fit, *Ieiunium multiplex.*

vt

1. vt multiplex ſit Ieiuniũ. Quidam temperãtẽr viuunt, qui neq; nimio cibo, potúue ſe replẽt, neq; famẽ perpetiuntur, quod propriè non eſt
2. Ieiunium, ſed temperantia. Alij à quibuſdam cibis abſtinent, alijs tamen veſcuntur quauis diei hora, quomodo Chriſtiani dieb' veneris
3. & ſabbati, carnibus non vtuntur. Alij cibum capiunt ſolùm ſub veſperã, & tunc quoſlibet cibos admittunt, quale eſt Ieiuniũ Iudæorum
4. & noſtri temporis hęreticorũ. Alij carnibus abſtinentes non ante meridiem, aut horã proximam meridiei cibum guſtant, vna corporis
5. refectione contenti. Sunt qui totos dies nihil edunt, & in dies aliquot abſtinentiam producunt, ſicut B. Antoniũ, Simeonẽ Stylitẽ, pluresque ſanctiſsimos monachos feciſſe legimus.

Cauſæ abſtinentiæ. Cauſæ porrò, quare à cibis abſtineatur, va-
1. rię ſunt. Vna, quod cibi exiſtimentur natura ſua mali, aut inquinati ac ſordidi, quo modo Iudæi nunc à carnibus porcinis ſuperſtitiosè, Manichæi & alij hæretici olim à varijs cibis
2. impiè abſtinuerunt. Secunda, vt corporis vale tudo curetur: Sic febricitantes vino & carni-
3. bus abſtinẽt. Tertia, vt intellectus grauiori ci bo minimè impeditus atque oppreſſus, ad ſua munera obeunda vegetior, promptiorq; reddatur; *quia* (vt ait B. Hier.) *Pinguis venter non gignit tenuem ſenſum.* Quarta, vt ſubtracto ci *Ad Nepotianum.*
4. bo corporibus ſimul ſubtrahantur vitiorũ illecebrę, quę ex cibis pręſertim calidis, multũque nutrientibus excitantur: Igitur Ieiunium

Eccleſiaſticum, de quo hoc loco diſputatio in ſtituetur, eſt, cùm quis ad Dei gloriam, vt corpus affligat, carnibus abſtinens, nec ante meri diem, aut circa meridiem, nec amplius, quàm ſemel, corpus in die cibo reficit. *Quid ſit ieiunium.*

Prima Propoſitio. Homini Chriſtiano licet ad Dei gloriam omni cibo abſtinere, non vno tantùm, ſed pluribus etiam diebus, ſi ferat valetudo, ſiue ad edomandam carnem, vitiaq; re primenda, ſiue ad Dei beneuolentiam ſibi cõ parandam: ſiue ad commodius vacandum ora tioni: ſiue ex alia cauſa eiuſmodi cum pietate cõiuncta. Chriſtus, Moyſes & Helias exemplo ſuo nos docent, quos imitati non pauci Monachi & Anachoretę, id rectè religioſeque à ſe fa ctum eſſe miraculis confirmarunt. *Theodoretus In Philotheo.*

Secunda Propoſitio. Illis, qui vel non poſſunt, vel nolunt carere omni prorſus cibo, licet ex iiſdem cauſis abſtinere ab aliquibus cibis, ſicut Rechabitæ omni potione vini ſibi olim interdixerunt, & B. Timotheus aquam ſolam bibere conſueuerat. *Hierem. 35.* *1. Tim. 5.*

Tertia. Cùm Chriſtus nihil in ſacris literis de ratione ieiunij præſcripſit: eius vtique mo dum, frequentationem, & tempora conſtituenda reliquit Eccleſiæ. Prædixit quidem Chri ſtus fore, vt Apoſtoli cæteriq; Chriſtiani ieiunaturi eſſent. Et ieiunij vtilitatem nobis commẽdauit, cùm diceret, *hoc genus dæmoniorũ non eijcitur, niſi per orationẽ et ieiuniũ*: Eccleſię tamẽ poteſtati permiſit definita tempora, formãque ieiu- *Matth. 9.* *Matth. 17.*

ieiunijs conſtituere,& pro conditione perſonarum, temporum, atque locorum ieiunij rationem prudenter moderari.

Quarta Propoſitio. Eccleſia à Chriſto auctoritate accepta rectè impoſuit Chriſtianis ieiunia, & à certis cibis abſtinentiam, cuius præceptum quiſquis violat ac contemnit, graui peccato ſeſe obſtringit. Eccleſiam habere ius in ſibi ſubiectos in his, quæ ad animarum ſalutem pertinere iudicauerit, ſiquis in dubium vocare velit, is omnem obedientiam de medio ſuſtulerit. Si enim alicui præcipienti eſt obtemperandũ, illi certè erit, quæ eſt Chriſti ſponſa, & mater noſtra, cuius nulla in terris eſt maior auctóritas. De qua Chriſtus ipſe ſic dixit; *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquã Ethnicus & Publicanus.* Igitur ſi Rechabitæ parenti ſuo Ionadab filio Rechab præcipienti, vt à vino abſtinerent, obtemperare debuerũt: Si magiſtratui ſæculari obediendum eſt, non ſolùm propter iram & metum: ſed etiam propter conſciẽtiam: ſi ſerui Dominis, filij parentibus, Diſcipuli Præceptoribus, cæteriq; ſubditi ſuis ſuperioribus morem gerere iubentur: potiori iure obedire debent Chriſti fideles Eccleſiæ matri ſuæ, quæ ſpiritu ſancto afflata, nihil vel conſtituere poteſt, vel imperare, niſi quod ad gloriam Dei, animarumque ſalutem plurimum faciat. Apoſtoli certis ex cauſis in Concilio Hieroſolymitano, interdixerunt Chriſtianis eſu ſanguinis, & illorum ciborum,

Eccleſiæ obediendum.
Galat. 4.
Matth. 18.
Ierem. 35.
Rom. 13.
Actor. 15.

borum, qui immolati fuerant Idolis; idq́; tantum ad Iudæorum offenſionem declinandam, eratq́; à Chriſtianis huic mandato parendum, quamdiu cauſa mandati locum habuit, quia niſi impulſu Spiritus ſancti, & auctore Deo nihil vnquam præcipit Eccleſia. *Viſum eſt* (inquiunt) *Spiritui ſancto, & nobis.*

Cæterùm, vt Eccleſia aliquid præcipere dicatur, non eſt neceſſe ſingula membra Eccleſiæ definitioni ſubſcribere, aut ſuam auctoritatem interponere: ſatis enim fuerit, ſi Eccleſiæ maiores & ſuperiores id decernant, & mãdent; ſicut in omni Repub. dicitur hoc feciſſe vel decreuiſſe ciuitas, quod à ſolo Magiſtratu eſt profectum ac conſtitutum, qui Rempublicam, vt capita referunt. Chriſtus ſanè, qui iuſſit dicendum Eccleſiæ peccatum fratris, qui commonitione priuata à ſcelere minimè reuocetur, non voluit ſingulos adeundos eſſe Chriſtianos, ſed ſolos Eccleſiæ Prælatos. Nam ſicut totus homo dicitur audiuiſſe atque dixiſſe, quod caput hominis loquitur vel audit: Ita quod moderatores Eccleſiæ ex officio conſtituunt & mandant, id cẽſetur Eccleſiæ eſſe mandatum. Porrò Moderatores Eccleſiæ non ſunt Principes, aut qui ſeculari magiſtratu funguntur (quales totis trecentis annis ante Conſtantinum Imperatorem vix vlli fuerunt, qui inter Eccleſiæ membra numerarentur) Sed Epiſcopi & animarum Paſtores, *quos Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei*. Et hos non eſt

Quando dicátur Eccleſiá præcipere.

Matth.18.

Simile.

Actor.26.

Hh neceſ-

neceſſum coire in vnum locum, vt Eccleſia aſ. quid mādaſſe dicatur: Sed ſatis eſt, ſi ſuprem⁹ Chriſti in terris vicarius, ſummus Pōtifex legem ferat, & Epiſcopis denunciet: Illi deinde per ſubiectos ſibi Rectores Eccleſiarum, populis ſibi commiſsis euulgent: Et hoc vbi per vniuerſam Eccleſiam fuerit actum, habetur totius Eccleſiæ generale mandatum. Particularia vnius pluriumue Eccleſiarum præcepta dicuntur, quæ non toti Orbi, ſed priuatis Eccleſijs impoſita ſunt. Sicut ex cauſis habent ſingulæ Diœceſes ſua feſta, ſuaque ieiunia, ad quorum obſeruationem obligantur, quicunq; ad Diœceſes illas & Eccleſias pertinent.

Epiſt. 54. ad Marcellam contra Mōtaniſtas. Quinta. Ieiunium Quadrageſimæ eſt Eccleſiæ indictum ab Apoſtolis. Ita Beatus Hieronymus: *Nos vnam* (inquit) *quadrageſimam ex Apoſtolorum traditione ieiunamus.* Beatus Sermone 38. 40. 43. Leo Pontifex affirmat propterea ab Apoſtolis per doctrinam Spiritus Sancti inſtitutam, *vt per commune conſortium crucis Chriſti, etiam nos aliquid in eo, quod propter nos geſſit, ageremus, ad reparandam mentium puritatem.* Can. 68. Apoſtoli ſanè in canonibus ſuis quadrageſimæ obſeruationem, ſub graui excommunicationis comminatione, ſi à Laico violetur, & Epiſto. 4. ad Philip. depoſitionis, ſi à clerico, induxerunt. Et antiquiſsimus Ignatius, *Quadrageſimam* (inquit) *nolite contemnere: imitationem enim habet Dei conuerſationis.* Hom. 10. in Leuit. Origenes quoque, *habemus quadrageſima*

dragesima dies ieiunijs conſecratos. Beatus Ambroſius autem; *non leue (ait) peccatum eſt fidelibus indictam à Domino quadrageſimam violare. Et, qui ſciens indictum à Chriſto ieiunium ſoluit, quid meretur?* Beatus Auguſtinus teſtatur quadrageſimæ ieiunium *habere auctoritatem ex veteri lege, & ex Euangelio, atque vt obſeruetur Eccleſiæ conſuetudinem roboraſſe.* Quamobrem neceſſariò ab omnibus obſeruanda eſt quadrageſima, *non enim leue peccatum eſt* (ait Beatus Ambroſius) *quadrageſimam violare, nã totum Ieiunij tempus non obſeruare, ſacrilegium eſt, ex parte autem violare, peccatũ.* In quadrageſimali ieiunio obſeruando hanc rationem maiores noſtri ſequebantur, vt non ante cœnam guſtaretur cibus, transferreturque corporis refectio poſt preces veſpertinas, nõ aũt (quod hoc tempore in conſuetudinem venit) veſpertinę preces transferrentur, atque ante conſuetum tempus prandij collocarentur. Ita dicit Beatus Bernardus: *Hactenus vſque ad nonam ieiunauimus ſoli, nunc vſque ad veſperam ieiunabunt nobiſcum pariter vniuerſi Reges & Principes, Clerus & populus, nobiles & ignobiles, ſimul in vnum diues & pauper.* Beatus Auguſtinus, *Rogo vos,* inquit, *fratres chariſsimi, & admoneo, vt in iſto legitimo & ſacratiſsimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præſumat, niſi fortè ille, quem ieiunare infirmitas non permittit,*

Serm. 59.
Epiſt. 119.
Serm. 23. & 25.
Serm. 37.
Serm. 3. de quadrageſima.
Serm. 62. de tempore.

quia alijs diebus (nempe ieiunio nō conſecratis) *ieiunare remedium eſt, aut præmium, in quadrageſima non ieiunare peccatum eſt. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: in quadrageſima qui non ieiunat, ſentiet pœnam.*

Epiſt. ad Auguſt. Anglorum Epiſc. ſerm. 64. de tempore lib. 3. paſchali.

Abſtinebatur porrò à carnibus, à vino, à ciborum exquiſitis conditionibus, & lenocinijs, vt patres teſtantur, Gregorius, Auguſtinus, Theophilus Alexandrinus, &c.

Nam *qui præcepta legum cuſtodiunt* (inquit Theophilus) *ignorant vinum in ieiunijs, carnium eſum repudiant.* Quæ lex de abſtinentia à carnibus ita religioſè à Chriſtianis conſeruabatur, vt cùm in ſumma piſcium ciborumq́; quadrageſimalium inopia Imperator Iuſtinianus poteſtatem feciſſet Conſtantinopolitanis veſcendi carnibus, illi potius extrema pati, quàm maiorum legem violare voluerint. B. Chryſoſtomus de ſuæ ætatis Chriſtianis loquẽs: *Adueniente ieiunio* (ait) *& ſi millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid ieiunij lege nō conceſſum guſtare, omnia quis mallet pati, quàm prohibitum tangere nutrimentum.* Sub finem verò quadrageſimæ, vltimis ſex diebus, *omnes populi* (inquit B. Epiphanius) *in ſiccorum eſu perſeuerabant, pane, inquam, ſale, & aqua, ſed & pietatis ſtudioſi, duplas ac triplas ac quadruplas tranſmittebant*, hoc eſt, duos, tres, aut quatuor dies ſine cibo perſeuerabant:

Nicephorus li. 17. ca. 32.

Hom. 6. ad populum Antiochenum.

In compendiaria doctrina fidei Catholicæ.

ꝫabât:huius ſiccorũ eſus meminit etiam Ter-tullianus nomine Xerophagiarum, quæ erant frequentes Chriſtianis. Patres Græci in Trullo congregati præceperunt abſtinentiam ab ouis & caſeo per tempus quadrageſimæ, quã ieiunandi rationem maiores noſtri ſanctè ad tempora vſque Martini Lutheri vbique retinuerunt. *Lib. de ieiuniis.* *Can. 56.*

Sexta propoſitio. Cætera ieiunia ſiue per vniuerſam Eccleſiam indicta, ſiue certis locis ab Epiſcopis inſtituta, & à maioribus obſeruata, ſine peccato violari non poſſunt. In his ſunt Ieiunia quatuor temporum, quæ ad Apoſtolos refert B. Leo Pontifex. Et B. Calixtus 1. qui ea in quatuor anĩ partes diſtribuit, vt quatuor anni tempora Deo conſecrarentur, cùm prius extra quadrageſimam tribus aliis menſibus fieri ſolerent, de illis à Zacharia prædictum affirmat: *Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & in lætitiam, & in ſolemnitates præclaras.* B. Epiphanius ait: *Quarta feria & pro ſabbatho,* hoc eſt feria Sexta, *ieiunium ab Apoſtolis ſtatutum eſſe, quod illuceſcente quarta aſſumptus ſit Dominus, & pro ſabbatho crucifixus.* Apollonius vel Apollinaris apud Iuonem & Gratianum dicit ob Chriſti venditionem inſtitutum ieiunium Quartæ feriæ. Canon Apoſtolorum ita habet; *Si quis Epiſcopus aut Preſbyter aut Diaconus aut Lector aut Cantor ſacram* *Ser. 73. 74. 76.* *Epiſt. 1.* *Zachar. 8.* *In compẽdiaria doctrina fidei Catholicæ.* *Lib. 2. Decr.* *De conſecr. diſt. 3. cap. ieiunia.* *Can. 68.*

quadrageſimam Paſchæ, aut quartam feriam, aut paraſceuen non ieiunauerit, deponitor, præterquam ſi imbecillitate impediatur corporis: ſin laicus ſit, cõmunione priuator. Qui ieiuniorum dies etiamnum apud Græcos qualibet hebdomada ſeruantur. Latina verò Eccleſia propter Chriſti ſepulturam, continuumq́ue bidui mœrorem Apoſtolorum, & Dominicũ diem, quo ſacra Euchariſtia populis diſtribuebatur, ieiunium feriæ quartæ in ſabbatum percommodè tranſtulit, quo per abſtinẽtiam animus ad communionem corporis Dominici præpararetur. Proximi dies, qui diuorum feſta antecedunt, atque à vigilijs, & Chriſtianorum ſacris excubijs, vigiliarum nomen acceperunt, eadem Eccleſiæ auctoritate & iuſſione ieiunijs ſunt celebrandi. Extra quadrageſimam porrò non niſi ad horam nonã: in ipſa autem quadrageſima (vt dictum eſt) vſque ad veſperam prorogari ſolet à maioribus ieiunium.

Innocent. Epiſt. 1. c. 4. Concilium Agathenſe, cap. 12.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima. Chriſtus de humanis traditionibus loquens, *non quod intrat in os* (ait) *coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*, non eſt igitur ab vllo cibo vllo tempore abſtinendum.

Matth. 15.

Solutio: Neganda eſt conſecutio: non enim cibus qui intrat in os, coinquinat hominem, ſed cogitationes malæ, quæ in opus obedientiæ

tiæ exeunt, & ſuperbia, malaque volũtas, quæ Eccleſiæ mandata contemnit, illa coinquinant hominem.

Secunda. B. Paulus prædixit, venturos qui prohibebũt veſci cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: quos iubet caueri, non igitur eſt aliquis habendus ciborum delectus. *1. Tim. 4.*

Solutio. Hæc ratio duobus modis ſolui poteſt: Vno, reſponſione facta ad hominem, qua indocto negetur antecedens. Sic enim dixit Apoſtolus, *venturos, qui attendant ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, prohibentium nubere, abſtinere cibis, quos Deus creauit*, vbi verbum *abſtinere*, cùm ab alio nullo regatur, quàm à participio *prohibentium*, videbuntur potius deſignari hæretici, qui prohibent abſtinere à cibis, quos Deus in vſum generis humani creauit, quàm Catholici, qui iubent abſtinere. Secũdò; Neganda eſt conſecutio, nullos enim cibos Eccleſia Catholica prohibet, quæ non ignorat omnem creaturã Dei eſſe bonam, ſed aliquorum eſum ad tempus tantùm ſuſpendit, quod iudicet certis ex cauſis aliquos cibos Chriſtianis non conuenire. Nam ſicut medicus corporum interdicit eſu carnium, viniq; potione, his qui æſtu febrique iactantur, ne calido nutrimento addantur morbo vires: ita Eccleſia, quibus temporibus vult carnem domari, ac caſtigari, animumque à vitijs purgari: iubet à carnibus abſtinentiam, vt corpus *Simile.*

moleſtia affectum, & ieiunio domitum atque compreſſum, adempto ſibi iucũdo cibo ac læto, minus contra ſpiritum rebellet & inſoleſcat. *Ego interdum abſtineo* (inquit B. Bernardus) *ſed abſtinentia mea ſatisfactio eſt pro peccatis, non ſuperſtitio pro impietate. Abſtineo à carnibus, nedum nimis nutriunt carnem, ſimul & carnis nutriant vitia.* B. Paulum Apoſtolum loqui aduerſus hæreticos, qui ſuo tempore exoriebantur, dictum eſt ſuperiori capite. Illi enim cibos quoſdam condemnabant, vt impuros, & natura ſua malos, contra quos etiam Apoſtoli hunc Canonem ediderunt: *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quiuis omninò de Sacerdotali conſortio, nuptijs & carnibus & vino abſtinuerit, non propterea, quo mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, ſed propter abominationem; oblitus, quod omnia pulchra valdè, et quod maſculum & fœminam Deus creauit hominẽ, ſed diffamationibus laceſſens creationem Dei vocat ad calumniam, aut corrigitor, aut deponitor, aut ex Eccleſia eijcitor: conſimiliter & laicus.*

Serm. 66. in Cant. Diuus Aug. lib. 2. de moribus Manic. c. 14.

Can. 50.

Galat. 4. [T]ertia. B. Apoſt. reprehendit Galatas, quod *dies obſeruarent, & menſes, & tempora, & annos:*

Coloſſ. 2. Et Coloſſenſes monet, *ne iudicentur in cibo & potu*, hoc eſt, ne à Deo condemnẽtur propter abſtinẽtiam à cibo & potu, ridetq; eos, qui dicere ſolent; *ne tetigeris, neq; guſtaueris, neq; contrectaueris, quæ sũt omnia,* (ait) *in interitu ipſo vſu.*

Solu-

Solutio.B. Apoſtolus nihil hic loquitur de ieiunijs Chriſtianorum, de quibus prædixerat Chriſtus, *Auferetur ab eis ſponſus & tunc ieiunabunt*; Sed Iudæorum ſuperſtitionem redarguit,& Iudaizantiũ.Iudæi enim,qui Chriſti fidem complexi erant, cùm *æmulatores eſſent legis*, vt dicebat B. Iacobus Apoſtolus,in id incumbebant,vt gentes, quæ Chriſtum ſuſceperant, ſimul cum Euãgelio Moſaicam legem colerent, & Iudaico ritu dies obſeruarent& annos,hoc eſt,feſta & ſolemnitates vmbratiles Iudæorum(nam de feſtis potiùs, quã de ieiunijs loquitur B. Apoſtolus ad Galatas) retinerent quoq; ieiunia illa legalia,& à carnibus porcinis, alijsq; lege vetitis cibis abſtinentiam, non ad corporis motus comprimendos, ſed propter legis obſeruationem: Quæ omnia fatetur Apoſtolus pernitioſa eſſe, & meritò irridenda,atq; omittenda, vtpotè quæ Chriſti morte ac paſſione è medio ſublata, omnem obligandi vim amiſerunt. Qui enim ad iſta ſe poſt Chriſti mortẽ adhuc obſtringi arbitraretur, iniuriam faceret paſſioni Chriſti, per quam putat non eſſe ceremonias legis impletas, quæ vmbræ tantùm fuerunt rerum futurarum, abſorbendæ per aduentum lucis. Proinde de circumciſione dixit; *Ego Paulus dico vobis,quoniam ſi circuncidamini,Chriſtus vobis nihil proderit*.

Matth.9.

Actor. 21.

Galat.4.

Galat.

Quarta. Ad Rom.*14.* ſic dicitur: *Qui non*

manducat,mãducantem non iudicet;qui enim manducat, Domino manducat. ergo non peccant qui omnibus cibis quouis tempore veſcũtur.

Solutio. Neganda eſt conſecutio, quia non iudicatur aut condẽnatur, qui Domino manducat,hoc eſt,ad Dei honorẽ:ſed ille, qui hæreſi,aut ſuæ concupiſcẽtiæ manducat, hoc eſt, qui ex peruerſo errore, quo putat Eccleſiam non habere auctoritatem indicẽdi ieiunia,& ſuperbiens recuſat maiorum imperio parere, aut ex intemperantia prohibitis cibis veſcitur.Is enim iudicatur, nõ quia manducat, ſed quia Domino nõ manducat:nam ſi cõſulto & conſcio ſuperiore ſuo ob corporis infirmam valetudinem ex iudicio medici manducaret carnes, iã non iudicaretur, quia mandncaret Domino. Cæterùm Beatus Apoſtolus hoc loco non de cibis, vel ieiunijs Chriſtianorum locutus eſt,ſed de ceremonijs veteris legis: hę namque ceremoniæ tametſi gentilibus, qui nunquam profeſsi fuerant legem, pernicioſæ eſſent,ſicut de Galatis & Coloſſenſibus dictũ eſt: permittebantur tamen Iudæis, non vt in ijs ſpem ſuam collocarent, aut ab eis ſalutem peterent, ſed vt cum honore (vt ait Beatus Auguſtinus) ſepeliretur ſynagoga, & legis obſeruationes paulatim tollerentur,ne, ſi omnes ſimul vno impetu abiectæ fuiſſent, non à Deo, ſed à malo aliquo auctore(quod Manichæi docuerunt) putarentur inductæ. monet igitur Apoſtolus Iudæos illos ad fidem conuerſos,

qui

qui propter antiquam legalis abſtinentiæ cõſuetudinem, non volebant cibis lege vetitis vti, idque in honorem legis, cuius nouerant auctorẽ eſſe Deum: ne alios illi condẽnarent, qui pro Chriſtiana libertate, qua ſcirent ſe liberatos obſeruatione legis, cibis veſcerentur in lege interdictis. Et rurſus hoc quoque monet, ne ſua libertate ad proximorum irriſionem aut offenſionem abutantur.

Quinta. Dominus Iſaiæ 58. reprehendit ieiunium noſtrum & corporis afflictionem, *Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam?* (id eſt, toto die à cibis abſtinere) *nunquid contorquere, vt circulum caput ſuum, & ſaccum, & cinerem ſternere? nunquid iſtud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? nonne hoc eſt magis ieiunium quod elegi? Diſſolue colligationes impietatis. ſolue faſciculos deprimentes, &c.* Significat Dominus optimum eſſe ieiunium à peccatis & flagitio committendo ſe cohibere.

Solutio. Deus non ieiuniũ, quod à ſe mandatum fuerat, & à Sanctis Prophetis, Dauide, Tobia, Iudith, Heſter, &c. piè, religioſeq; ſeruatũ, atq; ꝑfectũ, ſed modũ ieiunãdi vituperat, quẽ Iudæi tenebant: Illi enim quod putarent ſatis eſſe, ſi corpus affligeretur inedia, omni flagitiorum genere vitã ſuã contaminabant. Docet igitur Dominus ingrata ſibi eſſe ieiunia, quando à ſolis cibis, non item à vitijs & ſceleribus abſti-

Leui.16.25. *Pſal.34.68. 108.* *Tob. 12.* *Iudith.8.* *Heſter 4.*

abſtinetur, ſed tunc apud Deum multum valere ieiunia corporis, ſi mens à peccatis ieiunet. Non ſufficere autem vitare peccata, niſi etiam corpus aliquãdo ieiuniјs affligatur, ex eo intelligi poteſt, quod Apoſtoli cum Chriſto in terris verſati, ſemper quidem à peccatis abſtinuerint, non tamen ſemper à cibis ieiunauerint, quos poſteaquam ex hac vita ad cœlum cõmigraſſet, ieiunaturos ipſe prædixit, quia aliter eijcere non poſſent omne genus dæmoniorum.

Matth. 9. *Matth. 17.*

Sexta. Teleſphorus Papa inſtituit quadrageſimam, non eſt ergo Apoſtolica traditio.

Solutio. Antecedens eſt falſum, non enim Teleſphorus, ſed Apoſtoli, accedente Chriſti præcepto, quadrageſimam nobis tradiderunt, ſicut ſuperiùs ex Patribus à nobis eſt demonſtratum. Teleſphorus Clericorum ieiunium voluit eſſe productius, nempè ſeptem hebdomadarum; vt qui ſtatus ſui dignitate cæteris præſtarent, obſeruatione quadrageſimæ etiam alijs antecellerent.

Epiſt. ad omnes fideles.

Septima. Spiridion vir ſanctiſſimus in quadrageſima hoſpiti cuidam, qui ad eum diuertiſſet, carnes propoſuit, quas & ipſe comedit, & alium libertate quadam Chriſtiana, ſine vlla violati ieiunij religione comedere iuſſit: propterea quod beatus Apoſtolus dicat, *omnia munda mundis*. Nobis igitur ad eundem modum permiſſum erit omni ciborum genere quouis tempore veſci.

Tit. 1.

Solu-

Solutio. Neganda eſt conſecutio, Et huius hiſtoriæ inprimis eſt intelligentia capienda, quam deſcripſit Sozomenus ad hunc modum: *Cùm iam inſtaret quadrageſima, ex itinere quidam ad Spiridionem diuertit, illis ipſis diebus, in quibus vnà cum ſuis ieiunia peragere conſueuerat, & ad ſtatutum diem cibum deguſtare, cùm diebus interpoſitis ſine cibo omninò remanſiſſet. Cumq́ue Spiridion videret hoſpitem valdè de via feſſum, iuſſit ei cibum apponi; vt verò intellexit in ædibus neq; panem eſſe, neq; polentam, (ſuperuacua namq; fuiſſet iſtarum rerum apparatio propter ieiunium) Spiridion cùm precibus Deum inuocaſſet, veniamq́ue petiuiſſet, dedit mandatum vt carnes ſuillæ, quas fortè in ædibus habebat ſale conditas, coquerentur, quibus coctis hoſpitem facit ſecum accumbere, deq́ue carnibus appoſitis comedere cœpit, hortatur hoſpitem vt ipſum imitetur. Qui cùm illud facere recuſaret, diceretq́ue ſe Chriſtianum eſſe, hanc ob cauſam (inquit Spiridion) minus recuſare deberes, nam omnia munda mundis, ſacræ literæ pronunciant.* In hac narratione notemus 1. ex hoſpitis verbis, Chriſtianos olim quadrageſimæ tempore carnibus abſtinuiſſe. 2. Spiridionem Epiſcopum cum familia in plures dies ieiuniū ſine vllo cibo produxiſſe. 3. hoſpitem longo itinere peracto, magna moleſtia & laſsitudine affectum, cui cibi capiendi neceſsitas incūberet. 4. nihil prorſus in ędibus fuiſſe, ne panem quidem, neq; polen-

Li.1.cap.11.

Tit.1.

Notanda in Hiſtoria.

1.

2.

3.

4.

5. lentam. 5. Hunc Spiridionem non ciuem fuiſſe
6. priuatum, ſed Epiſcopum & paſtorem, penes quem erat diſpenſandi poteſtas. 6. Priuſquam carnes apponeret, Deum oraſſe, & veniam petiuiſſe, vt intelligas rem hanc, nempè carnes in quadrageſima apponere, ex ſe rem eſſe malam & illicitam, pro qua ſit à Deo petenda venia, niſi magna neceſsitate excuſetur. Quod igitur Spiridion & ipſe comederit carnes, & ſcripturis Hoſpitem Chriſtianum ad eaſdem comedendas induxerit, argumento eſt, maximam fuiſſe hoſpitis neceſsitatem, & in recuſando conſtântiam; & aliorum ciborum nullam copiam fuiſſe: Hæc omnia ſi quemquam noſtrum premerent, facilè concedetur, vt Epiſcopo conſciò atque conſulto, carnibus in quadrageſima veſceretur: non enim à carnibus abſtinemus, Manichæorum more, quia malæ ſunt, ſed quia ad refrenandam petulantiam carnis prohibitæ.

Octaua. Ieiunia Chriſtianorum obſunt valetudini, maximè tam diuturna, & tempore veris, quando corpora præſtantioribus ac ſalubrioribus cibis nutrienda forent. Non igitur ſunt retinenda, aut obſeruanda.

Solutio. Negatur Antecedens, quia hactenus viſus non eſt quiſquam ieiunio, quod ex præſcripto Eccleſiæ ſeruauit grauem morbum incurriſſe. Eccleſia namque, vt mater pientiſsima, moderatur ieiunia ex cuiuſque viribus & valetudine: Et qui debiles ſunt, infirmi,

firmi,aut grauibus laboribus fatigantur, eis
nullum ieiunium præcipit. Et ſanè non ab-
ſtinentia vel ieiunium, ſed ciborum potuſ-
que copia valetudinem lædit. Sancti Anacho-
retæ, Paulus, Antonius, Hilarion, Simeones, &
innumeri alij ieiunijs quotidianis vitã ſuam
ad extremam ſenectutem produxerunt. Pa-
tres, qui de ieiunio ſcripſerunt, affirmant ie- *Leo ſerm. 4.*
iunium ad animæ corporiſque ſanitatem at- *de Quadra-*
que ſalutem, eſſe ſalubriter inſtitutum. Qua- *geſima.*
drageſimæ porrò conuenit optimè vernum
tempus, quo omnia renouantur, vt 40. dierum
ieiunijs extenuata corpora, maliſque humo-
ribus purgata, aptiora ſint ad nobilioris ſuc-
ci eſcas paſchali tempore capiendas, & dige-
rendas: non enim carnium eſus tollitur, vt in-
ſalubriores cibi copioſè ſumantur; ſed vt ſub-
latas iuſſu Eccleſiæ carnibus, periculum læ-
dendæ valetudinis imponat gulæ modum in
eſu piſcium: vult quippè Eccleſia corpus no-
ſtrum ieiunio macerari, non humoribus re-
dundare.

DE PRECIBVS LATINE RECITANDIS.

Caput XVII.

QVæſtio mouetur ab aduerſarijs, liceatne preces ad Deũ fundere alieno idiomate, non intellecto ab eo q precatur & orat. Cauſã huic

huic quæſtioni dederunt ſolennes preces Eccleſiæ, quæ non niſi Latinè in Occidente, hoc eſt, in tota Eccleſia Latina à ſacerdotibus decantantur. Huius rei veritas aliquot propoſitionibus declaranda eſt.

Prima Propoſitio. Qui priuatim orat, is pòteſt vti quocunq; idiomate ſiue à ſe intellecto, ſiue non intellecto. Ratio huius eſt, quod Deus & Sancti Dei, quos orando precamur, nullum idioma ignorent, ſed omnes intelligant quocunque tandem ſermone aut verbis vtantur.

Simlie. Sicut igitur illius, qui Principi externo libellum ſupplicem offert, hæc res animum maximè ſollicitat, vt is tali lingua à perito aliquo & fideli viro conſcribatur, quam Princeps intelligat, tametſi illam ipſe prorſus ignoret: Ita qui Latinè orationem Dominicam, vel alias preces offert Deo, aut Sanctis cœleſtibus, vt ea quæ poſtulat conſequatur, haud multum referre exiſtimat, an à ſe idioma, quo recitanda eſt oratio, intelligatur, (non enim ſibi ipſi orãdo loquitur, ſed alteri) In eo porrò magnum ponit momẽtum, vt illis verbis precetur, quæ & hoc petant, quod ipſe ſibi donari poſtulat: & acceptiſsima ſunt Deo, ſanctiſque quos precatur. Quia igitur orationes, quæ diuinis literis continentur, à Spiritu ſancto dictatæ fue-

Rom. 8. runt, cuius munus eſt *poſtulare pro ſanctis*, cùm nos quid oremus ſicut oportet, neſciamus: & verſio Latina per vniuerſum orbẽ recepta & vſitata, verba habeat Eccleſiæ, quæ eſt ſponſa

Chriſti

Chriſti:non ineptè orat, qui orationem à Spiritu ſancto expreſſam,ad aliquid poſtulãdum accommodat, verbiſq́ue Eccleſiæ vtitur, licet à ſe non intellectis.

Secunda propoſitio. Qui lingua Latina precatur non caret fructu orationis, tametſi quæ dicit non intelligat. Fructus orationis, quod ad præſens inſtitutũ attinet, eſt triplex. 1. Audiri à Deo & impetrare, quem etiàm illi conſequuntur,qui verba ſua non intelligũt: quia illa intelligit Deus, quem oramus, & cuius eſt poſtulata donare. 2. eſt animi quædam ſuauitas ex ſenſu verborum, quæ hominem recreat verborum intelligentiam ſecum animo perpendentem. 3. eſt coniunctio mentis cum Deo, quæ iam non de ſenſu verborum cogitat, ſed de Deo ipſo quem rogat, cuius meditatione admirabili conſolatione afficitur, eamq́ue conſolationem iuuant verba ipſa ſacra, quæ inter orandum ore recitantur, tametſi non intelligantur, quemadmodum loci ſanctitas etiam non cogitata, excitat & inflammat deuotionem orantis. Nam ineſſe vim magnam Diuinis verbis, ex eo docet Origenes, quod incantatorum verba moueant ſerpentes, qui intelligẽtia carent: multò enim magis ſacra Dei verba etiam non intellecta afficiunt, & commouent hominem. Atque hunc tertium fructum non minus ille percipit, qui non intellecta à ſe lingua precatur, quàm qui verborum intelligentiam aſſequitur. Secundũ verò tan-

Triplex fructus orationis. 1. 2. 3.

Hom. 180. in Ioſue.

tum ille, qui orationis verba intelligit. Sed hic fructus eſt imperfectior tertio, cuius comparatione videtur humi reptare, cùm hic in Deo, ille in verbis hæreat. Quare B. Antonius à Caſsiano dixiſſe ſcribitur, non eſſe perfectã orationẽ in qua ſe monachus, vel hoc ipſum, quod orat, intelligit.

Collatione 9. cap. 31.

Tertia propoſitio. In Latina Eccleſia nunquam aliter, quàm Latino idiomate ſunt in templis celebrata officia Diuina, aut preces publicè decantatæ. Certum eſt enim per Italiam, Hiſpaniam, Galliam, Germaniam, cæteroſque ſeptẽtrionales populos, quibus potiſſimũ regionibus & locis Eccleſia Latina definitur, ſemper in templis vſum fuiſſe Latinæ linguæ, quę vniuerſo Occidẽti non vernacula, ſed communis erat: ſicut Græcis græca: Hebræis hebræa: & Armenis Chaldæiſque chaldæa. Nam in iſtorum etiam regionibus non vulgari populorum idiomate, ſed communibus his linguis, quas per ditiones illas eruditi homines vſurpant, & libri ſacri conſcribũtur, & Diuina perficiuntur. Vſque ad Caroli Magni tempora (vt auctor eſt Lupoldus Bebẽburgius antiquus hiſtoricus) per Romanũ Imperium, Germaniam inquam & Galliam in vſu fuit officium Ambroſianum, *quo dimiſſo ſolemniter* (inquit) *fuit officium Gregorianum* (quod etiãnum retinemus) *publicatũ, ad hoc auctoritate Caroli plurimum adiuuante*; Qui Carolus miſsis clericis Romã, à Romana Eccleſia

Lib. 3. de zelo veterum Principum Germanorũ.

clesia

cléſia, Gallos & Germanos Eccleſiaſticum cantum diſcere voluit; Vtrumq; aũt officium non niſi lingua Latina decantabatur, admixtis vocibus quibuſdam Hebraicis & Græcis, Kyrieeleiſon, Alleluia, Oſanna, Amen, &c. vt tribus his linguis Chriſtus vbiq; laudaretur: quas & Iudæi, Gentilesq; in eius ignominiã titulo crucis affixiſſent, & Chriſtus ipſe in tropheos crucis ſuo ſanguine & morte cõſecraſſet. Illi ſanè Patres, qui primi Germanos, Gallos & Hiſpanos fidei lumine illuſtrarunt, cũ à Pontificibus Romanis ad Eccleſiã conſtituendam in illa loca miſsi eſſent, ſicut ſuperius docuimus, non alium ritũ Diuini cultus, neque aliud idioma, quo in templis vterentur, inuexerũt, quàm illud quod Romæ didicerant: præſertim quod propter Imperiũ Romanum, cui hi populi ſubijcerentur, à Romanisq; ducibus ac militibus in officio continerentur, in cauſis ciuilibus & foris, Latina lingua vbiq; cõmunis eſſet. Narrat Trithemius homilias Bedæ ipſo adhuc ſuperſtite, in precibus matutinis decãtatas fuiſſe, & quia necdum è viuis exceſſerat, vt more aliorum nomine Sancti honorari poſſet, accepiſſe prænomen Venerabilis, dictumq; fuiſſe: homilia venerabilis Bedæ Presbyteri, vt intelligas etiam in Anglia antiquis illis temporibus lectiones & homilias in precibus Eccleſiaſticis non Anglorum vernacula, ſed Latinorum communi lingua cantatas fuiſſe. Cap. 1.

Quarta propoſitio. Non eſt neceſſum à

vulgo intelligi quicquid in Eccleſijs celebratur, vel canitur. 1. quia preces in Eccleſia funduntur, diuinaque officia celebrantur nõ hominibus, ſed Deo, cui ſi grata ſit oratio, tũ aſſecuti erimus, quod precibus noſtris deſiderabamus. 2. quia Cantus Eccleſiaſticus nõ ad populum intelligentia verborum inſtruendum, ſed ſuaui melodia, maieſtateq; actionis ad Dei reuerentiam cultumq; excitandum eſt inſtitutus. Ideo namq; B. Gregorius (vt auctor eſt Ioannes Diaconus) ſtudioſiſsimus fuit huius cãtus, in omnes Germaniæ Galliæque Eccleſias inuehendi: ſeruandæque grauitatis in officijs, Eccleſiaſticis: vt populus, qui exteriorib⁹ ſenſibus magis, quàm contemplatione, mouetur, viſa maieſtate ceremoniarum, veſtiumque ſacrarum ſplendore, & audita cantus ſuauitate, Deum, cui tantum honoris exhiberi cernit, demiſſo animo veneraretur, cantuq; externo ad collaudandum, & comprecandum excitaretur. Ad hoc ipſum ſunt poſt à Vitaliano Pontifice introducta organa, vt ſua dulcedine in animis deuotionem excitarent. Notum eſt enim vt Helizeus Propheta ad vaticinandũ excitari voluerit à pſalte: & illi quibuſcum Saul prophetabat ante ſe habuerint pſalterium & tympanum, & tybiã & cytharam. 3. quia multa ſunt in pſalmis Dauidicis (quibus maiori ex parte conſtãt preces Eccleſiaſticæ) intellectu difficillima, quæ tametſi in vernaculã linguam transferantur, ab idiotis tamen intelligi non

Lib. 2. vitæ eius cap. 6. 7. & 8.

4. Reg. 3.

1. Reg. 10.

gi nō poſsint: cùm nec ipſi ſacerdotes, niſi magno ſtudio cōmentariorumq́; lumine & ſubſidio ea intelligant. 4. quia hactenus Clerus, cui ſemper Diuina celebrandi officium incubuit, locis à populo in Eccleſijs diſcretus fuit: cùm hic in anteriori templo Deum oraret, ille in choro, tanquam in adytis & interiori tabernaculo pro populo diuina celebraret: Et hic clerus ſuis gradibus diſtinctus nō omnia omnib⁹ permittebat: ſed cuiq; ordini ſua munia deſcribebat: In his erant Pſalmiſtæ ſiue Cātores, quorū officium in 4. Carthaginēſi Concilio, & apud D. Iſidorum explicatur: Chorus ſanè ita ſacer erat, & clericorum officijs dedicatus, vt ab eo arceretur, præter Imperatorem vniuerſus populus (ita enim ſcriptum eſt in Concilio Trulliano) B. Ambroſius autem nec ipſum Cæſarem eo loco orare permitteret, vt eſt apud Theodoretum, & Zozomenum: Et clerus ſolus in Choro, populus foris cōmunicaret, ait 4. Cōcilium Toletanum. vnde communionem laicam, & communicare cum laicis, in Concilijs & Patribus legimus. Hic igitur clerus cùm à populo locis diſtinctus Diuina celebraret, foris à vulgo intelligi non potuit. 5. multa in liturgijs Græcorum & ſacris Latinorum ſubmiſſa voce proferri iubentur, quæ ſacerdos tanquam cum Deo ſolo agens, ſecretè loquitur. In quorum genere eſſe verba conſecrationis, etiam Ioannes Moſcus Euiratus teſtatur: quę maiores noſtri vulgata eſſe noluerunt,

c. 10.
Lib. 2. de diuinis officijs ca. 12.
Can. 69.
lib. 5. c. 18:
lib. 7. ca. 24.
c. 17.
Eliberti. ca. 76 Sardicēſi cap. 12. Agathēſi c. 50. Athanaſi ad ſolitariā vitam agentes.
Cyprianus li. 2. epiſt. 1. lib. lib. 4. epiſt. 2. &c.
c. 196. prati.

Eccl. hierar. ca. vltimo. erunt, ſicut poſt B. Dionyſium Areopagitam, D. Innocentius 1. Pontifex ſcripſit.

Epiſt. 1. Quinta Propoſitio. Non expedit vt in Eccleſijs noſtris vernacula lingua, vel preces publicè decantentur, vel diuina officia celebrentur. 1. quia id hactenus (ſicut dictum eſt) vſurpatum non fuit, neq; cauſa aliqua ſubeſt, cur id quodà primis fidei noſtræ fundatoribus, piè inſtitutum eſt, immutetur: niſi fortè vt de myſterijs Eccleſiaſticis iudicium populi, hæreſibus infecti, & corrupti, quorum ingeniũ eſt ad ea, quę ſanctè & religiosè cõſtituta ſunt, cõuellenda, irridendaq; accommodatum, arbitrio voluntatiq; permittatur. Chriſtus monuit *non dare ſanctũ canibus, neq; mittere margaritas ante porcos.* 2. quia ſacerdotib' aut Eccleſiarum miniſtris, qui ex aliena & peregrina natione ad nos ventitarent, nõ eſſet integrum propter linguę ignorationẽ, neq; ſacrũ miſſæ officium celebrare, neq; promiſcuè cũ cæteris laudes Deo decantare. 3. quia periculũ eſſe poterit, ne pueri & rudiores homines verba ſacra ad iocos & res prophanas atq; ludicras accommodent: ſicut aliquoties pueros miſſæ celebrandæ rationem puerilib' ſuis rationibus expreſsiſſe, & verba conſecrationis recitaſſe, non ſine graui Diuini numinis offenſione, à quo ignis de cœlo dimiſſus oblata incendio deuoraſſet, puerosque proſtrauiſſet, & aliquãdo etiam flammis exuſtos concremaſſet *a* Ioannes Moſcus, & *b* Honorius Auguſtudunẽſis, &c.

Matt. 7.

a. ca. 196. prati.

b li. 1. gemmæ animæ ca. 105.

ſis,&c. memoriæ prodiderunt. Sic olim Beatus Athanaſius puer ludens, pueros gentiles baptizauit, vt eſt apud Ruffinum, & in Germania, noſtra ætate Ruſticus quidam catulos ſacratis verbis ex baptizantium more aqua tinxit. li.10.c.14 vide Nicephorũ li.c. 37.

OBIECTIONES HAEreticorum.

Prima. B. Paulus iubet Corinthios non incognita, ſed ſibi nota & cognita lingua orare in Eccleſijs, duabus de cauſis, priore; vt mens orantis ex oratione fructum percipiat: Altera, vt auditor intelligat & ædificetur: Sic enim ait: *Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt. quid ergo? Orabo ſpiritu, orabo & mente. Caterùm ſi benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amẽ ſuper tuã benedictionem, quoniam quid dicas neſcit? Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur,* ergo non eſt in Eccleſijs orandum lingua Latina, quæ ab omnibus non intelligitur. 1. Cor.14.

Solutio. Negatur conſecutio, non enim loquitur Apoſtolus de communibus, ſtatiſque precibus Eccleſiæ, quæ non barbara vel aliena, ſed communi lingua fiunt, verùm de priuatis orationibus, & ſermonibus, quibus efferebantur myſteria quædam ex dono linguarum; quod donum primis illis Apoſtolorum temporibus, multis iam Chriſtianam fidem complexis, ad infideliũ conuerſionem à Deo com- *Donum linguarum.*

Li.12 de geneſi ad literam ca.8.9. li.14. de Trinitate ca.16.

cõmunicabatur. Erat autem donũ huiuſmodi, ſicut B. Aug. docuit, vt viſiones quaſdã futurarum rerum prænuncias obſcurè, & varijs linguis eloquerẽtur: quarum ſignificationes frequenter ipſimet, quibus ea videre contingeret, intelligere non poterant. Erat igitur aliud donum, quod Prophetiam nominat Apoſtolus, quo myſteria illa, obſcuritate quadam inuoluta, populo Chriſtiano explicabantur, vel ab eodem qui lingua loquebatur, ſi hoc dono pollebat: vel ab alio qui illo munere ornatus eſſet. Porrò Corinthij Chriſtiani dono linguarum maximè delectabantur, quod admirationi eſſent alijs ob ſermonis varietatem, ideoque in Eccleſia quiſque ſine ordine ſuas viſiones proferre volebat, etiam nullo interprete aut Propheta præſente: quorum puerilem leuitatẽ B. Apoſtolus coarguit, iubetq; nihil aliena lingua, quod obſcurum ſit, in medium adferri, niſi adſit interpres. Idque varijs de cauſis.

Prophetia.

Sine interprete non loquendum linguis.

1\. 1. vt totus ipſe homo ſpiritu & mente fructum percipiat: ſpiritu, inquam, hoc eſt, affectu: & mente, hoc eſt, intelligentia. Qui enim dono illo linguarum myſteria loquebantur, moueri quidem ſolebant & affici dulcedine diuinarum rerum, quas eloquebantur: ſed tum demum mens fructum capiebat, quando intellectus cognitione myſteriorum inſtruebatur. Itaque orare ſpiritu & mente eſt, non ſolùm viſione ſibi facta Deum laudare, atq; precari; ſed mente etiam

ex eius

ex eius intelligentia in Deum rapi & eleuari. 2.vt auditores non obſcuras voces tantùm audiant:ſed audita interpretatione eorum,ædificentur, & vtilitatem percipiant,reſpondeantque Amen: hoc eſt, verbis confirment Dei promiſsiones intellectas. 3. ne ludibrio ſint Infidelibus, qui ſi eos videant admirabilia,obſcura, implicataque diuerſis linguis ſonantes, eos inſanire exiſtimabunt. Nihil igitur iſta contra preces Eccleſiaſticas latinas faciunt:In quibus is,qui ſupplet vices idiotę, non ſolùm Amen, ſed alia plura reſpondet, inſtitutus in Eccleſia,quæ Latina lingua, non vt barbara,ſed vt communi & peruulgata vtitur. 2. 3.

Secunda. Quæ in templis Chriſtianorum cantantur & fiunt,non niſi ad populi ſtudium in Deum excitandum geruntur: Ergo tali modo celebranda ſunt, vt populus ex eorum intelligentia vtilitatem capiat.

Vtilitates rerum Eccleſiaſticarum.

Solutio. Negatur conſecutio, quia ex his rebus,quæ in Eccleſia fiunt,non vno, ſed varijs modis magna vtilitas redundant ad populum. 1. ex doctrina, quæ à concionatoribus traditur,quando ſcripturæ Diuinæ, fidei præcepta,vel ceremoniæ Eccleſiaſticæ ab his explicantur: 2. ex ſacrificijs & precibus quæ pro populo funduntur,Deoque offeruntur. 3. quádo vel ceremonijs vel quauis alia ratione,ad reuerenter,deuotè religioſeque comprecan- 1. 2. 3.

dum homines inducuntur,& excitantur. Preces igitur in Eccleſia Latinè decantatæ, ad orandum inuitant, & Deum populo beneuolum, propitiumque reddunt.

cap. 9. Tertia. In Concilio Lateranenſi conſtituerunt Patres, vt ſi in eadem ciuitate diuerſarũ linguarum homines vitam degerent, illic etiam ab Epiſcopis præficerentur Sacerdotes, qui pro diuerſitate rituũ atque linguarũ, diuina apud illos officia celebrarẽt. Videtur igitur prçceptum, ne externa lingua non intellecta, Diuinum officium peragatur.

Solutio. Negatur conſecutio, quia in eo Concilio non de his Occidentalibus regionibus, ſed de tranſmarinis, illo nimirum tempore, quo terra ſancta in poteſtatem Chriſtianorum Latinorum venerat, agebatur. Statuit enim cõcilium, vt in illis ciuitatibꝰ, in quibus ſimul eſſent habitaturi Latini atque Græci; nõ etiam diuerſi Epiſcopi (quod in Nicæno Cõcilio olim cautum fuerat) ſed vnicus crearetur, ac præficeretur; qui tamen diuerſis his populis pro varietate cuiuſque linguæ, ac rituũ, ſacerdotes & miniſtros Eccleſiæ daret. Quod etiamnum Venetijs & Conſtantinopoli obſeruatur; quibus in locis Latini & Græci à ſuis, qui eodem ritu & ſermone vtuntur, ſacerdotibus ſacramenta percipiunt, inſtituuntur, diuinaque officia audiunt.

D. Auguſtinus epiſt. 110.

Quarta. Si in gratiã Græcorũ præficiantur Sacerdotes Græci, qui diuina officia grçcè peragant;

agant;Pari ratione Germanis, Gallis, Belgis, cæteriſque nationibus ſacerdotes conſtituendi erunt,cum his omnibus ſermonis communione coniuncti,qui vernacula cuiuſque lingua decantent in Eccleſijs.

Solutio.Inepta eſt conſecutio,quia nõ propterea apud Græcos græcè diuina myſteria celebrantur, vt vulgus quæ geruntur intelligat,vel quia Græca lingua illis vernacula eſt, ſed propter diuerſos ritus harum Eccleſiarum, quæ ſicut cæremonijs diſcretæ ſunt: ita diuerſas habent linguas, non modò vernaculas,ſed etiam communes, quibus non plebs in ſuis congreſsibus, ſed eruditi vtũtur. Nuſquã enim per vniuerſum orbem in templis,populi cuiuſquam vernaculæ linguæ vſus retinetur, ſed eius ſolum, quæ toti illi Eccleſiæ eſt communis: nobis Latinæ, Græcis græcæ.

Quinta.B. Auguſtinus libro de catechizandis rudibus dicit eſſe abuſum,cùm ad eum modum proferuntur à ſacerdote verba ſacra, vt populus eà non intelligat.Igitur erunt omnia recitanda vernacula lingua. *Cap.9.*

Solutio.Neganda eſt conſequentia,quia nõ ait Beatus Auguſtinus ſic eſſe verba à Sacerdote proferenda, vt populus eorum intelligentiam percipiat; ſed notat quorundam Sacerdotum ſolœciſmos & barbariſmos, qui ſic ineptè verba ſacra pronunciabant, vt nec ſe ipſi intelligerent, nec à populo ſciretur quando eſſet reſpondendum, Amen. Diſcimus

igitur

igitur hoc loco, B. Auguſtini tempore, Aphricanam Eccleſiam in ſacris Chriſtianorum cõficiendis, latina lingua vſam fuiſſe: quam linguam plerique ſacerdotes imperiti & indocti, cùm ignorarent, non ſine doctorum offenſione, ſolęciſmis & barbariſmis vitiata oratione Deum inuocabant.

In hiſtoria Bohemica ca. 13.

SEXTA. Aeneas Syluius auctor eſt *Slauoniis* cõceſſum fuiſſe vſum ſuæ linguæ in Eccleſijs, propter vocẽ diuinitus emiſſam: *omnis ſpiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei*, vult igitur Deus vt omnibus linguis in templis vtamur.

Solutio. Neganda eſt conſecutio; Et hiſtoriæ narratio ac veritas inſpicienda, quæ talis eſt. *Cyrillus, qui multas Slauorum gentes ad fidem Chriſti conuertit, Romæ apud Pontificem agebat, vt eius gentis homines, Slauorum lingua rem diuinam poſſent peragere. De qua re dum in ſacro Senatu diſceptaretur, eſſentq; non pauci contradictores; ferunt auditam vocem tanquam de cælo in hac verba miſſam: Omnis ſpiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei; Indeque datum Cyrillo indultum.* Notandum hic primò, quod ait (*ferunt*) quia in partibus Slauoniæ res iſta vulgò ferebatur, quæ nullo ſcripto publico, aut edita hiſtoria cõtineretur, mirumque eſt nihil extitiſſe horum in geſtis Pontificũ, cùm res præſertim ſit tanta, quæ literarum monumentis commendari debeat. 2. Slauoniæ linguam

guam multarum fuiſſe gentium communem. ſicut Græcis eſt græca. Tertiò, non ſine Pontificio indulto, & diuina reuelatione permiſſum huius linguæ in Eccleſijs vſum; & quidem conuerſionis initio, in penuria eruditorum Sacerdotum. Non igitur efficit hæc Hiſtoria, ſi vera eſt, vt paſsim abiecta lingua Latina tot annis vſurpata vernaculum idioma in Eccleſiam inuehatur.

FINIS.

1.004.776

(96.4